

TOSTATI
OPERA OMNIA

IN MATTHEI

7.

BIBLIOTECA DE LOYOLA.

Sala 1
Estante 4
Plúteo 8

ALPHONSI
TOSTATI
HISPANI.

EPISCOPI ABVLENSIS,
PHILOSOPHI, THEOLOGI,

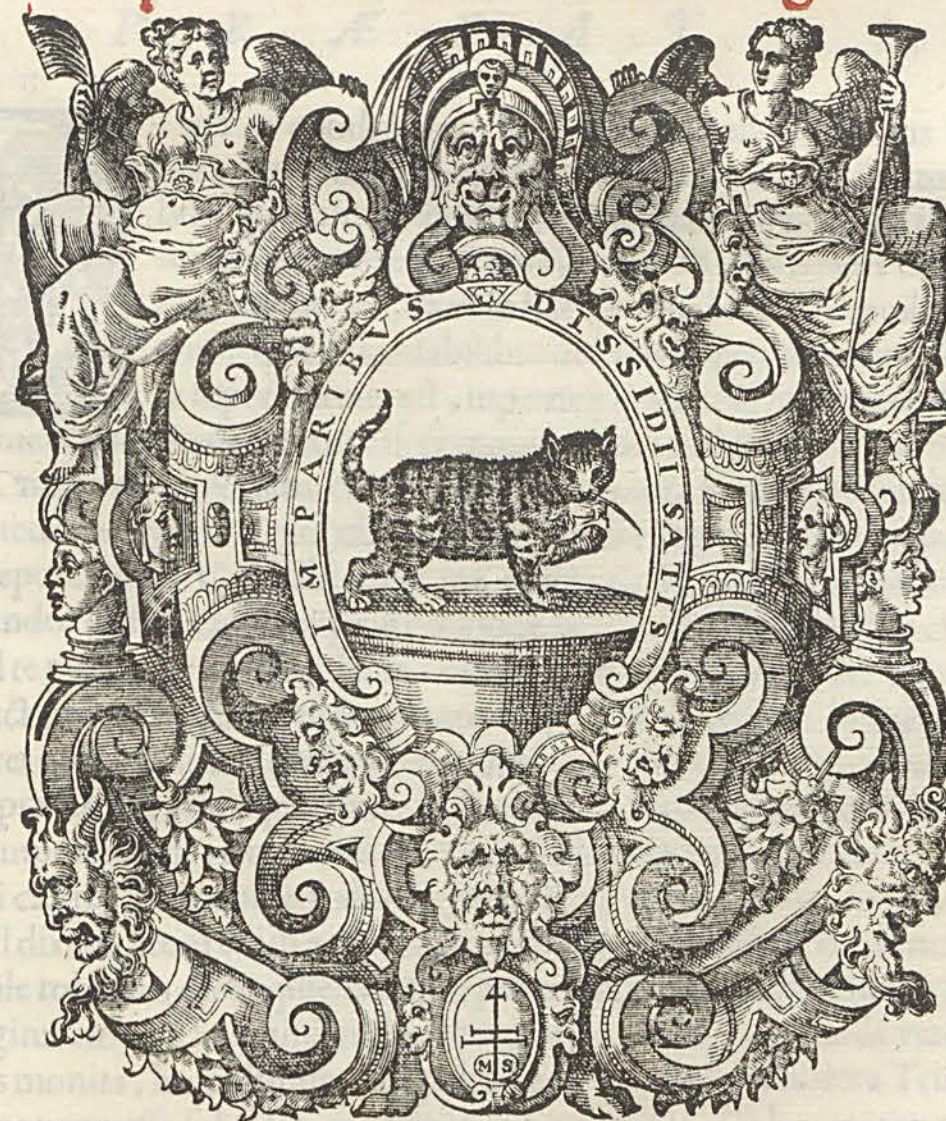
Ac Pontificij Iuris, Cæsareique consultissimi, necnon
linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimi,

OPUSCVLA ERVDITISSIMA:

De Sanctissima Trinitate: De statu Animarum post mortem: De optima Politia:
Super Ecce Virgo concipiet: Contra Sacerdotes concubinos.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictissimum
Hispaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIIS. M D XCVI.

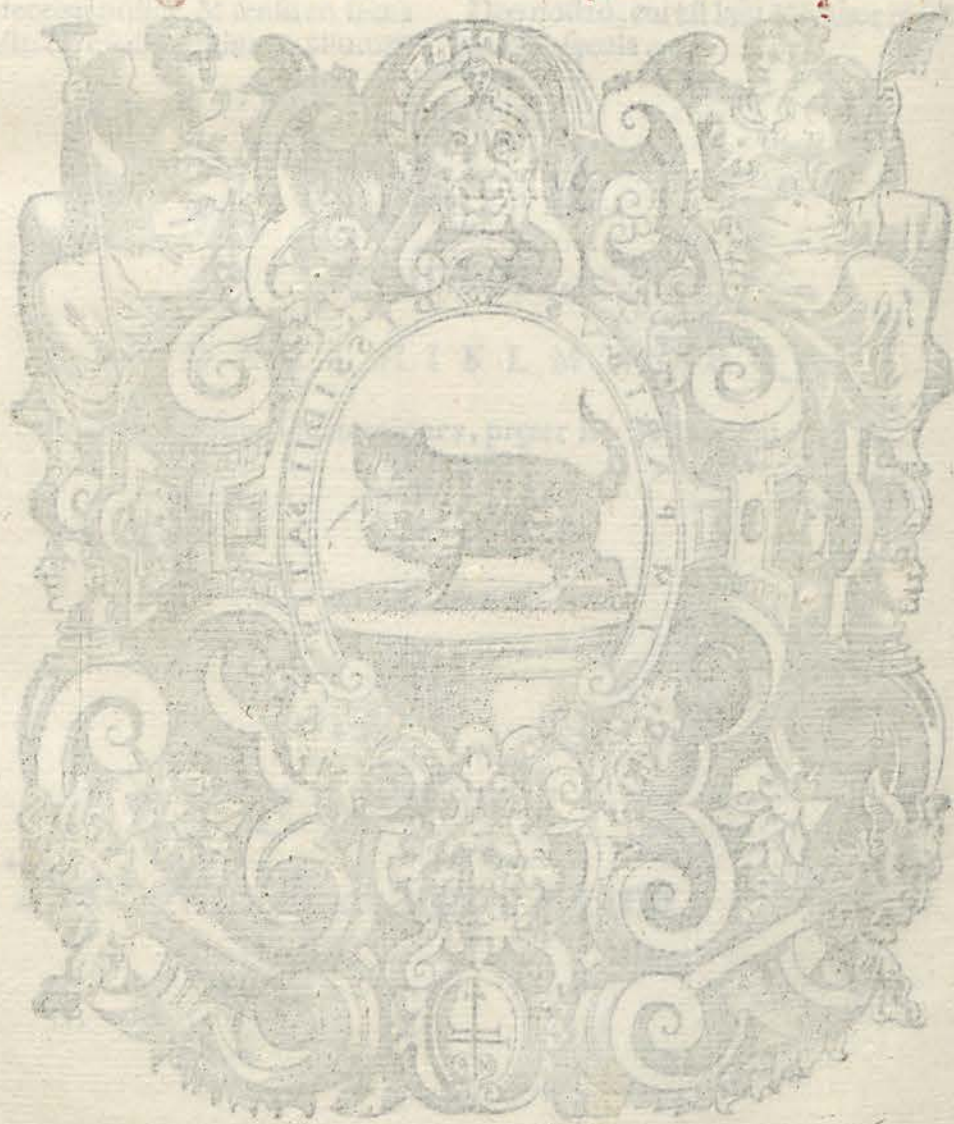
Apud Io. Baptistam, & Io. Bernardum Sessam, fratres.

ALPHONSI
TOSTATI
HISPANI

EPISCOPI
PHILOSOPHI THEOLOGI
Ac Pontifici Iuris, Casarique consiliarii, necnon
lingue Græcæ & Hebræe peritissimi.

OPUSCULA ERUDITISSIMA
De sanctissima Trinitate: De ipsius Animarum post mortem: De opibus Tolæ:
Super hoc Virgo concipit: Contra sacrosacerdotes concubinatores
CVM INDICE COPIOSISSIMO
A PHILIPPO M. Catholico & Illustrissimo
Hispaniarum, & Indiarum Rege.

VENETIS MDCXCVI
Abud lo Bapstam & lo Bernardum Scam fance

ALPHONSI
TOSTATI
EPISCOPI
ABVLENSIS
OPVSCVLVM

De Sanctissima Trinitate.

P R Æ F A T I O.

LVX TA conditionem temporis vernalis altissimus me sopor tenebat, quo omnibus relictis gratissima quiete resolutus eram, cum subito quodam delapsu aduenisse visa est veneranda institutrix mea sororum dignissima Vrania, cuius ab ipsis teneris crepundijs monitis edoctus fueram, ita vt in hac quomodolibet iuuenilem euasissem ætatem, quæ vt laudabilibus destitutū operationibus soli degeneri vacare sopori intuita est, ingemuit, pariter & indignata est, vultus tamen dignitate seruata, mordaciter & imperiose inquit: Quid te alumnorum meorum quondam dignissime, nunc vero ipso actu cunctis indignior tanta solitudine enutriui, vt in hanc solidam ætatem exurgeres? Quid tibi Castalios amnes Pegasæo fonte manantes ad satietatem tradidi epotandos? Quid tibi toties inter bicipitis Parnasi iuga concordium sororum choros videndos dedi? Quid te (quod his longe præstantius erat) ipsius chori feci participem? Quid te postremo gemina laurea infulaui, si degenerere sopore solutus ignominiosam vitam acturus es? Resume vires, animos viriles indue, alicui te altissime actioni tradito, quo & labores tuos, & nostra studia æternis attollas præconijs. Ego autem tantæ maiestatis confusus præsentia, nihil quod iuste obijcerem habens erubui, quod tamen consopita ratio in promptu habuit, elocutus sum. O imperiosa Domina, a tenera ætate hucusque in tuis militavi castris, nunc tandem aliquando cessandum est. Ad quod illa, o alumne ridendum aliquid dixeris, cum enim a tenera ætate hucusque in castris meis inclyte militaueris, nunc in virile robur euadens quiescendum putas? nec cernis quantum ista ignobiliter dicta sint? Ego igitur cum ad hæc nihil mihi dicendum occurreret, parui, illa vero disparuit. Illius ergo secutus monita, huic altissimæ speculationi, quæ de Sanctissima Trinitate est, eius, de qua agitur præmissio subsidio, me applicandum censui. De hac tamen re summa, & excellentissima iuxta Beatum Augustinum primo libro de Trinitate, cum modestia, & timore agendum est, & attentissimis auribus, atque deuotis audiendum, vbi quæritur vnitas

Trinitatis
declaratæ
modi duo.

Vnitatis
Dei natura
lis est non
Theologi-
ca conclusio
ratio.

Trinitatis, Patris, Filij, & Spiritus sancti, quia nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid queritur, nec fructuosius aliquid inuenitur. Ad huius autem operis prælibationem Paraphum illum decreui inferere, qui habetur 1. Sent. distinct. 2. & incipit; Proponamus ergo in medium Veteris, ac Noui Testamenti auctoritates, quibus diuinæ vnitatis, atque trinitatis veritas ostenditur, ac primum ipsa legis exordia occurrant. Magister in hac 1. dist. libri primi intendit determinare de Sanctissima Trinitate personarum, & vnitatis essentia, & quia secundum August. primo lib. de Trin. duplex modus tractandi est sanctorum Doctorum de Sanctissima Trinitate, scilicet, vt primo auctoritatibus sacræ scripturæ confirmant quod intendunt; secundo vt exemplis, & similitudinibus naturalibus illud persua-deant, Magister primum modum in distin. ista tenet. & per testimonia Noui, & Veteris Testamenti declarans vnitatem essentia, & personarum Trinitatem. Et sequenti distinct. 3. illud exemplis, & similitudinibus, iuxta secundum modum confirmat. Et pro expeditione primi dicit, quod proponenda sunt in medium testimonia veteris, & noui Testamenti. Istud dicit, quod nulla auctoritas solida est, nisi illa, quæ Spiritu sancto dictante data, & talis est scriptura vtriusque Testamenti, quæ tota prophetice scripta est, iuxta illud 2. Pet. 1. Hoc primum attendentes, quod scriptura prophetica propria interpretatione non sit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto dictante, locuti sunt sancti Dei homines. Aliæ autem scripturæ non sunt factæ Spiritu sancto dictante, vel saltem non constat hoc, ideo eis non tantum innitimur. Per has scripturas Magister vult probare vnitatem deitatis, & trinitatem personarum. De vnitatem tamen essentia, quia est consideratio magis naturalis, cum de ea tractet Aristot. 8. Physic. & in 12. Metaphy. nihil in præsentī dicendum est. Sed de ipsa personarum Trinitate. Ad huius dubij maiorem inuestigationem sequens quæstio cum suis conclusionibus subiungetur, scilicet, Vtrum in diuinis esse Trinitatem sit aliquo modo necessario conuincibile, vel personarum pluralitatem. In quæstione ista satis est declarare vnum de duobus, scilicet, quod sit in diuinis Trinitas personarum, vel quod sint plures personæ, siue sint tres, siue non. Et dico an sit conuincibile per aliquem modum necessarium, quia multi modi sunt conuincendi necessario. Vnus modus est per demonstrationem, quæ facit scire, vt patet 1. Posterior. Et per istam simpliciter conuincitur quilibet: cum demonstratio sit communis omnibus. Alius modus est per auctoritatem necessariam, quia interdum occurrit tantæ necessitatis auctoritas, vt nullo modo possimus euitare illam, sicut nec demonstrationem, sed potius teneamur illi inniti, quàm demonstrationi assentire, sicut dicit Beatus Petrus in Cano. 2. cap. 1. loquens de transfiguratione Christi, in qua viderunt tres Apostoli gloriam corporis eius clare, dicit tamen quod sermo propheticus est certior probatio, quàm id, quod ipsi viderunt, dicens; Habemus autem firmiorem propheticum sermonem, scilicet, firmior est ipse sermo propheticus, quàm visio ocularis. His visis arguitur, quod pluralitas personarum, & Trinitas in diuinis sit conuincibilis, quia ista probantur plene auctoritatibus Noui, & Veteris Testamenti, quæ necessario concludunt, ergo est conuincibile hoc. In contrarium videtur, quod non sit necessario conuincibile, quia si necessario posset conuinci, viri clarissimorum ingeniorum, qui hucusque fuerunt, potuissent istud secretum probare, & demonstrare omnibus gentibus, & tamen nullus hucusque fecit, ergo non est conuincibile. Ad declarationem maiorem huius quæstionis subiungantur conclusiones, quarum prima sit.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABULENSIS OPUSCULUM

De Sanctissima Trinitate.

PRIMA CONCLUSIO.

*Auctoritates Veteris Testamenti persua-
dent Trinitatem personarum.*

Ex auctoritatibus veteris testamenti personarum pluralitas, licet sit persuasibilis, necessario tamen non est conuincibilis. Prima pars patet, quia multæ auctoritates sunt, quæ aliquid simile pluralitati personarum innuunt, aut videntur innuere, & allegat aliquas Magister dist. 2. primi, & est prima. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Nam cum dixit: Faciamus, significat pluralitatem personarum. Potissime, quia ad aliquem loquebatur, & ille erat Deus. Cum autem dixit ad imaginem, & similitudinem, tetigit vnitatem, quia vna erat imago, & similitudo.

Secunda auctoritas, quam allegat Magister est, quæ d habetur Genes. 1. scilicet, In principio creauit Deus coelum, & terram, vbi habetur in Hebræo Elohim, quod est numeri pluralis, ac si diceretur Dij, & tamen ponitur verbum in singulari, scilicet, Creauit, siue Bata. In quantum ergo dicitur, Creauit, signauit vnitatem actus, & sic est vnitatis natura, siue principij agendi, ideo vnitatis est natura, & pluralitas suppositorum diuinorum. Aliæ multæ auctoritates sunt similes, quæ postea tanguntur in declaratione secundæ particulæ conclusionis, quibus idem persuadetur.

Secunda particula est, quod non potest necessario conuinci ex auctoritatibus Veteris Testamenti, per se sumptis pluralitas personarum, ita vt appareat. Pro quo sciendum, quod in multis locis Veteris Te-

stamenti agitur de personarum pluralitate, sicut patet in Psal. illo 109. scilicet, Dixit Dominus Domino meo. Nam ibi loquitur pater ad filium. Nam sic allegauit Christus Matth. 22. quod Messias erat Deus ex verbis illis, & sic erat pluralitas suppositorum diuinorum. Hoc tamen apparet sumendo simul testimonia Noui Testamenti. Sed sumendo sola testimonia Veteris Testamenti nihil probabitur. Er apparet inductiue hoc, primo ex auctoritate illa, scilicet, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Nam licet dicatur in plurali, faciamus, non arguitur pluralitas suppositorum, sed potest intelligi aliter ista pluralitas: vno modo, quod in creatione hominis, cum Angeli essent iam creati, Deus loqueretur ad Angelos, dicens, Faciamus hominem.

Sed tunc obijcietur dupliciter: vno modo, quod non stat, quia Deus, & Angeli non communicauerunt in hominis creatione, quia solus Deus est, qui creatur hominem. secundo, quia dicitur, ad imaginem, & similitudinem nostram, & tamen non est eadem imago, nec similitudo Dei, & Angelorum.

Ad primum dicendum, quod Angeli non communicant in actione Dei: Deus tamen creauit hominem, scilicet, animam, quam infudit corpori plasmato de terra, & dedit illi corpori esse humanum simul: Angeli vero cooperati sunt infiguratione hominis, scilicet, formando, & lineando corpus eius de limo terræ, & in hoc Deus non operatus est.

Pro quo sciendum, quod formatio hominis creditur hoc modo fuisse, scilicet, quod Deus iusserit Angelis, quod de limo terræ formarent vnum corpus secundum humana lineamenta, & cum esset sic examinatum, nec esset corpus humanum, nec cadauer, sed statua lutea, Deus infudit illi corpori animam, & infundendo simul fecit ipsum limum esse carnem, & sanguinem, & nervos, sicut in corpore humano

Formatio
hois, quæ
credit fuisse.

Scriptura
sacra Deo
tribuit sa-
pe quæ fa-
ciunt An-
geli.

Error Tu-
deorum de
Deo, & An-
geli.

humano requiritur. Hoc autem non poterant face-
re Angeli, sed solum figurare limum. Etiam ani-
ma per unionem ad corpus, non poterat facere de
luto carnem, & ossa, & nervos, & humores, im-
mo erat impossibile eam vniri corpori sic se habenti.
Et sic Deus dicitur fecisse totum hominem: An-
geli autem nihil fecerunt, nisi figurare materiam.

Sed adhuc obijciatur, quod istud non fecerunt
Angeli, quia dicitur Genesis secundo: Formauit
Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in fa-
ciem eius spiraculum vitæ: ergo tam formationem
corporis, quam animæ inspirationem Deus opera-
tus est. Dicendum, quod Angeli fecerunt, & tamen
dicitur fecisse Deus, quia ea, quæ fecerunt Angeli
sæpe in sacra scriptura attribuuntur Deo. Sicut pa-
tet de illo, qui apparuit in rubo, Exodi tertio. Nam
ibi dicitur, quod erat Deus, & quod Israelitæ erant
populus suus, & quod ipse erat Deus patrum su-
orum, & tamen illæ erant Angelus, sicut dixit Beatus
Stephanus, & habetur Actuum septimo. Sic etiam
ille, qui loquebatur in datione legis in monte Sinai
videbatur esse Deus, quia ipse dixit: Ego sum Do-
minus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: non
habebis Deos alienos coram me, Exodi vigesimo, &
Deuteronom. quinto, & tamen ille erat Angelus, vt
patet ad Galatas tertio, scilicet, Lex data est in manu
mediatoris, id est, Moyfi ordinata per Angelos. Qua-
re autem Angeli in Veteri Testamento vocentur ali-
quando Deus, & quare interdum Angeli, & in qui-
bus locis Deus, & in quibus Angeli requirunt maio-
rem dignitatem, quam sit præsens negocium, de quo
in alijs locis dictum est.

Ad secundum cum obijciatur, scilicet, quod non
sit eadem imago Dei, & Angelorum, dicendum quod
non est eadem secundum substantiam, vel numero,
sed est eadem per magnam similitudinem, quantum
ad illud, quod grosse speculantibus apparet. Et mo-
dus est, quia Deus quandoque non videretur a Iu-
dæis, putabatur esse rationalis intelligendo, & ha-
bens actus humanos habentes aliquam perfectionem,
vt videre, audire, & odorare. Nam sic ipsi putabant
Deum esse illum, qui eis locutus est in datione le-
gis, & dixerunt: Non loquatur nobis Dominus, ne
moriatur, Exodi vigesimo, & Deuteronom. quin-
to. De Angelis etiam idem putabant, scilicet, quod
loquerentur, & viderent, & audirent, & haberent
similitudinem corporum humanorum, cum scriptu-
ra dicat eos sic apparuisse, vt patet Genesis decimo-
sexto, decimo octauo, decimo nono: concordabant
ergo Angeli, & Deus in hoc, quantum ad opinio-
nem Iudæorum, quod loquebantur, audiebant, vi-
debant, odorabant, intelligebant, & habebant cæ-
teros actus similes, & tales actus habent homines,
ideo dicerentur homines facti ad imaginem Dei, &
Angelorum.

Alio modo posset intelligi ista auctoritas de Deo
solo, etiam si esset vnica persona, sicut est vnica es-
sentia, scilicet, quod Deus diceret de seipso, Facia-
mus hominem ad imaginem nostram, & licet locu-
tio fieret ad alium, qui non esset Deus, scilicet, ad
Angelos, tamen non poneretur in plurali propter
aliquem alium, qui communicare deberet in ope-
ratione ista, sed propter magnam dignitatem Deus
de seipso loqueretur in plurali, sicut dicunt magni
viri: Nos Dominus Petrus faciemus vobis immen-
sa beneficia, & sic etiam diceret ad imaginem no-
stram, sicut dicunt magni viri: Domus nostra est
bona.

Item cum dicitur, quod ex hoc patet vnitatem es-
se naturæ, quia dicitur ad imaginem, & non sunt plu-

res imagines, sed vnica, non colligitur vnitatem essen-
tialiter numero, sicut asserimus, quod dato quod vna
esset natura in specie, sicut humanitas esset multæ
numero, sicut sunt multæ humanitates in multis ho-
minibus, & sic essent multi Dij, & eorum esset vnica
imago, & tamen hoc negatur. Item non videtur satis
conuenienter dictum, quod introducantur hic perso-
næ loquentes. Non enim videtur, quæ persona loque-
retur ad alias, quia in illo signaretur aliqua perfectio
maior loquentis, licet ista ratio videatur alicui pati de
fectum, sed non patitur. Item non est verisimile, quod
loqueretur Moyses de imagine, & similitudine, eo
modo, quo loquuntur Theologi nostri. Nam licet
verum sit, quod talis imago Trinitatis sit in anima
nostra, qualem ipsi asserunt, tamen non est verisimi-
le, quod de illa loqueretur Moyses, quia Moyses vo-
lebat declarare Israelitis creationis rerum modum,
& debebat taliter loqui, vt posset intelligere populus
ille rudis, & tamen accipiendo imaginem, & simili-
tudinem Trinitatis, sicut Theologi accipiunt, vix nos
cum magno studio, & doctrina intelligere possumus,
quanto magis populus ille rudis, qui in nulla doctrina
expertus erat? Ideo credendum, quod loquebatur
Moyses de imagine, & similitudine, quæ est quedam
immutatio in actibus humanis apparentibus, scilicet,
loqui, videre, audire, intelligere, & similibus. Et sic ex
ista auctoritate non probatur personarum pluralitas,
nec vnitatem essentialem.

Secunda auctoritas principalis, quam Magister in-
ducit est de eo, quod habetur Genesis 1. scilicet, In prin-
cipio creauit Deus cælum, & terram, quia in Hebræo
ponitur ibi Elohim, quod est pluralis numeri, i. Dij. Et
cum ponitur verbum singulare significatur suppositio-
rum pluralitas, & vnitatem naturæ. Sed non stat, quia
ibi ponitur plurale pro singulari. Nam in isto nomine
El, vel Elohim est indifferentia, scilicet, quod non ma-
gis est accipere plurale, quam singulare, quia totum
pro singulare accipitur cum Deus vnicus sit. Et ma-
nifestum est, quod accipitur improprie. Nam si pone-
retur pro plurali, cum istud nomen significet naturam
diuinam, significaret eam multiplicatam in suppositis,
& essent multi Dij, sicut multi homines. Hoc ta-
men negamus. Nec etiam litera Latina concedet ali-
quando Deos, licet sint multæ personæ, sed idem si-
gnat Elohim proprie sumptum, quod Dij, ideo non
accipitur pro plurali. Nec obstat, quod ponatur in
plurali Elohim, non ad signandum multos Deos, sed
multa supposita diuina, quia etiam adhuc non conce-
dit Latinus sermo Deos, siue tres Deos, ideo nec ser-
mo Hebraicus idem concedet, nisi improprie accipia-
tur, scilicet, plurale pro singulari. Dicendum autem,
quod errant nimis, qui ex talibus locis volunt probare
pluralitatem diuinarum personarum, quia talis mu-
tatio numerorum non euenit ex aliquo mysterio, sed
ex barbarie idiomatis. Nam sæpe fiunt tales mutatio-
nes in Hebræo sine aliqua ratione, sed solum ex con-
suetudine loquendi. Et non seruatur proprietas lo-
quendi inter adiectiuum, & substantiuum: inter rela-
tiuum, & antecedens, inter suppositum, & apposi-
tum. Patet de adiectiuo, & substantiuo. Nam Isa-
ia 19. dicitur, in litera nostra: Tradam Aegyptum
in manus dominorum crudelium, & in Hebræo di-
citur: Adonim Cafeth, quod interpretatur domini-
orum crudelis, vel duri. Et ponitur substantiuum in
plurali, & adiectiuum in singulari, cum deberet di-
ci, Adonim Cafethim, id est, dominorum crude-
lium, & tamen ibi non importatur aliquod myste-
rium per illam mutationem numerorum, cum fiat
ibi sermo de hominibus.

De antecedente, & relatiuo patet Iosue ca. 2. cum
dicitur

dicatur de duobus exploratoribus Iudæorum dicit li-
tera nostra. Tollens mulier viros abscondit eos, in
Hebræo dicitur, quod tollens mulier viros abscondit
eos, & tamen deberet dici abscondit eos, ibi autem
non est aliquod mysterium, quare mutatio ista nume-
ri fiat, cum non agatur de diuinis, ideo solum fit ex
improprietate idiomatis.

Item si ad significandum suppositorum multitudine,
& vnitatem naturæ positum est Elohim in plu-
rali, & verbum in singulari. Ita in omnibus alijs locis,
quando poneretur aliquod nomen adiectiuum, &
substantiuum simul de Deo, licet poneretur in plu-
rali substantiuum ad significandum supposita, adiectiuum
semper poneretur in singulari, quia significat formam
inherentem, quæ non multiplicatur. Et patet hoc ex
modo idiomatis Latini. Nam licet sint tres personæ,
& qualibet æterna, non dicimus, quod sunt tres æter-
ni, sed vnus æternus. Non tres omnipotentes, sed vnus
omnipotens. Non tres immensi, sed vnus immensus,
vt ait Athanasius in symbolo. Et tamen in Hebræo
ponuntur interdum nomina adiectiua, & substantiua,
simul de Deo dicta in plurali, vt patet Deuter. 5. vbi
dicitur in litera nostra, quid est omnis caro, vt audiat
vocem Domini Dei viuientis? Dicitur in Hebræo Elo-
him haijm, id est, deorum viuentium. Et tamen licet
ponatur deorum pluraliter ad significandum suppo-
sita, deberet poni viuientis in singulari ad significan-
dum vnitatem naturæ, quia viuens significat vitam,
& vita non multiplicatur in diuinis per supposita, sed
est vnica vita numero in tribus suppositis, & tamen
iste modus loquendi frequentatur in Hebræo, quia
sic etiam dicitur Iere. 23. in litera nostra, Peruer-
tistis verba Dei viuientis Domini exercituum Dei
vestri. In Hebræo dicitur, peruertistis verba deorum
viuentium, scilicet, Elohim haijm.

Item patet hoc, quia si poneretur Elohim in plu-
rali ad significandum suppositorum pluralitatem, &
creauit in singulari ad significandum vnitatem actus,
& naturæ, quæ est principium actus, quando poneretur
Elohim in plurali, & verbum in plurali significaretur
pluralitas suppositorum, & naturarum, & tamen
ponitur interdum Elohim in plurali, & verbum in
plurali, vt patet 2. Regum 7. in litera nostra dicitur, quæ
est gens, vt populus Israel, propter quam iurauit Deus, vt
redimeret eam sibi in populum. In Hebræo dicitur,
quis vt populus tuus gens vna, propter quam iurauit
Dij ad redimendum sibi siue ierunt Elohim. Sic etiam
dicitur Eccl. 2. ca. in litera nostra, Quis est homo, qui
possit sequi regem factorem suum? In Hebræo dicitur,
quis est homo, qui iuraret post regem, qui fecerunt
eum, ecce quanta varietas. Si ergo per istam mutatio-
nem numerorum aliquod mysterium in diuinis sicut
in auctoritate Genesis, scilicet, in principio creauit &c.
significaretur pluralitas suppositorum, & vnitatem na-
turæ, ita in illa 2. Regum 7. significaretur pluralitas sup-
positorum, & pluralitas naturarum, quod est absurdum,
& in auctoritate Eccl. significaretur vnitatem sup-
positi diuini, & pluralitas naturarum diuinarum, quod
est absurdius, & impossibilius.

Item patet, quia si in locis istis significaretur myste-
rium aliquod pluralitatis suppositorum, & vnitatis
naturæ diuine, cum nihil sit vtilius, & magis necessa-
rium nobis quam fidem trinitatis probare ex veteri
testamento, vt confirmetur doctrina noui testamen-
ti, & vt confutetur perfidia Iudæorum, Hieronymus, qui
translulit Bibliam, & erat expertus in Hebræo ser-
mone seruasset illud mysterium inter Latinos, ita vt
manifeste appareret ex litera vnitatem naturæ, & suppo-
sitorum pluralitas, & tamen non curauit de illa mu-
tatione numerorum, ideo apparet, quod intellexit,
Alph. Toit. in Opuscul. de Sanctis. Trin.

A quod nullum mysterium importabat. Nam in litera
nostra dicitur, in principio creauit Deus, & non dicitur
Dij creauit. Etiam in alijs locis vbi ponitur in He-
bræo deorum viuentium litera nostra dicit Dei viu-
entis. Omnes autem istas mutationes litera nostra em-
dat, seruans numeros, & alias conuenientias adiectiui,
& substantiui, relatiui, & antecedentis, suppositi, & ap-
positi, ergo putauit eas non fuisse factas ex aliquo my-
sterio, sed ex barbarie idiomatis.

Confirmatur hoc, quia licet sepius ponatur
Elohim in numero plurali in Hebræo, litera nostra
transfert in singulari. Et tamen Genesis 3. cum serpens
dixit ad Euam eritis sicut Elohim scientes bonum, &
malum, litera nostra dixit, sicut Dij in plurali, eo quod
ibi si contingeret virum, & feminam naturam diui-
nam accipere, esset multiplicata natura diuina in eis,
& ipsi essent sicut duo Dij, & non sicut vnus, sicut erant
duo homines, & non vnus. In sapientia ergo magna
est, & quasi infamia velle per similes auctoritates con-
uincere pluralitatem personarum diuinarum contra
Hebræos. Vnde non immerito ab eis si sapientes sint
possumus irrideri tanquam ignari, & ad pauca atten-
dentes.

Nicolaus tamen in quodam libello, quæ fecit con-
tra Iudæos vbi tangit istam questionem, putat se fir-
missime concludere ex auctoritate ista, scilicet, In
principio creauit personarum pluralitatem, & vni-
tatem naturæ, & destruit obiectiones Iudæorum,
& responsiones, ideo putat se sufficienter probasse.

Sed errat in duobus, primo quia non sufficienter
confutat eorum dicta. secundo quia dato, quod bene
solueret eorum argumenta non sequebatur, quod bene
conclusio sua esset vera. Nam non tenet ista con-
sequencia, scilicet, reus responderet bene ad omnia
obiectiones actoris: ergo reus fouet iustam causam, quia
potest esse, quod actor nesciat allegare de iure suo,
vel deficiat ei copia eius iuris, quod scit se habere,
& posset allegare, & reus responderet faciliter ad al-
legationes ledes, & tamen fouebit reus iniustam
causam, & actor bonam. Ita licet Nicolaus satisfac-
ceret argumentis Iudæorum, non sequitur, quod
ipse veram teneat conclusionem, quia potest esse
quod licet ipsi verum dicant, quia insipientes sunt
non bene probent, quod probare poterant. Respon-
sio autem Iudæi ad Nicolaum fuit, quod licet Elo-
him ponatur in plurali non probatur pluralitas sup-
positorum, quia quando accipitur pro Deo vero,
ponitur plurale pro singulari, quando autem accipitur
pro Deo non vero, aliquando accipitur pro sin-
gulari, & aliquando pro plurali. Et quia ibi ponitur
pro Deo vero, accipitur pro singulari, ac si dicitur
in principio creauit Deus, siue El. Dicit Nicolaus,
quod non stat, quia aliquando ponitur Elohim plu-
raliter pro Deo vero. Et ponit exempla, scilicet, Ie-
remia 23. Peruertistis verba Deorum viuentium, siue
Elohim Haijm, ecce ponitur ibi adiectiuum in
plurali, ideo Elohim ponitur ibi pro plurali.

Item Iosue ultimo dicitur: Non poteritis seruire
Domino, quia Deus sanctus ipse. In Hebræo dicitur,
Non poteritis seruire Domino, quia Dij sancti
ipse, siue Dij sancti ipsi.

Item Isaia 5. in litera dicitur: Dominabitur tui, qui
fecit te: Dominus exercituum nomen eius. In He-
bræo dicitur: Dominatores tui factores tui.

Item 2. Regum 7. cum dicit litera nostra, quæ est
gens, vt populus Israel, propter quem iurauit Deus, vt
redimeret eam sibi in populum. Hebraica dicit: Quis
vt populus tuus Israel gens vna in terra, propter quam
iurauit Dij, siue Elohim ad redimendum sibi.

A 3 Item

Hebræorum
responsio
aduersus
Nicolaum
de Lira.

Item Ecclesiastes 2. dicitur: Quis est homo, qui posset sequi regem factorem suum? Hebraica dicitur: Quis est homo, qui possit intrare post regem, qui iam fecerunt eum? in omnibus his accipitur Elohim in plurali pro Deo vero. Et sic dicit Nicolaus falsam esse responsum illorum Hebræorum.

Allegat deinde aliam responsionem in hoc super illa auctoritate Ecclesiastes 2. Nam cum dicitur: Post regem, qui fecerunt eum, dicit ibi quædam Glosa Hebraica, quod Deus, & domus consilij sui fecerunt hominem.

Item super Psalmo, Deus Deorum Dominus locus est, qui est Psalmus 49. est quædam Glosa Hebraica, & ponitur ibi nomen Dei ter, scilicet, El Elohim, & nomen Dei Tetragrammaton. Et querit illa Glosa, quare Asaph conditor illius Psalmi nominavit Deum ter ibi, & dicit quod hoc est, quia Deus in tribus proprietatibus creavit seculum. Ex istis duabus rationibus elicit Nicolaus pluralitatem immo trinitatem personarum. Nam dicit quod per Deum, & domum consilij sui intelligitur Pater, qui proprie vocatur Deus, & Filius, qui vocatur domus consilij, eo quod est verbum secretum Patris, & deinde Spiritus sanctus ex viroque procedens.

Ex secunda responsione elicit, quod sunt tres persone, quia dicitur, quod Deus in tribus proprietatibus creavit seculum, scilicet, quod in diuinis sunt tres persone, quæ constituuntur, & distinguuntur tribus proprietatibus. Dicit tamen, quod posteriores Iudæi dicunt istas tres proprietates esse potentiam, sapientiam, & bonitatem, & ipse conatur hoc confutare.

Aliam rationem facit Nicolaus ad probandam intentionem suam, scilicet, quod fuit introitus Moyse ad ferre Israelitis occasionem idolatriæ, ad quam valde erant proni, ut patet ex decursu Veteris Testamenti, si tamen loqueretur sic dicens Elohim in plurali, & non intelligeret per hoc pluralitatem suppositorum, daret occasionem cogitandi Iudæis, quod erant multa absoluta in diuinis, siue multi Dij. Ideo non est verisimile, quod Moyse voluisset vi tali modo loquendi, nisi per hoc importaret aliquod mysterium, scilicet, quod daret subtiliter intelligentibus cognosci suppositorum diuinorum pluralitatem, & unitatem essentia.

Deinde Nicolaus allegat rationes tres Hebræorum contra se. Prima est, quod accipitur numerus pluralis pro singulari, ut patet 1. Regum 28. in suscitacione Samuelis. Nam dixit Pythionissa: Vidi Deos ascendentes de terra, siue Elohim, & tamen manifestum est, quod solus Samuel erat, quia solum illum voluit suscitare mulier. Etiam quia dicitur immediate in litera, qualis est forma eius, & tamen si multi essent, diceretur, qualis est forma eorum.

Secunda ratio est de eo, quod dicitur Ezech. 40. scilicet, In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum. Et ponitur in Hebræo tanimim, ac si dicitur vitulum immaculatum, quia tanimim est pluralis numeri, & ponitur vitulum in singulari.

Tertia ratio est, quia Cant. 1. dicitur: Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. Ecce ibi mutatur numerus, quia cum ponatur suppositum in singulari, scilicet, Trahe me, ponitur appositum in plurali, scilicet, curremus in odorem. Sicut ergo ponitur suppositum in singulari, cum appositum in plurali, ita est contrarium ponitur in singulari cum supposito in plurali, sicut hic in principio creauit Elohim, &c.

Respondet Nicolaus ad primam, quod Samuel non suscitatus est solus, sed cum eo Moyse, ut daret sibi testimonium legis integre seruatae, & locuta est Pythionissa de ambobus, scilicet, Vidi Deos ascendentes

de terra. Saul autem solum quæsiuit de primo eorum, ideo dixit: qualis est forma eius.

Aliter respondet secundum August. qui tener, quod non fuit vere suscitatus Samuel, sed magice, scilicet, in quadam forma eum representante, & demon familiaris mulieris illius comitabatur eum, & sic dixit, Vidi Deos ascendentes de terra.

Ad secundam auctoritatem dicit, quod cum dicimus vitulum tanimim, id est, immaculatum, non debemus dicere immaculatos in accusativo, sed immaculatum in genitiuo. Nam nomina Hebræa non habent varietatem casuum, sicut nomina Latina, ideo eadem dictio non variata in literis potest esse sub habitudine nominatiui, & genitiui, & omnium casuum, & sic potest esse tanimim, ideo dicit, quod erat statum legis, quod in principio cuiuslibet mensis offerretur vnus vitulus, & ad hoc sacerdotes segregabant in aliquo loco prope templum duo decim vitulos immaculatos pro omnibus duodecim mensibus, & tunc in quolibet mense accipiebatur vnus vitulus de illis, & dicebatur vitulum immaculatum, id est, de immaculatis, scilicet, quia de duodecim immaculatis accipiebatur vnus.

Ad tertiam auctoritatem dicit, quod liber Cantorum secundum Hebræos exponitur de Deo, & synagoga. Et quia synagoga est quædam congregatio vna, potest poni in singulari, & quia in illa congregatione multi sunt, ponitur in plurali, scilicet, curremus in odorem. per hæc putat se Nicolaus sufficienter respondisse Hebræis, & conclusisse, quod ex auctoritate illa, scilicet, In principio creauit Deus, &c. quod firmiter pluralitas personarum, & vnitas naturæ diuinæ significetur ibi.

Sed dicendum, quod non stat. Et dicendum primo, quod illa responsio Iudæorum est absolute vera, scilicet, quod Elohim quando ponitur pro Deo vero semper sumitur singulariter: cum autem sumitur pro Deo improprie dicto, indifferenter accipitur aliquando pro plurali, & aliquando pro singulari. Cum autem Nicolaus inducit auctoritates quasdam, in quibus ponitur adiectiuum in plurali cum isto nomine Elohim, & alias, in quibus ponitur verbum in plurali, dicendum quod nihil probatur ex illis, nisi quod istud nomen sit in numero plurali, & non sit Elohim singularis numeri, ac si aliquis dicere vellet, quod istud nomen Elohim est singularis numeri, sicut istud nomen El, sicut aliqui eximant. Nam tunc verum est, quod bene probat Nicolaus. Nam cum adiectiuum ponatur in plurali debet poni substantiuum in plurali, etiam cum appositum ponatur in plurali suppositum etiam ponetur in plurali. Et hoc concedendum est, quando istud nomen Elohim, pluralis numeri est, siue non.

Si autem velit concludere Nicolaus, quod non solum est nomen numeri pluralis, sed etiam significat rem pluralis numeri, scilicet, suppositorum multitudinem non concludit, quia tunc non solum sequeretur pluralitas suppositorum, immo etiam essentiarum diuinarum, quod patet in prima auctoritate, quam Nicolaus allegat, scilicet, peruertistis verba Dei viuētis. Iere. 23. & Hebraica dicit peruertistis verba deorum viuētium, siue Elohim haiim. Nam accipiendū illud adiectiuum proprie in numero plurali, necesse est, quod signaret plures viuentes, & sic essent plures viuentes in diuinis. Et cum vita sit ens absolutum essent plures deitates, quod est impossibile. Cum ergo sit vnica deitas, & vnica vita, & esse, non debet concedi tres viuentes, vel plures viuentes, sed vnicus viuens, sicut dicit Athanasius, ut supra dictum est, quod non sint tres æterni, sed vnus æternus, non tres omnipotentes,

sed vnus omnipotens, non tres immensi, sed vnus immensus.

In alia auctoritate Iosue 24. scilicet. Non poteritis seruire Domino, quia Dij sancti ipse. dicendum etiam, quod non accipitur ibi Dij sancti siue Elohim quidam pro plurali, sed pro singulari, quia aliis sequeretur, quod essent plures sanctitates in diuinis, & istud est impossibile, quia cum sanctitas sit forma absoluta vnica est, sicut vnica essentia vnica bonitas.

Secundo patet, quia si importaretur aliqua pluralitas in hoc, litera nostra tetigisset illam, & tamen posuit singulariter, dicens: Non poteritis seruire Domino, quia Deus sanctus ipse.

Si autem dicas, quod Hieronymus non aduertit ad hoc, ideo non posuit in numero plurali, sequuntur duo inconuenientia. Primum est, quod ipse non transulit veritatem sensus. Nam cum ibi significatur pluralitas aliqua, transulit singularitatem, & iste est magnus error, quia sciremus Bibliam nostram in multis deficere a veritate.

Secundum est, quia sequitur, quod Beatus Hieronymus sit insipiens, scilicet, quia circa illa, in quibus magis fides nostra corroboratur ex Hebræis libris, non transulit eo modo quo possemus firmiter contra Hebræos arguere, sed eo modo, quo nihil possemus concludere contra illos.

Tertio probatur efficacius, quod illa litera non signet aliquid in plurali, quia dicitur in Hebræo: Non poteritis seruire Domino, quia dij sancti ipse. Si tamen significaretur pluralitas saltem suppositorum, deberet dici dij sancti ipsi, & ponitur ipse singulariter. Pro quo sciendum, quod de diuinis melius possumus concedere pronomina in plurali, quam nomina, & causa est, quia si concedatur nomen in plurali de Deo significatur magis natura, quæ tamen vnica est. Si autem concedatur pronomine significatur subsistentia, quæ tres sunt. Ratio huius est, quia nomina significant substantiam cum qualitate. Est autem qualitas determinatio substantiæ, quæ reducit substantiam ad standum pro aliqua determinata natura. Pronomina autem significant meram subsistentiam. Est autem substantia materia forma compositum, & suppositum, ita vocatur substantia quodlibet subsistens: unde concedemus in plurali pronomina de Deo, quia significant plures substantias, id est, plura supposita, vel subsistentias, siue hypostasies. Nam dicemus in diuinis de tribus personis isti, vel illi, vel ipsi, vel hi, autidem, quæ sunt pronomina, & non dicemus dij, vel sapientes, aut boni, quia ista, quæ sunt nomina significant naturam. Illa vero, quæ sunt pronomina, significant solas subsistentias, & tamen hic ponitur pronomine in singulari, quia dicitur quod dij sancti ipse, ergo non potest ibi significari aliqua pluralitas suppositorum, nec naturarum.

Ad aliam auctoritatem in qua dicitur: Quis est vt populus tuus gens vna in terra, propter quam iuerunt dij ad redimendum sibi. dicendum quod non ponitur ibi proprie plurale, sed pro singulari, quod patet ex litera nostra, quæ posuit singulare, scilicet, propter quam iuit Deus, vt redimeret eam sibi.

Alio modo probatur efficacius, quia si ibi poneretur plurale proprie, non solum probaretur pluralitas suppositorum, sed etiam pluralitas naturarum, quia ponitur verbum in plurali, & tamen nec nos, nec Iudæi concedimus pluralitatem naturæ: ergo illa pluralitas non importat aliquod mysterium, sed ponitur pro singulari ex barbarie idiomatis Hebræici.

Ad aliam auctoritatem, cum dicitur: Quis est homo Alph. Tott. in Opusc. de Sanctis Trin.

mo, qui possit intrare post regem, qui fecerunt eum: dicendum, quod illa mutatio numeri non importat mysterium: nam debet dici post regem, qui fecit eum, & dicitur post regem, qui fecerunt eum.

Et patet, quia si istæ duæ auctoritates in ista mutatione, numerorum pluralitate importaret aliquod mysterium, sequerentur inde magna absurda. Nam ex prima auctoritate sequerentur multæ deitates, & multa supposita diuina. Ex secunda sequerentur multæ naturæ, & vnicum suppositum. Patet hoc, quia si aliquis velit probare pluralitatem suppositorum in diuinis per nomen Elohim in plurali, & unitatem naturæ per singularitatem verbi, scilicet, Creauit, cum posuit fuerit verbum in plurali, probabit naturarum multitudinem, & tamen in ista auctoritate, secundo Regum septimo, ponitur nomen in plurali, & verbum etiam, ideo significatur naturarum pluralitas, & suppositorum. Secundum patet, quia in auctoritate Ecclesiastes 2. ponitur nomen in singulari, & verbum in plurali, scilicet, post regem, qui fecerunt eum: ergo significatur vnitas suppositi, & multitudo naturæ, quod est absurdum. Ideo dicendum, quod si quis per illam auctoritatem: In principio creauit Deus, &c. velit probare iuxta Hebræos multitudinem suppositorum, & unitatem naturæ, & inducit auctoritates supra positas ad aliquam confirmationem suam, irridendus est, quia potius ex his probatur directe oppositum.

Cum autem Nicolaus tangit aliam responsionem Hebræorum, in Glosa illa Ecclesiastes 2. scilicet, Deus, & domus consilij sui fecerunt hominem. Et quod ex hoc innuatur Pater, qui vocatur Deus, & Filius, qui est domus consilij sui, & sic fit pluralitas in diuinis, dicendum, quod non stat ratio sua propter duo. Primo, quia non arguit nunc ex aliquo textu Veteris Testamenti, sed ex Glosa cuiusdam Doctoris, quæ non est solida, quia quilibet Iudæus poterit negare illam, sicut apud nos sunt inter Doctores multæ opinioniones, & dicta Doctorum non sunt solida, nisi per probationem ex textu sacre scripturæ, vel ex aliqua ratione naturali.

Et licet dicas, quod Iudæi magis assentiunt Doctoribus suis, etiam non probantibus, quam nos assentiunt nostris. Dicendum, quod adhuc non valet, quia semper adhuc licet eis contraire opinionibus illorum, sicut patet de Rabbi Abraham Aben Ezra, qui fuit inter Iudæos subtilis Doctor, & tamen in multis ei repugnant. Immo eum damnant tanquam hæreticum, scilicet, circa Sabbathi obseruationem, eum dicat, quod licet ignem succendere ad calefaciendum membra, sed non ad parandos cibos, ita ergo licebit contraire alijs Doctoribus suis, quando visi fuerint non recte dicere.

Secundo non concluditur, quia quamuis ex ista Glosaliceret arguere, non probaretur pluralitas Deorum. Nam cum dicitur, quod Deus, & domus consilij sui fecerunt hominem, non intendunt Hebræi significare Filium per domum consilij, quia volunt domum consilij esse aliquid distinctum a Deo, cum dicant, quod Deus sanctus, & domus consilij sui fecerunt hominem, sed significant Hebræi per domum consilij multitudinem Angelorum, cum quibus Deus videtur habere consilium, & tractare cum eis de rebus, quas acturus est. Et istud ostendunt Hebræi per illud, quod habetur Genes. 1. scilicet, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Nam loquens est ibi Deus, qui vnus est, & loquitur ad Angelos, & loquitur per modum consilij, vel de liberationis cum eis, quia non dixit faciam, sed faciamus, quasi ex illorum consilio, vel arbitrio aliquo penderet,

Opinio Auctoris, quod Deus locutus sit cum Angelis dicens, Faciamus, &c.

penderet, quod homo fieret, vel non fieret. Et istud verum est, quia Deus locutus est Angelis de hominis plasmatione, sine scriptura significat Deum locutum fuisse de hoc, quia secundum veritatem Deus nunquam loquitur, nec loqui potest.

Et verum est, quod Deus, & domus consilij sui fecerunt hominem, accipiendo largē. Nam proprie nulla actio fuit, in qua Deus, & Angeli convenirent, quia illud esset ex impotentia alterius agentis, nec videtur quomodo duarum virtutes distantes in infinitum in vigore, & in modo operationis convenirent in eadem operatione, sed Angeli formaverunt, & lineaverunt quandam statum de luto, quale est corpus humanum, Deus autem fecit illam statum esse veram carnem, ossa, & nervos, & vniuit ei formaliter animam, ut homo esset, & in ista operatione Dei non communicauerunt Angeli, quia ipsi nullo modo poterant hoc operando, vel adiuuando.

Cum vero tangit Nicolaus aliam Glo. super Psal. 49. scilicet, quod Deus in tribus proprietatibus creatur seculum, & vult istas esse tres proprietates constitutivas personarum, dicendum quod non stat.

Primo quia non arguitur ex textu, sed ex Glo. quae non est omnino solida, ut supra dictum est.

Secundo quia dato, quod glo. esset solida, non probatur inde, quod sint proprietates personales, cum absolute dicat in tribus proprietatibus, & possunt intelligi proprietates illae absolute.

Tertio patet hoc, & efficacius, quod ille sint proprietates absolute, quia ipsi iudei dixerunt, quod tres proprietates, in quibus Deus creauerat seculum, potentia, sapientia, & bonitas.

Nicolaus autem arguit contra eos, quod non intelligatur de istis absolute, sed de proprietatibus personalibus. Sed in hoc nimis videtur errare. Primo quia cum Glo. illa sit Hebraeorum, & ipsi velint sic intelligere dictum suum, non habet apte locum arguendi, quia licitum est mihi intelligere dictum meum qualitercumque voluerit, siue bene, siue male. Secundo patet quia melius intelligitur secundum, quod intelligunt Hebraei, quam sicut intelligit Nicolaus. Nam ipsi ponunt tres proprietates absolute, quae non sunt distinctae realiter, quibus Deus creauit seculum, scilicet, potentiam, sapientiam, bonitatem. Motum namque Dei in ratione causae impulsivae efficientis, & in ratione causae finalis est bonitas. De causa finali patet, quia finis quoddam bonum est, cum bonum sit, quod omnia appetunt. Et ethi. bonitas ergo diuina fuit causa finalis creationis mundi.

Causa impulsiva efficiens fuit etiam bonitas, quia Deus non est sicut aliqua causa naturalis, quae moueatur ab aliqua causa naturali, vel superiori, quia tales causae agunt de necessitate. Etiam non fuit motus ab aliquo fine extrinseco, qui non esset bonitas sua, quia istud etiam erat imperfectionis cuiusdam, scilicet, quia moueretur propter maius bonum consequendum, nec etiam motus est ex inclinatione materiae, sed fuit impulsus a bonitate, quae erat sibi intrinseca. Sic ait Plato in Thymeo suo, & recitat positionem istam Boet. 3. de Consol. metro. 9. scilicet.

Quem non externa pepulere fingere cause
Materiae fluitantis opus, verum insita summi
Formae boni liuore carens.

Idest, causae externae, scilicet, extrinsecae, quae sunt efficiens, & finis extraneus non pepulere, id est, non compulerunt fingere opus materiae fluitantis, id est, formare materiam fluitantem distinguendo eam per varias formas compositorum, sed insita summi forma boni, scilicet, forma summi boni, id est, summa bonitas insita menti diuinae carens liuore impulsit Deum

ad formandum materiam. Ipsa ergo fuit causa finalis, & impulsiva. Et sic bonitas fuit una de proprietatibus, quibus creatum est seculum, potentia autem, & sapientia fuerunt aliae duae proprietates quasi instrumentales. Nam non crearet Deus mundum, nisi posset, nec crearet, nisi sciret, proprietates autem personales, quae sunt paternitas filio, & spiratio passiva nihil attinent ad creationem seculi, quia solum sunt ad productiones personarum, ideo dicitur, quod opera trinitatis ad extra sunt diuisa, scilicet, quod omnes personae habent eandem operationem. Si tamen relationes originis, siue proprietates personales ad hoc prodesse, non esset eadem operatio omnium, ideo istae proprietates nihil attinent ad mundi creationem, ideo rectius dicunt Hebraei quam Nicolaus.

Ad aliam rationem, quam tangit Nicolaus, scilicet, quod intendebat Moyses euitare idolatriam, ad quam populus Hebraeorum erat pronus, dicendum, quod non sequitur, quod ex tali modo loquendi occasio aliqua idolatriae, cum iste modus non veniret ex aliquo mysterio, sed ex sola barbarie idiomatis. Et non solum talis modus loquendi esset in scriptura, sed etiam esset frequentatus apud Hebraeos in usu vulgari, non ideo turbarentur, nec putarent per hoc significari aliquod mysterium pluralitatis, sed intelligi singularitatem. Et si Moyses deberet talem modum loquendi euitare propter occasionem idolatriae, potius deberent euitari alij modi, in quibus clarius periculum daretur de credendo pluralitatem deorum, scilicet, Pervertitis seruite Domino, quia Dii sancti ipse. Et illud. Propter quam iuerunt Dii ad redimendum sibi. Et illud. Quis est homo, qui possit intrare post regem, qui iam fecerunt eum? Nam in his omnibus apertius innuitur pluralitas deorum, & tamen tales locutiones non euitantur in sacra scriptura, sed potius frequentantur. Ideo non fuit inconueniens, quod Moyses poneret in ista auctoritate Elohim in plurali, & creauit in singulari, & non intenderet per hoc significare aliquod mysterium, sed solum unitatem Dei creatis. Esset autem causa errandi apud nos, si tales modi loquendi ponerentur in scriptura sacra, quia istas incongruitates non tolerat Latini sermonis proprietates, ideo putarentur posita ad significandum aliquod mysterium.

Item quod dicit, scilicet, quod Moyses locutus est sic, ut subtiliter intelligebatur inueneret suppositorum diuinorum pluralitatem, & unitatem naturae, non est verisimile, quia ista erat maior causa errandi. Nam si non eueniret hoc ex conditione idiomatis Hebraei, sed poneretur propter aliquod mysterium, esset maior occasio errandi, quia inter Hebraeos nullus erat, qui tantam obscuritatem intelligeret. Nam dato, quod Deus eis diceret verbis clavis, quod in deitate erat multitudo suppositorum, & naturae unitas, non possent distinguere Hebraei inter naturam, & suppositum. Nec possent intelligere quomodo cum unitate numerali naturae staret pluralitas suppositorum, quia hoc etiam nos non valemus perfecte intelligere, quanto magis quod poneretur sub verbis ambiguis, in quibus posset significari pluralitas deorum in natura, & suppositorum. Non est ergo intelligendum, quod talem obsecritatem posuisset eis Moyses, potius in exortatione legis, ideo credendum est, quod nullum mysterium significabatur in hac, & similibus auctoritatibus.

Ad alias rationes Hebraeorum quas Nicolaus contra se adducit, dicendum quod bene concludunt. Prima est de suscitatore Samuelis. Nam verum est, quod solus Samuel suscitatus est, & tamen dixit mulier vidi Deos ascendentes de terra, vidi Deum ascendentem, scilicet, Samuel. Ad secundum de dicto Ezechi. dicendum, quod etiam concludit poni numerum pluralem pro singulari, scilicet, vitulum immaculatum, immaculatum. Ad tertium idem dicendum, scilicet, Trahe me post te. Canti. 1. quia debet dici eurrā in odorem vnguentorum tuorum, & dicitur curremus. Responsio autem Nicolai ad primam auctoritatem non stat, quia vult ponere duos ascendentes, & suscitatos. Nam tenendo primam positionem, scilicet, quod ascenderit Samuel, & cum eo Moyses, ridiculum est. Primo quia mulier intēdebat suscitare unum, quia dixit quem vis, ut suscitarem tibi, & Saul ait, Samuel. Suscita mihi. Non est ergo verisimile, quod duo suscitarentur. Secundo patet, quia suscitatione facta dixit Saul. Qualis est forma eius? Si tamen essent multi, diceret, qualis est forma eorum? Tertio patet, quia siue ista suscitatio fieret opere Dei, siue opere demonis non suscitaretur nisi unus. Nam si opere demonis, cum esset voluntas Pythonissae unum suscitare suscitaretur unum, si autem opere Dei, etiam non suscitaretur duo, quia Deus volebat fieri istam suscitationem, ut responderetur Sauli de morte sua, & tamen vnus fuit, qui respondit, ergo vnus suscitaretur. Quarto patet, quia ridicula est exculatio Nicolai, & Hebraeorum, scilicet, quod Samuel solus vocatus est a mortuis, & tamen timens, quod vocaretur ad iudicium, adduxit secum Moysen in testē, quod custodisset legē. Praesupponit enim multos errores ista responsio. Primus est, quod Samuel nesciret ad quid vocaretur, ideo putauit se vocari ad iudicium, & tamen dicendum est, quod ipse sciebat ad quid vocatus esset, quia necesse est, quod Deus reuelaret sibi tunc illud, quod responsurus erat Sauli, scilicet, tu, & filij tui mecum eritis, sed & castra Israel tradet Deus in manus Philistinorum. 1. Reg. 28. scilicet, ergo Samuel, quod suscitabatur ad respondendum istud Sauli querenti. Secundus est, quia non poterat suspicari Samuel, quod vocaretur ad iudicium, eo quod iudicium, quod post mortem est, vniuersale est, iuxta illud Iohel. 3. congregabo in vallem Iosaphat omnes gentes, & disceptabo cum eis, & tamen videbat Samuel, quod non suscitabatur alij, sed ipse solus, & ob hoc ipsi dicunt, quod vocauit secum Moysen. Tertius est, quia vocatio ad iudicium vniuersale post mortem fit in resurrectione, & tunc mortui in corporibus, & animabus venturi sunt. Samuel autem videbat, quod non suscitabatur in corpore, & anima, ideo non poterat suspicari, quod vocabatur ad iudicium. Quartus est, quia dato, quod vocaretur Samuel ad iudicium, non debebat timere ad hoc, quod ducere vellet secum testem in hoc tempore, siue Moysen, & quia Samuel erat sanctus propheta existens in sinu Abrahae, & qui ibi erat securi erant de sua beatitudine, nec timebatur aliquid mali, ideo dato, quod deberet iudicari, non suspicatur aliquid mali contra se, ita ut inuocare vellet testem. Quintus est, quia omnino erat absurdum habere testem. Nam Samuel non erat reus, & non oportebat, quod produceret aliquos testes. Nam dato, quod nihil probaret de innocentia sua, dum tamen non probaret aliquid mali contra ipsum, daretur ei vita eterna, quia ad condemnationem de crimine requiruntur probationes solidae, & luce clariore, potissime ubi tanta pena est infligenda, scilicet, eterna. Sextus quia in iudicio Dei non sunt necessarii testes, immo nullus vnus testis est, quia Deus omnia clara videt, cum omnia sint auda oculis eius ad Hebr. 4. & in omni loco oculi domini contemplantur bonos, & malos Prover. 15. Etiam quia ipse dixit, ego sum testis, & iudex dicit Dominus Iere. 39. messias etiam tacit hoc, quia in iudicio suo non vniunt testibus, iuxta illud Ista. 1. 1. non secundum visionem oculorum iudicabit, nec secundum auditum

solus Samuel suscitatus est, & tamen dixit mulier vidi Deos ascendentes de terra, vidi Deum ascendentem, scilicet, Samuel. Ad secundum de dicto Ezechi. dicendum, quod etiam concludit poni numerum pluralem pro singulari, scilicet, vitulum immaculatum, immaculatum. Ad tertium idem dicendum, scilicet, Trahe me post te. Canti. 1. quia debet dici eurrā in odorem vnguentorum tuorum, & dicitur curremus. Responsio autem Nicolai ad primam auctoritatem non stat, quia vult ponere duos ascendentes, & suscitatos. Nam tenendo primam positionem, scilicet, quod ascenderit Samuel, & cum eo Moyses, ridiculum est. Primo quia mulier intēdebat suscitare unum, quia dixit quem vis, ut suscitarem tibi, & Saul ait, Samuel. Suscita mihi. Non est ergo verisimile, quod duo suscitarentur. Secundo patet, quia suscitatione facta dixit Saul. Qualis est forma eius? Si tamen essent multi, diceret, qualis est forma eorum? Tertio patet, quia siue ista suscitatio fieret opere Dei, siue opere demonis non suscitaretur nisi vnus. Nam si opere demonis, cum esset voluntas Pythonissae vnus suscitare suscitaretur vnus, si autem opere Dei, etiam non suscitaretur duo, quia Deus volebat fieri istam suscitationem, ut responderetur Sauli de morte sua, & tamen vnus fuit, qui respondit, ergo vnus suscitaretur. Quarto patet, quia ridicula est exculatio Nicolai, & Hebraeorum, scilicet, quod Samuel solus vocatus est a mortuis, & tamen timens, quod vocaretur ad iudicium, adduxit secum Moysen in testē, quod custodisset legē. Praesupponit enim multos errores ista responsio. Primus est, quod Samuel nesciret ad quid vocaretur, ideo putauit se vocari ad iudicium, & tamen dicendum est, quod ipse sciebat ad quid vocatus esset, quia necesse est, quod Deus reuelaret sibi tunc illud, quod responsurus erat Sauli, scilicet, tu, & filij tui mecum eritis, sed & castra Israel tradet Deus in manus Philistinorum. 1. Reg. 28. scilicet, ergo Samuel, quod suscitabatur ad respondendum istud Sauli querenti. Secundus est, quia non poterat suspicari Samuel, quod vocaretur ad iudicium, eo quod iudicium, quod post mortem est, vniuersale est, iuxta illud Iohel. 3. congregabo in vallem Iosaphat omnes gentes, & disceptabo cum eis, & tamen videbat Samuel, quod non suscitabatur alij, sed ipse solus, & ob hoc ipsi dicunt, quod vocauit secum Moysen. Tertius est, quia vocatio ad iudicium vniuersale post mortem fit in resurrectione, & tunc mortui in corporibus, & animabus venturi sunt. Samuel autem videbat, quod non suscitabatur in corpore, & anima, ideo non poterat suspicari, quod vocabatur ad iudicium. Quartus est, quia dato, quod vocaretur Samuel ad iudicium, non debebat timere ad hoc, quod ducere vellet secum testem in hoc tempore, siue Moysen, & quia Samuel erat sanctus propheta existens in sinu Abrahae, & qui ibi erat securi erant de sua beatitudine, nec timebatur aliquid mali, ideo dato, quod deberet iudicari, non suspicatur aliquid mali contra se, ita ut inuocare vellet testem. Quintus est, quia omnino erat absurdum habere testem. Nam Samuel non erat reus, & non oportebat, quod produceret aliquos testes. Nam dato, quod nihil probaret de innocentia sua, dum tamen non probaret aliquid mali contra ipsum, daretur ei vita eterna, quia ad condemnationem de crimine requiruntur probationes solidae, & luce clariore, potissime ubi tanta pena est infligenda, scilicet, eterna. Sextus quia in iudicio Dei non sunt necessarii testes, immo nullus vnus testis est, quia Deus omnia clara videt, cum omnia sint auda oculis eius ad Hebr. 4. & in omni loco oculi domini contemplantur bonos, & malos Prover. 15. Etiam quia ipse dixit, ego sum testis, & iudex dicit Dominus Iere. 39. messias etiam tacit hoc, quia in iudicio suo non vniunt testibus, iuxta illud Ista. 1. 1. non secundum visionem oculorum iudicabit, nec secundum auditum

aurium arguet, sed iudicabit in iustitia, & fortiori ergo in iudicio vniuersali in quo Deus iudicat in maiestate sua non erit vnus testis. Septimus est, quod si esset vnus testis, non proficeret ei inuocare Moysen in testē, qui esset singularis inductio, & secundum legem testimonium vnus hominis nullum erat ad faciendum planam probationem, potissime in rebus grauis praedicti, ut colligitur Numeri 35. & Deut. 19. & tamē dicit, quod adduxit solum Moysen secum, ideo non erat hoc verisimile. Octauus est, quod significatur in responsione ista, quod fuerit liberum Samueli ducere secum Moysen. Nam dicunt, quod timuit, ideo induxit secum Moysen, quasi esset hoc in potestate sua, & tamen saluum est, quia non erat in potestate Samuelis ducere Moysen, nec erat in potestate Moysi exire de sinu Abrahae, quia anime corpore solute sunt in receptaculis certis, & non est eis liberum inde exire, quia iam non sunt in arbitrio suo. Nonus est, quia dicit, quod induxit Moysen, ut testificaretur de custodia legis. Sed hoc non poterat facere Moyses, quia Moyses non vinebat, quando vinebat Samuel, ita ut testificari posset de eis, quae fecerat Samuel, sed melius poterant testificari alij, qui fuerant tempore Samuelis. Nam Moyses nesciebat aliquid de his, quae fecerat Samuel nisi ei reuelaretur a Deo.

Decimus est, quia non est verisimile, quod Moyses esset suscitatus cum Samuele, quia Moyses maxime auctoritatis inter Prophetas omnes erat, quia non surrexit ei propheta similis: Deut. 34. Etiam, quia fuit legislator, & in hoc excedebat omnes Hebraeos, ideo si ipse fuisset suscitatus cum Samuele, ipse fuisset principalis, & ipse fuisset locutus ad interrogationem Pythonissae, & tamen respondit Samuel, id videtur, quod non suscitatus est cum eo Moyses. Et sic posita ista ridicula est.

Alia positio erat secundum Augustinum, scilicet, quod non suscitatus est Samuel vere, sed magice factum, quod demon familiaris mulieri Pythonissae appareret, & quaedam umbra representans Samuelem.

Dicendum tamen, quod non stat, quia necesse est poni, quod vere fuerit suscitatus Samuel, ut probatum est latissime 1. Reg. 28. & tamen in hoc non erat intentio nostra, quia siue esset suscitatus Samuel, siue demon loco eius, dum tamen esset vnus, qui appareret, est dicendum, quod etiam si iste esset demon vnus erat, ut patet ex rationibus supra allegatis, scilicet, Pythonissa vnus voluit suscitare. Etiam quia Saul vnus petiit suscitari, scilicet, Samuel: ergo Pythonissa suscitaret illum, vel alium loco eius, & non plures, & tamen dicitur ibi vidi Deos ascendentes de terra, & postea sequitur, qualis est forma eius? quasi esset vnus, & sic mutatur numerus.

Ad aliam auctoritatem Ezechielis de vitulo quando dicit, quod ponitur ibi tanimum, scilicet, immaculatum, & non in accusatio, dicendum, quod ista est fictio. Nam nihil tale fiebat secundum legem, scilicet, quod poneretur duodecim vituli pro toto anno in vno loco, & inde tolleretur vnus. Nam licet quolibet mente in principio vnus immolaretur, tamen non custodiebatur isti duodecim sic, quia quotidie offerebantur multa sacrificia in templo, & non fiebat talis custodia. Sed dato, quod cederemus fieri talem custodiam vitulorum, adhuc non stat ille sensus Nicolai, quia si poneretur tantum in genituro plurali non esset adiectiuum illius nominis vituli, sed per se substantiaretur, & tunc necesse erat, quod poneretur ibi dictio significans habitum necesse casuale, & non ponitur. Nam in Latino, & Graco variantur nomina per casus, & quilibet casus significat rem sub alia, & alia habitudine, quam alius casus. In Hebraeo autem nulla dictio habet casus, ideo ad significandas habitudines casuales, praeposuntur nominibus singulis habitudines aliquae, ut cognoscatur

Anima soluta corpore non habent in potestate sua exire de suis receptaculis.

Opt. Aug. falsa est circa suscitationem Samuelis.

Virtutes vna finita altera infinita non possunt ad inuicem coiccare.

Angeli non possunt mutare vnam speciem in aliam.

Bonitas diuina fuit causa finalis creationis mundi, & efficiens.

tur casus, & hoc verum est in substantiis, in adiecti-
uis autem non ponuntur, quia adiectiua sunt in eis-
dem casibus, in quibus substantiua, & tamen tantum
non ponitur sub aliqua habitudine genitiui, sed abso-
lute, ideo necesse est, qd sit accusatiui casus, & adiecti-
uatum cum illo nomine virulum, & tamen variatur
numerus, quia deberet poni in singulari.

Ad tertiam auctoritatem Cantil. i. Trahe me post
te, &c. dicendum, qd bene variatur ibi numerus, & qua-
do dicit Nicolaus, qd non mutatur, quia loquitur de sy-
nagoga, dicendum, qd circa intellectionem libri Can-
ticorum, de quo intelligatur, & an semper de vno, vel
de pluribus, est maior questio, qd spectet ad praesens,
potissime, quia ex illa non pendet solutio dubij praes-
entis, & tamen dato, qd intelligatur de synagoga mu-
tatur numerus, quia verum est, qd synagoga multos
continet, & tamen ipsa accipitur, vt vnum corpus, si-
cut quilibet vniuersitas, & tunc datus ei personam,
& debet loqui vt vnus, & sic locuta est, cum dixit, Tra-
he me post te: cum autem dixit: Curremus in odorem,
necesse est, qd intelligatur de multis distinctis, & sepa-
ratis, & tunc loquuntur non vt synagoga, sed vt sin-
guli, & hoc non stat, ideo dicendum, qd improprietas
est locutionis. Ex his apparet, qd ex Veteri Testamen-
to saltem ex illis auctoritatibus, quae communiter in-
ducuntur, non potest probari personarum plurali-
tas in diuinis.

CONCLUSIO SECVNDA.

*Auctoritates ad probandum Patrem, & Filium, & Spiritum
sanctum in vnitatem essentiae, quae vulgo adducuntur ex
Veteri Testamento, non probant distincte.*

SECUNDA conclusio est, licet ex scriptu-
ris veteris testamenti possit probari per-
sonarum diuinarum pluralitas, nullo mo-
do tamen probari potest distincte trini-
tas. Ad cuius euidentiam considerandum, quod
quidam putant se sufficienter probare trinitatem per
sonarum diuinarum ex multis auctoritatibus, quarum
aliquas allegat Magister dist. 2. primi est vna, quae ha-
betur Psalmo 32. scilicet, Verbo Domini caeli firmati
sunt, & spiritus oris eius omnis virtus eorum. Ecce ibi
designantur tres personae in creatione, scilicet, Domi-
nus, & verbum eius, & spiritus eius. Verbum filius
est, & spiritus est ipse Spiritus sanctus. Dominus au-
tem est ipse pater. Ecce ergo non solum posita est
personarum trinitas, sed etiam quasi ipsa tria nomina
personalia.

Secunda auctoritas est Psal. 66. scilicet, benedicat
nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & me-
tuant eum. In hoc autem, quod ter nominatus est ibi
Deus cum eodem verbo benedicat, videtur signata
natura vnica in diuinis, & personarum pluralitas, scili-
cet, trinitas.

Tertia auctoritas est Isa. 6. cu vidit Isaias seraphim
clamantia Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus
Sabaoth, & refertur ibi ad Deum, & vocatur ter san-
ctus: ideo videtur significari vnitas naturae, cum dicitur
Dominus Deus, & personarum trinitas inquan-
tum ter dicitur sanctus.

Quarta auctoritas est quantum ad duas personas,
scilicet, patrem, & filium Psal. 2. scilicet, Dominus di-
xit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Ibi
agitur de Messia, & Deus dicit ad eum, filius meus es
tu, ego hodie genui te, & sic Deus habet filium, & ta-
men pater, & filius in diuinis non sunt duo Dij, quia
vnicus Deus omnium est, ideo est vnitas essentiae, &
personarum pluralitas.

Quinta auctoritas est de filio, & patre Isa. 53. scili-
cet, Generationem eius quis enarrabit? Et agitur de
Messia ibi, ideo Messias est Deus, quia alias genera-
tio sua poterat enarrari, si esset humana, & cum sit ge-
nitus necesse est, quod ab altero sit genitus, ideo ne-
cesse est saltem duas esse personas diuinas, scilicet, pa-
trem, & filium.

Sexta auctoritas est Prouer. 8. vbi ponitur etiam
generatio filij, scilicet, Dominus possedit me ab ini-
tio viarum suarum, a principio, & ab aeterno ordinata
sum, & intelligitur de filio, qui est sapientia genita.
Nam ibi dicitur nondum erant abyssi, & ego iam
concepta eram, ante colles ego parturiebar, & dicit
se ista sapientia conceptam, vel genitam ab aeterno,
ideo erit aliquid diuinum, & consequenter persona
distincta a concipiente, vel gignente.

Septima auctoritas Eccl. 24. scilicet, Ego sapientia
ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem
creaturam. Ecce ergo sapientia nata est, & ab aeterno,
ideo erit persona distincta a gignente. Nam non potest
intelligi de sapientia essentialiter sumpta, quia illa non
concipitur nec gignitur.

Octaua auctoritas est de alia persona, scilicet, spiri-
tusanto Genes. 1. scilicet, Spiritus Domini ferebatur
super aquas. Et loquitur de Spiritu sancto.

Nona auctoritas Psal. 138. scilicet, quo ibo a spiritu
tuo, scilicet, a spiritu sancto, quasi dicat, non possum ab
illo fugere, quia vbique est.

Et Sapientiae primo. Spiritus sanctus disciplinae ef-
fugiet fictum, ecce vocauit ibi spiritum sanctum. Et
Isa. 61. dicitur spiritus Domini super me, eo quod vn-
xerit me, ille autem est spiritus Dei Sanctus, qui est
persona tertia in trinitate.

Alias auctoritates addit Nicolaus in libello, quem
fecit contra Iudaos, & est vna. Psal. 44. scilicet. Sedes
tua Deus in saeculum saeculi, virga directionis virga re-
gni tui, ecce loquitur ibi propheta ad Deum cum di-
cat sedes tuas Deus, & postea sequitur, Dilexisti iusti-
tiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus,
Deus tuus oleo letitiae. Ecce ergo Deus erat vnctus
a Deo. Sed non est eadem persona vnctus, & quae vn-
gitur, ideo erant saltem duo Dij, vel duae personae di-
uinae, & quia Deus vnctus repetitur ibi, cum dicitur
propterea vnxit te Deus, Deus tuus significantur duae
personae, scilicet, pater vnctus, & Spiritus sanctus, per
quem fit vnctio.

Alia auctoritas est Psal. 109. scilicet, Dixit dominus
domino meo sede a dextris meis, ibi significatur duae
personae, scilicet, Deus qui loquitur, & Dominus, ad
quem loquitur. Et necesse est, quod distinguantur
realiter, quia alias non diceretur vnus sedere ad dexte-
ram alterius, cum idem non sedeat ad dexteram sui
ipsius, & necesse est, quod intelligatur de Deo gi-
gnente, & de Deo genito, cum ibi dicatur ante lu-
ciferum genui te, id est, antequam esset lucifer matu-
rinus. Illud autem non potest intelligi de aliquo ho-
mine, quia omnes sunt geniti post luciferum, ideo in-
telligitur de filio Dei, qui genitus est ab aeterno.

Alia auctoritas est Isa. 47. scilicet. Non a principio
in abscondito locutus sum, ex tempore antequam fie-
ret ibi eram, & nunc dominus misit me, & spiritus
eius, & tamen ista verba sunt Dei, vt patet ex litera
praecedenti, & ex litera sequenti, scilicet, hec dicit
redemptor tuus sanctus Israel. Ecce ergo ponuntur hic
tres personae diuinae, scilicet, Deus, qui loquitur, & duae
personae mittentes, scilicet, & nunc dominus misit
me, & spiritus eius, & sic erunt hic tres personae, scilicet, pa-
ter, & spiritus sanctus mittentes, & filius missus.

Alia auctoritas est Eccl. 4. scilicet. Funiculus tri-
plex difficile rumpitur. Et ibi dicunt Glo. Hebraica
antiquum

antiquum mysterium trini, & vnus difficile discuti-
tur, licet Iudaei moderni retorqueant hanc Glo. ad
tria attributa diuina, scilicet, potestatem, sapientiam,
bonitatem.

Respondendum, quod istae auctoritates, vel aliquae
illarum aliquid hoc persuadent, & tamen, quod
omnino probent, ita quod recipiens sacram scriptu-
ram tanquam solidam nullo modo dubitare possit
de trinitate personarum non est verum, quia possent
deduci ad alium sensum.

Ad primam dicendum, quod non solum non pro-
bat hic trinitas, immo etiam non intelligitur auctori-
tas de trinitate personarum, sed solum significatur
vnus Deus, non sub ratione alicuius pluralitatis. Et
cum dicitur verbo Domini caeli firmati sunt, est sen-
sus, quod tanta fuit potestas Dei, quod non fabrica-
uit aliquid manu sicut artifices, nec per tempora ali-
qua expectauit, sed solum iussit, quod omnia fierent,
& facta sunt, iuxta illud Psal. 148. scilicet. Quoniam
ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt.
Istam sententiam repetiuit David eodem versu. Na
cum dicitur, & spiritus oris eius omnis virtus eorum.
Idem est ac si dicatur verbo Domini caeli firmati sunt,
quia spiritus oris, & verbum idem sunt. Nam verbu
vocatur spiritus, quia spiratur, id est, flatur. Nam fla-
tus formatur, & fit verbum, & ista repetitio sententiae
per alia verba fit ad pulchritudinem, & consuevit se-
pe fieri in canticis, & prophetijs, & maxime in Isai-
a sicut patet 2. Reg. 20. & 3. Reg. 12. quae nobis pars in
David, & quae hereditas in filio Isai? Et est eadem sen-
tentia, quia David, & filius Isai idem est, cum David
esset filius Isai, & pars, & hereditas etiam idem sunt,
sed est pulchritudo quaedam in repetitione hac.

Item patet, quod non posset intelligi hoc de spiri-
tus sancto, quia licet spiritus sanctus vocetur spiritus,
tamen non vocatur spiritus oris, eo quod istud perti-
net ad filium, cum filius sit verbum, & dictus, sed
spiritus sanctus non est verbum nec procedit per mo-
dum dicti, quae est conceptio intellectus, sed per mo-
dum voluntatis. Accipitur ergo vtrunque pro verbo
vocali tanquam Deus loqueretur iubeo, quod om-
nia fierent, & tunc fierent.

Ad secundam auctoritatem Psal. 66. dicendum, qd
nihil probat. Nam licet ibi repetatur ter nomen istud
Deus, non probatur trinitas personarum diuinarum,
nec Deorum, quia tunc si ponatur quater nomen Dei
significabuntur quatuor personae diuinae, & hoc est
absurdum, & tamen interdum repetitur saepe istud
nomen Deus in eadem sententia.

Etiam non conuenienter infertur hinc aliquid, quia
oportebat, qd cum eodem verbo non repetito pone-
retur ter Deus. Nam omnes tres personae diuinae sunt
vnus Deus numero, ideo vnus actus ei comperit. Et
sic vnicum verbum in singulari competit eis, verbu
autem repetitum singularis numeri aequiuale verbo
pluralis numeri non repetito, ideo non probatur ali-
quid hinc. Item patet hoc, quia dicitur: Benedicat nos
Deus, & repetitum est Deus noster, & tamen ad signi-
ficandum tres personas, deberet poni Deus ter tunc
aliquo adiuncto facto terminis, vt sic videretur, quod
non repetebatur terminus ad addendum, sed ad si-
gnificandum rem distinctam, vt si diceretur: Benedi-
cat nos Deus, Deus, Deus, & metuant eum oes fines
terre. Ad tertiam auctoritatem Isa. 6. cum vidit Sera-
phim clamantia Sanctus, Sanctus, Sanctus ter, dicen-
dum, qd non significatur in hoc aliqua pluralitas per-
sonarum diuinarum, sed solum significabatur, qd laus
illa diuina repetebatur saepe. Nam die, & nocte non ha-
bebant requiem dicentia, Sanctus, Sanctus, vt patet
Apoc. 4. ergo non solum ter, sed etiam plura mil-

lites dicebant Sanctus, Sanctus. Quod autem ista multi-
plicata repetitione eiusdem significaret Isaias di-
cendo potius ter Sanctus quam pluries, non fuit ex ali-
quo mysterio, sed a casu, quia ita poterat dixisse qua-
ter, vel quinquies. Ad quartam auctoritatem dicen-
dum, qd fm veritatem Psal. 112. f. quare fremuerunt
de Christo Messia intelligitur. Sic enim intellexerunt
Apostoli, & illi, qui nouiter erant conuersi ad Christu,
vt patet Act. 4. f. Deus, qui spiritu tuo per os David
pueri tui dixisti, quare fremuerunt gentes, & populi
meditati sunt inania, astiterunt reges terre, & principes
conuenerunt in vnum, aduersus dominum, & aduersus
Christum eius. Conuenerunt enim vere in ciuitate
ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum. Et ta-
men non ex hoc constat manifeste contra Iudaos,
vel quoscunque alios recipientes scripturam veteris
testamenti, qd intelligatur de Messia, & qd ille esset fi-
lius Dei. Et quando dicitur in eodem Psal. Ego hodie
genui te, ideo qd Deus habeat filium, dicendum, qd non
sequitur ex hoc, qd Deus habeat filiu, qui sit Deus, sed
potest intelligi de aliquo homine, scilicet de David, qui vo-
cabitur filius Dei non naturalis, sed adoptiuus. Sic enim
Deus vocat alios filios, vt patet Exo. 4. f. filius primo-
genitus meus Israel, dimitte filiu meum, vt seruiat mi-
hi, ecce vocauit Israel filium suum, & a se genitu, ita
de David dicitur, qd Deus genuit eum quando eum
exaltauit, & illo die dicitur genitus. Ad quintam au-
thoritatem de filio: Isa. 53. f. generationem eius quis
enarrabit? quod dicunt intelligi de generatione aeterna,
quia illam nullus potest enarrare.

Dicendum, qd si intelligeretur de generatione aeterna,
non constaret, an de illa intelligatur, & consequenter
non constat, qd Deus habeat filium, qd sit Deus: intelli-
gunt tamen contra hoc de Messia temporaliter nato, quia nul-
lam aliam generationem concedit. Et cum probatur, qd
intelligatur de generatione aeterna, qd dicitur, Quis enar-
rabit? & tamen temporalem generationem enarrare pos-
sumus: dicendum, qd non ponitur semper talis locutio pro
impossibili, sed frequenter pro difficili. Et sic verum est,
qd generatio Messiae fm carnem difficilis est enarrari,
qd possit enarrari. Et patet hoc ex dicto Hieronymi,
quod recitat per Magistrum dist. 5. primi Sententiarum, f.
Sepe ponitur, quis, pro difficili, & non pro impossibili,
vt illud: Generationem eius quis enarrabit? In quo appa-
ret manifeste, qd voluerit intelligere de temporali ge-
neratione, quia alias erat impossibile enarrari illa. Idem
modus loquendi patet per Isa. 53. cap. f. Quis credidit
audiri nostro, & brachium Domini cui reuelatum
est? Et tamen manifestum est, qd aliqui credebant au-
diri propheta. Patet hoc ad Rom. 10. vbi Apostolus
allegat auctoritatem istam, & dicit. Non omnes cre-
dunt Euangelio. Et probat hoc auctoritate ista Isa. f.
Quis credidit audiri nostro. Et sic significauit per hoc,
qd aliqui credebant, licet non oes, & sic aliquid potest enar-
rari de generatione Christi, licet plene non enarret, &
sic intelligebant Iudaei ista auctoritatem, & sic difficile pu-
rabat esse, qd quis cognosceret generationem Messiae, &
ob hoc putabat, qd quando veniret Messias pauci cognosce-
rent eum, & nescirent de qua progenie erat. Sicut patet
Ioan. 7. c. f. Christus cum venerit, nescimus vnde sit, sed hunc
scimus, vnde sit, id est, concludabant, qd non erat Messias.

Vel potest intelligi generatio, non pro genitura, sed
pro operatione, & sic dicuntur generationes alicuius
operationes eius. sic patet Genes. 36. de Iacob cu dicitur:
Habituauit Iacob in terra Chanaan in qua habitauit pa-
ter tuus, & haec sunt generationes eius, & tamen immedia-
te sequitur historia de Ioseph, & mala, quae passus est Iac-
ob cu domo sua, & nihil ponitur de generationibus
eius, id est, ponitur ibi generatio pro operatione, & passio-
ne: & sic ponit hic, Generationem eius quis enarrabit? i.
quis

Generatio
plerunque
accipit p
operatione.

quis enarrabit mala, q̄ passus est Messias, & bona, q̄ fecit, & tanta fuerūt q̄ nullus ea enarrare pōt. Sic enim dixit Ioā. 20. c. Multa alia fecit Iesus, q̄ in hoc libro scripta non sunt, & non solū nō scripta fuerūt, quasi Enā geliste voluerint ea omittere, sed q̄ et si vellent non possent illa scribere, vt patet Ioan. 21. f. Sunt & multa alia, q̄ fecit Iesus, q̄ si scribant p singula, nec ipsum arbitror mūdū capere posse eos, q̄ scribēdi sunt, libros. Recte ergo dī, q̄ generationē Messie, i. actus eius nullus enarrare pōt. Et iste sensus consonat magis illi fē, q̄ accipiendō generationem pro genitura, eo q̄ ibi fit mētio de actib⁹ mirabilibus Messie, sicut ouis ad occisionē ducet, & quasi agnus corā tondente se obmutescet, & non aperiet os suū, & de angustia, & iudicio sublarus est. Et multa alia. Et tūc sequitur: Generatione eius q̄ enarrabit? q. d. q̄ enarrabit actus eius? s. nā mirabiles sunt, q̄ nullus sufficere illos enarrare possit. Aliiter pōt dici, q̄ accipiat generatio pro progenie, ab eo deriuanda, s. generationē eius q̄ enarrabit? q̄ poterit enarrare multitudines stirpis Messie? Multos. n. filios generabit p adoptionē, vel doctrinā legis. Nam q̄ docet ab alio filius eius vocat in scriptura, cū dicat Apostolus: Per euāgelium ipse vos genui, ad Corin. 1. c. Et ita dicit: Filij mei, quos ego quotidie parturio, donec formet in vobis Chrs ad Galat. 4. & sic Chrs per passionē suā dedit iniriū euāgelicā legi, in qua fuerūt plurimi sequaces, q̄ oēs vocant filij eius. Et ista gñatio sua nō pōt enarrari, q̄ nemo pōt enarrare oēs hoīes, q̄ fuerunt a principio, & erunt vsq; ad finē seculi sub Christi lege. Et iste sensus conuenit lra. Nā postq̄ ponit passio Chri subdit: Generationē eius q̄ enarrabit? eo q̄ gñatio illa vētura erat propter passionē Christi. Nā si Christus non fuisset mortuus nō accepissent vigore sacramenta legis sue, nec fuisset publicā lex, si cut fuit. Itē patet hoc efficacius, q̄ accipiat generatio sic, quia eo. ca. postquā posuū est de passione Messie, & dictum est, generationem eius quis enarrabit, sequitur. Si posuerit pro peccato animā suā videbit semen longeuū, & volūtas Domini in manu eius dirigetur. Istud semen longeuū, quod habetur erat Messias, erat generatio eius, & valde cōuenit, q̄ dī generatio nē eius quis enarrabit? Et dicitur videbit semen longeuū: nam semen longeuum non enarrari potest.

Si autem aliquis veller intelligere de generatione eterna Christi non loqueretur aliquid ad propositū, quia in toto illo c. agit de passione Christi. Quid ergo intermisceretur vñ verbum de generatione eius eterna? quia nihil faciebat ad sententiā, ideo exponenda est auctoritas, vt supra. Ad sextam auctoritatē dicendum, q̄ illud non intelligitur de sapientia genita, quā est filius, sed de sapientia Dei, quā est substantia diuina, et humana, & creata. Et cū dicitur, q̄ illa genita est, & non compent hoc sapientie substantia, q̄ illa, nec gignit, nec gignitur, dicendum q̄ ista ponunt figurare in lacta scriptura. Nam si proprie acciperentur ista verba, multa essent ibi, quā non conuenirent sapientie diuine. Nam dicitur: Dominus possedit me in initio viarum tuarum. Et tamen sapientia diuina genita non possidetur, cum non possit a Deo possideri, nisi quod extra ipsum est, s. res creatę, sicut etiā homo non potest possidere aliquam partem corporis sui: nam nemo est Dominus membrorū suorū, vt patet. ff. ad legē Aquili. in l. liber homo. Item dicitur ibi. Cum eo eram cuncta componens, & delectabar per singulos dies, ludens coram eo, ludēs in orbe terrarū, & delinē meę esse cum filiis hominū. Manifestū est tamen, q̄ in illa beata trinitate inter personas diuinas nihil tale est, s. ludus. Nec est etiā delectatio illius sapientie diuine genite esse cum filiis hominum, quia delectatio Dei in seipso est, q̄ est simplex, & vnica, &

semper eadē, vt patet 7. Ethic. in fine. Et ob hoc semper voluptuosus est, vt patet 12. Metaphys. sed est Metaphora quēdā de sapientia tanquā sapientia sit aliquid creatū a Deo, quod Deus a principio creauerit, & fuerit cum eo in formatione rerū. Et patet, q̄ loquitur de sapientia creata, quia ipsamet sapientia vocat nos ad se, vt sequamur eā, & apprehendamus, & in non possumus apprehendere sapientiā increatā siue genitam siue ingenitā q̄ illa habitat lucē inaccessibilē, & nullus hominū ad eā accessit videndo nec accedere pōt, vt patet prima ad Timoth. 6. Et de hac sapientia facit Prosopopeiam fingendo ei personā, cū personā non habeat. Et quia principij hominis est per natiuitatē, & generationem, dicitur sapientia concepta, s. necdū erant abyssi, & ego iam concepta erā. Et rursum. Ante colles ego parturiebar. Ad septimam auctoritatē respondendum est sicut ad precedentē, s. ego sapientia ex ore altissimi prodij primogenita ante oēm creaturā, ecce sapientia vocat se ibi de numero creaturarū, & tū dicit se primogenitā ante omnē creaturā, quia necesse erat, q̄ sapientia precederet omnē creaturā, q̄ Deus creauit omnia in sapientia, vt patet Psal. 103. f. Omnia in sapientia fecisti, impleta est terra possessione tua, i. oportebat, q̄ sapientia precederet alia. Et q̄ si sapientia ponereur creata quāreretur de ipsa, an tamen sapientia creata est, & necesse erat dici, q̄ nō, & sic sola sapientia creata esset a Deo insipienter, i. nō dixit scriptura illā creaturā a Deo, sed dixit, ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnē creaturā. Et tū sapientia illa creata est, quia de ipsa dī ibidē q̄ sequamur eam, & tamen nō possumus eam comprehendere nisi sit sapientia creata, illa enim sola nobis comunicatur.

Ad octauam auctoritatē de spiritu sancto, cum dī spiritus dñi ferebatur super aquas, dicendū, q̄ non intelligitur de spiritu sancto. Pro quo sciendū, q̄ ista auctoritatem intellexit Ra. Sa. de spiritu M. i. sic, & putabat Messiam esset purū hominem, & spiritū suū ferri a principio super aquas. Sed ista insania est, quia presupponit, q̄ Messias erat purus homō, sicut vnus nostrū, & tū credidit, q̄ spiritus suus mouebatur super aquas a principio creationis seculi. Et istud nō habet aliquā apparentiā, quia anima non formatur ante corpus, sed corpore organizato infunditur in illud, & tū Messias secundū eū nondum venerat, & spiritus suus ab initio creationis seculi ferebatur super aquas. Item insania est, quod dicamus animam aliquā ferri super aquas, si nihil apponatur ad quid ferretur super illas, i. illud tanquam ridiculum excludendum est. Doctores autem nostri, s. Augustinus, & alij antiqui, & communiter moderni intelligūt hoc de spiritu Dei, & de cogitatione sua, quā ferebatur super aquas. Nam nō mine aquarū intelligebatur tota materia, quā erat informis, apta tamen, vt inde aliquid formaretur. Et sicut artifex anteq̄ de materia aliquid efficiat, cogitat qd de singulis eius partibus faciat, & tunc cogitatio sua fertur super materiam, ita cū Deus de materia informi formaturus esset omnia, quā sunt nunc in vniuerso, cogitabat qd de materia efficeret. Et tūc cogitatio sua, siue spiritus ferebatur super aquas, i. super materiam, quā nomine aquarū designatur. Dicendū in, q̄ isto mō nō cōcluditur spiritus sanctus persona trinitatis, sed vocabitur spiritus Dei cognatio sua, vel intellectus. Et si velis dicere, q̄ ille spiritus, quo Deus oīa cogitabat, erat spiritus sanctus, non stat, quia cogitare pertinet ad sapientiam tanquā ad habiūt, & ad intellectū tanquā ad potestatem. Filio tamen in diuinis cōpetunt ista, quia ipse vocatur sapientia genita. Ipse ē genitus est per modū intellectus, cum vocetur verbum patris, & vocatur ēt aī patris, sed spiritus sanctus est amor, & productus per modū voluntatis, ad voluntatem

Error Rab. Salomonis de Messia.

tatem aut non pertinet considerare, sed ad intellectū, i. nō ferebatur spiritus sanctus super aquas, sed magis filius ferretur. Nō ergo pōt intelligi de spiritu sancto. Nec ē pōt intelligi de spiritu, i. cogitatione Dei, q̄ ferretur super aquas, i. super materiā primā cogitando quid de illa faceret. Sed dicendū, q̄ intelligitur de quodā vento misso a Deo super aquas ad desiccandū illas, vel salte ad desiccandū terrā, separatis aquis a terra. Pro quo sciendū, q̄ qñ Deus creauit ab initio elementa, nō erant bene distincta loco, sed aqua operiebat totā superficiē terrę in circuitu, Deus aut voluit diuidere aquas a terra, vt maneret per se terra discoperta ad vitā animalū, & aqua cederet in cōcauitates terrę. Et ad diuisionē istā faciendā, & ad desiccandū terrā, misit Deus ventū fortē, s. Aquilonē ventē, qui desiccaret aquas, & superficiē terrę discopertā aquis. Et de hoc dī, spiritus Dñi, i. vētus missus a Dño, ferebatur super aquas, i. flabat, vel mouebat ad desiccandū eas. Et ista sententia satis cōuenit, quia spiritus proprie significat ventū, quia spiritus a spirando, i. flando dī. Et magis proprie dī spiritus ipse ventus q̄ spiritus, i. anima, quia non vocatur anima spiritus, nisi inquantū putabatur ab antiquis, q̄ anima erat flatus noster, vt patet Sapiē. 2. f. quia extinctus cinis erit corpus nostrū, & spiritus diffundetur tanquā mollis aer. Sic ē accipitur sepe in scriptura, vt patet Psal. 10. f. Spiritus procellarū pars calicis eorū, i. ventus impetuolus, qui est procella, & Psal. 148. dī, & ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarū, quē faciunt verbum eius, i. vētus tempestuosus obedit ei. Sic patet in alia litera, quā dicit, & ventus turbo, qui facitis sermonē eius, vbi nos dicimus spiritus procellarū, quē faciunt verbū eius. Ecce accipietur spiritus, i. ventus. Et vocatur spiritus Domini, i. ventus missus a domino, quia ipse eum misit miraculose ad desiccandū terrā. Itē patet hoc, q̄ tunc stat litera magis plana, cū dicatur q̄ ferebatur super aquas, s. quia fū veritatē ventus ille mouebatur sup aquas. Si aut acciperetur eo modo, quo acceperunt illi doctores nostri, videretur esse metaphora vocando materiā primā aquas, & vocando cogitationē Dei de materia ferri spiritū super aquas. Et tū nunquā recedendum est a cortice literę quātum potuerit sustineri sententiā in cortice literę. Itē patet efficacius ista sententia ex litera habraica, vbi dī ventus Dñi siue spiritus dñi flabat super faciē aquarū. Nā habetur sic. Ruach Elohim merachepleth ghal pene scamaim. Et tū meraclepleth significat flare. Et hoc non pōt intelligi de cogitatione Dei, quia illa nō stat, ideo intelligendum est de vento, qui poterat flare, & ille flabat super aquas. Doctores aut nostri solū moti fuerunt ex hoc, quia dī spiritus dñi. Nā si poneretur spiritus absolute, putauissent eū esse ventū, & dixissent, vētus aut ferebat sup faciē aquarū. Quia tū ponitur dñi putauerunt intelligi de spū, q̄ est cogitatio. Causa aut, quare vocatur spiritus Dñi, siue vētus Dñi fuit, q̄ iste ventus a Deo missus erat miraculose ad faciendū istā desiccationē. Et quia erat super naturaliter productus, & faciebat opus ad quod Deus illum ordinabat, vocabatur ventus Dñi. Sic ē Num. 11. dicitur. Ventus autē egrediens a Domino arreptas trans mare coturnices detulit in castra. Quia ille ventus detulit coturnices in castra ex mandato Domini, dī ventus egrediens a Domino, siue ventus Domini. Sed obijcietur, q̄ nō ster ista positio, s. q̄ ventus fuerit a Deo missus ad desiccandū aquas, & terras, quia istud supernaturaliter fieri poterat subito. Quomodo ergo expectaret Deus, q̄ successiue ventus desiccaret terrā? Possibile, quia ad hoc, q̄ ventus ille desiccaret terram, oportebat, q̄ ille miraculose a Deo crearetur, & postea naturaliter ageret ad desiccationē aquarū, &

A terre, & sic essent due operationes, vbi poterat effectus deduci per vnam. Dicendum, q̄ hoc non est incoueniens, quia frequēter sic Deus facit. Sic enim patet Exo. 14. cum Deus voluit traducere Israelitas de Aegypto in desertum per mare rubrum. Nā desiccavit fundum maris diuidens aquas, vt flarent hinc, & inde aque, vt & ipsi transirent per medium pede sicco. Istā desiccationē potuerat Deus subito facere, & tamen noluit, sed induxit ventum validum vrentē tota nocte, qui desiccavit fundum maris. Cum dī. Cum extēdisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehemēti, & venti tota nocte, & vertit in siccum. Ita ergo nunc licet potuisset subito sine vēto diuidere aquas ab aquis, & cōuertere superficiē terrę madentē in siccā, tamē voluit facere mediante vento. Simile etiam est Num. 11. cū Deus voluit dare Israelitis saturitatem carnium, dando eis multas coturnices, quę erant ex alia parte maris rubri, potuisset eas deducere in castra Israelitarū sine vēto, & tamen suscitauit ventum validum, q̄ arripuit eas, & dimisit in circuitu castrorum, cū dī, ventus autē egrediens a domino arreptas trans mare coturnices detulit in castra. Cū aut obijciat, q̄ Deus poterat facere hic vnica actione istā desiccationē aquarū, ergo non est concedendum, q̄ fecerit per duas, s. per vnam naturalem, & aliā supernaturalem. Dicendum, q̄ quando constat de aliquo actu, & non constat de modo, debet poni modus leuior, qui poterit, s. per pauciores actiones, quia nō est ponenda pluralitas sine necessitate, vt colligitur 8. Topicorum. Et tamen qñ constat de actu, & de modo agendi, licet potuerit ille actus fieri facilius, non est arguendum de modo, & iam cogimur ponere pluralitatē ex necessitate. Sic in casu isto si constaret de desiccatione terrę, & non de modo, dicere deberemus, q̄ diuisio aquarū, & terrę desiccatio facta est subito Dei voluntate, quia tamen constat, q̄ spiritus domini flabat super aquas non est arguendum, q̄ poterat Deus facere leuius, quia Deus facit sicut vult, & ille est modus conueniens, q̄ est ei volutus. De isto vento flante super aquas, dicendum, q̄ supernaturaliter causatus est, quia non poterat naturaliter produci. Nam venti sunt de natura terrea, & tū tunc terra erat vndiq; operata aquis, & non erat aliqua pars, de qua resoluērentur vapores, vel exhalationes ad materiā aliorum entium meteorologicorum sicut venti, & pluuie. Itē nō poterat esse ventus naturaliter, q̄ deficiebat causa efficiens, s. calor solis. Nā calore solis resoluēntur vapores, & exhalationes de terra, & aqua, & leuāntur ad primā, vel mediam aeris regionē, in qua oīa hęc meteorologica fiunt, & tū tunc nō erat sol, q̄ sol factus est die quarta: Gen. 1. Et diuisio aquarū fuit die 3. eo. c. Necesse erat ergo, q̄ iste vētus miraculose productus esset. Ad nonā auctoritatē dicendū, q̄ non accipitur ibi spiritus pro spiritu sancto, nec pro cogitatione, sed pro ira, s. Quō ibo a spiritu tuo? quō fugiā ab ira tua, qñ iratus fueris cōtra me. Et patet hoc ex litera ipsa, s. Quō ibo a spiritu tuo, & quō a facie tua fugiā. Et tū a spiritu sancto nō est fugiendū, sed ab ira Dei, q̄ spiritus sanctus benignus est. Iō vocat spiritus sanctus vel paraclitus, siue cōsolator, aut bonus. Sic dicit Magister 1. Sētētiarū dist. 34. f. dicebat Deus esse spiritus, vel hēre spiritū. Et q̄ spiritus est nomen tumoris, & inflationis, ne humana cōscientia cōficia ad Deū formidaret accedere pro crudelitate sua, dictus est spiritus sanctus, vel spiritus bonus. q̄ aut accipiat spiritus pro ira, patet lra. 2. f. Quiescite ab hoīe, cuius spiritus in naribus eius est, q̄ excelsus reputatus est ipse, i. caute vel recedite ab hoīe, q̄ habet irā in naribus. q. d. tales sunt valde superbi, sicut dī ibi, s. q̄ excelsus reputatus est ipse. Et ita sunt periculosē conuersionis, ppter frequen-

Ventorum materia, et causa efficiens.

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
UNIVERSITY OF
CHICAGO

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Errant He-
bræi, quod
omnes pro-
phetæ acce-
perint pro-
phetias si-
mul in mō-
te Sinai.

Opusculum de Sanctis Trinitate.

ducta fuerint non intelligentibus nobis dicta veteris testamenti, & putantibus accipere probationes ex illis. Et ex hoc magnum detrimentum, & vilipendium patietur fides nostra in oculis Iudaeorum, quia putabunt totam fuisse per errorem introductam. Etiam in oculis infirmorum, & ignarorum fides infirmabit, & cum videant Iudaeos insultantes nobis, & quod nos non sufficienter probamus dubitabunt de fide. Vnde quidam de eis, scilicet Ra. Aben Ezra in Glosa sua super Genesim irrisit Christianos credentes se probare trinitatem personarum ex quibusdam auctoritatibus ex quibus secundum veritatem nihil probant, sed procedunt ex ignorantia sermonis Hebraici. Vnum autem est, quod nostra imperitia adiuvat contra Hebraeos, scilicet, quod ipsi imperiti sunt, nam non sunt instructi circa liberales disciplinas, nec circa Physicas, nec hunc modum arguendi dialecticum, nec etiam circa intellectum legis habent iudicium acutum, sed sicut dicit Apostolus 2. ad Corin. 3. velamen positum est ante oculos eorum in lectione veteris testamenti. Et sic nesciunt se iuvare ex eo quo se iuvare firmiter poterant saltem ad repellendum argumenta nostra infusa, & tamen nesciunt cum excecatis sint, nobis tamen cessandum est a talibus argumentis cum nihil probent.

Modus autem contra Iudaeos non est, ut nos conemur eis probare singulos articulos, vel conclusiones fidei nostrae antequam convertantur, sed quod probemus vnum, quo deducatur ad assentiendum legi euangelice, & sic ipsi sponte assentient ceteris, scilicet in lege nostra est articulus de baptismo, de eucharistia, de universali iudicio, & resurrectione, & de alijs multis. Non oportet conari ad probandum singula horum Iudaeis ex lege sua, quia esset labor inutilis, & infinitus, nullus enim posset ista necessario probare ex lege Iudaeorum, licet aequaliter ex illa poterit ea defendere.

Sed, qui vult contra Hebraeos disputare, debet conari solum, ut probet Messiam in lege promissum venisse, & quod ille habebat potestatem dandi legem novam, & quod illi tenebant omnes homines assentire, quae satis possunt induci auctoritatibus veteris testamenti, quo facto compelleretur Iudaeus ex lege veteri tenere legem Euangelicam. Et tamen si illam susceperit, assentiet omnibus articulis eius, & non oportebit, quod probentur, nec in hoc laboremus.

Ex praedictis etiam sequitur aliud corollarium, scilicet, quod in veteri testamento potissime in libris Moysi de trinitate diuinarum personarum nihil clare debuit dici. Istud patet ex duobus simul sumptis. Vnum erat, quod Iudaei erant valde rudes. Secundum erat, quod ad idolatriam, & deorum pluralitatem propi erant.

Primum patet, quia Iudaei exeuntes de Aegypto erant valde rudes, quia erant instructi in solis operibus manualibus, cum essent serui Aegyptiorum, & nullus eorum permittebatur vacare alicui speculationi, vel vacationi scientiarum, sed omnes cogebantur ad opera vilia terrae, scilicet in luto, & lateribus: Exo. 1. & 5. & sic erant homines rudes nulli speculationi apti, unde nec sciebant se gubernare, & sic in exitu de Aegypto, cum iam manerent in deserto, nesciebant ordinare politiam suam. Nam omnes erant habentes

vnicum iudicem, scilicet Moysen, & cum essent ultra sexcentamilla virorum, non poterat Moyses diffinire omnes causas eorum, & erat a mane usque ad vespere non sumens cibum, & totus populus expectabat eum, unde videns Iethro socer Moysi tantam deordinationem populi, dixit ad eum, stulto labore consumeris tu, & populus qui tecum est, sed acquiesce consilio meo, & erit dominus tecum, & tunc consilio Iethro ordinati sunt in populo multi iudices, scilicet distincta est tota multitudo per decanos quinquagenarios Centuriones, & tribunos, & super omnes erat iudex Moyses, ut patet Exo. 18. & Deuter. 1. totus ergo Israel nesciebat se ordinare, & vnus vir Gentilis sacerdos Madian ordinavit vnico verbo totum populum. Secum erat, quod populus Iudaicus erat valde propius ad idolatriam. Nam conuersatus fuerat inter Aegyptios, qui colebant idola, & inde didicerunt colere illa, idcirco Deus dissuadet Israelitis, quod non colant idola, quae coluerunt Aegyptij, de quorum terra exierunt, nec idola Chanaanorum, in quorum terram ingressuri erant, ut patet Leui. 18. & Deuter. 29. Nec imitarentur caeremonias eorum in sacrificijs: Deuter. 12. Nec dicat, sicut coluerunt gentes istae Deos suos, ita ego colam, simile Deuter. 18.

Ex his autem patet, quod non debebat illis dici aliquid de Trinitate, quia cum illi essent valde rudes, & mysterium de Trinitate personarum esset valde subtile, non possent aliquo modo concipere, ideo cum diceretur pluralitas diuinorum suppositorum, crederetur pluralitas deorum distinctorum, ad quod facillime inclinaretur, quia erant prompti ad idolatriam, & apud Gentiles sciebant esse deorum pluralitatem, ita putarent esse secundum legem Moysi.

Et dicitur, quod potissime debuit hoc euitari in lege Moysi, scilicet, in quinque libris eius, & hoc, quia libri Moysi fuerunt scripti in principio status populi Hebraei, quando Israelitae exierunt de Aegypto. Alij autem libri prophetales fuerunt scripti multo post, tempore Regum. Et ex hoc erant duae difficultates in libris Moysi potius, quam in alijs. Prima quia tunc Iudaei erant rudiores, quam cum dati fuerunt alijs libri. Nam cum scripti fuerunt libri Moysi omnino erant Iudaei rudes, quia tunc exierant de Aegypto, & minus intelligerent de mysterio trinitatis, vel de quacunque alia speculatione, quam alio quocunque tempore post. Secunda, quia a principio erat magis propius ad idolatriam, quam postea, cum tunc nouiter exiissent de Aegypto, ubi coluerunt idola, ideo facillius tunc data quacunque occasione idolatriae inciderent in deorum pluralitatem, quam postea. Non ergo debuit scribi aliquid de mysterio trinitatis in libris Moysi.

Patet ergo satis deductum, quod ex auctoritatibus veteris testamenti non potest probari personarum diuinarum trinitas sufficienter, & clare, nec aliqua illarum pluralitas. De hac vero trinitate, vel personarum pluralitate, an naturaliter probari posset latissime dicendum erat. Quia tamen ista est alia longa speculatio, quae praesens negotium ultra modum extendere, alterius temporis inquisitioni relictum sit, hic autem sermonem concludimus.

De Sanctiss. Trinitate Opusculi Alphonsi Tozzati Finis.

ALPHONSI TOZZATI EPISCOPII ABVLENSIS

De Statu Animarum post hanc vitam,

PRAEFATIO.

Exordijs saeculorum perquirenti mihi de humani generis conditione, infinitorum solida satis inductione collectum est, omnes requiem quandam appetere, labores autem data opera deuitare. Cui cum inquisitioni aliquandiu insisterem, factum est, ut ego quoque degeneris ocio resolutus inerti quadam requie contorpescerem. Nec ea quidem, qua Iuppiter resolutus mundo & dijs in vnum confusis: paulisper cessante natura acquiescit sibi cogitationibus suis traditus. Nec tali quaque quali sapiens in hostili custodia coniectus, aut in aliqua gente aliena destitutus, vel nauigatione longa retentus, aut in desertum litus eiectus sine amicis relictus in seipso reflectitur, ac in seipsum reconditur: tunc minus solus existens cum ab omnibus solitarius desertus est, res suas arbitrio componens suo. Sed quadam, quae languentis ac degeneris animi est: ab ea, quae quondam extiterat cordis nobilitate deflectens, inepta atque incondita prorsus requie eiciebar. Huic cum soli ocio vacans essem, nullique liberi hominis intentus curae, musarum nuper cognitus chorus nunc quoque denovo visus est. Sed ab ea quidem facie multum dissimilis, qua mihi quondam iuenculo bicipitis Parnasi penetranti iuga, apud Pegaseos amnes amenissimi ac limpidi Castalij fontis in ipso Helicone constituisse conspectus est, cum mihi (multis licet precibus impetratum) felicibus illis choris admisceri concessum est, ubi sacro illo ac multis ignoto frequentato circuitu, beniuola dignatione musarum, ab ea, quae ceterarum magistra erat Vrania, perpetuo virore florentem, nunquam defluentibus folijs, lauream magistralem suscepi. Hic enim musarum sacer chorus, quamquam a nullo increpitus, ad terram tamen vultum mestus deiecerat tenui rubore suffusus. Et quamquam sibi de nullo (ut assolet) turpi commisso ruboris materia, aut ingloriationis pararetur timor, me tamen conspecto non mediocriter erubuerunt. Primò quidem de ignobili alumni sui deiectione erubescens. Ad extremum doluerunt, quod eum, quem ad tantae celsitudinis propitiae thronum deuexerant, inerti quadam resolutum quiete desertis animae viribus turpiter cerneret ociari. Nec mora, sacri chori ductrix Vrania omnium quasi vno ore locuta, ait: Quid te alumne charissime, in quem totam spem conieceramus nostram, ut per te cuncto innotesceremus orbi, atque celebri quodam preconio per omnia mortalium vulgaremur ora: in tantam animi ignobilitatem deiecit, ut infusa quiete laxatus, deserto omni studio probitatis, in solo degeneris ocio delecteris? Age iam, & animi ignito affectu indefessus quicquam

Alph. Tozz. De statu animarum.

Agito,

De statu animarum post hanc vitam.

Agito, omnia percurrere, omnia se tibi debebunt. Nihil namque est, quod animo ad magna anhelanti non cedat. Cui ego (quamquam quid iuste contra hincere possem non habebam) ne tamen prorsus elinguis mutusque viderer: hæc ut fortuito in mentem venerant, subterfugere ratus obieci. Iam me studiorum tuorum tedium tenet. Iam tam inutilibus, ac multiplicibus affectibus, & curis cedendum potius quam sistendum duxi.

*Semper ego auditor eram, nec utile visum.
Vexatus toties ranci Theſeide Codri.
Impune ergo mihi recitauerit ille rogatus.
Hic elegos impune, diem consumpsit ingens
Thelephus, aut summi plena iam margine libri
Scriptus & intergo, necdum finitus Hæſtes.*

Nauseat enim anima mea super pedestres comedorum turbas vilibus ornatas saccis: tragædiarum cothurnatos detestor boatus: ampullosa superbo verba detonantes ore. Quid enim vilius eius carmine, qui tragico vilem certabat ob hircum? Mordaces quoque satyras non libenter aspicio. Quid enim si cætera studiorum tuorum delirantia singillatim iuuaret euoluere? Plura enim mendacia compra fuco reperiam, quam instantis opportunitas in medium proferri patiatur. Et ut de cæteris taceam.

*Esse aliquos manes, & subterranea regna:
Et Contum, & stygio ranas in gurgite nigras.
Atque una transire vadum tot millia Cimba:
Nec pueri credunt, nisi qui nondum are lauantur.*

Quibus illa mordacibus atque insulsis verbis quamquam iustam indignationem deberet: parum tamen vultu mutata, ait: Alumne, obijcienda quidem mihi, sed parcius ista. Et si vel licet collibitum foret tuis informibus impolitisque sermonibus vicem reddere iustam: magis sine temporum impensis tuum errorem convincere potes. Sed mihi admonentis & non mordaciter litigantis nunc mens est. Sed his alia discutiendis tēpestas sit, nec te tamen clangere rhetorico sermone volo, nec cothurnatis, pedestribusve comedorum admisceri choris. Nec Prometheum sublato furto ex æthere ignis ad caucaseas rupes penas pendentes, lacera-to ac renascenti iecore: cum Elchilo canas volo. Nec fallacem Pasiphes bouem, fabrumque volantem: mendacemque Cretenſium inextricatis ambagibus labyrinthum: sollicita per-voluere cura suadeo. Multaq; ad id accedentia genus, quæ tenerorum adhuc iuuenum solat-ia, non virorum solida studia sunt. De quibus tibi, quoniam olim peruagatum est, nunc admonendum nihil cenſeo. Sed ad aliud excellentius valde dicendi genus te hortatum esse volo, quo & tibi proſis ingenij tui expertus vires, nobis autem promulgandi nominis, cele-brandique per ora mortalium præconium quoddam sis. Age igitur, & iam moras discute, ociantem animum exue alicuius probitatis studio deditus. Cumque in his me auctoritate admonentis pressum, & ratione conuictum inspicerem: ocio, quo resolvebar, discusso, pe-nitus ad aliquod magnum acceptandum vires animi acui. Tunc enim multiplices subeunt curæ, sed in quam me prius verterem quærens: huic, de quo & si succinctè pro materiæ ma-gnitudine nunc nostra desudabit oratio, me primo mancipandum dedi. Huius autem exor-dio bonum illud, quo cuncta sunt, & bona sunt, quoniam rationale est, atq; libertate, & non indicta necessitate agens, deprecatur esse volo me huic actui non labefactari concedere, aiens in hæc verba.

*O superexcellens lumen pictaſque, bonumque
Exemplar, summumque bonum, fontalis origo.
Conſiſtens ſolus, qui cuncta inuoluisti in vno.
Quem nihil externū tangit: tamen omnia tecum
Mente geris: qua cuncta tenes, qua cuncta mouetur.
Cuius ab influxu varia & molimina rerum
Surgunt in varias te permutante figuras.
Nam tibi se quot sunt, & habent: quod singula de-
bent.
Cum dederis cunctis quod habes: non desinit in te.
Quodque ita vis per te conſiſtunt omnia ſecum.*

*Telicet ingenti celebrent numeroſa boatu
Carmina, & alti ſono modulètur ad aſtra cothurno.
Si Maro, si priſcus ſecum tibi cantet Homerus,
Elingues faciet tantarum copia rerum.
Cum tua ſint, quacunque facit mortalis egeſtas.
Hoc mihi nunc duce te contingat rector Olympi,
Ut cum nauta nouus ventosa per aquora curro,
Inter Scylleam rabiem, ſauamque Caribidem,
Atque canes ſiculos, varia & portenta profundis,
Securum liceat portus captare petitos.
Da pater auxilium, mentiq; illabere noſtra.*

Quod

De statu animarum post hanc vitam. 2

Quod materia & fundamentum huius disputationis
constituitur id quod ab Aristot. ponitur lib.
primo Ethicor. scilicet Pronepotum
autem fortunas.

ROEMIALI quadā pre-
locutione conclusa, scilicet
quam intendimus, executi
uam secundam particulam
apponamus. Nec enim diu-
tius mihi immanedum est
interpretando, quæ dicen-
tem occasio impulerit, cō-
muni enim aliorū vtimur
iure de communibus au-
tem communis notio est.

Id autem, quod orationis nostræ, quam vulgatori
quodam nomine repetitionem vocat, materiam aut
fundamentum esse volo, habetur ab Aristotele no-
stro Ethicorum lib. i. in cap. 15. Pronepotum autem
fortunas. Et est Paraphus. Magis autē, scilicet. Magis
autem fortassis inquirendū circa eos, qui defecerunt,
si aliquo bono communicant, vel oppositis. Videtur
enim ex his, si & redundat ad ipsos quodcunque, siue
bonum, siue malum: fragile quoddam, & parū, vel
simpliciter, vel illis esse. Si autem non tale, & tantum,
quod faciat felices eos, qui non sunt: nec eis, qui sunt,
auferat beatitudinem.

In primo libro Ethicorum Aristoteles de felicitate
precipuum tractatum agit, quoniam ipsa omnium
agibilium humanorum principium finale, & moti-
uum sit: quemadmodū in speculatiuis principia sup-
ponuntur tāquam id, a quo totius illarū virtus est,
& in agilibus finis supponit, quo dirigimur ad om-
nia genera actionis, ut ait Aristot. Ethicorum lib. 7. De
hac autem in præcedentibus diffinierat, quoniam ip-
sa est operatio secundum optimam virtutem in vita
perfecta, id est, quod qui felix esse debet, oportet ut
secundum optimam virtutem operetur. Et hoc in vi-
ta perfecta, id est usque ad completum vitæ his stu-
deat operationibus. Huius autē gratia inquiri, si
quis in operatione secundum optimam virtutem ex-
tremum clauſerit diē, ac per hoc felix dicatur, & ne-
potes, aut pronepotes sui posterius calamitates inci-
dant, & conditionis vilitatem induerit, aut aliquid ad
diminutionem felicitatis iam defunctorū hoc agat.
Vel si ad fortunarum celsitudinem pronepotes deue-
nerint magnamque virtutis excellentiam induerint,
utpote heroicū sortiti habitum, his qui in felicitate
defecerunt, bonum aliquod addatur.

Cui correspondet valde repugnare rationi ac opi-
nioni singulorum, pronepotum fortunas, vel infor-
tunia ad eorum, qui mortui sunt statim nihil agere.
Sic enim ait pronepotum autem fortunas, & ami-
corum omnium nequaquam quidem conferre val-
de inamicabile videtur, & opinionibus contrarium.

In hoc autem Aristoteles non respondet vniuerſa-
liter, sed dicit in fortunis, & infortunis magnam in-
esse differētiā. Quedam namque fortunæ sunt, quæ
valde magnæ sunt, & vitæ mutationem faciunt. qua-
dam autem sunt paræ fortunæ, & infortunia, quæ
nihil de vitæ statu mutant. De harum autem particu-
lis per singula pertransire infiniti negocij est, nec cui-
quam extricabile. Dicendum tamen est de his, sicut
de fortunis, & infortunis circa felices viuentes loqui-
mur. Nam parua, aut fortuna bona, aut infortunia, stu-
dieſam quidem, & omnino felicē nihil mutant, quæ
tamen valde magna sunt aliquid addunt, vel contur-
bant. De mortuis autem ad pronepotes, vel amicos
Alph. Toſt. De statu animarum.

viuentes idem diffiniendum dicit, si illos ex paruis for-
tunis, vel infortunis, mutari nihil, aut in maius, aut in
deterius, si tamen infortunia, & eufortunia magna
sint, aliquid conferre videntur.

In hoc autem adhuc temporum distantia cōſide-
randa sunt. Nam in eis, quæ paruo tempore post ipso-
rum defunctorum mortem sunt: maior est ipsorum
permutatio, siue in bonum, siue in deterius. In his ve-
ro, quæ longè post ipsorum felicitium occasum sunt,
qualitercunque se habeant, non est talis permutatio.
Huius fundamentum est, quoniam morientibus ex
his, quæ nobis accidunt secundum rem nihil euenit.
Secus secundum opinionem atque esse quod indubie
morientes habent. Existimat autem Aristot. quantum
ad realitatem morientibus nihil prouenire ex his,
quæ in vita manent, quamquam hoc fortassis falsum
est, sicut infra vberius differetur. Sed dicit malum, aut
bonum nostrum morientibus prouenire, secundum
quod ipsi in nobis esse quoddam habent. nam nos re-
cordamur eorum, qui defecerunt atque de eis semper
concepimus, an felices, vel infelices fuerint, & secun-
dum esse illud, quod in nobis habente euenit eis per-
mutatio quadam ex fortunis, aut infortunis magnis
pronepotum, aut amicorum. Nam cum pronepotes,
aut amici eorum, qui defecerunt magnis extolluntur
bonis apud nos: bonum illorū illis qui mortui sunt,
ad quos illi pertinent adactum esse videtur, quoniā
eos nunc feliciores existimamus. Si vero pronepoti-
bus, aut amicis felicitium defunctorum magnæ cala-
mitates inciderint apud nos, eos qui in felicitate de-
fecerunt, existimamus iam non, ita ut prius felices fo-
re. Deinde Aristot. in Parapho, quem in præſenti ſusce-
pinus volens hanc diffinire quæſtionem, dicit ad hoc,
inquirendum esse. an mortui post obitum suum ali-
quod bonum, aut malum habeant: dolorem, ſ. vel læ-
titiā, aut ſimilia, quæ vel paſſiones ſunt, vel paſſio-
nibus aliquid valde conforme. Ex hoc autē dicit Ari-
stoteles cognoscendum esse, an ex his, quæ pronepo-
tibus, vel amicis proueniunt, aliquid morientibus cō-
ſequatur felicitatis, aut aduerſi. Hac autē relicta qua-
ſtione, quoniam apud philoſophos altiffimæ indagi-
nis est, & fortassis nullatenus perſcrutabilis: dicit, quod
ex his, quæ apud viuentes accidunt, aliquid bonum,
vel aduerſum his, qui defecerunt conſequatur, illud
ſimpliciter valde paruum, & fragile est. Aut ſi ſecun-
dum ſe aliquod pondus habet, ad eos tamen qui mor-
tui ſunt parum attinet. Ad eos igitur fragile valde est,
ita ut non ſit tanti ponderis, quod eis, qui felices ſunt
felicitatem vllatenus detrudere valeant, & his, qui in-
felices ſunt felicitatem apponant.

Concludit igitur Aristot. vniuerſali quadam diffini-
tione, dicens quod ea, quæ apud pronepotes, & cete-
ros cognatos atque amicos ſunt tam in fortunis, quā
eufortunis conferunt morientibus, etiam ea, quæ in
operationibus ſunt, qualiacunque tamen illa ſint nō
tantum conferunt, ut eis, qui felices nō ſunt felicitatē
apponant, & eis, qui felices ſunt, detrudent felicitatē.

Vtrum eis qui per mortem ab hac luce subtrahuntur, dicen-
dum est aliqua bona, vel mala animabus perferenda ma-
nere post mortem. Quæſtio principalis.

AD ſupradictorum autem euidentiorē expla-
nationem, quæſtio ſubſequens ventilabitur,
ſcilicet, vtrum eis, qui per mortem ab hac luce subtra-
cti ſunt, dicendum est aliqua bona, vel mala anima-
bus perferenda manere post mortem.

Duo præſupponit, ſi animas ipſas post corporum
mortem manere, quoniam non entinullum, aut bo-
num, aut malum accidere poteſt. Alterum autem eſt
aliquem

Mortui ni-
hil ſentiūt
de his, qui
ſunt circa
nos ſecun-
dū Arist.

Animæ ma-
nent post
mortē, &
eis distri-
butor præ-
miorū eſt
datus.

aliquem esse letorum, vel tristium distributorem, & arbitrum ipsis animabus post mortem datum. Nam cum ipse anima ex natura sua hoc non habeat, nisi fortassis apponatur qui eis hæc distribuat, animabus post mortem, aut gaudere, aut supplicia manere impossibile est. apud eum igitur qui negauerit animas manere post mortem corporum, sed ipsas cum corporibus ipsis vna concludi defectu quæstio hæc locum nullum habere potest. Nam si animam subsistere deficient corpore negemus: nullum ei, aut prosperum, aut aduersum accidere possibile est. Idem autem si Deum esse disiteamur. Si enim ad gaudia, & lora distribuenda arbitro necessarium est: neminem alium constitui ad tantum negocium licet, nisi ipsum rerum principem Deum, quem qui esse negauerit, pariter quoque bona, aut tristia animabus post mortem negabit accidere.

In quo considerandum est quosdam philosophorum, an Deus esset dubitasse, alios vero Deum esse totaliter negauisse, quorum Diagoras, & Protagoras ob hoc indignissimi philosophorum, sic in hac re diffinierunt, ut alter Deos esse in dubium reuocaret, alius autem omnino non esse diceret. De his Lactantius de Natura Deorum libro 1. cap. 2. Horum quoque Epicurus est, qui omnino Deos esse negauit. De quo Augustinus de Cui. Dei libro 19. Ita ut non immerito de his apud Psalmistam Psal. 13. & 52. dicatur. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Hi igitur de hac re nihil inquirunt, quoniam non existente Deo, nullus qui gaudia, & poenas animabus post corporum interitum distribuere queat, est.

Hæc autem positio quoniam ineptissima est, in eam niti arguendo non expedit. per se enim eius liquet ineptitudo. Hos quoque Aristoteli conuincit 12. Metaphysicæ in fine: ubi processu quodam naturali agens de ordine, & principatu rerum ait, entia vniuersi nolle male disponi. Sed mala est pluralitas principum, bonus est ergo vnus princeps. Hunc autem qui super omnia vnicus præsidet: quicumque ille sit, nos Deum appellamus: Deum igitur esse patet.

Item non oportet in hos argumentorum multorum esse aculeos. Nam Deum esse, ut ab investigatione syllogistica aliquando quiescamus, naturaliter cognitum est. Nec solum Deum esse, sed & inuisibilis Dei per ea, quæ facta sunt a creatura mundi intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius deitas. Ex hac igitur parte, quæstio proposita labefactari nequit, quoniam Deum esse cunctorum prodit assertio. Alij tamē philosophi sunt, qui quamquam Deum fateantur, animas tamen post mortem manere negant, quoniam eas tales substantias esse dicunt, quibus post corporum separationem manere impossibile sit.

Quidam enim animam nullam substantiam vere subsistentem esse dicunt, sed quandā corporis harmoniam, quæ corpus in debito subsistit ordine. Hoc autem Aristoxenus poeta magnus, ac musicus dixit.

Alij animam cor esse asseruerunt. Alij vero cerebrum: alij sanguinem, alij aerem, quo spiramus. quorum positiones Aristoteli recitat. 1. de Anima. & Tullius lib. 1. Tusculanarum quaestionum. Si enim horum aliqui crediderimus: animam cum ipso corpore deficere atque ex hoc inanem esse huiusmodi quæstionem satis constat. Si enim anima corporis harmonia sit, cū ipsa morte corpus resoluatur, animam remanere impossibile est, cum harmonia nulla sit in eo, quod corrumpitur, & prius corruptum est, cor autē, aut cerebrum, si animam asseramus, eam aliquando perituras esse satis patet. Nam cerebrum cum carnis quadam medullosa particula sit, dissolui necesse est. Cor

identidem corporis quoddam membrum est: ceteris igitur morte resolutis illud incolunt, residere satis factum liquet. De aere autem iam nulli ambiguum fuerit si eum animam dicamus. Nam cum ipsa vita inspiratio, ac respiratio claudatur: animam igitur interemptam pater. Hanc tamen vulgatiorem positionem esse scimus. Nam cum inspirationem, & respirationem in omnibus viuentibus cernant, in eis autem qui iam vita functi sunt hæc esse nullatenus pater: aerem igitur mollem spiratum atque respiratum esse crediderunt. Quam insipientes positionem tenere, ut habetur Sapientia 2. Ab hoc enim in Græco idiomate nomen accipitur. Anemos namque eadem lingua ventus est. Iam autem qui animam sanguinem dicunt, quid ambigendum prorsus sit non habent: nam ipsum sanguinem in morte gelari liquet. in puluerem ac fardam tabem post paululum conuertendum, quidquid igitur horum asserueris necesse est, ut animæ aternitatem, aut permanentiam post mortem tollas.

Has autem insipientium positiones reprobatur Tullius in 1. lib. Tusculanarum quaestionum animam immortalem confirmans, sed rhetoricis quidem suasionibus magis quam naturalibus fulcimentis. Solidioribus, utique fortassis idem inducere facilius valeremus, si id nunc conaremur, sed ad aliud tendendum est. Solidus autem Aristoteli more suo inducit animæ immortalitatem: improbens antiquorum satis insipidas positiones in libris suis de Anima. Immortalitatem autem animæ, quoniam non est de conditione materiae, sed ab extra est, & diuina, omnes philosophi qui aliquid sapiunt consentiunt, ut Plato, Anaxagoras, Socrates, peripateticus, Aristoteli, & Stoici generaliter.

PRIMA CONCLUSIO

principalis.

Eorum, quæ in vita acta sunt bonorum, siue malorum restat animabus post mortem locus gaudij, vel dolorum.

Si igitur prima conclusio in hac materia eorum, quæ in vita acta sunt bonorum, siue malorum restat animabus post mortem locus gaudij, vel dolorum. Ad huius conclusionis euidenciam considerandum est, quod catholici in hac parte tenent specialem positionem, ultra quam omnes alij qualitercunque loquentes. Dicunt enim animas post mortem immortales permanere easque post multa tempora cū Deo placuerit ad diem iudicij a Deo assignatum ad corpora redituras, quod resurrectio vulgariter nuncupatur. Et tunc etiam si fidelium firma positio nihil vltius addidisset, satis liquebat post eam resurrectionem gaudium, aut tristitiam hominibus peruenturam. Sine his enim homini vita duci non potest. Quantum vero ad resurrectionem corporum speciale in catholicis est. Nulla enim philosophorum traditio hoc recipit, ideo cum Paulus apud Athenas in Ariopago philosophorum resurrectionem corporum prædicasset, delectati sunt primo viri illi Athenienses. per moti dulcedine eius, quod dicebatur, quia vere propositio ista delectabilis est ei, qui credit, ut patet prima ad Thessalon. cap. 4. ubi Apostolus iubet nos consolari ad inuicem in colloquutionibus de resurrectione. Deinde videtes repugnare omnibus, quæ ipsi sciebant, aut scire se putabant, & his, quæ secundum naturam fieri posse existimabant, deriserunt eum quidam de Stoicis, & epicureis eum seminatore verborum appellantes, id est, quod verba sola diceret nullā realitatem, aut veritatem continentia. Alij autem eum annunciatorem nouorum demoniorum prædicarent. De his Act. 17. cap. Resur-

Resurrectio autem a nemine philosophorum negatur, quia naturæ repugnaret, quoniam nulli principio naturæ repugnat, sicut latissime induci posset, si ad hoc nostra flecteretur intentio, sed ob hoc eam fieri, aut futuram esse negant, quia nullum agens est secundum naturam, quod tantæ virtutis sit, ut resurrectionem corporum causet. Sic namque in naturalibus multa philosophi concedunt, quæ quidem fieri non repugnat, sed nunquam futura esse asserunt, quoniam nullā tantæ virtutis potentiam esse credunt. Sic enim nullus terram secundum se ipsam totam moueri credit includere contradictionem, cum quolibet eius particula moueri posset, & multa moueantur. Aristoteli tamen videtur in 1. de Cælo, & mundo dicere terram non posse moueri, quia non est aliqua potentia potes eam pellere de medio mundi. Sed & si nobis philosophi non assentiant in resurrectione corporum, quoniam ignorant infinitatem diuinæ potestatis, quæ mortuos suscitare possit, & immensitatem bonitatis eius, quæ id efficere velit, tantem concessio, quod ipsi nobiscum sentiant, si animæ immortalitatem, satis inducitur, quod intendimus, si animabus post mortem delectationes, aut poenas manere. Nam animæ manentes post mortem, etiam si non maneat in corporibus tamē intellectuæ, & volitive sunt, quia igitur aliquid volunt, aut illud assequuntur, aut non: si assequuntur, aut semper id tenent, aut non: si semper bonum, quod semel assequuntur tenent, delectari eas necesse est, quoniam ad boni consecutionem naturaliter sequitur delectatio. Si autem id bonum, quod semel assequuntur aliquando perdidierint, tristari eas atque penalitibus affici oportet, quoniam sicut aliquid nobis bonum præsentia sua nobis delectabile est, ita & absentia sua tristitia inferat oportet, quoniam bonum, quod inerat, ablatum est.

Si autem animas post mortem manentes, quod volunt assequi non fateamur, necessarium est eas tristari, quia & in nobis viuentibus tristitia est, cū quæ desiderauerimus, non eueniunt.

Rursus autem anima post mortem intellectuæ est. Intellegit igitur, quoniam ociosa non erit, quinimo semper intelliget: nam nullius carneæ molis oppressionem grauabitur. Hic enim corruptibilitate corporis ab intellectu impedimur, & retardamur iuxta illud Sapientia 9. c. Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem. Deposita igitur omni aggrauate corporis mortalitatis ineptitudine anima semper vacabit intellectu. Nam intelligere secundum se delectabile est, & ipsa anima separata non habet aliquid, secundum quod fatigetur, quia non est potestas vnita iam corpori, sicut in nobis est, cum propter conditionem deficientium organorum fatigatio intelligendo causetur. Tunc autē, quia non fatigabitur semper intelliget. Tunc autem, aut id, quod intelligit est aliquid bonum ei, aut est malum. Si autē quod intelligit malum ei sit, necessarium est, ut in hoc tristetur cū malum sibi inesse sentiat, in quo est vera tristitia. Si autē quod intelligit bonum sibi sit, erit necessarium, ut intelligendo delectetur, quoniam bonum condelectatum est naturaliter potentia sensitua, in qua est. Ex principiis ergo naturæ necessaria illatione inducitur cōcessa animæ immortalitate, penalitibus quibusdā animas defunctorum affici, aut gaudijs quibusque frui.

Cum de ceteris, quæ naturalia sunt, aut naturalium rerum quodammodo conditiones tangunt, Aristoteli, & si plenissime, & in omnibus sententiose tractauerit: de hac tamen re omnino subicit, si post mortem animabus gaudia, vel dolores vili maneat, quo Alph. Post. De statu animarum.

magis arguitur ex industria factum. Nā si id, quoniam de hoc agere non curaret, subiciuisset, & si non plene, interdum tamen aliquid expressisset, de hoc tamē nihil vnquam disseruit. Videtur igitur non ex neglegentia, aut inaduertentia dimisisse, sed ex electione subiciuisse, quod duobus incitamentis factū videtur.

Primo quidem ex Aristoteli, magna prudentia, ipse namque ut ex singulis eius libris patet, in quocunque loquatur solidissimis atque multum euidentibus virtutibus rationibus, in materia autem de penarum, & gaudiorum, & de conditione eorum ambiguum valde est apud eos, qui solis naturæ innituntur fulcimentis, cum ex quadā Dei summi rerū iusti arbitri puenire debeat sententia. Et cum ipse liberum agens sit, diffinitum in his nihil naturaliter loquētibz astrui potest, sed reuelatione quadam hæc indigent, ut sciatur, cū nullius agentis liberi factum, quamquam secundum perfectam rationem dirigatur, plene antequam fiat cognoscere possimus. Aristoteli autē nihil tale inerat, cum solis rationis speculatiuæ, & practicæ principijs niteretur, sed si quippiā sibi reuelatum foret, velut alicui prophetarum, cui ipse firmissime assentiret tamen adhuc non tetigisset in stylo ponens, sicut naturales, & metaphysicas, ac dialecticas plurimas posuit traditiones. Nam ipse solū hoc describebat, quod manifestis probationibus induci poterat. Hoc autem quamquam sibi constaret, illud tamen aliqua syllogistica necessitate inducere non valebat. Prælegit igitur de his penitus subicere, quam aliquid semiple-ne enunciare.

Credendum est tamen eum de hoc aliquid intellexisse. Nam illi, qui naturali ingenio pollent: satis naturaliter indicant hoc conueniens esse. Non enim rationabile videtur, ut actus humani, qui in hac vitam æquam premiorum, siue in bono, siue in malo non suscepunt vicem, in æternum sic maneat, sed ut magis post resolutum morte corpus animæ eorum vices iustas accipiant. De hoc autem quid intellexerit, nihil refert.

Alia autem huius adhuc potissima causa est. Voluit enim Aristoteli veritatem introducere, atque eruditor esse: modorum tamen viuendi humanorum destructor litigiosus esse noluit. Nam & si plene aliquid Aristoteli de hac re intellexisset, & id fortassis necessarijs fulcimentis inducere potuisset, noluisse tamen, quoniam in hoc nimis repugnare videretur omnibus politijs, quæ tunc erant, quarum aliqua tunc conuenienter secundum illud tempus ordinata videbantur. Si enim post mortem bonum, aut malum aliquod inesse asseratur animabus: illud magis bonum esse, aut malum patet, quam sit id, quod in vita experimur: cum ea, quæ viuentes sentimus bona, aut mala secundum corpus sint, quod non est principale in nobis post mortem, aut quidquid illud sit, siue bonum, siue malum, maius esse necessarium est, quoniam animabus aduenit, in quibus, vel torum esse nostrum est iuxta Platoniam assertionem, vel maior, & principalior pars nostri esse iuxta Aristoteli traditionem, ut patet 9. & 10. Ethicorum. Ideo hoc supposito cum maius bonum humanum post mortem sit, illa erat conuenienter instituta, & regulata politia, quæ inducebat homines ad hoc, ut post mortem bene se haberent. Eas autē, quæ ad hoc optime se haberent optimas esse pateret, quæ aut de hoc nihil attenderent inordinatissimas esse politias. Et quæ earum politiarum, quæ Aristoteli tempore consistebat nulla aliquatenus ad bonum illud, quod post mortem euenit, homines dirigebat, nulla bene statuta videretur. Repugnaret igitur in hoc omnibus hominibus, qui tunc erant præterquam iudeis, qui pauci erant, &

A 3 hanc

hanc spem futuræ vitæ semper tenuerunt, quamquā inter eos Sadducei non credebant resurrectionem, nec spiritus aliquos, aut angelos cōcedebant, de quo Matthe. vigesimo secundo, & Actu. vigesimo primo, capit. deuitauit igitur Aristot. aliquid de statu animarum post mortem loqui.

Aliqui tamen dicunt Aristot. aliquid de statu animarum post mortem locutum fuisse, obijcientes nobis librum de Pomo, qui & de morte Aristot. nomen assumpsit, & est vltimus in paruis naturalibus eiusdē.

Cui respondendum est hunc non esse Aristot. librū, quod ex eiusdem satis stylo apparet. Nam liber de Pomo, nihil nisi quandam nullius ponderis historiā continet. Totus autem Aristot. stylus magis obscuritatis, & sententiarum difficultatibus repletus est. Distant enim inter se Aristot. & libri de Pomo sententiarum grauitate, & styli: velut si quis Tullianam, aut Demosthenis eloquentiam, cui vis barbarica vix verba sonare scienti cōquaret.

Amplius, & in sententia patet: totus enim liber de Pomo sententijs Aristot. in alijs libris repugnat. Nam ibi Deum Abraham, & Isaac, & Iacob concedit, & profert, quod ab omni philosophante prorsus alienum est. Nulla igitur ratione concesserim talem librum Aristotel. aliquam sententiam continere, sed magis ab aliquo Arabico confectus est. Stylus enim eius Arabicam redolet eloquentiam.

Aliquis autem fortassis dicet Aristot. felicitatem, aut infelicitatem post mortem posuisse, & consequenter pœnas, aut gaudia animabus tribuisse. Sic enim in eo parapho, quem repetendum suscepimus haberi videtur, cum dicitur: (Quod si aliquod bonum, aut oppositum redundat his, qui defecerunt, aut illud leue est simpliciter, & fragile, aut saltem eis, qui hoc recipiunt: ita, vt non faciat felices eos, qui non sunt, nec eis, qui sunt, auferat.) videtur ergo, quod aliquos ponit post mortem esse felices, quibus non potest tolli felicitas per quæcunque bona, vel mala adueniant, & alios esse post mortem infelices, quibus felicitas prouenire non potest quantacunque mutatio fiat in pronepotibus, vel amicis viuentibus.

Huic respondendum est, quod Aristot. hoc non ponit asserens per hoc aliquam felicitatem post mortem inesse, aut infelicitatem: sed intendit de felicitate, quæ in vita est, scilicet, p per ea, quæ pronepotes, aut amici alicuius faciunt, aut suscipiunt, non efficitur ipse felix, vel infelix: scilicet, quod non tollitur eius præterita felicitas, aut infelicitas. Et ob hoc introducit ea quæstio, quam Aristot. mouet in primo Ethicorum in capit. (pronepotum autem fortunat.) cuius paraphum quandam repetendum assumplimus. Posuerat enim conditiones felicitum in vita, & felices viuentes esse diffiniuit. Cuiquam tamen fortassis dubium videretur, an sicut nemo felix dici potest quandiu viuit, nisi in bono finierit: an sic post mortem dicendum foret. Et fortunæ an infortunia amicorum, vel pronepotum felicitatem eorum, qui felices mortui sunt tollerent: an eis, qui felices non sunt felicitatem apponerent. Dicit enim. (Quid igitur prohibet dicere felicem secundum veritatem perfectam operantem, & exterioribus bonis sufficienter ditatum non contingenti tempore, sed perfectum vita, vel apponendum, & victurum sic, & finiturum secundum rationem, quia futurum immansifestum nobis: felicitatem autem finem ponimus, & perfectum omnino: si autem ita beatos dicemus viuentium, quibus existunt, & existet, quæ dicta sunt: beatos autem, vt homines.) Constat ergo Aristot. eos solos beatos ponere, qui viuentes sunt: si autem

aliqui beati, vel miseri post mortem sint, nihil tangit.

Ex superioribus conclusum est, quod secundum naturam concessa animarum immortalitate necessarium est eas post mortem delectari, vel tristari, sed adhuc non constat secundum naturam hac concessa animarum immortalitate, quod post mortem dolores, aut amaritudines quascunque pro peccatis animæ tolerant, aut pro bonis transactis actibus delectentur. In quo considerandum, quod quamquam Aristot. in hoc nihil exprimat: tamen ex verbis suis collectis in vnum necessario colligi potest, quod animæ peccatrices post mortem peccatorum suorum pœnas tolerant, & animæ bonorum virorum gaudia experiuntur.

Hoc quoque secundum naturam necessarium est esse. Quod sic patet: animæ post mortem si immortales manent, necessarium est, vt proprie animæ semper intelligant, cum intellectus non sit potentia fatigabilis quando est separata à corpore: ergo nūquam fatigabitur non habens coherrentiam ad conditiones organorum. Si igitur intelligunt aliquod bonum sibi, necessarium est, vt latentur: si malum, necessarium est, vt tristentur, sed necessarium est, vt malum post mortem intelligant semper malum, & bonum necessarium est, vt bonum sibi semper intelligant: ergo impossibile est, quin malorum animæ post mortem tristentur, & doleant valde, & bonorum animæ semper latentur. Et hoc non evenit sibi ex aliquo alio, nisi pro peccatis: immo ipsa peccata inferunt eis istas pœnas, quas compelluntur ferre ipsi, qui mali sunt. Quod patet, nam in viuentibus sic est, quod cum aliquis est cum alio delectatur, aut tristatur secundum ea, quæ in alio reperit, & colloquuntur: cum autem solitarius, est necessarium, vt delectetur secundum ea, quæ intra ipsum sunt, aut tristetur. Ideo si iste, qui solitarius est, bonus est, semper actibus bonis insitens, delectatur intra seipsum, quia veniunt sibi in mentem actus boni, quos fecit, de quibus non modicum delectatur: aduertit quoque præsentis actus bonos: sperat etiam similiter se in futurum meliora alia operaturum, ex quibus gaudijs immensis repletur magis ista recogitans, quam quando cum alijs est.

Quo fit, vt qui valde boni sunt, magis velint solitari: interdum esse, quam cum alijs. Et hoc vocatur conuiuere sibiipso. De hoc Aristot. Ethico. libro nono, ait. (Etenim conuiuere sibiipso talis vult: delectabiliter enim ipsum facit operari. Etenim delectabiles memorie, & futurorum spes bonæ, tales autem delectabiles: & theorematibus mente abundant: condoletur, & condelectatur maxime sibi ipso: impœnitentibus enim vt est dicere.)

Si autem aliqui mali sint, quando soli sunt, affliguntur: quoniam veniunt eis in cogitationem mala, quæ fecerunt, & ea quæ quotidie fœdiora patrant: sperant quoque se semper deteriora patruros. Ex his autem nimis affliguntur, & seipso odio habent, atque fugiunt seipso, inquirentes alios, cum quibus communicent, ne sic doloribus magnis crucientur. Et cum non possunt totaliter deuitare istas cogitationes, seipso nimis exosos habentes, atque ferre non potentes, occidunt. De his Aristot. Ethicorum, libro nono, ait. (Quibus autem multa opera sunt, & dura, propter malitiam odiumur, fugiunt viuere, & interimunt seipso, atque fugiunt. Recordantur enim multorum, atque difficilium, & talia altera sperant secundum seipso entes, cum alteris autem entes obliuiscuntur nihilque amicabile habentes nihil amicabile ad seipso patiuntur. Poenitentie enim prauis replentur, non yriue videtur pra-

prauus, nec ad seipsum amicabile disponi propter nihil habere amicabile).

In animabus vero post mortem huiusmodi necessarium est esse, quoniam ibi maius conuiuere est ad seipsum quam hic, quia hic homines per locutiones, & alias quasdam corporales cōiunctiones cōiungunt inuicē, & condelectantur, & cōtristantur de his, quæ in alterutro sunt. In animabus autem post mortem, quoniam non manebunt corpora secundum positionem philosophorum, quam nunc discutiendam suscepimus, necessarium est, vt animæ magis sibiipso conuiuant, scilicet conuertentes se in seipso, & tunc necessarium est, vt animæ bonorum in se conuerse cernant bona, quæ fecerunt, quæ in eis manent. Et de hoc intente valde delectentur. Rursus non reperiunt in se malum aliquod, quod earum delectationem interpellat atque impedit. Oportet ergo, vt delectatio illa sincera, & permansua sit. Cum ergo huiusmodi animæ in æternum manent intelligētes nunquam ab actuali intellectu cessantes nec fatigatæ, & bonum suum quod est eas fecisse bonum cum viuebant, semper eis maneat: necessarium est, vt in æternum sine aliqua intermissione delectentur, cum non possint intercidere eis aliquis actus tristabilis, de quo doleant.

In animabus autem virorum prauorum post mortem e conuersio fieri necesse est. Nam ipse intelligentes manent in æternum, sicut animæ bonorum, & quoniam sibiipso conuiunt, necessarium est, vt de eo, quod in ipsis est delectentur, vel tristentur. Et quia malorum animæ post mortem in seipso non possunt reperire bonum aliquod, in quo delectentur, sed solum mala, & facinora, quæ dum viuerent patrauerunt, necessarium est, vt illa cogitantes multum doleant. Et adhuc amplius intensiusque dolebunt quæ mali homines de seipso in vita, quando eis in mentem veniūt quæcunque peracta scelera, quia homines in vita habent quadam desideria passionalia, secundum quæ feruntur in malum quoddam apparens eis delectabile, & facinora. Ratio autem, & intellectus in eis sunt, quæ in optimum deferuntur iuxta Aristot. 1. & 9. Ethicorum. Si igitur isti habentes partem affectuā repugnantem parti rationali, tantum de patratiss sceleribus interdum dolent, quomodo magis dolebunt animæ post mortem: in quibus non est aliqua pars affectiua, sed solum intellectus, & voluntas? Nam tunc nihil est quod impediatur intellectum, & voluntatem a dolore malorum patratorum, & odio quodam, necessarium est igitur, quod tunc ratio nostra in immensum pro patratiss malis doleat, & tamen homines viuentes quando multa valde mala fecerunt, eorumque recordantur, interdum occidunt seipso non potentes se tolerare. Quis ergo aut quantus erit dolor, quem necessario habebūt illæ animæ misere, quæ hinc cum magnis sceleribus recesserunt? Necessarium est, quod iste dolor maior sit quam mors, & cum ista angustia sit eis continua, & vsque in æternum, quia non est in potestate earum non intelligere, aut recordari hoc, necessarium est, vt in animabus miseris peccatricibus post mortem maior maneat dolor semper quam sit mors. Vnde vellent ipsæ miserrimæ animæ mori si possibile esset, ne tantis, & tam diuturnis afficerentur malis.

Quod autem secundum naturam sit necessarium animas decedentes in peccatis desiderare mori, si possibile eis foret apparet, quoniam secundum naturam bonum appetimus, & maius bonum magis appetimus, sed magis bonum est minus malum respectu maioris mali: propositis igitur duobus malis, ne-

cessarium est secundum naturam, vt illud, quod nobis minus malum esse iudicatur, appetamus, sed maius malum est probatum esse dolorem, quem in quotidiana perpetuæque patratorum malorum memoria animæ peccatrices post mortem sustinent, quam quæcunque mors: ergo necessarium est, quod magis vellent mori quam viuere in illo acerbissimo diuturnoque dolore.

Quod si dicas animas decedentes hinc cum sceleribus posse post mortem euitare cogitationes atque memoriam scelerum, vt non tristentur de eis, solutio stare non potest. Nam tanta libertas est animæ nostre in vita quanta post mortem est, sed in vita illi, qui sceleratissimi sunt quando soli sunt, non possunt euitare memoriam scelerum suorum, ideo fugientes tristitias, quæ sunt in communicando sibiipso, fugiunt seipso querentes alios, cum quibus communicent. Et si non possunt semper alios habere, cum quibus communicent, nec suam possunt memoriam facinorum deuitare, interdum occidunt seipso. Sic igitur inerit animabus post mortem, quod non poterunt deuitare memoriam præteritorum malorum.

Nec inest eis remedium quod viuentibus est, quia in viuentibus si ad alios communicatio nobis sit, aliquo modo tollimus, aut lenimus dolores, & angustias insitas nobis, animabus autem in alterutrum communicatio nulla est, sed sibiipso vacant, ideo necessarium est, vt semper illis afficiantur angustias, quo fit, vt necessarium sit eam miserabilem nec tamen miserandam animam, quæ hinc magnis cum sceleribus decessit, in æternum patratorum scelerum affligi dolore, non potentem illam memoriam deuitare.

Hæc autem est altissime speculatiuum philosophorum sententia, scilicet, quod ipsamet bona nullo alio addito sibi præmia sunt, & ipsa scelera sui ipsorum pœnæ sunt, cum ipsorum bonorum factorum memoria nobis delectationem, qua in æternum gaude-re necesse sit, tribuat: & ipsa perpetrata scelera angustias amarissimas nobis influant, quas pati necesse sit in æternum.

Hæc autem naturaliter pure dicta sunt nullo fidei fundamento suscepto, quoniam nunc, vt principia naturæ, non vt fidei fundamenta sciantes eloquimur. Multa quoque ex eadem radice similia dici possent, de quibus sufficiant quæ dicta sunt.

Hoc quoque in se experiētes doctissimi inter poetas posuerunt in penis inferni tres esse furias vltices scelerum. Sunt autem furie commotiones, & memorie scelerum, aut verius ipsæ cogitationes. Quas tres furias posuerunt, secundum quod scelerati viri tres motus afflictivos nullo exteriori appposito malo in anima patiuntur, scilicet præteritorum malorum memoriam, præsentium cogitationem, & futurorum, & deteriorum malorum spem, de quibus omnibus Aristot. Ethicorum libro nono capit. vt supra dictum est. Hæc autem in se quilibet doctus vir experitur. Poetæ autem ista considerantes tres furias posuerunt, quod veraciter sic est, quoniam & scelerati viri istas tres furias viuentes patiuntur, in inferno autem in omnibus sunt.

Harum tamen furiarum causam poetæ, & Philosophi ignorabant, sed hoc a Deo venit: nam indidit nobis Deus vim quandam animæ, quam conficiantiam, aut synderesim appellamus, secundum quam necessarium est de malis tristari, & malorum patratorum nobis inesse memoriam, vt per has memorias mali sibiipso displiceant, vt sic nulla nec in præsentibus

Syndete
ffs nobis
iudita.

gehennali mancipatorum incendio agatur, dicitur:
Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non
extinguetur. Vermem autem corrodetem conscien-
tiam appellauit.

Vocatur quoque ista poena, quæ naturaliter in-
ducta est, poenitentia apud inferos, secundum quod
scelerati malorum suorum memores anxiantur. De
hoc habetur Sapientiae quarto capitul. ubi de dolore
quem pro sceleribus suis mali concipiunt, plene a-
gitur, cum dicitur. Venient in cogitationem pec-
catorum suorum timidi, & tradent illos ex ad-
uerso iniquitates eorum. Tunc stabunt iusti in ma-
gna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt,
& qui abstulerunt labores eorum, videntes turba-
buntur timore horribili, & mirabuntur in subitatio-
ne insperatae salutis, dicentes intra se poenitentiam
agentes, & præ angustia spiritus gementes: hi sunt,
quos aliquando habuimus in derisum, & similitudinem
improperij: nos insensati vitam illorum estima-
bamus insaniam, & finem illorum sine honore: ec-
ce quomodo computati sunt inter filios Dei, & in-
ter sanctos fors illorum est. Ergo errauimus a via ve-
ritatis, & iustitiae, & lumen non luxit nobis, & sol ve-
ritatis non ortus est nobis, lassati sumus in via iniqui-
tatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles:
viam autem Domini ignorauimus. Quid profuit
nobis superbia? aut diuitiarum iactantia quid nobis
contulit? Transierunt omnia illa tanquam umbra,
& tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis,
quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius cum præ-
terierit, non est vestigium inuenire, nec semitam ca-
rinæ illius in fluctibus, aut tanquam auis, quæ transuo-
lat in aere, cuius nullum inuenitur argumentum iti-
neris illius, sed tantum sonitus alarum verberans le-
uem ventum, & scindens per vim itineris aerem, mo-
tis alis transuolat, & post hoc nullum signum inueni-
tur itineris illius, aut tanquam sagitta emissâ in lo-
cum destinatum, diuisus aer continuo in se reclusus
est, vt ignoretur transitus illius. Sic & nos nati conti-
nuo definimus esse, & virtutis quidem nullum signum
valuimus ostendere. In malignitate nostra cõsumpti
sumus. Talia dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt,
quoniam impij spes tanquam lanugo, quæ a
vento tollitur, & tanquam fumus, qui in aere diffu-
sus est, & tanquam memoria hospitis vnus diei præ-

Hanc de transitu animarū positionem Ennius La-
norū poetarum fere primus tenuit, vt de aīa Homer-
poete Græcorū se iactandi aliquatenus daretur facul-
tas. Fuit enim Homerus excellentissimus Græcorum
poetarum. Ennius autem, qui in Latinis primo in vi-
bē Romam tempore Scipionis Africani ductus est
fuit de prioribus Latinorum poetis. Vt autem ea
qua diceret, maiori soliditate atque auctoritate te-
nerentur,

Et vi fortius concludamus, concedamus quædam, quæ naturales nullo modo concederent propter eorum maximam difficultatē, scilicet, quod Deus possit animā vnius hominis ponere in corpore alterius. Nam licet Deus possit animam, quæ in vno humano corpore fuerit, in alio ponere, hoc quidem conceditur diffinitiuē, scilicet, quod sit in corpore illo, & non extra corpus illud. Nam sic de intelligentijs confitemur, & naturales hoc dicunt, diffinire intelligentias sibi loca, tamen non erit in corpore illo vnita formaliter, ad hoc, quod esse det. Multum enim differt in aliquo corpore spiritum aliquē esse diffinitiuē, vel formaliter. Nam de Angelis concedimus, q̄ possint esse in corporibus humanis, vel bestiarum, tamen impossibile est, quod ibi sint formaliter. Quod pa-

65

Apparet autem adhuc amplius manifestissimis natura: exemplis. Nam anima adueniens corpori nondum animato, dat illi esse simpliciter, & facit esse hominem. Tamen si homo viuens vniat sibi corpus nō viuens, non dabit esse illi corpori, vt sit ens viuens, q̃a homo ens in actu est, & non actus, anima autem est actus, & non ens in actu: & est tanquam perfectio, & pars alicuius: homo autem est tāquam totum & nullius perfectius. Nam si homo esse dare posset, quando embrio est in aluo materno, & disponitur ad animae susceptionem: mater, quæ est ens in actu, daret esse illi embrioni, faciens illud esse ens perfectum, sicut postea est anima adueniente: sed non habet esse completum embrio, donec anima adueniat, quæ non est ens in actu, sed actus, & perfectio, & pars: ideo satis apparet, quòd entia in actu nō possunt dare esse formaliter alicui: sed solum ens imperfectum, quod tamen est actus, vel perfectio. De Angelo tamen satis patet, quòd potest esse in corpore aliquo, tanquam motor illius, nam & demones, & angelos sepe scimus mouere

Species
habēs totā
rationē
specificā
nō potest
aliquid in-
formare.

Aia hu-
mana ne
quit lapi-
dem in-
formare.

Aia hu-
mana
differet
se ipsa di-
ferent
specie.

Forma
acciden-
tales quod
distingui-
tur a ma-
te.

uerē aliqua corpora. De anima autem humana con-
formiter dicendum est, quod potest poni per virtutē
diuinam in quolibet corpore, ut ibi sit definitiue, &
forte, ut moueat si tantę potentię est anima, ut ipsum
corpus mouere sufficiat, hoc modo anima humana
in lapide ligno, aqua, & ferro, atque corporibus be-
stiarum esse potest. Nec in hoc aliquod inconueniens
est. Sic dicunt catholici animas alligatas esse igni in-
fernali. Et Grego. quendam animam in gelu inuenit
peccatorum suorum cruciamina tolerantem. Philo-
sophi quoque asserunt intelligentias orbibus celesti-
bus vnitas, quod est in aliquo loco definitiue, & non
formaliter esse, id est dando esse formaliter. Omnes ta-
men tam catholici quam naturales negant animam
humanam posse formaliter vniri lapidi dando sibi ef-
fe humanum, manēbus qualitatibus lapidis, si duri-
tie, & frigiditate, dato quod perderetur substantialis
forma lapidis. Nam durities lapidis, & frigiditas, & ca-
rētia distinctionis organorum repugnant harmonie,
quam anima requirit, ut vnatur alicui ad dandum ef-
fe, ideo impossibile est, quod illi vnatur formaliter
ad dandum esse.

Nunc autem magis accedentes (licet per quādam
longas probationes, quoniam sic natura rei exigit) ad
id, quod intendebamus, dicendum est, quod sicut im-
possibile est animam humanam vniri alicui corpori
non humano, quia in eo non potest reperire harmo-
niam, quā ipsa requirit, quod ita impossibile erit vnā
animam humanam alteri humano corpori vniri, si in
eo dispositiones harmoniæ suæ nō reperit, sed in nullo
corpore anima pōt dispositiones harmonicas, quas
requirit reperire, nisi in corpore illo cuius est, impos-
sibile est ergo quod anima exiens de vno humano cor-
pore in aliquod alterum intret, quia harmoniæ dispo-
sitiones, quas anima humana requirit esse non pos-
sunt, nisi in illo corpore, in quo primo fuit. Patet quia
illa harmonia, quā anima corpori vnibilis est, nō repe-
ritur nisi in illo corpore, cui vnita fuerat. Quod indu-
citur, quia anima recipit esse vnā distinctā contra
omnes alias animas ex vnibilitate, quā habet ad mate-

riam signatam, cum non recipiat esse vnā numero
per speciem suam, quia tunc differrent animæ huma-
næ in specie: sed sunt eedem in specie, ergo non acci-
piunt indiuiduationem ex natura speciei, sed ex vnibi-
litate ad materiam signatam, quæ est aliquid extrinse-
cum. Et quia signatio materiæ, quæ est in vna materia
nō est in alia, cum partes materiæ ex quibus sunt cor-
pora humana inter se differant: necessarium est, ut alia
vnibilitas sit ad vnā partem materialem, & alia ad
aliā. Necessarium est ergo, ut ea quæ per istas vnibi-
litates esse suscipiunt diuersa sint: nō poterit ergo vna
anima habere vnibilitatem ad plures partes materiæ,
quia tunc sequeretur, quod vna anima esset plures ani-
mæ. Nam si anima suscipit esse vnā in se per vnibi-
litate ad hanc signatam materiam: oportet, ut si al-
teri materiæ vnibilis fuerit, altera anima sit, & si mul-
tis partibus materiæ vnibilis sit, necessarium est, ut ea-
dem gratia plures animæ sint. Data autem vnica vnibi-
litate in qualibet anima, etiā si ponatur in alio cor-
pore quam in eo, cuius erat, non poterit vniri illi. Nā
nihil vniri potest, nisi quod vnibile est, anima autem
ista solum est vnibilis corpori illi, in quo erat formaliter
ad dandum esse: ergo in quocunque alio ponatur,
est impossibile, quod illi sit vnita formaliter ad dandū
esse: ergo illa anima, quæ in vno corpore fuit, non po-
test trāsire in aliud corpus, ut in illo sit, & esse tribuat.

Hoc autem patet in accidentibus. Nā formæ acci-
dentales inter se distinguuntur numeraliter, & acci-
piunt esse vnum per subiecta. Nam ideo ista albedo,
& illa sunt duæ albedines, quia sunt in duobus subie-

ctis, si autem in eodem subiecto essent, vna albedo es-
set. Sicut igitur albedo vnius subiecti non potest esse
albedo alterius subiecti, quia pereunte substantia illa,
cuius est albedo, ipsa albedo deficeret, ita cum anima
qualibet recipiat, quod sit ista anima per vnibilitatem ad
istud corpus, si reciperet esse alterius corporis, iā desi-
neret esse ista anima, quæ erat, & sic non esset iam illa
anima, quæ fuerat, sed inciperet esse alia anima per a-
liam vnibilitatem, quæ est causa identitatis, vel diuer-
sitaris. Aut si diceremus, quod ista anima esset eadē,
quæ habet vnibilitatem ad alterum corpus, cum per
nouam vnibilitatē incipiat esse anima noua, esset vna
anima duæ animæ, quod includit contradictionem,
sicut si albedo, quæ est in vno subiecto, esset albedo,
quæ est in alio: esset vna albedo duæ albedines.

Si autem responderetur, quod non est simile de in-
diuiduatione animarum, & indiuiduatione acciden-
tium, quia accidentia non possunt tolli de vno subie-
cto, & poni in alio quin corrumpantur, in animabus
autem non sequitur corruptio ad separationem. Re-
spondendum est, quod quāuis accidentia vnius rei
indiuiduata transmutare possent, & poni in aliqua
alia re, non informarent illam. ut si albedo existens in
papyro tolleretur, & poneretur in lapide, non infor-
maret lapidem, nec esset albedo lapidis, quia deficie-
bat in lapide ratio subiectalitatē, quod accidentia il-
la essent ab illo lapide, & emanassent ab illo, sicut in
accidentibus hostiæ, quæ ablata penitus substantia pa-
nis in aere sunt, tamen non informant, cum non dica-
mus aerem esse album albedine hostiæ, aut quantum
quātitate hostiæ, aut circularitate circularitatis hostiæ.
Sic de anima nostra rationali: quāquam enim ipsa
a nobis ablata in alio corpore poneretur, tamen illud
non informaret, sed esset ibi, sicut demones sunt in
ventre hominum, qui vocantur arpepiti, & eorum
qui habent pythones, sicut de quadam puella dicitur
Actu. 16. capite cuius ventre Paulus pythonem exclu-
sit demonem, damones tamen non informant, sic ani-
ma posita in alio corpore, non informaret, nec vege-
taret, quia deficit ratio vnibilitatis ad illud corpus, cū
non sit ista materia signata, in qua & secundum quā
suscepit ista anima, quod esset vna anima humana. Et
si hoc modo vna anima poneretur in corpore illo,
cuius non fuerat a principio anima, quāuis ibi staret:
non esset illud corpus viuens, sed putresceret sicut ca-
dauera existente tamen interius anima rationali, quo-
niam nihil magis differt illam animam interius esse
quam nihil esse intra, cum non sit illius corporis ani-
ma. Satis ergo patet contra Pythagoræorum doctri-
nam vnā animam non posse trāsire per diuersa cor-
pora ad alia informanda.

Sequitur incidēs si possibile esset in resurrectione
animas hominum informādo demigrare: tot essent
homines, quot ante, sed de prioribus nullus staret.

Demōstratum est autem animam vnius corporis
non posse in alterum corpus migrare ad illud infor-
mandum: si tamen daretur, quod Deus posset vnā
animam alteri corpori, cuius non erat inducere, & eā
illi formaliter vnire, utpote quā animam Platonis mor-
tui induceret in corpus Socratis, & animam Socratis
induceret in corpus Platonis: sequeretur, quod non
essent iam illi homines, qui ante fuerant. Et ratio hu-
ius est, quia in compositis esse accipitur a materia &
forma, cum vtrūque dicatur pars essentialis rei. Cum
ergo esse rei consistat in indiuisibili, si anima Socra-
tis inducatur alicui corpori, quod non sit corpus Socra-
tis, sed Platonis, cum anima non contineat totam
essentialiam rei: sed materia & forma, ille qui resurabit
ex anima Socratis, & corpore Platonis non erit Socra-
tes, quia tunc daretur, quod totus Socrates consistat
ex ani-

ex anima Socratis, & corpus suum non esset pars es-
sentialis sue, quæ inconuenientia sunt: ergo talis homo
non erit Socrates. Etiam iste homo non erit Plato,
quia iste solum continet corpus Platonis. corpus au-
tem, quia est pars materialis non continet totam es-
sentialiam rei, ideo vbi fuerit solū corpus, non erit Plato.
Eodem modo de illo homine, qui est resultans ex ani-
ma Socratis, & corpore Platonis & contrario quam
in primo. Nam ibi solum est anima Platonis. Ideo
non est Plato, quia anima sola non continet to-
tam essentialiam Platonis, & ibi solum est corpus
Socratis, ideo non est Socrates, quia corpus non con-
tinet totam essentialiam Socratis, & sic antea ex his dua-
bus animabus, & duobus corporibus resultabant Socra-
tes, & Plato, & miscendo isto modo erūt duo ho-
mines, & non erunt Socrates, nec Plato. Sic namque
est, cum anima beati Petri nunc sit in vita æterna, &
aia beati Pauli similiter, & post in resurrectione, quan-
do coniuncta fuerit anima eius corpori suo, erit beatus
Petrus, & ante non erat cum ista essent disiuncta.
Eodem modo redibit in resurrectione beatus Paulus,
ut sit beatus Paulus, cū nunc non sit beatus Paulus. Si
tamen in resurrectione Deus poneret animam, quæ
fuit beati Petri in corpore, quod fuit beati Pauli, &
animam beati Pauli in corpore, quod fuit beati Petri Apo-
stoli, fierent per resultationem duo homines, qui nō
essent beatus Petrus, nec beatus Paulus, sed quidam
alii duo homines, qui nunquam antea fuerūt, & bea-
tus Petrus, & Paulus impossibile esset, quod existerent,
nec aliquatenus resurgeret. Et sic si in generali resur-
rectione omnes animæ permutarentur, ita quod nū-
lla anima induceretur corpori, quod ante informauerat:
supposito, quod istæ animæ posite in alijs corpori-
bus informare possent, sequeretur, quod nullus ho-
mo de his, qui ante fuerant, resurgeret, quia nulli cō-
sisterent suæ partes essentialis, anima, & corpus, es-
sent tamen tot homines, quot ante fuerant, quia tot
animæ, & tot corpora in resurrectione illa essent, quot
ante illam fuerant, & tot vniones animæ, & corporis,
quot ante, isti tamen homines non essent nouiter ge-
niti, tanquam aliquid essentialis nouiter esse cepisset.

Deinde autem ad dictū Ouidij quod recitat. in 15.
Meta. de positione Pythagorica, negandum est quid-
quid dicit, cum asserit se fuisse Euphorbum militem
in bello Troiano, & quod animæ migrent per corpora,
& quod aliquis comedēs carnes alicuius pecoris,
posset comedere carnes patris sui, vel matris, vel ali-
cuius propinquiorum. Hæc enim omnia impossibi-
lia sunt rationi, & toti naturalis philosophiæ atque ca-
tholicis documentis repugnantia.

Primum autem horū difficilior elidi poterat, quo-
niam verius videbatur, si quod anima vnius hominis
in alterius corpus demigrare posset, sed satis impro-
batum est. Et adhuc patet, quia anima recipit, quod
sit vna per vnibilitatem ad corpus, in quo primo est.
Et si deberet in aliud corpus trāsire, cum illud sit alia
materia signata, necesse erat, ut ista anima haberet
aliā vnibilitatem, cum variatis terminis, vel altero
terminorum relationes necesse est multiplicari, siue
variari ipsum respectum, vel relationem, quæ recipit
esse ab eis, sed ista anima recepit indiuiduationem, si-
quod sit ista anima per hanc vnibilitatem: ergo neces-
se est, ut recipiat aliā indiuiduationem per aliā vnibi-
litate, sed duæ indiuiduationes faciunt duos indi-
uidua, sicut duæ humanitates faciunt duos homines:
ergo ista anima erit duæ animæ, quod includit cōtra-
dictionem: ergo anima, quæ fuit Euphorbi militis mor-
tui in bello Troiano non fuit anima Pythagoræ, nec
Homeri, nec Ennij poetæ. Ideo Perlius poeta latyri-
cus, qui acutius istam veritatem contemplatus est, ir-

arisit positionem Ennij, & Pythagoræ in hac re in Sa-
tyra. 6.

Item si vna anima transfret in alterum corpus, cū
habitus speculatiui, & practici sint in intellectu, &
habitus virtuosī sint in voluntate, & intellectus ac vo-
luntas maneāt, cum isti habitus sibi radicaliter inha-
serunt, necesse erat, ut cum anima transfret in alterū
corpus, isti habitus transfrent cum ea, etiam si aliquis
objiciat habitus morales non poni in anima rationali,
sed in parte affectiua, quamquam de hoc non sit in
presenti speculandum, tamen saltem habitus specu-
latiui, & practici intellectus necessario manebunt in
anima, per quos habens illos facilius intelligeret, &
non oportebat, ut quilibet homo ad hoc, quod sciret
addisceret, sed aliqui docti nasceretur. Cum enim in-
tellectus sit principium intelligendi, sic intelligit, ut
est dispositus, vel habituatus. sed in ista anima manēt
habitus tam speculatiui quam practici, ergo secun-
dum eos postea intelliget.

Plato autem quamquam nō tenuerit Pythagoræ
positionem, tamen in hoc respondere posset secun-
dum suam positionem, quā tenet, quod anima ante-
quā vnatur corpori cognoscit omnia naturalia, quæ
cognoscere posset existens in corpore quantumcun-
que perficiatur, sed in vnione ad corpus propter im-
perfectionem materiæ obliuiscitur, quæ sciuerat, sed
postea per doctrinam excitatur illa cognitio, quæ an-
te fuerat, & sic nostra scientia, quæ nunc acquiritur,
nihil aliud est, nisi reminiscētia eorum, quæ obliuī fu-
mus. Hæc autem tangit satis Boetius de consola. lib.
3. Metro. 12. quod incipit. Quisquis profunda mente
veligat verum. Et concludit, quod si Platonis mūsa per-
sonat verum quod quisquis discit, immemor recor-
datur.

Hunc modum respondēdi videtur secutus ipse Py-
thagoras dicens, quod anima exiens de corpore vnius, &
intrans corpus alterius obliuiscatur sui, ideo nescie-
bat cuius anima fuerat. Ipse autem dicit se cognouisse,
quod anima sua fuerat anima Euphorbi militis Troia-
ni, per multa ieiunia, quæ. i. disponebāt organa ad in-
tellectionem, ut intellectus esset purus ad intelligen-
dum quidquid vellet.

Sed hoc non potest stare. Nam cum in aliquo intel-
lectu imprimuntur habitus speculatiui & practici, &
anima trāsseat in alterum corpus, dato quod propter in-
dispositionem organorum, adhuc multum teneretur
non possit homo adhuc per illū habitum intelligere,
sed cum temporis tractu conueniētia amborum de-
ducantur organa ad talem dispositionem, ut intelle-
ctus possit eis vti conuenienter. Incipiet igitur intelli-
gere perfecte secundum illum habitum, & non indi-
gebit, ut iterum doceatur. Sed videmus, quod nullus ho-
mo est, qui non indigeat doctrina saltem, ut declaren-
tur ei termini, qui nullo modo perfecte, & conueniē-
ter intelligi possunt ab intellectu, nisi prius doceamur
quantumcunque intellectus acutissimus sit. Sed de
omnibus nullum videmus, qui non egeat magistro
quantum ad aliquid, quantum ad terminos artis. Er-
go nullius anima trāsit in alterum. Patet consequen-
tia, quia cum ille, qui habet habitum alicuius scientiæ
speculatiuæ, vel practici, non solum cognoscit con-
clusiones, sed etiam terminos artis: immo magis ter-
minos, & principia quam conclusiones, ut ait Aristot.
in 1. Poster. cum ille, qui istam animam suscepit, inci-
piat in tempore, quo impedimentū organorum abla-
tum est intelligere secundum habitum illum, non so-
lum cognoscit conclusiones, sed etiam intelliget ter-
minos: ergo non indiget magistro ad aliquid, sed per
se totum intelligit, quanta intelligebat alius, cuius il-
la anima fuit. Hanc opi. tenuit Ennius poeta, & ut se-
magnum

Hō quā-
tūcunq;
acutissi-
mo intel-
lectu sit
tū indi-
get do-
cente.

magnum poetam fore iactaret, dixit se accepisse animam Homeri, qui fuit maximus Græcorum poetarum, ut quasi ex hoc pateret eū scire omnia, quæ Homerus cognouisset. Hoc autem magis manifestatur, quia Plato non dicit in coniunctione animæ ad corpus totaliter abradi scientiam, sed impediri mole carnis, ne intelligat ea, quæ ante intelligebat. Pythagoras tamen dicit ieiunio posse recuperari scientiā, quæ fuit ante in eo, qui vivebat per illam animam: est ergo sic intellectus impeditus, & non abolitus. Sicut ergo est in naturalibus, & si aliqua res habeat virtutem ad aliquid operandum, & prohibeatur ab aliquo agente: non oportet, quod ad hoc, quod illa res agat innouetur ab aliquo ad agendum, sed solum, quod tollatur prohibens agere, ut si lapis per suam gravitatem potest descendere deorsum, & ponatur aliquid, in quo teneatur, ne descendat, ad hoc, quod exerceat actum suum, si descendat, non oportet, quod ab aliquo adiuvetur impellente eum deorsum, sed quod solum tollatur id, quod prohibebat actionem. Et sic etiam patet in habitibus scientiis. Si enim aliquis sit geometra, vel philosophus secundum habitum, & postea efficiatur ebrius, vel somnolentus, vel incurrat maniam, vel epilepsiam, vel similes passiones, in quibus vetatur totaliter actus intellectus, non possunt illi sic se habentes, licet habitum habeant, intelligere, quia non sunt disposita organa. Cum tamen venerint ad congruam organorum dispositionem, non oportet, quod iterum addiscant, sed ablato impedimento organorum immediate incipiet perfecte intelligere, ut antea: ergo sic esset de anima habituata speculativo habitu, vel practico si transisset ad aliud corpus, & ablato impedimento organorum redactis eis ad congruam dispositionem inciperet intelligere perfecte secundum habitum, quem ante habebat habens illam animam, & qui manet in illa anima, ideoque non indigebit aliquo modo doctore, sed nullus est, qui non indigeat modo quo supra dictum est: ergo non transit vna anima de vno corpore in aliud.

Secundu dictu pythagore.

Aliud erat, quod dicebat Pythagoras, si ipse fuerat Euphorbus miles a rege Menelao in bello Troiano interfectus. Sed quia hoc erat confirmatio positionis suæ, sicut positio erat falsa, ita & hoc falsum, si anima sua fuit in Euphorbo, vel Homero, seu in Patroone, vel Cygno, aut aliquo hominum. Et eodem modo rationes militantes contra istud exemplum, quo militabant contra principalem positionem.

Aliud erat dictum positionis Pythagoreorum, si interdu anima humana transibat in corpora bestiarum, cum illam promptam ad receptionem formæ reperiebat.

Contra hoc dictu militant omnia argumenta facta contra superiorem positionem eiusdem. Nam si non poterat vna anima humana transire in corpus alterius hominis mortui, a fortiori transire non posset in corpora bestiarum, cum plura alia inconuenientia quam supraposita sequantur ad istam positionem, scilicet, si intrent animæ humane in corpora bestiarum.

Primo quia omnis forma requirit debitas dispositiones in materia, in qua debet suscipi, sed dispositiones corporis humani, & corporum bestiarum non sunt eadem, ergo anima humana nunquam potest recipi in corporibus bestiarum. Maior patet, quia ad hoc, quod aliqua forma recipiatur in aliqua materia, ut anima in corpore, requiritur debita magnitudo. Nam si ponatur aliqua pars materiæ tanta, sicut vnus digitus, vel vnus palmus, non poterit ibi recipi anima humana, quia dato, quod possent fieri organa valde parua, & delicata, cum sit magna organorum pluralitas, & paruitas materiæ, non poterit anima humana vegetare id corpus, quia tam parua organa non pos-

sunt esse conuenientia ad explendas organicas operationes animæ conuenientes, ut vegetet corpus. Etiam si detur aliqua pars materiæ tanta, sicut vna magna turris, illa non poterit vegetari ab aliqua anima humana, quia non est tantarum virium, ut cōplere possit operationes requiritas ad sanitatem tanti corporis. Sed est dare certam periodum magnitudinis in qualibet specie ad hoc, quod informetur materia per formam illius speciei, & sic est de rebus cuiuscunque speciei, quæ requirunt debitam magnitudinem. Et ad hoc diuersæ res habent diuersas magnitudines in rebus naturæ: scilicet in indiuiduis suis. Et res vnus speciei non perueniunt ad magnitudinem conuenientem alteri speciei. De hoc Aristot. 2. de Anima. c. de vegetatiua, & nutritiua potentia ait: Omnium natura constantium positus est numerus magnitudinis, & augmenti. Requiritur etiam ad introductionem animæ, vel alterius formæ in materiam debita figuratio, siue organizatio, sicut videmus in fetu humano, & aliorum animalium, & in ipsis arboribus. Nam nulla arbor potest sic figurari, sicut homo, aut sicut capra, aut alia res naturalis, quia non posset fieri digestio sufficiens si essent arbores in parte superiori grossiores, quam in trunco, qui est locus digestionis.

Requiruntur etiam debite qualitates. Nam aliæ qualitates sunt in materia cum introducitur anima humana, quam cum introducitur forma equina, vel caprina, scilicet tenebitudo partium, & alius gradus caliditatis, aut frigiditatis, & sic de cæteris. Ista autem non sunt eadem in omnibus animatis rebus, nec sunt in aliquo animali, sicut in alio si respiciantur diligenter, quia vel in superficie corporum, aut in figuratone membrorum, vel inter cutem in dursione corporum, semper reperietur aliqua diuersitas quantitatis, & organizationis, & cæterarum rerum, quæ sunt necessaria secundum naturam ad introductionem formæ.

Et sic habetur intentum, si quod cum in bestiis non sit talis dispositio qualis est in corpore humano, non poterit ibi introduci anima humana. Et sic cessabit dictum Pythagore.

Si autem dicas, quod non sunt necessaria istæ dispositiones, sequitur quod natura frustra operatur in faciendo. Constat namque, quod plus laborabit natura faciendi dispositiones, & organizationes, & quantitatis dimensiones, quæ sunt in corpore humano, cum plures sint, & subtiliores, quam faciendi dispositiones, & organizationes in corpore vnus vermis, vel colubri, si ergo non sunt magis necessaria ad introductionem animæ rationalis istæ dispositiones, quam illæ, erit superuacuu labor nature. Quod nullo modo concedendum est, cum entia naturalia sint ordinatissima, ut patet iuxta Aristot. in fine. 12. Metaphy. Etiam patet, quod sint istæ dispositiones necessaria, quia animæ hominum, & bestiarum habent diuersas virtutes operatiuas. Et quia operationes vegetatiuæ, & sensitiuæ præsupponunt, organa, ergo secundum materiam virtutum operatiuam sic requiritur numerus potentiarum, & diuersorum organorum, ergo non debent esse tales dispositiones organica, vel dimensiones pro butorum animabus, sicut pro anima humana, quia si aliqua anima habet multas potentias operatiuas vniretur alicui corpori habenti pauca organa, non posset exercere operationes suas, ideo non posset teneri colligata illi corpori.

Item si non esset necessaria ista organorum multiplicitas, & lineamenta ad introductionem animæ, sed posset introire in corpus aliarum dispositionum, sicut est corpus cuiuslibet bestie, ita posset introire in corpus valde dissimilium dispositionum, sicut sunt corpora

corpora lapidum, & arborum atque aliorum naturalium. Sed hoc inconueniens valde est, quod anima humana informet materiam lapidis manentem sub illa figuratone, & densitate, & frigiditate atque vniuniformitate. Et nullus hoc concederet tanquam valde absurdum: ergo nec transeunt in corpora bestiarum.

Item si animæ humane ex eo, quod non requirunt determinatas dispositiones, ut dicit, possunt transire in corpora bestiarum: ergo animæ bestiarum conformiter non requirentes debitas dispositiones possunt gigni in corporibus humanis. Et sic aliqui forent bestie habentes corpora humana, quod absurdum valde est. Si ergo hoc non conceditur, nec etiam alterum concedi debet, quia æqualis causa est absurditatis.

Item hoc impossibile est: nam operatio cuiuslibet rei est secundum formam, quam habet, quia forma est principium totius operationis, & actionis, sicut materia est principium ipsius passibilis mutationis. Sic enim ait Aristot. 3. Phy. quod sicut transmutatio dat cognosci materiam, ita operatio dat cognosci formam. cum igitur variantur actiones, necesse est formas variatas esse. Si ergo in corpora bestiarum aliqua do transiret anima humana, necesse esset, ut corpora bestiarum haberent easdem actiones, quas homines habent. scilicet ut intelligerent, & vellent, & facerent cætera in hunc modum, quæ pertinent ad prudentiam, & actiones humanas. Sed nulla bestia est, quæ habeat actus humanos, nec vnquam visa est, ergo nunquam anima alicuius hominis intravit in corpora bestiarum.

Nec valet si dicas quasdam bestias habere prudentiam, ut sunt vulpes, & taxones, vel castores, & similes, ut communiter dicitur, quia videntur habere actus quasdam similes actibus humanis, quia de his dicit Aristot. Ethicor. lib. 6. quod non proprie habent vim prudentiæ, quæ est iudicatiua de bonis & malis agibilibus, sed quandam potentiam prouisiuam ad vitam, quæ est quadam naturæ solertia. Sed ob hoc, quod similes in quadam figuratone vultus, & in quibusdam cautelis humanam prudentiam & figuram imitatur, poetica licentia occasione habuit decedendi eas olim magnos hominum populos, postea a Ioue in simias conuersos, retenta prioris naturæ quadam saltem leui effigie, de quibus Metamor. lib. 7.

Item & fortius probantur prædicta. si quod nunquam transeant animæ humane in corpora bestiarum. Nam in compositis, licet esse accipiat a materia & forma: ipsa tamen forma est, quæ dat esse materiæ, & determinat ad certam speciem actuando eam, secundum ergo varietatem formarum ita sunt varietates specierum, sed anima humana est quadam forma specifica distincta ab alijs formis specificis, ergo ipsa dabit corpori, in quo fuerit esse secundum suam speciem, necesse est igitur, quod vbicunque anima rationalis formaliter vnita fuerit, quod sit illud animal rationale: si ergo anima humana exiit de corpore humano introierit in corpus bestie organizatum, & dispositum ad recipiendum formam: necesse est, ut recipiat esse humanum, & iam non erit bestia illud compositum, & tunc falsum erit, quod animæ humane sint in bestiis, sed in hominibus: sed hoc est impossibile. si quod aliqua bestia sit homo, ergo impossibile est animam humanam intrare bestiarum corpora. Aliud erat dictum Pythagore in hac positio ne. si quod si aliquis comederet carnes porcorum, poterat ibi comedere carnes patris sui, vel matris, vel aliorum charorum, & ob hoc introducere conabatur frugalitatem, dicens vitandam esse carniū comestionem.

Hoc autem stare non potest cum omnia supra induta contra hoc militent. Nam hic præsupponitur, quod anima patris mei, vel matris transire posset in corpora bestiarum, quod supra improbatum est. Sed præter rationem Alph. Toft. De statu animarum.

nes illas sunt adhuc alia. si quod non possint esse carnes huius pecoris carnes alicuius hominis, ideo nemo sic comedendo comedit carnem patris sui, aut matris, quod dato quod anima humana posset intrare in corpora bestiarum & informare ea: tñ sicut supra dicebamus, si Deus poneret animam beati Petri in corpore, quod ante fuit beati Pauli, & animam beati Pauli in corpore, quod fuit beati Petri, iam nullus eorum esset Petrus, aut Paulus, sed essent duo homines nouiter formati, qui nunquam ante extitissent. Ita cum hic anima alicuius viri poneretur in corpore alicuius bestie & informaret id, atque inde resularet compositum, quod esset homo, tñ ille non esset pater alicuius viri, quia iste homo non erat ille, cuius anima ibi erat. Nam anima non complet totam essentiam in compositis, sed anima & corpus. sed ibi sola anima viri prioris est: ergo non ibi vir ille prior qui fuerat pater alterius, & consequenter nec carnes eius. Sed adhuc dato, quod anima completet totam essentiam rei. si quod vbicunque esset anima esset homo cuius erat anima, non sequeretur hoc. Nam daretur tñ, quod ex eo, quod anima alicuius viri mortui introierat corpus alicuius bestie, quod illud compositum resulans ex anima humana, & corpore illius bestie esset vir, qui ante fuerat, & tunc si vir, qui ante fuerat fuit pater aliquorum, etiam diceretur, quod istud compositum tale sit pater illorum genitorum, & tamen si aliquis de filiis viri prioris comedit de carnis illius corporis, in quo est anima patris sui, quamvis istud compositum sit pater suus, non comedit de carnis patris sui, quia carnes patris sui, de quibus iste filius descendit corruptæ sunt recedente anima, & istæ, in quibus nunc anima est, non sunt carnes patris sui, sed carnes alicuius bestialis corporis. Nam recedente anima patris sui ab isto bestiali corpore, in quo erat, nihil manebat ibi, quod ad patrem suum pertineret, si tñ aliquis occideret illud compositum resulans ex anima patris sui, & corpore bestiali, in quo erat: occideret patrem suum, quoniam ex hypothesi anima sola patris existens ibi, faciebat, quod compositum esset, quod alias fuerat pater aliquorum hominum. Postquam tñ occidisset illum patrem suum, & comederet carnes cadueris illius, non comedebat carnes patris sui, quia iam ibi nihil de patre suo manebat. Conclusum ergo ut sufficiens ex prædictis, quod positio Pythagore ex prædictis circa animarum humanarum transmigrationem non potest vlla tenus stare, sed prorsus erronea est.

TERTIA CONCLUSIO.

Delectationibus gaudentes vel supplicia subituras animas corpore solutas, oportet aliquibus locis esse immanfuras.

Sequitur tertia conclusio. delectationibus gaudentes, vel supplicia subituras animas corpore solutas, oportet aliquibus locis esse immanfuras, id est necessarium est, ut animæ post mortem sint in aliquibus locis ad toleranda supplicia pro peccatis, vel ut gaudiis pfuantur. Nec enim mihi in hac parte repetendum est, an anima secundum naturalia fundamenta post mortem penas, aut gaudia suscipere debeat, cum hoc in superioribus lucide comprobatum fuerit, sed solum inducendum est, qualiter in aliquibus locis immanfure sint. Quod satis patet: nam animas post corporis mortem permanere supra cœsum, & ab omnibus philosophis partim probatum, & partim præsuppositum est: ergo cum ipse in finitæ non sint, ita ut in omni loco esse possint, quemadmodum de Deo catholici confitentur, necesse est, ut alicubi sint. Nec in hoc tamen dicendum est esse eas proprie in loco, cum solis corporibus locari conueniat per quantitatem suam, quæ in animabus nullatenus est, sed dicimus animas esse diffinitive in locis, id est, quod diffiniunt sibi aliquas partes mundi, in quibus sint, non quod ibi proprie sint, sed quod ita ibi sint, quod

Anima non complet totam esse in composito, sed anima & corpus.

Anima sunt diffinitive in loco non circumscrip-tive.

in nullo alio loco sunt, & sic homine viuentē dicimus animam in corpore esse, nec tamē corpus replere, aut ibi secundum leges locorum esse, ibi tamen esse, ita igitur post resolutionē a corpore stare poterūt, in aliquibus alijs locis diffiniendo illa sibi, & nō alia.

Hucusque naturaliter inductum est, sed an animæ post mortem sint in cœlo, vel in terra, aut in visceribus terræ, vel in partibus diuersis aeris, patere non potest secundum naturam, sed ex fidei fundamentis hæc habentur. Satis autem conueniēter & rationabiliter dici deberet, quod animæ illæ, quæ in virtutibus & actibus bonis studentes a corporibus recesserunt, debeant esse in loco excellenti, sicut in cœlo, cum probauerimus eas semper gaudere debere, & animæ quæ sceleribus implicatæ corporum reliquerunt incolatū, rationabiliter videtur debere in locis tristibus esse. Sed hæc quidem suasorie rationes sunt. Necessitas autem demonstrationis in his nulla est. Nam hoc præsupponit aliquid esse iudicem distributorem pœnarum, & gaudiorum pro sceleribus, aut studiosis operationibus. De quo apud eos, qui sola naturali ratione speculantur, nulla fidei illustrati luce dubium satis magnū est.

De hoc autem apud antiquos nimia varietas extitit in eis, quæ aliquid pœnarum, & gaudiorum posuerunt. Plato namque quamquā Pythagoricus non plane extitit, Pythagoreorum tamē positionem, in quibusdam imitatus est, dicens animas humanas in corporibus fuisse astrorum, & inde in corpora deriuatas in quandam quasi pœnam. Post exitum autem a corporibus iterum ad astra redire: rursus autem ad corpora alia, sic ut infinita fiat circulatio. De his Aug. de Ciuit. Dei, lib. 19. Sed ista Platonica positio nō potest stare, sicut nec pythagorica. eadem namque ista asserit, quæ Pythagorica positio in prima parte asserbat. scilicet anima humana in alia humana corpora deriuari, & transmigrare possit. Quod patet, quia cū animæ postquam in corporibus fuerint ad astra tendant, & post astra in corpora redeant, non dicuntur redire in eadē corpora, in quibus antea fuerant: sed ad alia, quod est manifeste incidere in dictum Pythagoricum, scilicet quod anima in vno corpore existens possit transire ad alterum corpus, quod penitus improbatum est. Aliū modum locorum, in quibus animæ post mortem sunt posuit Virgil. in 6. Aeneidos, qui Platonice valde est. sed quia poeta est poetico modo, & quasi per integumentā platonice asseritionem dedit. Introducit enim Aeneā Troianum petentem a Sybilla Cumana, ut eum per infernas duceret sedes, quo pacto ei Anchisem patrē suum videre, atque eidem colloqui contingeret, cui cum Aeneas loqueretur de omnibus, quæ sibi occurrerant, qualiter apud infernorum ageretur loca, perquisiuit. cui pater, ut fuerat interrogatus respondēbat, tādē inquisiuit an de Tartareis illis sedibus aliquas animas in cœlos ire contingeret, vel aliquas in corpora reuerteret. Ad hoc autem Anchises quasi aliquid magnum enotare nitens, primo de natura animarū differt, dicens quomodo in singulis rebus animæ essent, & de anima mundi. Adiunxitque animas mox a carne solutas carcere infernorum petere loca, ibique iuxta delictorum qualitatem varios suscipere cruciatus, quibusdam igne viuaci scelera exuruntur. Aliæ autem in magnitudine amplissimi maris sub profunditate fluctuum facinorum eluunt pœnas, quædam autem ad auras pendunt. Cum vero scelerum maculas prorsus eluerint, ad Elysios mittuntur campos, qui Tartareis sedibus propinqui sunt, ipsosque poetarum concio beatos vocat campos, in quibus cum per annos mille perstiterint, nullo penitus manente, quod purgari debeat in animabus, sed ad modum ignis puri plenam adeptis sinceritatem, tūc omnes illas Ely-

fiorum camporum per vices suas Deus ad Lethæum amnem facto cōuocat agmine, vbi cum obliuioſam illam aquam hauserint, lūipſarum prius oblig. velut si inebriata forent in corpora redire cupiunt, quæ ideo Deus fecit, ut ad corpora gratis redire vellent. redeunt ergo iterum in corporibus victura, rursusque sedes Tartareas atque Elysios petitura campos.

Hæc positio cum platonica satis consonat, quin potius Virgilius cum prius platonice teneat positionem, nihil aliud quam Plato exprimere voluit. Plato tamen planē, ut philosophum decet, Virgilius autem per quasdam circulationes iuxta poetarū officia obliquauit. Differt autē ista positio aliquantulum a Pythagoreorum positione. Nam illa, nec in astra iuxta platonice positionem, nec infernas sedes, atque Elysios campos iuxta Virgilium reduces facit, sed mox a corporibus exeuntes in alia corpora, siue hominum, siue bestiarū, ut fors obtulerit, subintrare cogit. De hoc Virgil. Aeneidos libro sexto, introducens Anchisem respondentem Aeneæ, ait.

*O pater, an ne aliquas ad cœlum hinc ire putandū est
Sublimes animas, iterumq; ad tarda reuerti
Corpora? que lucis miseris tam dira cupido?
Suspicit Anchises, atque ordine singula pandit.
Dicam equidem, nec te suspensum nate tenebo.
Principio cœlum, ac terras, camposq; liquentes,
Lucentemq; globum Lunæ Titaniq; astra
Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus
Mens agit at molem, & magno se corpore miscet.
Inde hominum pecudumq; genus, vitæq; volantum.
Et quæ marmoreo feri monstra sub aquore pontus.
Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo
Seminibus quantum non noxia corpora tardant.
Terreniq; hebetant artus, moribundaq; membra.
Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq; nec auras
Respiciunt clausæ tenebris, & carcere cæco.
Quin & supremo cum lumina vita reliquit,
Non tamē omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporæ excedunt pestes, penitusque necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expiunt, aliæ panduntur inanes
Suspense ad ventos, alijs sub gurgite vasto
Infandum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci lata arua tenemus.
Donec longa dies perfectæ temporis orbe
Concretam exemit labem, purumq; reliquit
Aethereum sensum, atque auræ simplicis ignem.
Has omnes, vbi mille rotam voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno:
Scilicet immemores supera, ut connexa reuoluant,
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.*

In hoc inferno pœnarum multipliciter Virgil. in eodem 6. Aeneidos esse dicit, ita quod enumerari nequeant, cum ait,
*Non mihi si lingua centum sint, ora que centum,
Ferreæ vox, omnes scelerum comprehendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possim.*

In hoc autem Virgilius non solum infernum esse eluendis sceleribus deputatum asseruit, sed etiam vbi fuerit expressit. Dixit enim illum esse in Campania apud ciuitatem Cumarum, a qua Sybilla Cumana, vel Cumea dicitur, quam oraturus Aeneas adiit, tanquā Apollinis vatē, ut ei inferni referret abscondita, ostē-

dens ei Anchisem patrē suum. Huius autem causa est, quoniam prope in Sicilia quedam vorago montis aperta est, quæ ignes eructat, quam poeta Aethnā vocant, alia quoque est quam Vulcanum dicunt idētidem ignibus exundans euomit. nullus igitur poetis ad ponendum in toto mundo infernum conuenientior locus iussus est, quam terra Campania. in hac autem posuit Virgilius ad stygium flumen nautam animarum ad infernas sedes transeuntium portitorē quem Charontē nuncupauit. Descripsit quoque tres infernorum iudices: multa quoque personarum cognitarum ab Aeneā supplicia assignauit & causas. Alia quoque ad idem pertinentia, de quibus omnibus in toto 6. Aeneidos: nihil aliud miscens.

Sed non eandem positionem sequitur Seneca in tragoedia prima, cuius nomen est Hercules furens: cum introducit Theseus de inferis cum Hercule egressus: Amphitrioni regi infernorum principatum, & habitudinem atque cruciatum enarrans in carmine septimo, quod incipit. Spartana tellus nobile attollit iugum.

Hanc eandem positionē tenet Ouidius Metamor. lib. 4. idem autem omnes alij poetae expresserunt, qui proprie poetice locuti sunt.

Ex dictis autē duo animarū receptacula post mortem manere patet, scilicet purgatorium, & Paradisum. Primus quidem locus, in quo Virgilius caterique poetae animas pro flagitiorum mensura puniri dicunt, infernus dici nō potest eo modo, quo nos infernum appellamus. Infernum siquidem catholicorū vocat asserit penalem locum, in quo seueritate pœnali in æternum animæ cruciatur remissione penitus interdicta. Nullum tamē Virgilius locum assignat, in quo pœnalis quæcunque acerbitas aliquando nō terminetur. Nam cum illas stygias sedes animæ subintrauerint, vique quo iuxta scelerum mensuram pœnarum quantitas exequitur, illic mancipate sunt, cunctis autem digne sublati ad campos Elysios trāsmittuntur, vbi latitiæ locus est, nulla namque ibi irrogatur pœnalitas.

Secundus locus, quem poeta animarum a corpore solutarum receptaculū faciunt: ad campos Elysios pertinet, vbi animæ in æternis vagantur locis cum delictorum condignas pœnas eluerint. Hanc non inconuenienter Paradisum dicere quis valeret. Nam ut in paradiso nos simpliciter quierē ponimus: ita isti quidam in Elysiiis campis lætitiā cōstituunt. Nec tamen prorsus in Elysiiis campis ipsi cōstituunt, quæ nos de paradiso prædicamus. Nos enim eas animas, quæ in cœlo collocantur integram puritatem attigisse asserimus, nec in eis quicquam manere purgandum. Animæ tamen, quæ ad Elysios transeunt campos, quamquam nihil vltius meritoris, aut vltius penalitatis sublatæ non sint, ad totalem tamen nondum puritatē peruenerunt, quantam in cœlesti igne, vel Aethere ponunt. cum verò per mille annos singulæ in Elysiiis campis permanerint penitus depurantur, ita ut Aethereum sensum, & simplicis auræ igneæque naturæ puritatem suscipiant. Alia differentia paradisi, quam fides catholica asserit a positione Elysiorum camporum est, quia qui semel vita æterna potitur in ea semper manet, qui tamen de stygijs sedibus secundū Virgilianam positionem in Elysios trāsbat campos, ibi mille annis manens ad similitudinem cœlestis ignis depurabatur, tunc a Deo in agmen magnum cum alijs aduocatus Lethæi fluminis aquas bibens, eorum quæ pertulerat oblitus, ac si nunquam quicquam boni aut mali pertulisset, in corpus redire desiderabat atque redibat. Aliæ quoque huiusmodi differentie multæ inter Virgilianam de Elysiiis campis & catholicam Alph. Tost. De statu animarum.

A positionem de paradiso sunt, quas assignare facile esset. Causas autem, quare poeta singula horum dixerit præcipue Virgilius, qui in his magis insulat: & qualiter Virgiliana positio ad platonice reducatur, peculiari, maioris atque prolixionis fatique differentis speculationis negotium est, ideo a præsentī secludat.

Hanc autem Virgilianam positionem caterorūque poetarum de receptaculis animarum post mortē antiqui philosophi inter Gentiles improbant. Tullius enim in 1. Tusculanarum quaestionum eam improbat, atque apud omnes philosophos eadem asserit improbari. Exprobrat quoque iuuenalis poeta Satyrus hanc positionem in Satyra 2. quæ incipit: Ultra Sauro matas, & Glacialem Oceanū fugere hinc libet: cū ait.

*Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et Contum, & stygiarum in gurgite nigras:
Atque vna transire vadum tot millia cymba.
Nec pueri credunt nisi qui nondum ære lauantur.*

Addunt quoque isti poetae, quorum precedens positio extitit animas in cœlo esse. Has autem de stygijs sedibus, aut Elysiiis campis ascendere non ponebant: sed ex terra ipsa ferebantur in cœlum nullo impediente. Hos autem, qui è terra in cœlum ascendunt Deos dicunt viuentes in corporibus, & animabus. Hos autē stellas dicunt. Quamlibet autem stellam, & constellationem Deum asseriebant. Hos trifariā diuſere Deos quosdam selectos Deos, id est multum electos appellantes. Alios autem semideos, quia ex media parte dii sunt. Tertij autem rustica numina appellātur. De primis, qui selecti, i. seorsum electi, aut valde electi dicebantur vigintiduo dii erant, de quibus Seneca in multis locis ait. De his quoque tangit Aug. de Ciuit. Dei, libro 6. & 7. Hos autem selectos Deos esse diffiniunt, qui ex vtroque parente dii sunt. Pater namque, & mater dii sunt. hos autem in cœlo prolem gignere sexuū commixtione, ut cunctis conuenit animalibus, poetæ concedunt & asserunt. De his Martianus Minus Felix Capella lib. 1. de Nuptijs Mercurij, & philologiae Prosa prima.

In secundo gradu Deorum semidei ponebātur. Hi enim integre dii non sunt, sed ex dimidio Deos esse nominis eorum origo prodit. Hoc autem quoniam nō extitit eis vterque parens Deus, sed vnum parentem Deum, alterum autem hominem habebant. Omnes autem huiusmodi semideos poetae primo mortales fuisse homines asserunt: postea vero in cœlum ad astra translatos dicunt, ipsosque in astra conuersos asseruerant. Sic enim Romulum semideum dicunt, quoniam eum Martis qui Deus erat filium, & Ilia virginis filia Numitoris regis affirmāt. Sed in hoc Romani poete nimis auctori urbis suæ Romulo indulserūt. Nam Ilia Romuli mater cum virgo vestalis ab Amulione auunculo suo effecta foret, ut ex ea nulla regnatura proles nasceretur, Numitori auctore successu: per stuprum a quodam ignoto viro deflorata est, quam cum Amulius prægnantem reperisset vique ad partus effusionem cōseruans iuxta vestalium virginum antiquam legem viuē em tumulauit. Paruli autem in Tyberi expositi a quadam lupa enutriti sunt. Ne tamen Romani Auctorem suum defectū in natalibus pati consteant, si eum ignoti cuiusdam viri filium prædicauerint, a Marte Deo bellorum Ilia matrem eius secundatam tradiderunt. De his tangit Paulus Orosius lib. 1. de Ormesta mundi.

Herculem quoque semideum dicunt, quoniam pater eius Deus extitit, Iuppiter scilicet, mater autem mortalis fuit, i. Alcmena vxor regis Amphitrionis.

Idem de Perseo filio Iouis, & Danaes. Idem de Mercurio Iouis, & vnius de septem Pleiadibus, quæ Maia dicitur filio.

Alijs autem semideis præpostera origo erat, scilicet, vt matribus deabus geniti forent, & mortalibus patribus. Sic enim Aeneas filius Anchisæ viri Troiani, & veneris deæ prædicatur. Achilles quoque a Peleo, & Thetide natus est. Peleum autem mortalem virum dicunt: Thetide autem marinam deam atque inter selectos computatam. Multi quoque in hunc modum de semideis sunt.

Præter hos autem alij semidei sunt, quos ex neutro parentum Deo natos dicunt, sed eos admirabili factorum gloria supra celos tulit atque in stellas vertit. Sic multi in cælo stellificati referuntur. Sic septem Pleiades, quæ alio nomine septem Athalantes nuncupantur a patre matreque mortalibus, s. ab Athlante, & Pleione in cælo locavit antiquitas, quam septem stellarum constellationem vulgus septem capellas vocat.

Sic quoque septem Hiades, quas Latine fuculas appellamus in cælo gentilitas collocavit, quas vulgato nomine proferentes Gallinam cum pullis nuncupamus. Idem de Calistone, quæ alio nomine Parafis dicitur, & de Archade filio eius in Septentrionales conuersis Viras.

Tertium Deorum genus in Rusticis numinibus collocatur. Horum autem quidam in cælo sunt, alij autem nequaquam. Eorum autem rusticorum, qui celestes mansiones non habent quædam aliquando in cælo manebant, alia autem nō, sicut declarat Ovidius Metamor. lib. primo cum de diluio Deucalionis incipiat, in quo Iuppiter vniuersam terram delere noluit, ne cum ea rustica numina, quæ nōdum in cælo peruenierant deleterentur. Alia autem in cælo sunt, de quibus Martianus Mineus Felix Capella lib. 1. de Nuptijs phisologia, & Mercurij ait in Prosa penultima, vbi totum cælum in 16. diuidit mansiones, in quarum qualibet dii aliqui de rusticis numinibus morantur. De his autem dicit, quod præcepto Iouis congregati sunt, vt deliberarent, an Mercurij, & phisologiæ deberent matrimonialia fœdera copulari. De his dijs poetæ deliramenta confingunt, de quibus penitus subtriciisse expediens est.

Hos apud gentiles felices esse tradunt, qui in quodam loco tertio, aut receptaculo erant, quod Paradisus vocari posset.

De his vero dissimile est ad animas, quæ in Elysij morantur campis. Nam qui Elysios campos tenent euoluta mille annorū rota ad læthæum flumen agente Deo conuocantur: vbi ebibito obliuionis poculo, omnium, quæ pertulerant immemores facti, in corpora redire desiderant ac redeunt. Animæ autem, quæ supra astra, aut in ipsa astra conuersæ sunt, amplius in corpora reditura non sunt, sed in eisdem in æternum manent. Sicut autem prior Virgiliana positio a philosophis reprobatur, ita & ista improbanda est, quoniam manifestiores errores continet, si inspiciantur. Apud antiquos igitur, qui aliquid sapiebant nulla præcedenti fouetur opinio. Ob hoc Tullius, qui tam in Rhetorica quam philosophia satis floruit, qui & philosophorum antiquorū fere nouissimus fuit, sancte Christum per annos quasi 40. defunctus, inquit de statu animarum post mortem animas immortales esse dixit, easque de conditione celestis ignis, ex quo omnia stellarū corpora sunt. Post mortē aut luteo soluto carcere liberiores sunt in intelligendo, leuitate quoque sua in celos conscendunt solari corpori, aut aliarū stellarum se iungentes. Et quia animæ de natura ignis celestis (vt ipse opinatur) sunt: similia quoque a similibus adiunguntur, necesse est, vt animæ nostræ celestibus coniunctæ corporibus ad intelligendum aptiores sint, atque liberiores actum habeant, ex eo autem eminen-

tissimo loco, terre globū, & maris anfractus, & obli- quas circulationes, atque aerearum regionum descensionem intuentur, & intelligunt cuncta, quæ sunt. In his autem perfectum earum gaudium consistit, a quo nunquam sibi cessandum est, nec aliarum generandarum rerum curas habent. De his Tullius lib. 1. Tusculanarum quaestionum. Inter omnes autem enarratas in superioribus gentilium positiones nulla est, quæ ita rationi atque catholicorum fundamentis consentiat. Hæc tamen adhuc catholica positione satis discors est. Primo quidem, quia nullam post defunctū mortē corpus animabus eluendorum scelerum purgationem relinquit, ad participationem tamen fructus vitæ æternæ neminē catholica consentit positio, nisi eum, qui penitus ab his expiatus est. Secundo differt a positione catholica, quoniam catholice loquentes in visione Dei beatitudinē collocamus, cū Deus summum bonū sit. Hic tamen Cicero in cōsideratione totius celestis globi, & elementaris regionis aspectu atque perfecta intelligentia felicitatem ponit. Sed de his non oportet vltius dilatare sermonem.

QVARTA CONCLUSIO.

Infernus, quem statuit positio catholica, conuenienter poni nequit in regione ignea, id est, quod infernus in igne stare non potest.

SIt quarta conclusio. Infernus, quem statuit positio catholica, conuenienter poni nequit in regione ignea, id est, quod infernus in igne stare non potest. Nunc enim varijs tam poetarum quā gentiliū philosophorum positionibus ex parte tactis, & ex parte discussis, ad eam, quæ catholicorum est positionem aliquando accedamus. Omnes namque, qui philosophantes de suo in hac parte locuti sunt, a Deo nihil illustrati, veritatē, quam catholica positio statuit, pertingere nequiverunt. Quæ si ad alias positiones gentilium, & poetarum conferatur, ablato etiā fidei fundamento, & diuina in hac re aliquali declaratione, & auctoritate, sola naturali ratione in vtriusque inspecta, apparet hanc ceteris rationabiliorē fore. Et si oēs prepositæ positiones, singulaque alia quas naturali ratione homines excogitare, & statuere valerent, in vnū collatæ, alicui viro magni iudicii præsentarentur, qui in nullā earū abundantius quam in aliam affectus esset, proculdubio rationabiliorē catholicā assereret positionē. De vilissima turpissima atque insipientis Mahometi satis rudi positione quantū ad vitam æternam dicere non attinet. Nā ipsa manifestissime irrationabilior est omnibus gentilibus atque poeticis positionibus superius enarratis. Catholici autem tractatores tria animarū principalia receptacula esse ponūt, quāquam præter hæc alia quoque sint. De his autem dubitari nequit, quoniam teste ipsa sacra scriptura, hoc confirmatur, scilicet gehennæ supplicia, & purgatorias sedes, atque ipsa gaudia Paradisi. Primus horū locorum est gehennæ receptaculum, vbi incendia magna, atque frigora aliaque variarū genera pœnarū sunt, quæ nobis inexcogitabilia sunt. iuxta Virgilianam assertionem in 6. Aeneidos a sacra scriptura receptam.

*Non mihi si centum linguae sint, ora que centum,
Ferreæ vox omnes scelera comprehendere formas,
Omnia pœnarum peccurrere nomina possim.*

In hoc aiarū receptaculo demones sunt, qui Angeli sive naturam sunt, sed malitia sua demones, aut diaboli nuncupantur, hi æternis supplicijs mancipati sunt.

Hic quoque indefinites pœnæ sunt, & est locus iste vnicus destinatus ad pœnas separatas. Nec est vbi- que, vt aliqui extimauerunt dicentes animas æternis incendijs traditas ibi puniri, vbi peccata commiserūt. Sed

Sed hoc non stat, quoniam cōtingit, quod aliquis in multis locis peccauerit: ergo in multis locis deberet simul puniri. Sed non contingit eadem animam in multis simul puniri locis: ergo non punitur in locis, in quibus peccauit. Nisi forte dicas, quod anima punitur pro quolibet peccato in loco, in quo deliquit, sed punitur in vno loco vbi deliquit pro peccatis, quæ ibi patrata sunt: deinde in alio loco pro peccatis, quæ ibidem sūt, & ita in omnibus locis punietur pro peccatis, quæ ibi facta sunt.

Sed hoc non potest stare, quia pro quolibet mortali peccato debetur pœna æterna: ergo cum inceperit in aliquo loco puniri, in quo deliquerit, quia pro quolibet mortali peccato æterna debetur pœna, ibi æternaliter punietur, & sic non transibit, vt puniatur in alio loco, in quo deliquit, ita vt nunquam possit puniri in omnibus locis, in quibus deliquit.

Item si daretur, quod aliquis condemnatus in aliquo loco puniretur pro peccato, quod ibi commisit, & ibi puniretur vsquequo completeretur pœna debita pro peccato illo, rursus in alio loco puniretur pro peccato, quod ibi commisit, quousque perueniretur ad vltimum peccatum, cum peccata cuiuslibet hominis quamquam multa sint, tamen finita secundum numerum sint. Tunc quæretur, an pro illo vltimo puniretur æternaliter, aut non. Si dicamus, quod puniatur æternaliter erit inconueniens, quia pro quolibet alio peccato vsque ad perfectam pœnarum per solutionem punitus fuit, & tamen pro nullo eorum, nec pro omnibus simul sumptis fuit punitus æternaliter: ergo nec pro ipso punietur æternaliter.

Si autem dicamus, quod pro ipso vltimo punitur, sicut pro quolibet aliorū, sicut pœna cuiuslibet aliorū, & omnium simul sumptorum est pœna temporis finiti, ita pœna huius vltimi erit pœna finita. Et sic dabitur, quod illi, qui in inferno sunt non puniantur æternaliter, quod contra catholicam doctrinam est. Non est ergo idem locus punitionis, & delicti.

Si autem aliquando, quod rarum est aliquas animas æterno mancipatas igni per diuersa terrarum atque maris, & aerearum regionum loca pœnas tolerare cognouerimus, hoc regulare non est, sed ad quoddam mysterium vtilitatis viuorum est, vt sic cognito aliquid in viuentibus permutetur. De hoc Gregor. in 4. Dialog.

Dicendum est igitur eos, qui in mortali culpa decesserunt, æternis pœnis subiectos in quodam ad hoc specialiter determinato loco, quod a nobis Latine infernus appellatur. Circa quod aliqui delirauerunt dicentes quidem vnum esse pœnarum locum, sed hunc in aere caliginoso esse, cuius aliquale videtur esse motuū, quoniam infernus pœnarum locus est. In aere autem caliginoso hæc conuenienter sunt, cum locus ipse ad pœnas adaptetur. Est enim ibi qualitas nimis afflictiva in gradu excessiuo, quod infernali loco competit. Qualitates namque actiue, & passiue sunt organa, siue instrumenta quædam substantiarum agentium, & patientium. Hæc autem omnes actiue qualitates, atque passiue secundum positionem omnium de natura loquentium, quatuor sunt, scilicet caliditas frigiditas humiditas, & siccitas. harum due, scilicet caliditas, & frigiditas sunt proprie actiue, alia due magis directe ad patiendum sunt quam agendum collatae ad duas priores, ideo infernus ibi proprie esse debet, vbi ista due in gradu intensissimo sunt. Et quia intensissimus calor in elemento ignis est, excessiuum autem frigus in aerea regione in aere caliginoso, videbitur alicui non inconuenienter dictum infernum in ignea, aut aerea regione esse.

Fuit autem huius positionis origo. Quidam enim Alph. Toft. De statu animarum.

A volentes platonice inniti positioni cum ipso dixerūt totam vniuersalem mundialem machinam ex 4. elementis constitui, ita quod præter quatuor elementa atque formata ex his corpora nihil in vniuersitate rerum esset. Quo pacto ipsos celestes orbes atque aëtherum corpora elementares substantias crediderunt. Vnde cælum substantiā igneā dixerūt, & aëther esse corpora ex igne purissimo constantia. Demōstrat autem hoc cælum nomen. Cælum enim apud poetas atque alios antiquos atque doctissimos scriptores Aether dicitur. Aether tamen ex sua primaria origine ignem notat. Et quia secundum astrologicā atque notam satis positionem planeta in influendo caliditatem distemperatior Mars est: in cælo Martis puriorem atque viuaciorē constituerunt ignē. Addiderunt quoque phlegmatem fluuium, qui ab omnibus poetis apud inferos esse asseritur, atque ardēs, & vrens ex Græca origine interpretatur cælum Martis esse, scilicet in medio, & in viuaciori loco igneæ regionis. Hanc tamen positionem Martianus Mineus Felix Capella in libr. de nuptijs Mercurij, & phisologia Prosa prima distinxit, secunda quæ incipit. verum eisdem amnes diuersicolores fluentorum vnda raptat. vbi de planetarum conditione agit.

Sed hæc stare nequeunt, quia præsupponunt celestia corpora ex elementalī materia esse, lignea, quod contra doctrinam omnium philosophantium precipue Arist. & omnium Peripateticorum militat, identidem quoque contra omnem catholicorum doctorum positionem est. Item hoc patet vltius, quoniam corpora celestia omnes incorruptibilia tam secundum totum quam secundum partem dicunt, elementalīa tamen corpora corruptibilia sunt, ipsa autem elementa quamquam secundum se tota corruptionē nullā patiantur, ne deficiat aliqua de partibus principalissimis vniuersi, tamen sive partem corrumpuntur. si igitur cælum, aut elementum, aut elementatium corpus esset, in eo aliquam causari secundum se corruptionē necesse erat. Nullam tamen aduenire peregrinam concedimus impressionem: ergo nec elementū, nec elementatum est. Itē non conuenit ista positio quantū ad id, quod dicit, scilicet infernus sit in corporibus supra celestibus. Nam infernus locus merioris est. nō decet igitur, quod sit in perfectissima, atque iocundiori vniuersi parte, sed in ea, quæ imperfectior est, atque ad infligendum pœnas apta, sive ipsa loci facies atque qualitas seipsa horrorem quendam atque timorē incutiat, in corporibus autem celestibus hoc nō est, cū illa sint perfectissima in tota naturæ vniuersitate. Non congruit igitur, vt in corporibus celestibus infernorum locus asseratur. Aliæ ad hoc rationes esse possent, de quibus ad nos nihil attinet.

QVINTA CONCLUSIO.

Æternorum suppliciorum locus, qui infernus dicitur in aere caliginoso nequaquam statuitur.

Sequitur quinta conclusio. Æternorū suppliciorū locus, qui infernus dicitur in aere caliginoso nequaquam statuitur. Et est sensus, quod non potest poni infernus in aere caliginoso. Erat autem secunda qualitas actiua, & maxime afflictiva frigiditas. Hæc n. excessiuā in aere caliginoso ponitur, ita quod in toto vniuerso non sit tanta frigiditas, quanta in loco illo est. Infernali autem loco competit qualitas actiua nimis afflictiva, qualis est intensissima frigiditas: ergo in media aeris regione est: ista n. media aeris regio excessiuā totius naturæ retinet frigiditatem, non quidem ex natura aeris, quoniam aer secundum se calidus, & humidus est. Principatus autem frigoris secundum naturā in elemento

B 3 aqua

De his istius met abulen. Gen. 2.

Tullius obiit ante Christi aduentum annis fere quadraginta.

Quare
aer sit frigidior
aqua.

aqua est, aer tamen actualiter frigidior est, quam aqua. Hoc autem patet, quia nix frigidior est aqua, quod elemento, nix tamen generatio in aerea regione est, & non in aqua. Oportet ergo locum, in quo nix gignitur frigidior esse loco, in quo aqua sunt. Itē grandines, & lapides magni geniti per meteorologicam impressionem frigidiores sunt aqua, oportet ergo, ut locus ille, in quo gignitur, frigidior sit, quam aqua, quoniam id, quod gignitur contrahit precipue virtutem a loco generationis, cum ab omnibus ponatur locus generationis tanquam principium rei genitae. Et hoc, quia genitum gignitur virtute influentiae recepte in loco, in quo fit generatio. Sed omnia haec in aere gignuntur, ergo frigidissimus locus est aer per cuius actionem res tam frigidae generantur.

Item si aqua esset frigidior aere, esset in medio sui frigidior, quam in aliqua superficie tam superiori, quam inferiori, cum in medio non habeat mixtionem cum aliquo alio elemento, scilicet nec cum terra nec cum aere, in superiori namque superficie aqua aeri coniungitur, in inferiori autem terrae permiscetur, a quibus ad aliquam extraneam qualitatem perducipoteest, quod in medio fieri nequit. sed hoc falsum est, quoniam frigidior est aqua in superficie superiori, quā aeri coniungitur, quam in medio, ergo non est frigidior aere. Hoc apparet, quia tempore magnae hyemis pisces fugientes superiores aquae partes propter nimiam frigiditatem, imā petunt, ubi tanta frigiditas non est quanta in parte superiori.

Itē inter omnia frigidissima, quae in vniuerso sunt, aqua gelida, scilicet ipsum gelu frigidissima est, gelu tamen non gignitur in aqua ex virtute actiua aquae, sed propter actionem aeris, est igitur frigidior aer aqua. Quod autem gelu virtute aeris, & non aquae generetur apparet, quoniam si propter aquam fieret, in medio aquae gelu priusquam in superficie superiori gigneretur, in medio namque aqua purior est nulli extraneo commixta elemento, scilicet nec aeri nec terrae, fieret igitur, ut gelu prius in medio aquae gigni inchoaret, ita ut parua crusta fieret, deinde paulatim con- cretens usque ad superficiem aquae perueniret, ubi aeri coniungitur, penitus tamen ē contrario fit. Nam cum aqua incipit congelari, in superficie eius, quā immediate aeri coniungitur, quaedam parua crusta gelidarum aquarum fit, deinde cōtinuis versus profundum adaugetur incrementis quousque tota aqua gelida fuerit, immo tota gelu facta. Aerem igitur, a quo in aqua intēsa causatur frigiditas, aqua frigidior esse necesse est.

Cur aer
sit frigidior
terra.

Sicut autem aerem aqua frigidior esse indubitum est, ita identidem de eius collatione ad terram dicetur, scilicet eum maiorem continere frigiditatem, quam in terra sit. Si enim terra frigidior aere esset, cū aqua gelida fiat ex actione magni frigoris, necesse erat, ut magis terra frigeret aquam gelidam efficeret, quā aer, quod falsum est. Nam aer gelu in aquis causat, & non terra, quod apparet, quia si terra gelidas aquas efficeret, cum omne naturale agens agat in ea, quae propinquiora sunt, quia actio per contactum est iuxta Aristot. 2. de Generatione, & corruptione, inciperet aqua gelida fieri ab ea parte, quā immediate terrae coniungitur, scilicet in inferiori superficie, & cōtinuis incrementis usque ad superiorem aquae superficiem, in qua aqua aeri coniungitur, perueniret, ē contrario tamē accidere semper manifestum est. Nam cū aquas gelidas quisquam fieri conspexerit, primo a superficie superiori aquae ubi aeri coniuncta est crustulā quandam gigni videbit, quousque adaucta frigiditate agēte cōtinuē aquae partes congelentur usque ad imū.

Necessarium est igitur confiteri aerem aqua, & terrā frigidior esse, & consequenter aerem esse frigidissimum, quod in tota rerū vniuersitate sit, quamquam a complexione sua nulla ei frigiditas insit, sed calidus, & humidus est.

Modus autem, quo aer cum non sit secundū naturam frigidus, sed calidus, & humidus tantum infri- gidetur, ut sit frigidissima rerum, est quoniam secundum communem, & directam naturae actionem calida calefaciunt, frigida infri- gidant, & humida humefaciunt, siccorum autem actio est desiccare.

Est autem alius modus actionis naturae, quo frigida calefaciunt, & calida frigefaciunt. De humidis autem, & siccis idem iudicium est. Iste secundus modus actionis secundum Aristotelem in libris Meteor. vocatur per antiparistasim, quasi actio ex contrariis resistit.

De hac autem multa in natura exempla patent, velut si quis valde frigiditas manus habuerit, cum eas primo ad ignem applicuerit, acriorem frigiditatem sentiet, quam antequam eas applicuisset. Hoc igitur modo caliditas frigefacit. Huius causa est, quia contraria naturaliter in seipsa agunt, & a seipsis fugiunt, cum autem aliquis nimis frigidus igni se applicat, caliditas in frigiditatem agit, ut eam destruat, frigiditas autem in seipsam coniungitur, ut ei resistat. Et cum aliqua virtus, vel qualitas coniungitur, ut resistat, fortior est, quam cum diuisa est, iuxta communem regulam in natura, omnis virtus unita fortior est seipsa diuisa. Vnde necessarium est fortiorē esse illā frigiditatem cum ei caliditas magna coniungitur. Et quia quaecunque qualitas actiua, tunc fortiorē actionem habet, cum ipsa fortior est, necesse est, ut magis frigeat, qui nimis frigidus existens igni accedit, quā antequam applicetur. Et ibi cum primo adiunctus fuerit magnum sentit cruciatum, cum intensissime agat frigiditas recedens a calore ignis.

Propter quod interdum accidit, ut qui in alpi- bus magnam frigiditatem susceperit, cum ad ignē fortissimum applicetur, manus ei, aut pedes cadāta reliquo diuisa corpore, quod nō accideret cum in magnis frigoribus alpiū iste cōsisteret, quia hic reper- cussa frigiditas a calore igneo fortior efficitur, & cū sit proprietas frigoris cōstringere, & a maxima frigiditate restrictio maxima consequatur, tanta partium frigidarum restrictio fieri, ut ab inuicem seiungantur, & sic manus, aut pedes a reliquo corpore diuidē- tur. Aliud simile huic exemplum patet, scilicet quod frigiditas calefaciat, quod in fabris apparet, qui volentes intensiorem facere ardorem carbonum ignitorum, super eos aquam guttatim spargunt, & tunc maior, quam praefuerat ignis insurgit. Causa est, quia cum aqua super ignitos carbonēs iacitur, calor in seipsam colligitur, & angustatur ne a superueniente frigiditate vincatur. Et quia virtus unita maior est seipsa diuisa, fortior calor efficitur, & acrius exurit. Multa his similia in natura exempla sunt.

Iste modus actionis per antiparistasim est, quo nix, & grādines, fulmina, & fulgura, ceterae quoque meteorologicae impressiones fiunt. De his Aristot. in libris Meteor.

Nunc autem dicendum, quod regio aerea tenet a superficie terrae, & aquarū usque ad igneam regionē. In hanc autem regionem ascēdunt de terra, & aquis multae exhalationes atque vapores diuersarū qualita- tum, quorum quidam humidi, alij sicci sunt. Hoc autem, quia sol calore suo subtiliat, & erigit has fu- mositates, & incorporatus illis eleuat illas in aereā regionem. Nō possunt tñ istae fumositates exhalatio- num, aut vaporum surgere usque in regionem igneā

Duplex
modus
calefa-
ciendi,
& frigi-
dandi na-
turali-
ter.

ad extremitatem aereae regionis, quod triplici ratio- ne factum videtur.

Primo quoniam non possunt istae fumositates ad regionem igneam ascendere, quia cum fumositates istae terrae sint, quamquam non sint partes terrae, re- tinent tamen quandam terreā cōditionem in gra- nitate, ideo eis locus alicuius grauitatis cōpetit, spha- ra autē ignea, & extremitas aereae regionis loca fum- me leuitatis sunt. Non igitur poterunt competere istis fumis eleuatis a terra.

Secūda causa horum, quia qualitas istarum fumo- sitatum est contraria ad qualitatem sphaerae igneae, & extremitatis aereae regionis. Nam conditio harum fu- mositatum est, quod humidae sint, ut plurimum, aut siccitatem quandam terrestrem habeant cum frigiditate, in extremitate autem regionis igneae, & aereae ca- liditas magna est. Sed contrariis ista lex est, ut cū mu- tuo se expellant in eodem subiecto, aut loco esse non possint. Non poterunt ergo haec fumositates terrestres in regione ignea, aut in extremitate aereae regionis apud ignem consistere.

Tertia in his causa est, quoniam istae fumositates non sunt directe elementa, aut elementata, sed qua- dam impuritates elementorum, potissime ipsius ter- re: conditio autem ignis est omnes impuritates con- sumere, & qualibet res seipsam conseruare cupit, & mortem perniciosamque deuorat, necessarium est, ut ista ab extremitate, & cōfinio aereae, & igneae regionis fugientia alium locum inferiorem teneant. Hoc au- tem est, quod isti vapores a terra eleuati manēt super terrae superficiem in ipsa aeris regione. Fit enim ista eleuatio per radios solares incidentes, vel reflexos.

In quo breuiter supponendum est solis, & cuiuslibet astris duos esse radiorum modos, scilicet radios in- cidentis, & directos, & radios reflexos, & obliquos. Primi sunt, qui directē veniunt a corpore solis, vel al- terius atri usque ad terram, quam non pertranseunt propter duriciem, & soliditatem. Hi ab astris venien- tes usque ad terram nullius medij obiectu confrigū- tur, nec reflectuntur. Et incidentes dicuntur, quia in aliud cadūt, scilicet ab ipsorum astrorum corporibus super terram incidunt.

Secūdi vocantur radij reflexi, & obliqui: hi sunt, qui a terra cōsurgunt. Cum enim in terram inciderint ra- dij directi astrorum, quia illa est densa, non valent vl- tra pertransire, sed surgunt ex ipsa in aerem resiliētes ex ipsa. Sic in omnibus rebus duris esse videtur. Nam si lapis lapidem, aut ferrum tetigerit, confestim inde resiliit.

Quod autem isti, quos reflexos radios nūcupamus sint, apparet quia si ponatur vas aliquod magnū aqua plenum, vt lebes, vel peluis ad solem, & sit iuxta ali- quem parietem, ad quem nulli radij solares ante hoc pertingebant obstaculo aliquarum mediarum rerū, ex illa aqua radij resiliētes tangentes, & illustrātes pa- rietem ac si in eū solares inciderent radij. Sed isti non sunt radij directi, & incidentes: cum sol directē illum parietem tangere non possit, & ante hoc non tange- bat, sed nunc videntur ex appositione aquae in qua sit reflexio: necesse est igitur, ut praeter radios incidentes alij sint, qui reflexi nominentur. Nō enim possumus dicere illos esse radios incidentes: quoniam incidentes radij sunt, qui in aliquam rem solum incidunt: nullus ergo istorum resurgit, sed qui reflexi nūcupantur. Cū igitur fieri debet aliqua eleuatio fumositatum terre- narum in aere: fieri nequit a radijs incidentibus, quia cum ipsi non surgāt in aerem, irrationale dictum vi- detur, quod aliquid in aere eleuent. Secūdi igitur ra- dij, scilicet reflexi sunt, qui aliquid in aerem eleuant, & ad hos pertinent fumositates exhalationum, & va-

porum ad aeream subtiliando, & digerendo eleuare regionem. Et quantum isti radij surgunt tantum se- cum eleuant terrenas fumositates. Et quia in verna- li, & aestiuo tempore radij isti reflexi magis eleuantur: cum radij incidentes sint directiores, propter multam ad nos appropinquationem solis versus perpendicularē, eleuabuntur magis terrenae fumositates versus igneā sphaerae regionem elongata a terra multum. In tempore autem hyemali sunt istae fumositates exha- lationum, & vaporum propinquiores terrae, quia praehumiditate temporis grossiores sunt, atque pondero- siores, & radij solis nequeunt eas multum eleuare.

Et hoc potissime, quia in hoc tempore sol multū declinat a nobis descendens a perpendiculari, & cum sint radij incidentes modicum directē, sed quasi ve- niunt a latere, radij reflexi modicum insurgēt, & mo- dicum eleuare valebunt has fumositates.

Hoc modo necesse est aeream regionem totā tri- bus partibus quamquam non aequalibus distinctā ef- se. Et haec secundū philosophos interstitia nūcupan- tur. Prima harum est pars, quae est inter caliginosum aerem, & terrae superficiem. Haec autē serena est, quia in ea vapores non sunt in quantitate notabili, nec ex- halationes.

Secunda pars est, in qua est aer caliginosus, in quo sunt vapores, & exhalationes. In hac autem parte ni- ues sunt: inde quoque ad nos hymbres veniunt, ibi grandinum atque fulminum ceterorumque meteoro- logicorum entium generatio est.

Tertia aereae regionis particula est super aerem ca- liginosum usque ad igneam regionem. Ad secūdam aereae regionis particula vapores, & exhalationes per- ueniunt, in qua summa frigiditas, quae in toto vniuer- so sit, causatur. Hoc modo ex actione per antiparista- sim, quod istae fumositates, quae ex natura terrae, aut aquae frigidae sunt, fugiunt a calore primae partis regio- nis aereae ad medium regionis aereae, & rursus fugiūt a parte superiori regionis aereae propter calorem supe- rioris regionis. sunt enim inter duas calidas regiones interclusae, sicut primam partē aereae regionis, quae calida est propter solis radios reflexos ibi existentes, & calefacientes. Etiam ab extrema particula regio- nis aereae propter cōfinitatem sphaerae igneae, quae ca- lida est. Vt igitur istae exhalationes frigidae se conser- uent, vtrinque a contrariis fugientes in se cōdēsan- tur, & per vniōem virtus maior efficitur: sicut supra dicebamus de eo, qui frigus magnum passus in mani- bus, eas ad ignem applicat: nam tūc maior fit frigidita- tis intensio. Non est autem alius locus, in toto vni- uerso, ubi cōtinuē frigiditas per antiparistasim fortifi- cetur, nisi in aere caliginoso, qui inter duas calidas regiones est. Necesse est igitur, ut maior totius vniuersi frigiditas in caliginoso aere sit. Cū igitur in hoc cali- ginoso aere qualitas magis afflictiua in genere suo, scilicet maxima frigiditas foret, conuenienter alicui dici vi- deretur, ut in eo infernus, qui penarum maximarum locus est, statuatur.

Amplius autem hoc induci videtur auctoritate A- postoli in epistola ad Ephesios in cap. 6. cum ait. Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed cōtra aereas potestates, & spirituales nequities in cōlestibus. Innuit igitur manifeste Apostolus nobis pugnandum esse contra demones, qui in aere sunt. Patet autē, quod de hoc dicat, quod nobis non est vl- la cōflictatio, nisi aut contra carnem, & sanguinem, quae sunt ea, quae in nobis sunt, aut contra id, quod in mundo est, aut cōtra demones, qui hostes nostri sunt. Haec autem pugna, quam hic Apostolus nominat, nō est contra carnem, & sanguinem, quod est aliquid in nobis: cū expresse hoc Apostolus insinuet: ergo con- tra ea,

Aerea re-
gio tri-
partita
est, vel in
tria in-
terstitia.

tra ea, quæ in mundo sunt, erit: aut contra demones hostes generis humani. Non potest hoc intelligi de his, quæ in mundo sunt concupiscibilibus. Nam ista non vocantur potestates aereæ, quia non in aere, sed in terra sunt.

Item quia spirituales nequitia appellatur, quod de concupiscibilibus huius seculi dici nequit. De demonibus ergo dicendum est, qui sunt potestates, & principatum magnum habent iuxta illud Io. 10. cap. Princeps mundi huius ejicietur foras. Quod de diabolo intelligendum est necessario. Etiam quia dicuntur spirituales nequitia, demones autem spirituales nequitia sunt, quia spiritus nequam proprie sunt. Hos autem vocat Apostolus aereas potestates, & non terrestres, nec igneas: ergo in aerea regione sunt, & non in aliqua alia parte mundi, sed demones in inferno sunt, ergo infernus in aere est. De demonibus autem, quin in inferno sint, dubium nullum est: ergo ibi infernum esse constabit. Ad hæc infra respondebitur.

SEXTA CONCLUSIO

principalis.

Infernum quem ad æterna supplicia dicimus esse paratum in terrena regione oportet esse locatum.

Sequitur sexta conclusio. infernum quem ad æterna supplicia dicimus esse paratum, in terrena regione oportet esse locatum.

Hoc autem ex significatione nominis huius seculi omnes linguas, in quibus est apparet. Accipio autem omnes linguas, & principales, quæ tres sunt, & Latina, Hebræa, & Græca, ut ait Isido. 9. Etymo. quod etiam apparet ex superscriptione crucis dominicæ. Nam titulus eius Græce Latine, & Hebræice conscriptus est, ut patet Io. 19. In lingua enim Latina infernus ab infra dicitur, sed infernus respectu nostri dicitur: ergo oportet, quod sit infra nos, sed regio elementalis non est infra nos, nisi sola terra: oportet ergo, ut infernus in terra sit.

Item patet hoc ex Græco nomine: nam in Græco gehenna, aut gehennon dicitur, quod nos infernum vocamus, sed gehenna terra profunda interpretatur. Ge enim terra est, enos autem profundum notat.

Idem in nomine apparet Hebræo, quia infernus in Hebræo Seol dicitur, quod infernum pariter, & sepulchrum significat, sed Seol aliquid quod infra nos est notat.

Item patet hoc Nu. 16. ca. ubi cum diceretur de Dathan, & Abir, quos terra submersit, & absorbit: subiungitur Descenderunt viuentes in infernum. ergo infernus in terra erat. alioquin enim non potuissent illuc descendere Dathan, & Abiron.

Idem patet in Psal. 85. cum dicitur liberaisti animam meam ab inferno inferiori, ubi siue accipitur comparatiue cõparatiue, siue absolute: necesse est, ut ponatur infernus infra nos esse. Nam si ponatur comparatiue oportet saltem duos inferos esse, & alterum esse inferiorem altero, & tamen vtrumque infra, ergo infra nos.

Item ex eo, quod habetur Isa. 7. ca. cum dicitur pe-te tibi signum a Domino Deo tuo, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra. Vbi Isaias duas distinct locorum positiones, & supra, & infra, supra dixit esse excelsum, infra dixit esse profundum inferni.

Item necesse est poni infernum in terra, & non in aere, quia præcipua poena inferni est ignis, sed in caliginoso aere non est ignis: ergo non est ibi infernus. Patet antecedens, quia poenæ infernales sunt maxime: ergo debent fieri secundum qualitatem maxime

afflictivam, sed nulla magis, aut æque afflictiva est, ut caliditas ignis, oportet ergo ignem poni, ubi infernus fuerit.

Firmius autem adhuc patet hoc ex eo, quod habetur Matth. 25. ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius ab origine mundi. Ignem igitur præcipuam in inferni poenam posuit, vel magis ipsum tãquam totam inferni poenã designavit. Quod autem in aere caliginoso non sit ignis manifestum est, quoniam regiones elementorum distinctæ sunt. sed aer caliginosus est in media aeris regione, ergo ibi non est ignis.

Sed fortassis aliquis ad hoc respondebit dicens, quod sicut in terra ignem ponimus quamvis ipsa elementum, & sphaera distincta sit ab sphaera ignea, & qui infernum in terra ponunt in ea ignem collocant, ita in aere caliginoso ignem infernalem collocabimus.

Respondendum est, non posse stare: nam tunc nullus effectus sequeretur de his, quos ibi sequi scimus. Nam si ibi ignis esset, poneretur locus ille calidus esse, & valde calidus: ergo non possent ibi gigni grandines, & niues, quæ ex magno frigore generantur. Idem de fulminibus, & pluuijs, & omnibus mereo. impressionibus. Nulla quippe ipsarum ibi gigneretur, si poneretur locus calidus: cū omnia hæc fiant per excessum frigoris nimis condensantis. Locus autem maximus frigoris, & cuiuscunque caloris multum distantes sunt, aer ergo caliginosus intensè frigidus est, immo frigidissimus, & non est ibi calor aliquis igneus, ergo nec infernus.

Nunc autem facile responderi potest ad rationes, quibus inducebatur, quod infernus esset in aere caliginoso.

Ad primam cum dicitur, quod infernus est in loco ubi qualitates activæ afflictivæ sunt intensissimæ, sed in aere caliginoso frigiditas intensissima totius vniuersi est: ergo ibi est infernus.

Dicendum, quod ex hoc modo arguendi potius contrarium inducitur: nam in inferno non solum est una qualitas activæ intensæ, sed omnes, sed si ponetur in caliginoso aere, solum esset ibi intensæ frigiditas, & nulla caliditas, cum in caliginoso aere sola frigiditas sit, ut inductum est: ergo omnes poenæ infernæ essent una poena, scilicet in frigore, quod falsum est.

Ad secundam rationem, quando arguitur de dicto Apostoli, si non est colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus aereas potestates, & spirituales nequitias in cælestibus.

Respondetur, quod ex hac auctoritate inducitur, quod demones sint in aere, sed non sequatur, quod sit infernus in aere, quoniam demones bipartiti sunt. Quidam sunt tentantes, alij autem punientes, & puniti. Pro quo sciendum, quod ubicunque sint demones infernum suum secum portant, id est semper habent poenam quam in inferno habituri erant.

Sed adhuc quidam sunt, qui in inferno sunt ubi sunt animæ damnatorum, & isti demones puniuntur ibi, atque animabus, ut ministri dei poenas parant, hi autem nequaquam nos tentant, nec aliquem nostrum realiter, aut in conceptu lædunt, quia de carcere illo infernali non exeunt. Et isti non sunt in aere, neque infernus, in quo isti sunt est in aere. alij demones sunt ad tentandum homines deputati, qui bonos, & malos tentant, & poenas corporales aliæque nocummenta aliquando bonis, & aliquando malis inferunt.

Quod autem autem demones nefarios homines interdum tentent, apparet ex eo quod habetur Io. 13. ca. cum dicitur de Iuda: Accepta buccella panis ingressus est in eum Satanas, s. quod postquam panem consecratum de manu Christi accepit, merito præuaricationis

tionis suæ diabolus cepit eum tentare acius quã ante tentauerat. Nec est sensus, quod intraverit demon in Iudam ad torquendum, vel ad loquendum per eum, sicut in obsecris a spiritibus immundis, vel in arreptitijs est, quod de Iuda nihil tale cõceditur, sed intrauit fortiter tentans, & ad nefanda scelera impellens.

Item demones tentant bonos viros, sicut apparet de beato Petro, qui tentatus fuit tempore passionis Christi ad negandum eum, de quo Mar. 15. c. Satanas expetiuit te, ut cribraret, sicut triticum, sed ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua, fuit tñ Petrus tentatus, & superatus, quia ter Christum negavit.

Item demones cruciant homines, sicut patet in obsecris a demonibus, & in arreptitijs. Nam hi a demonibus puniuntur. Isti demones aliquando bonos viuentes premunt, & aliquando malos. De malis patet, ut in Aegyptijs, nam Angeli mali intulerunt plagas Aegyptiorum, qui peccatores erant, de quo Psal. 77. Misit in eos iram suam, immisiones per Angelos malos. Quod autem demon interdum bonos viuentes puniat, patet in Iob, qui vir bonus erat, ut eum laudat scriptura. Satanas tñ tentauit eum, & inflixit omnes penalitates, quas suscepit, ut patet Iob. 1. & 2. c.

In hoc autem non differt an bonos, vel malos isti demones dum viuunt puniunt, quia hoc secreto Dei iudicio agitur, cum Satana ministratio in puniendo cõueniat. Isti autem tentantes, aut punientes non sunt in inferno, sed in aere, & de his loquitur Apostolus, cū ait: Nō est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus potestates aereas, & spirituales nequitias in cælestibus. Manifeste enim de his loquitur, cum dicat esse nobis colluctationem non aduersus carnem, & sanguinem, sed contra aereas potestates. Colluctatio autem tentationis, & pugnae quandam significat. ergo illi, quibus nobiscum colluctandum est in aere sunt. Alij autem demones sunt in inferno, & contra hos nō est nobis colluctatio vlla, quia nihil in his rebus agunt. Et isti nō vocantur aereæ potestates, sed infernales. Patet ergo, quod ex hac Apostoli auctoritate non inferitur esse infernum in aere caliginoso, sed dicendum est eum esse in terra. Hanc autem positionem poete a principio, quamquã ignari catholice fidei tenuerunt, sicut patet ex Virgiliana positione in 6. Aeneidos, & Seneca idem in tragœdia prima, cuius titulus est Hercules furens. Et Ouid. in 4. Metamor. & Iuue. Satyra. 2. Accedendū autem magis est adhuc ad veritatē positionis de inferno, relictis omnibus erroribus supra enarratis. Et dicendū, quod infernus est in terra, & nō in superficie terræ, sed intra densitatem terræ in sphaera, & mole eius, & ubi infernus est ponitur quadam vacuitas terræ, quæ tenebris crassis plena est. Ita, quod in toto orbe tenebrosior locus nullus est. Et hoc, quia ad illam partem inferorum nullius de astris radij penetrare possunt, ut illustrent illam horrendam tenebram atque eternā noctem, nam infernus in remotissimo loco vniuersi est respectu lucis astrorum. Nā in centro terræ est. Nullus autem locus a cælo distantior est, quã centrum mundi. In hoc autem inferno est calor intensior, quã sit in toto vniuerso. Nā ibi est ignis magis vrens, quã in toto orbe, tñ nō est lucens ignis iste, sed ut nimia tenebra. Et hoc, ut cū per excessum, & ineffabilem calorem damnatis dolores intolerabiles inferat, per lucē eis aliquid non præstet oblectamentum. Nam lux delectabilis est in oculis nostris. Sic ait Salomō, & habetur Eccle. c. vlt. Dulce lumen, & delectabile in oculis hominum videre solem. Causa etiam huius nimie obscuritatis in igne inferni videtur esse ex materia, in qua fomentatur. Ignem enim hunc in pice pabulum iuscipere aiunt, nullus autem ignis nigrior esse poterit, quã ignis picis, & resinæ. Nam totus fumus

teterrimus esse videtur. Et de igne nihil penitus habere videretur, nisi calor magnus eius hoc proderet.

Positio autem horum rationabilis satis videtur. Nam in omnibus alijs ignibus hoc apparet. Non enim sunt omnes ignes equaliter lucidi, sed quidam lucidiores, alij aut nigriores secundum differentiam cõbustibilitatis rerum, quod experientia manifestat. Itē in hoc gehennæ loco aqua frigidissima est, in qua, qui dñati sunt affliguntur. Nam sicut calor nimius poena afflictiva est, ita & magna frigiditas. Vtrūque ergo pro cruciatibus impiorum tradidit debuit. De his Iob. 24. c. Trāsibūt ab aquis niuiū ad calorē nīuiū. Et hoc eis durissima poena erit, ut tanta in eis distemperies sit, nā cū nimis in frigiditate erunt, sequius calor ager, & cum vehementer calidi fuerint, intensius frigiditas cruciabit. Sicut supra de eo, qui nimium in manibus frigus patiens eas igni applicabit, diximus, quod grauiorem iste frigiditatem sentiet, cum manus igni applicuerit, quã cum eas in pura frigiditate tenebat. Ista agentia naturalia, quæ sunt posita in inferno tanquã instrumēta punitionis, non habent ibi agendi modum naturalem, quia agentia naturalia, quæ sunt in equali gradu potentie actiue, æqualiter agunt in materiam eque dispositam, ut si sint duo calida, aut duo frigida in equalibus gradibus necessarium est eorū esse actionem equalem. Cū vero fuerint inæquales qualitates actiue, sequitur inæquales actiones. In inferno tñ est contrariū est, quia ibi consistit ignis vnicus, & vnus modi, vel quantitatatis gradualis in calore, tñ non æqualiter agit in animas dñatorum, sed quidam magis, quidam vero minus affliguntur. Existente enim illo igne equali secundum naturam, nō tantum ibi quilibet affligitur, quantum ignis afflictivus est, sed quātum peccata sua exigūt, ut crucietur. Dicendū similiter de illa aqua frigidissima, quã apud inferos scriptura Sacra ponit. Nā illa equalis frigiditatis omnibus existens nō æqualiter omnes cruciat, sed ut eorum vitia meruerit. Et sic rei huius diffinitio est, quod apud inferos sunt agentia naturalia poenarum illatiua, non tamen puniunt quantum punitiua sunt, sed quantum Deo placet, ut puniāt. In his penis inferni nullus ordo in permanēdo est. Nam cū aliquis nunc fuerit in nimio calore, transferetur ad maximum frigus, cum autem in frigore, ad calorem. Et sic alia disproportionatæ mutationes in ipsis punitis fient, quæ omni repugnant ordini, ut patet Iob. 24. ca. Trāsibūt ab aquis niuiū ad calorem nīuiū. In taxatione tamē poenarum iustissimus ordo est. Nā quilibet solum tantum puniuntur, quātum promeruerit. Et sic se habent differēter gradus poenarum, sicut fuerunt differentes gradus culparum.

SEPTIMA CONCLUSIO.

Aethna mons: Vulcanus, & Vesuius non sunt aperturæ ad eum locum, qui a nobis vocatur infernus.

Septima conclusio. Aethna mons, Vulcanus, & Vesuius non sunt aperturæ ad eum locum, qui a nobis vocatur infernus.

Aliqui ponunt istos montes hiantes esse ora inferni, quorū vnus est in Sicilia, qui dicitur Aethna mōs. Alius etiam in eadem insula est, & Vulcanus dicitur, Vesuius autē in Italia est in Campania. Sunt autem in omnibus his hiatus magni obscuri, & inde interdū ignes eructantur magni cremātes ea, quæ propinqua sunt, ita ut videantur liquefacere saxa calore suo. De his, a quibusdam dicitur, quod sunt ora inferni, quia ignes ibi eructare vident, quos ad nihil aliud, nec ex aliqua alia causa esse putant, nisi ut ex gehennali carcere prodeāt, in quo omnes, qui stygias sedes ponūt tam

ignem esse in inferno tam catholici quam gentiles consonant, scilicet, quod

apud inferos ignis sit. Ovidius autem, qui ut vere poeta signis studet, quamquam hec interdum ad quasdam alias veritates detorquet: de morte Aethna, & eructationibus ignis de eo aliter sentit. Terram enim Siculorum, in qua Aethna mons est, olim gigantum terram fuisse præsupponit, in quo nihil fallitur. Dicit autem ab antiquo gigantes cum diis pugnavisse, ut eis eiectionem eriperent, in quo ut affectus non careret effectu, montes montibus imposuerunt, ut ait Ovidius Metamor. lib. primo. Horum autem gigantum princeps ac maximus Tipheus fuit, qui pro miranda sui atque incredibili magnitudine de terra genitus dicitur. Huic tota insula Siculorum superposita fuit, cum alijs participibus aliarum terrarum montes superponerentur.

Continet autem Sicilia tres montes, scilicet Aethnam, Pachinum, & Pelorum. Libeus autem, qui unus de montibus Siculorum est, cum his coincidit. Et ob hoc insula illa poetico vocabulo, & antiquo scriptorū more Trinacria dicitur, quasi tres montes habens. Acros enim in Græco mons est. Cum autem tota hæc insula superiecta Tipheo giganti sit, partes istarum montium partibus corporis eius distributæ sunt, scilicet, quod super caput, & fauces eius sit mons Aethna, super pectora, & ventrem Pachinus mons iniectionis sit, super crura autem Pelorus mons, auraltissimum promontorium iaceat.

De Aethna super caput, & fauces iacente Tiphei habetur per Ovidium in 14. Metamor. in primo versu: cum de transitu Vlyssis per terram Siculorum littera dicere velle ait.

*Tamque giganteis iniectionem faucibus Aethnam
Liquet &c.*

Idest iam transferat Aethnā, quæ est iniectionis super fauces Tiphei gigantis, & tunc cum de causa eructationis ignium ex monte Aethna queritur, respondet Ovidius hoc esse ex spiraculo illius gigantis magni ventis sub terra, qui ignis magnos globos ex ore mittit per montis illius aperturam. Et cum insula illa Trinacria, siue Sicilia, ut vulgari vocabulo utar, frequenter terramotibus concutitur: dicit hoc esse, quia tota giganteo corpori superiecta est, qui cum se in alterum latum vertere vult, & mutare positionem, necesse est, ut superiectam concutiat insulam.

Contra hanc positionem Ovidiana de morte Aethna argui non conuenit, quia cum pure poetica sit, necesse est, ut cum solum in cortice fuerit perquisita non modicam contineat falsitatem. De eructatione autem ignium, quoniam de hoc principaliter inquiritur infra dicitur.

De frequenti autem terramotu Siculorum insulae causa patet, quia terramotus sit ex inclusis spiritibus ventorum, & fortificatis per aliqua tempora per grossiciem terrenarum exhalationum, & vaporum, quibus cum non pateat aditus si fortiter concusserint, necessarium est terræ fieri quandam apertionem, ut inclusus exhalet ventorum spiritus, & concutiat terra ex interiori impulsu ventorum colliditum, & ex apertione eorum in exitu. De his Aristotele in 2. Meteorolog.

In terra autem Siculorum hæc maxime subsistunt propter duo: primo quia tota illa terra mari abluitur, cum sit insula quædam à continenti Italia diuisa in locis Scyllæ & Caribdis. Loca autem apud mare crebrius terramotum ceteris paribus patiuntur, quoniam in illa magis ventorum subintrant spiritus.

Secunda causa est, quia terra illa est tota montuosa, in montibus autem, quia terræ tumores sunt, plures cauernæ sunt quam in terra plana. Et ob hoc ne-

cesse est esse plures terramotus. De hac eructatione ignium in Aethna monte aliter sentit Virgilius in 6. Aeneidos, quia aut illam aperturam inferni os esse putat, aut se putare ostendit. Vnde cum vellet introducere Aeneam loquentem patri suo Anchise existenti apud inferos, & recipientem responsum de futuro statu gentis suæ, quæ Romanorum effecit populos, & de personis insignibus vrbis Romæ, qui postea pullularent, non posuit eum introiisse in infernum in aliqua parte itineris, quæ a Troiana vrbe usque in insula Siculorum est, cum in toto illo terrarum interiecto spatio nulla talis eructationis ignium vorago pateat. In Sicilia autem, quia Aethna mons ignes eructat, & Vulcanus, ibidem introduxit Aeneam loquentem ad Sybillam Cumanam de ciuitate Cumarum, quæ apud Aethnæum montem est, ut eum introduceret in infernum.

De hac etiam Aethnæ montis ruptione, qua ignes eructant, vulgus opinatur communi sententia inferni esse aperturam, quod existimant, quia inde ignium globos prodire sciunt, ex hoc autem infernū arguunt.

Et quia ut vulgus solet quibusdam existentibus multa imperite cumulare, addunt in hac Aethnæ montis aperturam gementium animarum audiri voces.

Nec hoc quidem vulgo dumtaxat dicitur, sed & quidam catholici doctores hoc tenent. De hoc Franciscus de Mayronis in 4. suo Senten. in conspectu circa finem, cum agit de vniuersali resurrectione. Dicit enim quod post diem iudicii claudet dominus montem gibelum, & alia foramina inferni. Vocat autem montem Gibelum eum, quem poete, & antiqui scriptores Aethnam vocant, quia mons Gibelus in vulgari appellatur.

De veritate tamen eius apud antiquos philosophos perquisitum est, multis autem causa ignota mansit. Empedocles autem, quia philosophus, & poeta erat, & oriundus de terra Siculorum: nimis conatus est, ut inquireret causam huius eructationis flammæ, cumque hoc inquisiturus propius accederet, ab igne, & fumo erumpente præfocatus est, ut certissimi historiographi tradunt.

Horatius tamen inter poetas quidem magnus, sed in hac parte velut mordax, & liuidus, infamavit Empedoclem dicens ipsum desiderasse, ut tanquam immortalis Deus haberetur, ad cuius experimentum populis de se tradendum, positus vestibibus in flammis Aethnæ montis insilijt. De hoc ait, idem in libro de Artificio poetico.

Dicam, Siculique poetæ

Narrabo interitum, Deus immortalis haberi

Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aethnam

Insiluit: sit ius liceatque perire poetis.

Expositionibus igitur, & argumentis antiquorum non patet, quid sit eructatio Aethnæ montis, aut ex qua procedat causa, & an inferni ruptura sit, vel aliquid alterum.

Dicendum tamen rationabiliter videtur, & secundum solidam satis veritatem Aethnam montem, & alias similes partes ruptæ terræ exstantes flammæ non esse ora inferni, nec illos eructatos ignes de inferno venire vllatenus, sed naturaliter causantur he rupture ex terramotu dissolvente, & aperiente, sicut in alijs locis terræ multis factum patet. Et in quibusdam eorum post clausa est terra, in alijs autem mansit aperta, aut verius in his aperturæ sunt factæ sine vllō terramotu solo igne interius comburenti, & dissolvente partes terræ, quousque ad superficiem telluris peruenit, & tunc voraginem magnam in terra fieri necesse est.

Causa autem eructationis flammarum in locis istis est,

est, quia in eis est multa sulphurea materia, quæ est de maxime velociter inflammabilibus, sicut patet in nutrimentis ignium, quia cum ignem leuem scintillantem excussum de lapide in combustum pannum suscipere volumus, non reperimus materiam, ita leuiter inflammabilem, quæ ab illo inflammatur, nisi partem papyri sulphure liniamus, quibus facilliter ignis incenditur.

In his etiam terræ hiatus concavitatibusque aeris spiritus sunt, qui cum interdum commoti collidantur ad sulphuream materiam, ipsa ex concussione naturaliter calefit. Et quia velociter inflammabilis est ocus inflammatur, & tunc magna pars sulphureæ materie cremari incipit, & flammæ combustionis per rupturas efflant. Fit autem hoc specialiter in Aethna monte, quia ibi multa sulphurea materia est.

Præter hanc tamen motus voraginem sunt alij hiatus terræ, ex quibus flammæ prodeunt, sicut est mons Vulcanus in eadem Siculorum terra. Est etiam mons Vesuius in Campania, de quo crebro ignis eructationes fiunt. Nam ibi Bassus poeta, Persij latyri magister combustus est, sicut Empedocles in monte Aethna. De hoc dicit Boetius de consol. lib. 1. Metro. 4. quod incipit. Quisquis composito serenus auro. In quo sentit se innitit ibi inferni os nullum esse, sed concavitates ibi multas esse, in quibus ventorum spiritus latent, & cauernositates illæ sulphure plenæ sunt, ubi ex concussione ventorum ad sulphuream materiam ipsa inflammatur, atque flammæ prodeunt, & quando durauerit crematio illius sulphureæ materie, durabit flammæ eructatio. Deinde deficiente materia combustibili flammæ resident. Sic enim ait ibidem:

Aut quoties ruptis vagus caminis

Torquet fumificos Vesuius ignes.

Si enim inferni ora illa crederet, essent facta directe ora ab infimis gehennæ sedibus protuberantia, per quæ ignis ille gehennalis spiraret, sed non semper per eandem partem spirat, sed dicit esse varios caminos, id est clibanos, vel fornaces, in quibus ignis sit, & quod de omnibus istis interdum fiant eructationes, quod est esse caminos varios, quia multi sunt, mons autem est, quia non semper eisdem partibus flammæ exasuat, sed ex quibusdam nunc, postea vero ex alijs nullo obseruato ordine. Conditiones autem sulphureæ materie quantum ad hoc, quod in terræ cauernis sit, & cito inflammabilis est, & inflammatur ex leui concussione, patet adhuc amplius in concussione aquarum balnearum. Nam aquæ balnearum calide ac penè feruentes de ipsa sua scaturigine manant, quod iuxta Aristotele doctrinam, & aliorum philosophorum ideo euenit, quia loca, per quæ istæ aquæ transeunt sulphurea sunt, ex concussione inflammatur sulphur, & ardens aquas calefacit. Et secundum, quod fuerit maior abundantia sulphureæ materie in aliquo loco scaturiginis fontium, erunt aquæ inde ortæ calidiores. Ex quo accidit quædam balnea calida nimis esse, alia autem tepida sunt.

Item probatur adhuc solidius hiatus montis Aethnæ, & Vulcani Siculorum, & Vesuii montis Campanici aliorumque similium locorum non esse Gehennæ ora, nec ignem illum de inferno eructare. Nam si de inferno ignis eructaret, aut semper eructaret, aut nunquam. Sed hoc falsum est, quia aliquando eructat, & non semper: ergo non est ignis ille de inferno efflatus. Consequenter patet, quia ignis inferni semper eodem modo ardet, & in eodē gradu calidus est, nec vnuquam damnati refrigerium vllum habent, vel quouismodo ab aliqua poena soluantur. Si igitur ignis gehennæ sufficeret semel tantum, & ab ipso centro terræ pertingeret usque ad superficiem terræ, & super eā

eructet, cum equalis semper ipse sit, semper in eodē gradu super terram eructaret, sed hoc falsum est, quia aliquo tempore iste eructationes fiunt, alio autē tempore fieri nequeunt, aut non fiunt. Non est igitur ignis iste ab inferna efflatus sede.

Ad hoc fortassis quisquam respondebit, illum esse tartareum ignem, sed non semper eructari, quia non eructatur naturaliter, sed ad malorum punitionem, ideo Deus aliquo tempore hæc eructationem patitur aut potius iubet, & efficit, ut mali torqueantur, semper tamen non efficit, quia malorum punio ab illo igne semper necessaria non est.

Huic autem respondendum est, quod stare nequit. Nam si istæ eructationes ignium diuino nutu ex igne inferni ad punitiones hominum peccatorum fieret, sicut ignis egressus est de altari holocaustorum, & combustit Nadab, & Abiu filios Aaron in sacerdotio suo errantes, quia obulerunt ignem alienum, ut habetur Leui. 10. ca. & ignis egressus a Domino combussit ducentos quinquaginta viros, qui insurgentes contra Moysen, & Aaron afferebant thura coram domino, ut patet Num. 16. cap. Nunquam esset aliqua ignium eructatio talium, nisi quando aliqui viri peccatores cremarentur, aut animalia eorum deuoraret, vel fructus terræ dissiparet. Sed hæc falsa sunt. Nam interdum pauca flammæ æstuatio fit, ita ut cum in ipsorum montium verticibus emicuerit ad inferiora, & plana non descendat. non ergo sunt istæ inflammationes a Deo illas specialiter faciente, nec ab inferna sede ignes isti eructant.

Aliquis autem aliter hoc probare conabitur, scilicet, quod iste ignis eructationes ab inferis non fiat. Nam si per has voragines montium infernalis ignis erumperet, ille esset totaliter obscurus, & piceus ipso terræ fumo nigrior, quia ignis gehennæ huiusmodi est, cum piceam materiam in fomentum habeat, & ut damnatis non luceat, ut supra dictum est. Sed ignis, qui per Aethnæ atque Vulcani montis aliorumque hiatus erumpit, lucidus est, sicut iste ignis, qui apud nos est, ergo non est ab inferna ortus sede.

Ad hoc dicendum est hinc nihil induci: nam dato, quod iste voragines gehennæ ora essent, ignis eructans de stygijs erumperet locis, poterat esse, ita lucidus, sicut est. Nam ignis est magis, aut minus lucidus, secundum quod pabulum eius est dispositum secundum naturam ad causandum maiorem lucem in ipso igne, vel minorem, cum nihil aliud sit ignis flammæ, quam nos conspiciamus, nisi fumus inflammatus. Et quamquam ignis iste ab origine obscurus sit iuxta conditionem materie piceæ quam in inferno fomento habet, tamen cum erumperet ad terræ superficiem transiens per concavitates cauernosas terræ, inuentam materiam sulphuream inflammaret, atque ex eadē causata flammæ lucida esset iuxta sulphuris conditionem. Nihil ergo ratio ista probat de eo, quod intendit.

Hoc tamen non obstante manet conclusum ex superiori ratione, foramina Aethnæ montis, qui alio nomine mons Gibelus dicitur, & Vulcani atque Vesuii aliorumque huiusmodi locorum rupturas non esse inferni ora, nec per ea vaporem igneum ex inferna sede exhalare.

Sed adhuc aliquis arguet ex prædictis fundamentis, dicens quod ista sunt ora inferni, & ignis ille inde erumpat. Et quando dicebatur supra arguendo, quod ignis inferni, aut semper exiret per illas aperturas, aut nunquam, diceretur, quod ignis inferni nunquam ad hoc sufficit, ut exeat per terræ voraginem, sed ipse accendit usque ad aliquam partem grossiciæ terræ, & ad hæc semper perungit regulariter. Ibi autem inuenit materiam

De statu animarum post hanc vitam.

teriam sulphuream, quam inflammans maior efficitur, & pertingere potest usque ad superficiem terræ, & sic ignis inferni erumpit per rupturas Aethnæ montis, & aliorum montium, quia quamquam ipse per se ad eundem sufficere non valeat, tamen cum maior fiat ex inflammatione sulphureæ materie, quæ in medio inuenit, pertingit ad emicadum super terræ superficiem.

Ad hoc dicendum, quod non potest stare, nam posito isto casu, necesse erat, ut ignis Aethnæ montis, & vulcani atque aliorum semper erumperet, aut postquam semel erumpere desisset, nunquam amplius erumperet. Sed hoc est falsum, ergo nec sic poni potest, quod iste ignis de inferno erumpat. Consequentia patet, quia cum ignis inferni secundum istum modum ponatur accedere usque ad aliquam partem grossiciei terræ, & non usque ad superficiem, cremaret sulphur, quod ibi esset, & totum, quod in medio est, per quod ille ignis erumpit ad superficiem terræ, quia ignis postquam in aliqua materia combustibili incenditur non extinguitur quousque illa totaliter exusta sit, nisi ab aliquo extinguatur. Et sic si aliqua materia esset in illo spiraculo infernalis voraginis sulphurea combustibilis, illa non cessaret comburi, quousque combusta esset. Cum vero semel combusta esset nihil maneret, quod comburi posset. Ideo non posset erumpere ignis inferni ulterius per illud os: sed falsum est, quia frequenter, & interpolate ignium eructationes fiunt, ergo non est inferni os, nec vorago ignis erumpens, sed modus, quo hoc fit est, quia mons, quilibet horum multas concavitates sulphure plenas habet, & inflammatur sulphur in aliqua earum, & dum illa concussio durauerit, ardet sulphur, & fiunt eructationes ignium, & quamquam

vnus concavitatis nunc sulphur ardeat, postea alterius concavitatis inflammabitur sulphur, & fiet eructatio, & sic non semper in eodem loco montis fiunt ignium incensiones.

Et hoc est, quod significat Boe. in Metro. 4. libri primi de Consola. præallegato cum ait.

Aut quoties ruptis vacuus caminis

Torquet fumifocos Veseus ignes.

Quia dicit vacuum esse Veseum in caminis suis: ergo non semper in eodem loco ardet, sed nunc in vna parte nunc autem in alia.

Patet igitur ex supradictis qualiter Aethnæ montis vorago infernarum sedium apertura non sit, nec ignis inde eructans de inferno erumpit. Sic autem in alijs locis similium eruptionum patet, unde tales ignium fiant eructationes, & propter quid.

Cum autem populus dicit, quod audiuntur voces animarum gementium in voragine Aethnæ montis. Dicendum, quod populus plura fingit quam poeta, & magis adhuc poetis quam populo credendum est, quia poeta sciunt, quod fingunt, populus autem quod dicit, ignorat.

Iuxta exigentiam propositæ questionis, scilicet An post mortem animabus aliqua supplicia, vel gaudia sint plene satisfactum non est, quoniam plura adhuc dicenda manent quam dicta sunt, etiam si illa breuiter transcurramus, cum de sola infernorum positione, & de hac adhuc semiplene dictum est. De alijs autem aut gaudiorum, aut suppliciorum locis quid secundum philosophiam dici possit, & quid poetæ teneant: Quid est sacra catholicorum positio tradat, maioris adhuc inquisitionis sunt, de quibus fortassis alias dicendum locus erit.

De hac materia vide: Pa-rad. 5. & Matr. cap. 25.

De statu Animarum post hanc vitam Opusculi Alphonsi Toscati Finis.

VENETIIS, Ex Typographia Dominici Nicolini.
M D X C V I.

ALPHONSI TOSCATI EPISCOP ABVLENSIS DE OPTIMA POLITIA OPVS CVLVM

Locus, seu parapsus super quem tractationis huius tota fundatur intentio, ab Aristoteli. 2. Polit. 1. c. circa principium collocatur. Circa quam considerationem tria facere destinaui. Primo parapsi commentari. secundo conclusiones circa materiam eius declarare. Tertio argumentorum violentiam propulsare. Circa primum parapsi de quo intendimus sic incipit. Necesse est autem omnes omnibus communicare ciues, aut nullo, aut his quidem, his autem non: nullo quidem igitur cõiccare manifestum quidem, quod impossibile. Politia est quædam communicatio, & necesse est primum locum cõmunicare. Locus quidem vnus, qui vnus ciuitatis. Postquam philosophus in 1. Polit. de principijs quibusdam politiarum tractauit, sponens quot erant modi cõicationum tam politicarum quam non politicarum, & quasdam proprietates cõicationum, quæ magis erant economicæ quàm politicæ, in 2. lib. tractat de ipsa cõicatione phre politica. Et quia intentio politizantis est optimam inuenire politiam, optimam autem dico, vel simpliciter vel huius. Et ista consideratio uberius habetur cum multorum sententiæ inquiruntur, ideo in hoc secundo multas collocationum politiarum. Inter has autem primo de politia Socraticis & Platonis, tunc quia inter ceteros philosophos opinatissimi, tunc quia ipse Aristoteles magistri tractandum duxit. Ad quam introducendam quandam fecit preloctionem uniuersalem, quæ in hoc parapsi continetur, dicens, quod primum principium in politia consideratione inquirentibus de optima politia est, quod necesse est ciues cõicare. Tunc ergo, aut ciues cõicabunt in omnibus, ita quod nihil sit vnus ciuis, quod non sit alterius, ut possessio, & cibus, & domus, & filij, aut in nullo cõicare.

Alph. Tost. De optima politia.

Autem in aliquo cõicabunt, & in aliquo non cõicabunt. Quod autem in nullo cõicent, impossibile est, quia ad minus ciues cõicabunt loco. Ciues, si non sunt, qui in eodem loco non commorantur. Si qui in diuersas terrenas regiones incolunt, quantacumque inter se pacis compugnationisq; fœdera fecerint, ciues autem cõicari non sunt. Item repugnat valde hoc significationi huius nominis ciuis. Nam ciuis politiam dicit, politia autem cõicatio quædam est, ergo necesse est ciues aliquibus cõicare. Item si ciues in nullo cõicant, nihil cause est, quare non homines omnes concius fateamur sed nullus nisi in sapus hoc concesserit, ergo ciues in aliquo communicant. Item omnis ciuitas cuiuscumque politia sit, siue Aristocratica, siue Monarchica, siue Oligarchica, siue Timocratica, aut Democratica sit legibus indiget, ut cuiusque, non solum est, sed si ciues in nullo cõicarent, non essent necessaræ leges. Ergo necesse est ciues communicare. Antecedens patet, quod si ciues non cõicarent non indigerent legibus. Nam leges iurgia dirimunt, quæ ex communicationibus oriuntur. Est autem contractus, ut politia loquar, quolibet conuentio inter aliquos constituta, & cõi deliberatione firmata. Ad ampliorem huius declarationem quandam breuia dubia subiungemus, quorum primum sit, qui primo ciuitates constituerunt, aut quo primo constitutæ sunt. Sed ex hac ista inquisitione in quandam altissimam foueam relabimur. Vtrum mundus fuerit æternus. Nam cum nos ab aliquo, qui philosophi sibi nomen ascribat, inquiramus quis primo ciuitatem condiderit, respondebit nullum fuisse primum ciuitatis conditorem, sed ab æterno esse ciuitates, sicut non datur apud eos primus homo nec primum tempus, nec aliquid in inchoatione primum quantum ad res naturales, ita dicitur nec ciuitates esse a paruo tempore, sed æternas. Hoc tamen etiam apud ipsos, qui æternitatem mundi fabulantur, stare non poterit. Nam non reperiuntur

Cõtractus diffinitio.

peritur eadem causa in ciuitatib. & reb. artificiatib. atque in reb. naturaliter procreatis. Nam idē dicitur non esse primum hominem, quia nesciunt dare modum, per quem ille primus homo genitus fuerit.

Materia prima p
ductio cre
atio est cū
ipsa non
possit esse
ex aliquo.

Nā reuera, vt ipsi arbitrantur infinite potentia est hominem primum produxisse, & primum tempus, & primum motum. Omnia namque ista presupponunt creationem, quæ fundant potestatem esse infinitam, quia si primus motus fuit: ergo ante materia non erat, quia materia non est sine motu. Si autem antea non erat, & postea fuit: cum ipsa non possit esse ex altero, quia ipsa est fundamentum, siue ex quo omnia sunt, necesse est ipsam de nihilo productam, quam productionem omnes creationē dicunt. Hanc autem infinitam potentiam exgere ambiguum non est, sed infinitam philosophi omnes negant, vt satis colligitur ex 8. Physicorum vbi Arist. vult Deum esse infinitum secundum durationem secundum quod omnes alie res naturales, in potentia autem siue virtute agendi infinitum esse non vult. Et magis hoc declaratur ex secundo de celo, & mundo vbi inquit, quod ideo terra non mouetur, quia non est aliqua potentia potens eam pellere extra medium mundi, sed si nos demus materiam habuisse primum motum, necessarium dare creationem, quam ipsi refugunt, & dicunt excedere finitam potentiam: ergo nec dant motum primum, sed dicunt motum esse eternum. Eodem modo nec hominem primum fuisse concedunt, quia si aliquis fuit primus homo, ille non fuit genitus ab illo homine: ergo ille aut homo fuit de nihilo factus, quod creare est, & infinitam potentiam presupponit, & hoc illi refugunt. Aut fuit de aliquo elemento sine aliqua parte materiae productus. Et hoc eodem modo, vt ipsi cōsistentur, infinite potētia est. I. rē gignere sine semine ei, & verissime sic est.

Creare, &
producere
aliquid ex
elemento si
ne semine
regit potē
tiam infi
nitam.

Nec etiam illi, qui philosophi sunt poeticis signētis assentiunt, vt cum Ouidio dicant Prometheum homines de luto formasse: eosque ad deorum imaginem fecisse de quadam parte celestis terre, id est, de luto, quod olim celo adhererat, & retinebat celestem virtutem ad efficiendum animam. De quo Ouidius Metamor. libro 1. sic inquit,

*Sanctius his animal: mentisque capacius alia
Deerat adhuc, & quod dominari in cetera posset.
Natus homo est, siue hunc diuino semine fecit
Ille opifex rerum mundi melioris origo.
Sic recens tellus seductaque nuper ab alto
Aethere, cognati retinebat semina celi.
Quam satus Iapeto mixtam fluminalibus undis:
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
Pronaque cum spectent animalia cetera terram,
Os homini sublime dedit, cælumque videre
Insistit, & erectos ad sidera tollere vultus.
Sic modo quæ fuerat rudis, & sine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conuersa figuras.*

Non ergo concedent isti primum motum, nec primum tempus, nec primum hominem, & sic de ceteris in hunc modum.

Sed de ciuitatibus aliisque artificiatib. idem non est. Nam artificiatia ab ipso artifice arte fiunt, ideo dato, quod mundus eternus fuerit, cum possent nunc de nouo fieri, ciuitates, quæ ante nunquam fuerunt: si cū ipsi videbant alia artificiatia fieri, de quibus concedebant, quod nunquam antea talia fuerunt, non tamen concedunt, quod possent nunc fieri homo: nisi gigneretur ab aliquo homine. Et si nullus homo nunc esset, dicunt impossibile esse in æternum esse aliquem hominem: ideo isti licet non possint dicere

ciuitates esse eternas, quia tamē homines dicunt eternos, dicunt ciuitates esse à multis retro sæculis, ita quod nulla tanta hominum memoria aut libri extat, vt sciatur quis primo condiderit ciuitatem.

Et cum arguitur contra istos, quod non est mundus eternus, nec ciuitates sunt à valde antiquis temporibus, quia de omnibus penē ciuitatibus dabatur auctor, aut per communem famam, aut per scriptores approbatissimos, maxime tempore Aristotelis, quando non tot sicut nunc extabant ciuitates, & omnium quasi auctor cognitus erat, & quod magis erat, sciebatur quis quam terram propulisset, & quomodo ante illa terra habitata non fuisset, ex quibus clarissime conijciatur homines incepisse.

Respondet Aristot. & alij, quod mundus, & homines, & motus ab eterno fuerunt, tamē multa fuerunt diluua, quæ destruebant magnam partē terre, & non manebat ibi gentes, nec ciuitates: sed illi qui in alia orbis parte manebant, veniebant, & nouiter illam terrā habitabāt, & ciuitates atque oppida ibi constituiebāt, & sic videbatur terra tunc nouiter habitari cepisse, cū tamen infinitas habitata sit. Hoc etiam manifestant per terrarum, & marium mutationes. Nam terram istam quam nos habitamus, olim marinis aquis cooperta fuit, & eam, quæ nunc sub vndis est, olim magnas habuisse vires, & oppida dicitur. Quod conijciunt, quia in altissimis montibus anchoræ sub terra fodiendo inueniunt, & conchilia antiquissima in rupium saxis permanent. De quo Ouidius 14. Metamor. cum tranmutationes rerum naturalium sicut se habent si ne aliquo poetico uelamento describeret, sic ait.

*Nilequidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim, sic ad ferrum ventis ab auro
Secula, sic toties versa est fortuna locorum.
Vidi ego quod fuerat olim solidissima tellus,
Esse fretum, vidi factis ex aquore terras:
Et procul à pelago concha latuere marine.
Et vetus inuicta est in montibus, anchora summis.*

Diluua autē præcessisse satis cognoscitur ex historiis gentiū. Nā diluuiū, quoddā in Achaia tēpore Ogygi regis fuit, qui cōtemporaneus fuit Iacob patriarchæ, quod diluuiū in Græcia gestum annis mille septingentis octoginta duobus, ante Christi natiuitatem fuit, ut colligitur per Isidorū, E. y. n. lib. 13. in fine: & per Paulum Orosium primo de Ormesta mūdi. Ab hoc. n. antiquissime gentiū inchoantur historie. Vnde Marcus Varro testimonio beati Aug. in lib. 6. de Ciuit. Dei. c. 6. omniū hominum acutissimus, cum ab antiquissimis tēporibus se historiā inchoare putaret, à diluuiō Ogygi exorsus est: quasi nulla antiquiora gesta illis fuerint. Aliud diluuiū gentiū cognouit historia, quod Deucalionis diluuiū nuncupat. Hoc in partibus Thessaliæ Deucalionē regnare in terra illa cōtigit. Ideo ab illo nomen assumptum, qui qm homines ad se conuenientes aluit, & in montibus per gemina capita montis Parnasi saluauit, genus humanum de lapidibus restituisse fictione poetica dictus est. Fuit autem hoc diluuium quinque annis antequam Hebrei de captiuitate Egyptiaca liberarentur, scilicet, annis mille quingentis, & quinquaginta ante Christi natiuitatē, de quo Isidorus Etymol. lib. 13. & Paulus Orosius lib. 1. de Ormesta mūdi.

Hoc diluuiū plerique gentiliū in principio rerum fuisse annūciant. Nam Ouidius, qui in proœmio Metamor. promittēs se narraturum mutationes formarum à rerum origine, cum dicit.

*Aspirate meis, primaque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.*

Cepit historiam a diluuiō Deucalionis, ut patet in eodem 1. Metamor.

Hæc

Hæc autem diluua particularia fuerunt in Græcia ambo, unum quidem in parte eius, quæ Achaia dicitur. Aliud in parte illa, quæ Thessalia nuncupatur.

Diluuium namque vniuersale, quod temporibus Noe fuit, nullagērium nouit historia, nec à tempore illo scripta aliqua extant, quia gentes adhuc rudes & bonarum, artium exortes facta stilo digna non egerunt: & ea, quæ eorum temporibus saltem naturaliter memoratu digna euenerunt stylo & memoriæ mandare neglexerunt: aut quod verius est, nescierunt.

De factis ergo illorum temporum sola sacra historia Genesis, & Exodi nobis plenam fidem faciunt. Hoc autem diluuium gentiles philosophi, & alij cōtemporanei accidisse nunquam audierunt, & si audirent minime credidissent. Sicut si quis eis diceret hominem fuisse mutatū in beluam, quod proculdubio poetice dictum estimarent. Nam diluuium vniuersale fieri impossibile arbitratur, & verissime sic est: si solas vires nature consideremus. Sed Deus ibi supernaturaliter operatus est, quod natura complere non valuit. Sic enim ait Aristot. in 2. Metheoro. dum de diluuijs disputat, cathaclismum. i. vniuersale diluuium impossibile esse dicit. Sic enim diluuiū Noe naturale non fuit, quod quidam de nostris putantes se nimis astrologice loqui naturaliter accidisse ferunt. Quos clarissimis errare rationibus demonstrarem, nisi ipsū presuppositū assumptæ materiae me aliorum distraheret. Quod quidem diluuium vniuersale non solum philosophi negāt, quia non sit causa naturaliter agēs potens tantam aquarum importunitatem inducere, sed etiam quia hoc repugnat cōseruationi vniuersi. Nam si tale diluuium accidisset, necesse erat omnes rerum species præter aquaticas defecisse. ipsi autem dicunt impossibile quouis modo vniuersi partes principales, quæ sunt species deficere. Etiam quia hoc posito non fuisset generatio ab æterno, cum multoties fuisset interitū per diluua vniuersalia, quæ omnia viuētia deuastarent.

Item quia hoc concessio, necesse erat dare creationem, quam ipsi nimis abhorrent. Et patet cōsequētia, quia cum omnia per vniuersale diluuium necessario deleuerentur: & tamen postea iterum omnia facta sūt, necesse ergo erat, quod aut de nihilo cuncta fierent, quod creationem esse nullus dubitat, aut de materia non per generationem speciei, & deriuationis seminalis formarent, quod conformiter infinitæ potētiæ esse atque equalē creationi ipsorū philosophorū testimonio cōfirmat. Neutrū ergo fatebatur fieri potuisse.

Sed dices, bene poterit stare eternitas mundi & cōseruatio vniuersi cum diluuiō vniuersali, quia sicut in diluuiō vniuersali tempore Noe factum est, vt per ipsum diluuium cunctæ species seruarentur: ita in alijs diluuijs, quæ cōcederēt ipsi philosophi, fieri potuisse.

Respondetur quod etiam hoc non concederent philosophi. Nam quis talem arcam facere posset, vt in ea cunctæ res seruarentur, quæ in centum annis facta dicitur ab omnibus: quod satis consonat literæ Genesis, in qua dicitur quod a tempore, quo denūciavit Deus Noe, quod volebat destruere mūdialem creaturam per aquam vsque ad ipsum diluuium transierunt centum & viginti anni, scilicet non permanebit spiritus mens in homine in eternum, quia caro est, & erit vita hominis centum viginti anni, vt habetur Gen. 5. c. Concessio autem talem arcam potuisse ab hominibus cuiuslibet temporis compingi, quis eis centum annis ante prædiceret, vt talem arcam fabricarent?

Demum dato quod diluua astrologice a multis ante tēporibus cognosci potuissent, quis in mundi pereuntis, ita charitate moueret, vt ipsas immanissimas beluas, leones, vrsos, aspides, dracones, manticores, & ba-

Alph. Toft. De optima politia.

filiscos, quorum sine ipsarum rerum ferocitate nomina ferocia sunt, congregare vellet, ne diluuiō ingruente perirent? Et dato quod hoc negociū inexcusable quis motus nimio mundi pereūtis amore susciperet, quomodo tamen omnium animalium (species nosceret, quorum nec numerū, nec nomina nouit? quō ea per vastas mundi huius solitudines, & inaccessas hominum vias, & opacos mōtes, & immania antra ferarū torū orbem collustrans inquireret? quis demum inuentas adduceret? Nam quædam spēs serpentum tanta ueneni rabie abundant, ut sola uisione interimant: quales basiliscos esse non dubium est.

Quis enim iaculos serpentes sic dictos acciperet, qui quodam impetu per aerea uecti, quodcunque animal obuium habuerit sagittarum, aut lancearū more perforant? Vnde à iaciendo siue à iaculis nostris nomen metaphoricum assumpserunt? Quis enim diploides acciperet, quæ accipentem siti perimunt? Quis serpentem, qui hypnale dicitur saltem uidere uelit, qui eum, quæ tetigerit somno necat? cuius testis Cleopatra Aegypti regina, & Antonij uxor sufficiens est. Quis hemorrhoin, qui morsu suo uniuersum animalis sanguinem elicit, caperet? Quis precem, quis sepem, quis amoditas, quis alios innumerabiles serpētes, quorum tot mortes, quot nomina accipiat? quorum Africa testis est, quæ huius mali adeo secunda est, vt in hoc præteritis terris palmam ferat, de quo Lucanus in lib. 9. de bello plusquam ciuili Iulij Cæsaris, & Pompei tractans de processu Catonis in Lybiam. De hoc etiā Solinus in Polyhistor. ca. de Africa. Hæc. n. pestes Lybiam pro maiori parte inhabitatam reddunt. Quis enim inter tot genera mortis tranquillam eligeret mansionem? Soli autem populli, qui Psylli nuncupantur inter has duas lues innoxij sunt. Nam non solum eos uena non lædunt, sed ipsos serpentes formidant, & spūto suo uenena quorumcunque hominum curant. De quibus Lucanus lib. 9. sic ait.

Marmaride Psylli par lingua potentibus herbis.

Iam verò dracones, & aspides tigresq; dicere quid attinet? quorum non solum uenena, quæ in eis immensa sunt, sed, & corporum moles, & pualidū robur omnes mortales superaret. Rhinocerotē verò quod viribus capere audeat, cuius tantum robur, & animi impetus est, vt nullis hominum seruire dignetur de quo Iob 39. ca. sic dicit, nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? aut morabitur ad prætepe tuum? Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo, aut confringet glebas vallū, post te? Nūquid fiduciam pones in magna fortitudine eius, vt derelinquas ei labores tuos? Nunquid credes ei, quod sementē reddat tibi: & arē tuā cōgreget? Quis autē postremo, vt alter Dedalus, aut potius Icarus fallacibus alis assumptis aeris immensi spatia peruolaret, vt quasque paruas auiculas ad mundi cōseruationē in arcam secum recoderet? His autē omnibus per impossibile saltem patris cōiunctisq; in arca cū cētis aīantibus terræ, quis eis pacis legē indiceret? Quis amicitias tantas cōponeret? Quis talium fēderum beniuolus tractator existeret? vt iuxta vaticiniū I. sa. ca. 11. Habitarer lupo cū agno: & pardus cum hēdo acubaret, & vitulus & leo, atque ouis simul morarentur, & puer paruulus minaret eos: vitulus, & vrsus pasceret in simul, & requiesceret caruli eorum: & leo suę feritatis oblitus, quasi bos pascas manducaret, & ablataretur infans à nutricis uerbis super foramina aspidum, & qui ablactatus esset manū suam mitteret in cauernas regulorum?

Hæc enim, & alia innumera, quæ per singula nō cōuenit explicari tā impossibilia naturaliter sunt, vt nullo vnq; modo philosophi talia faterentur: nec fuisse quidem, nec possibilia fore: si autē tēpore Noe ista facta

A 2 sunt,

sunt, supernaturaliter facta mysterio angelorum nemo ambigit nisi infans. Quibus etiam quouismodo concessis: quis tamen arcā a foris bitumine clauderet: ne eam pluuie subintrarent? Nam hoc a solo Deo fieri potuisse sacra scriptura testatur, cū dicit Gen. 7. Quod ingresso Noe in arcā oīs clausa foris. Nullo modo ergo hoc philosophi, aut excogitare aut credere possent, si quis enarraret. nullatenus ergo diluuiū vniuersalia philosophi fatebantur. Particularia quidē non solum fatētur, sed et ad defensionem positionis suę de mundi aternitate ea necessaria putant, nec. n. vllū eis fortius, aut verisimilius adinuentum est. Sic namq; respondēt cum quis arguat, si mūdus eternus est, quō scientiā in infinito tempore retroactō inuentē non sunt, cumq; Arist. ait in 1. Eth. tempus bonus cooperator est horū, & per tempus artium additamēta facta sunt, cum ergo infinitū precessit tempus infinita experientia fuit, quā sufficiens erat ad inueniendam omnem artem. Dicunt. n. q. scientiā infinitis vicib. perditā sunt & inuentā, nec. n. nunc nouiter inuentē sunt, quia fuerunt in alijs seculis, quę fuerunt ante nos. Dicebant tamen, q. qñ per diluuiū maior pars orbis deperibat, saluabantur ex diluuijs illis quidam homines qui olim fuerant ignorātes, in quib. nulla scientia mā sit. Sed cum alijs possessionib. quę in diluuiū perierāt extincta est. necesse ergo fuit, q. ad hoc vt artes essent iterum nouiter ab ipsis inquirerentur fundamentis. Hęc. n. est responsio Aristotelis in 2. Politicorū, cum tractat de legib. valde irrationabilibus, quę antiquis temporib. apud Gręcos fuerunt, inter quas vna, quam ipse ponit, erat, q. viri possent vendere vxores suas, vel eas inuicem commutare. Afferit. n. hanc & alias iniustissimas, quas ipse ponit in prædicto. 2. Politicorum conditas esse a quibusdam rudibus valde hominibus, qui diluuiū euadere potuerant. Apud hos igitur quæstionis nostrę certitudo nulla est. s. quis primo, aut quomodo considerit ciuitates.

Ouidius autem in 1. Metamor. vbi quæstionē istam aliquāliter tangit, testatur in prima etate seculi vires non fuisse, sed q. in secunda domus, & vrbes inceperint, nec distinguit Ouidius ætates per annorum durationes, vt nos distinguimus, nec totidē distinguit, vt nos. Quatuor namq; solas ponit. Has quippe per qualitates diuisit: primā auream nominans, argenteam secundam, æneam tertiam. Quartam verō ferreā nuncupauit. Primam dicit fuisse sub Saturno, quia ætates illas per tempora deorū suorum denominat. Et licet illa prima ætas, quā ruditate hominū insignis fuit, sub dijs omnib. qui Saturnū præcesserunt fuerit. s. sub Demogorgone cæterisq; tartareis filijs: quia hi tamen, vt ipse tartarus apud antiquam gentilitatē obscuri sunt, de eis mentio nō fit, licet de eis Tullius in libris trib. de natura deorū disputauerit. Per Deos ergo cælestes qui nobilitate loci ipsi quoq; nobiles sunt, & famosi antiqua gētilitas tempora sua describit. Quo rum primus Cælius fuit: siue Aether, vt alij nomināt, aut Vranon, vt quibuldam placet. In his autem licet nomina diuersa sint, nullo tamen modo credēdum est discrepare substantiam. Omnia namq; cælum notāt. Nam Vranos Græco Idiomate palatium vel cælum signat. Hic autem Vranos siue Aether, vt Firmianus Lactantius de natura deorū libro primo prodiit, Saturni genitor extitit, Saturnus vero Iouis.

Prima ergo ætas seculi, vt fatua cōfingit gentilitas, quā antiquissimos Deos illos, & obscurus habuit, ab ultimo eorum, s. Saturno nomen accepit. Saturnum autem & Iouem tempore Iacob Patriarchę, quo in Aegyptum cum prole sua descendit fuisse dubiū non est. Quod ex cōcordia antiquarum historiarum cum descriptionib. Poeticis conferendo vtrq; assignatio-

nem temporum sacra scriptura, constat liquidissimis argumentis.

In hac etate dicit Ouidius non fuisse vrbes nec domos, quia reuera necesse non erant. Domus namque ad importunitatem temporum expellendam inuētae sunt. In illa tamen prima etate nulla talis importunitas fuit, quia, vt ait idem Ouidius Metamorphoseos libro primo.

*Ver erat æternum placidiq; tepentibus Euris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.*

Vrbium etiam necessitas non erat, quia vrbes quędam contra hostiles imperus defensionem sunt. In hac autem nulla hostilis erat aduersitas, vt ait Boerius de consol. Metro. 5. vbi primę etatis laudes describit. De hoc idem Ouidius vbi supra sic ait.

*Nondum præcipientes cingebant oppida fossæ
Non tuba directi non aris cornua flexi
Non Galeæ, non ensis erat, sine militis usu
Mollia securæ peragebant Ociæ gentes.*

Secunda etas, vt ab his genulibus computatur, fuit Ioue imperante in regno Cretenſi. In hac autem domos factas Ouidius asseuerat, de ciuitatib. autem subicit. Sed satis euident est, eum ciuitates concedere in etate illa, cum Iuppiter ipse, sub quo secunda ætas computatur, in ciuitatibus Cretenſium regnauerit.

In principio tamē huius secundę etatis dicit homines ex temporis importunitate ad domorum quęcunque inuentionem coactos. Nam cum etate prioris ver fuisse æternum, nunc hyemes & frigora, niues & pluuia gradini bus mixta fuere. De quo idem Ouidius vbi supra sic ait.

*Postquam Saturno tenebrosa in tartara misso.
Sub Ioue mundus erat, subijtq; argentea proles.
Aurō deterior: fuluo preciosior ære.*

*Iuppiter antiqui contraxit tempora ueris.
Per quæ hyemes, æstusq; & inæquales autumnos:
Et breue ver spatij exegit quatuor annum,
Tunc primum siccis æer feruoribus æstus
Canduit, & ventis glacies astricta petendit
Tunc primum subire domos, domus antra fuere.
Et densi frutices, & iuncta cortice virgæ.*

Ecce qualiter Ouidius ciuitates ante Iouis tempora fuisse non vult. Sed cōstat eum valde falli. Iuppiter nāq; & Saturnus tempore Iacob Patriarchę cū descendit in Aegyptum fuisse cōstat, vt paulo ante dicebam. sed quis eo tempore multas Aegyptias vrbes fuisse non sciat? Quis vrbes terrę Chanaan? Quis vrbes Palesthinorum, atque Orientalis Mesopotamię? Quis Pentapolim. i. quinq; ciuitates Sodomorū, apud fluentia Iordanis, vbi nunc mare mortuum, siue mare Salinarum nuncupatur, præcessisse ambigat ex multis retro temporib. quarum quatuor ultione cœlesti cōflagrasse ipsa loci facies monstrat. Quinta vero Segor precibus Loth tunc seruata vsque hodie non cōsumpta manet, & oppidum Palmæ nominatur. Quamuis quidam de nostris omnes quinque incendio delatas existiment, quos ex sacra scriptura decipi notum est. Quis etiam tunc illam antiquissimam Babylonem a multis temporibus ante Saturnum dubitet extitisse, nisi qui sacram scripturam Genesis, aut nesciat, aut non recipiant.

Firmianus Lactantius in libris, qui de natura deorū, dum constructionis ciuitatum causas emulget, sic ait fuisse olim homines vitam degentes solitariam, non quidem pp virtutis excellentiam, sed propter illius seculi ruditatem insignem. sic namq; necesse erat, quia vt apud Aristotelē notū est, qui singulariter viuūt, aut Deus, aut bestia est. Hic autē cum a bestiis vrgentibus multas

multas molestias paterentur, viderentque sic singulariter viuendo eis obſistere non posse, ipsa vexatione intellectum apponente in vnum multi coacti sunt, vt sic vnita pluralitas singularibus virib. maior esset, politicas communicationes facere inceperunt, vrbes & oppida atque viculos extruentes. Sic autem paulisper ex communi experientia, quia vt ait Salomon ferrū ferro acuiunt, & amicus exacuit faciem amici sui. Eru dita illa quondam indocta rutilcitas leges, & alia humana communicationis commoda inuenerunt. Ille autem conditionis ciuitatum causam reddit, tempora autem non designat. Tullius autem lib. 1. Rhetoricę veteris in proœmio, vbi de virtutibus, atque laudibus eloquentiæ latē agit, tantas dicit eloquentiæ vires, vt per eam secula conciliata fuerint. s. q. cum in antiquis seculis homines sine vlla communione sine vilo foedere vitam solitariam agerent: aliquis, cui natura parens ingenium altum, & ingenio accommodata verba tribuerat, rude illud seculum, & nimis barbaras gentes eloquentiā viribus ad communicationem politicam inuitauit. Ecce enim licet omnes isti verisimilia dicant, vera tamen non proferunt.

Ego autem sacra Scripturę secutus vestigia huius quæstionis veritatem breuissime explicabo. Cum. n. primum parentem Deus formasset de limo, vt sacra Genesis historia proficitur, eumque in paradisi delitijs collocasset, ille protinus foelicitatem paradisi suā infidelitate demeritus per longa terrarum spatia ab illis beatis sedibus exilauit. Cumque cum vxore sua, vt Iosephus Antiquitatum lib. 1. refert, & cæteri doctores chronographique cōsentiant, in terra, quæ postea Chanaan, siue Palestina, aut vulgari nomine Iudæa dicta est, in parte terrę, vbi postea Hebron ciuitas constructa est, quæ per octo leucas distat ab vrbe Ierusalem, vt patet in li. de Descriptione terrę Sanctę Deus collocauit. Vbi cum sua posteritate satis miserabiliter sceleris sui cōscius eiusque pœnas luens vsque ad mortem vixit. Huius rei testis est vallis quędā magna apud Hebron, quæ ab antiquissimis seculis vsque in hodiernum diem vallis lachrymarum ab incolis appellatur, eo q. ibi Adam primus ille patēs defunctum, vel potius occisum filium suum Abel centum annis in cōsolabiliter planxerit. Et ne quisquam calumnietur hæc apocrypha esse, & nolle animū suū apocryphis accommodare sententijs, accipiat aliud firmitus testimonium de ipsius sacra Scripturę veritate prolatum, quæ clarissime Adam primum hominem in ciuitate Hebron sepulchrum dicit, vt patet Iosue 14. c. in fine, cum dicitur. Nomen Hebron ante vocabatur Chariatharbe: Adā maximus ibi inter Enachim situs est. Hęc autem est causa, quare Hebron Chariatharbe dicta sit, id est ciuitas quatuor virorum, vt litera Iosue aliquāliter, & ex parte innuit, q. ibi 4. patriarchę sepulti sunt. s. Adam primus, & Abraham, Isaac, & Iacob: si ergo ibi Adam sepultus est, ibi etiam vixisse satis liquet, quia gentes illius primę etatis varia loca non discurrebant, nec maria factis ratibus perſaltabant, vt ait Seneca in tragœdia septima, cuius titulus est, Medea in carmine. 4. quod incipit. Audax nimis, qui freta primus. & Boetius de Consol. lib. 2. Metro. 5. sic ait.

*Nec mercibus undique lectis
Nona littora viderat hospes.*

De quo Ouidius Metamor. libro 1. sic ait.

*Nondum cæsa suis peregrinum, vt viseret orbem
Montibus in liquidas pinus descenderat vadas.
Nullaque mortales præter sua littora norant.*

Iste autem Adam ab illa seclici ciuitate Dei exul in hac erummosa lamentabilique tellure, illius quam pederat beatissime ciuitatis memoriam semper agēs Alph. Toſt. Opusc. De optima politia.

caducam vrbem construere non curauit.

Cum autem esset Adam annorum 130. vt ait Methodius martyr, qui secula per millenarios scripsit, & consonat translationi interpretum 70. Cain Abel fratrem suum inuidia motus occidit, quod tamen litera Hebraica, & trāslatio Hieronymi, quæ pauciores annos ponit, ante annum 130. vitæ Adæ factum esse asseuerat. Nam anno 130. Adam filium suum Seth genuit, vt patet Genesis ca. 4. quod tamen post mortem Abel factum esse scriptura denuntiat. Nam & ipse Adam cum genuisset filium suum Seth, & ei nomen imposuisset: reddens no minis impositi rationem, dixit. Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.

Eo autem tempore Cain in pœna sceleris sui vagus atque instabilis, & tremens factus oculis parentis sui comparere non audens, accepta clam vxore sua Calmana, quæ pariter soror erat, vt illius temporis necessitas exigebat: egressus a facie dñi, vt scriptura Genesis ait, perrexit in terram Orientalem: & tūc sequitur ibidem textus. cognouit autem Cain vxorem suam, quæ concepit, & peperit Henoch, & edificauit ciuitatem, vocauitque nomen eius ex nomine filij sui Henoch. Ecce enim verisimilē prima orbis ciuitas, quæ a secundo homine facta est. Et rectē quidem, nec sine mysterio factum est, vt inquit Aug. 15. de Ciuit. Dei.

Duæ enim ciuitates sunt, quarum vna ciuitas Dei, alia autem ciuitas dæmonis dicta est. Quæ duę simul inceperunt simulque percurrunt, vtræque in perpetuum duratura. Ciuitas autem diaboli in hoc labenti seculo bonum suum habet, post vero sola ei supplicia manent, ideo conueniens fuit, vt ipse, qui inter homines primus ciuitatis diaboli caput extabat primam in terris cōderet ciuitatem. Quod quidem de Cain proculdubio dixerim. ipse namq; est, qui inter homines primus Gehennæ incendijs cum diabolo, & angelis eius deputatus est. Recte ergo iste primus condidit ciuitatem. Quamquam de hac ciuitate quomodo construī potuerit, cum solus Cain cum filio suo Henoch extaret cum nullis alijs vsque ad illud temporis exprimat scriptura. Et dato q. posset, ad quid constructa fuisset, cum ciuitas multorum ciuiū sit incolatus: alia satis magna difficultas est, de qua alibi dixisse sufficiat. Hanc enim late disputat Aug. 15. de Ciuit. Dei.

In illa autem prima etate, quæ fin computationē literę: Hebraicę, quam Biblia nostra tenet, habuit annos mille sexcentos quinquaginta quatuor. Secundū vero septuaginta interpretes longe plures, s. duo milia & ducentos & quinquaginta duos, nullam aliam fuisse ciuitatem, nec legi ui, nec creditur, quia successio ciuitatis Dei, quæ per lineam Seth ab Adam texebatur, tanquam in terra hac peregrina luteam ciuitatem construere noluit. In secunda autem etate, quæ post diluuium secuta est, cū cepissent homines multiplicari, quasi centum annis post diluuium, vidētes sedes illas, in quibus eatenus post diluuium manserant esse habitationi eorum incongruas. s. ipsam terrā sitā inter mōtes Armenia, siue Ararat, vt nominat scriptura, quia asperrimo situ montuosa est, venerunt ait scriptura a parte Orientali, s. per latus montis Caucasij, qui in latere Septentrionali orbis est, quæ tota terra nunc Parthia, & Aretusia, & Assyria, atq; Media dicitur, tota montibus alperis eleuata, cumq; multum processissent inuenerunt campum. i. terram planā in terra Sennaar, & habitauerunt in eo. De quo Gen. 11. c. & tūc dixit alter ad alterum: Venite faciamus lateres, & coquamus eos igni, habueruntq; lateres pro faxis, & bitumen pro cemento, & dixerunt venite faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius cacumē pertingat in cælum, & celebremus nomen nostrum anteq̃

Ciuitas
prima æ-
dificata
est a Cai

Nemrod
Astrologia,
&
Geometria
rep
tor fuit.

diuidamur in diuersas terras. Nec enim ista turris ad ascendendum in celum facta est, vt quidam insciji arbitrantur. Nam huius ciuitatis, & turris conditor præcipuus Nemrod fuit, qui postea ibi regnavit. Hic aut vt Iosephus in 1. lib. Antiqui. testatur, & Eusebius Cæsariensis atque Lucas Tuden. in Chronicis suis Astrologia repertor & Geometria fuit, & in naturalibus magnus. Cum ergo astrologicè cognosceret cælum primum valde distare à terra: impossibile etiam esse cognosceret cunctis mortalibus turrem illuc accedētem construere. Nam & tota ipsa terra in vnum aggerem acutissimum conglobata, atque in modum turris extenta a centro terræ vsque ad cælum Lunæ minime pertingeret.

Item quia sciebat naturaliter aeris interstitiū medium ita frigidissimum esse, vt nihil in eo viuere possit. Quo modo ergo edificarent, qñ illuc peruenirēt?

Item sciebat sphaeram ignis orbiculariter extensam esse antequam veniatur ad cælum: quomodo ergo per eam transire possent, aut quidquam cōstruere? Nullo vnquā modo talis amentia, in caput ipsius Nemrod adificatorum principis ascenderet. Nec quāquā in hac parte se tueri potest ea fabula, qua dicitur gigantes cum diis cœlestibus decertasse, vt eos a cœlo excluderent. De quo Ouid. Meta. lib. 1. quæ fabula apud omnes tam historicos quam poetas, quam vulgatissima est. Nam ordo ipsius fabulæ istorum intentioni repugnat. Non enim turrem, aut ciuitatem isti construxisse feruntur, sed montes montibus superposuisse, ita vt super montem Pelion, mōs Ossa positus esset, & super hunc mons Olympus: deinde cæteros thessalic montes superponere laborarēt, nisi eos omnipotens princeps ille deorum misso fulmine deiecisset. De quo Ouidius vbi supra sic ait.

*Affectasse ferunt regnum cœleste gigantes,
Atque congestos struxisse ad sidera montes.
Sed pater omnipotens misso perfregit Olympum.
Fulmine, & excussit subiectum Pelion Ossa.*

Item dissonant ista duo facta. Nam turris, & ciuitas Babylon in Chaldaea, quæ pars Asiæ maioris est constructa fuit. Fabulosum autem bellum gigantū, quod bellum quoddam verum illis temporibus factum gerit, sub cortice in Thessalia, quæ nunc Thessalonica, siue Salonica dicitur, & pars Græciæ est, accidit. Causa ergo verissima huius turris magnæ, secundū quod in litera Gen. 11. c. exprimitur fuit, quia homines iam multiplicati in diuersas orbis partes discedere moliebantur, vt aliquid magnum atque admirabile maneret, quod totum genus fecisset humanum, turrem illam magnam & ciuitatem fortissimam facere incepterunt. Et ista quidem intentio satis honesta videbatur saltem in cortice. Et dato quod postea multa opera ab hominibus fierent, nullum tamen ita excellens esset, sicut illud, quod totum genus simul condidisset humanum.

Quod clarè litera nostra innuit, dicēs: Venite faciamus nobis ciuitatem & turrem, cuius culmen pertingat ad cælum, & celebrenus nomen nostrum, idest faciamus illam famosam antequā diuidamur in terras. Aliter autem habet hic litera Hebraica, scilicet celebrenus nomen nostrum, ne diuidamur in terras, quod quidem aliam longe distantem sententiam facit. scilicet quod homines illius temporis volebant simul morari, quia cognati erant, & ex similitudine speciei se diligebāt, & ad hoc elegerunt terram Sēnaar, quæ valde plana, & campestris est, vt omnes ibi caperentur, & quia cōtingeret, immo necesse esset ex aliquibus causis homines recedere ab illo loco habitationis ad aliquas alias partes terræ. Et quia terra inuia esset, vt pote in

aliis locis non habitata, nescirēt regredi ad locum habitationis hominum: voluerunt ergo facere quādam turrem, quæ ad cælum pertingeret, idest quæ esset altissima saltem pertingens vsque ad nubes, vt hæc altitudine sua, & latitudine vbique, in partibus terræ satis distantibus videri posset, ideo homines videntes illam, quantumcunque a loco cōis habitationis distantes redire possent, & nō perderentur locorum recessibus. Et hoc sonat litera. cum dicit celebrenus nomē nřm. 1. faciamus aliquid famosum. scilicet quia ista turris ita alta sit, quibuscumque sint homines sciant hunc locū cōis habitationis hominum. Et hoc est nomē loci esse celebre, siue famosum. Ne dispergamur in terras, idest quia ista tanta turris altitudo facta fuit, vt homines non dispergerentur, quia si recederent a loco cōis habitationis, si nihil esset, per quod reducerentur, nescirēt redire. Et si dispergerent per terras, existente aut turre ita altissima, viderent eam vbique, & sic nō dispergerent per terras. Est aut, vt arbitror, ista litera hebraica conuenientior, q̃ litera nostra, quia existente litera nostra, non vñ ratio quare Deus moueri debuerit rationabiliter contra adificantes talem turrem. Existente autē litera ista hebraica, quam nunc secutus sum, cōuenienter motus fuit Deus ad puniendum istos destruendo eorum adificationem. Nam si turrem, vt ipsi volebant, construxissent, altissimā & vrbē, oēs gentes ibi habitassent: Deus autem hoc noluit: multa, n. inconuenientia ex hoc secuta fuissent. Etiam quia ibi vñitas humanæ linguæ, quæ ab humani generis exordio extiterat destructa fuit, saluberrimū humano generi fuit, de quibus oībus alibi satis late dixisse sufficiat. Hec ergo est illa magna Babylon secūda totius orbis in prioritate adificationis, & in secunda ætate prima, q̃ cō cæteris totius orbis ciuitatibus excellentior fuit, quia totum genus humanum ad eā construendā conuenit. Post hæc vero creberrimè in orbe ciuitates cōditæ sunt, de quibus propositi nostri differere nō est. De ciuitatibus autem tanta dicta sint, vt earum vera patefiat origo. Assumpti Paraphi necessitas exigit dis

seri, qd sit ciuis, & quid ciuitas, & vtrū ciuitas monarchica, & aristocratica, & oligarchica, & timocratica, & democratica in spē idem sit, utrū quemlibet ciuē fieri contingat fm q̃libet politiam: & quid ad hoc quod quispiā ciuis sit, requiratur: & quod sit optimū genus ciuitatis. Multa quoque in hunc modum, quæ vt in 1. lib. Aeneid. iuxta Virgilium Aeneas ait,

Fortè olim meminisse iuuabit.
Quoniam Arist. in 2. Politic. vbi Paraphū istū locat, facit cum introductorium ad Politia Socratis & Platonis, in qua statuebat vxorum possessionēque cōitas, nos quoque, q̃formiter ad huius Paraphi declarationē de vxorum cōitate primò quōnē ventilabimus. scilicet vtrū vxorū pluralitas in Politia Socratis, & Platonis iustū quicquid statuit, vel sit extra terminos rōnis. Intentio quō nīs vtrū Politia Socratis & Platonis, q̃ constituit vxorum cōitatē contineat aliquid iustum, vel non. Et arguit primo, quod contineat aliquid iustum, & sic illa politia, siue politicus ordo rectus est, qui reducit ciuitatem ad maximā vñitatem, sed cōitas vxorum & filiorum facit ciuitatem maxime esse vñā, ergo est recta. Maior patet, quia ciuitates & quælibet aliæ res, dum magis vñiunt, magis sunt ens, & magis stabiles. Nam regnū in seipsum diuisum desolabit, & domus supra domum cadet iuxta verbū Saluatoris, vt patet Matt. 12. c. Et ibidem: Oīs ciuitas vel domus q̃ se diuisa non stabit. Et Boet. de Consol. lib. 3. Prosa 10 probat ens, & vñum esse idem, & dū aliquid magis accedit ad naturā vñitatis magis accedere ad naturā entitatis. Minor scilicet quod cōitas vxorū faciat magnā vñitatē, quia si est cōitas vxorum, oēs vxores oīum erunt vxores vñius viri, & om-

De his
tē loquit
Abulen.
in Gen.
cap. 11.

& oēs viri erūt mariti vñius cuiuslibet vxoris, & sic tota ciuitas quācumque sit, erit quasi una domus, sicut vnus vir, & vna vxor. Itē ille ordo politicus est valde iustus, quod constituit magnū amorē in ciuitatib. sed cōitas vxorum, & filiorum magnum amorem constituit in ciuitatibus: ergo talis politia est valde iusta.

Maior patet, quia ciuitas consistit in quadam communicatione, quæ maxime durat, quādo maior amor est. Sic. n. ait Arist. 8. Ethic. quod conditores politiarū magis curant de amicitia quam de iustitia: quia existente iustitia adhuc opus est amicitia. Existente autem amicitia non est opus iustitia. Minor. scilicet quod communitas virorum, & filiorum constituat amorē magnum in ciuitate patet, quia sicut inter patrem & filium, & matrem & filiam, vxorem & virum est quidam gradus amoris excellens omnes alios gradus amoris: ita erit in tota ciuitatē talis excellēs gradus amoris: quia omnes diligunt minores se vt filios, cum quilibet quemlibet vt filium habere possit, quem tantum in gte excedat, vt secundum naturam eius filius esse possit: etiam quia omnes femine diligunt omnes viros, vt maritos, & omnes viri diligunt omnes fœminas de ciuitate tanquam vxores suas.

In cōtrarium videtur, quod iste politicus ordo non sit cōueniens: quia illa politia, quæ statuit in ciuitate maximas inimicitias est valde mala: sed per talem communicationem vxorum sunt in ciuitate maxime discordia: ergo politia, in qua vxores statuuntur cōmunes, pessima est. Maior patet, quia ciuilibus communitas pacem desiderat, & pace conseruatur, per seditiones vero subito perit. Minor per communicationē vxorum fit in ciuitate seditio. Patet, quia aliqua femina esset ceteris pulchrior, quam multi simul peterent, & sic seditiones mutue innoxorabiles nascerentur.

Ad declarationē lucidiorem quæstionis apponentur aliquæ conclusiones, quarum prima sit.

PRIMA CONCLUSIO.

Legislator non debet ponere optimas leges, nec optimam politiam.

Legislator volens condere aliquam politiam non debet ponere optimas leges, nec optimam politiam. Pro quo sciendum, quod differūt politia & lex. Nam politia est, quidam ordo, fm quem debent conuenire ciues ad constituendam ciuitatem. Lex est esse quedā regula, quæ imponitur ipsis iam existentib. ciuib. vt pote si aliqui conuenire debent ad cōstituendam aliquam ciuitatem, necesse est, vt primo quā conueniāt habeant inter se quedam ordinem. scilicet vel quod cōstituant super se vñū, qui semper præsit, aut quod omnes per tempora æqualia præsent, aut quod virtuosius præsent: vel illi, qui reliquis potentiores sunt, & sic de alijs modis.

Ista aut talis ordinatio necessaria est eis, antequam contineant ad aliquid constituendum. Nec est possibile vñlo modo fieri ciuitatem, nisi talis interueniat a principio. Nā sicut in naturalib. forma necessario præcedit compositum, sine qua impossibile est aliquid compositum esse ita in politicis necesse est quandam præcedere formam, quæ efficiat vñam ciuitatē. Nam si inter multos homines nō sit aliqua cōordinatio ad inuicem, nullo modo facient vñam ciuitatē, aut quid vñum, cum ipsi sint naturaliter multi, hæc autē cōordinatio politia siue politica nuncupatur. Lex autē est quoddam ius cōstitutum superueniens ciuitati iam conditæ consistente politia. Habet ista cōclusio duas partes. Prima est, quod legislator cōstituens ciuitatē non debet inquirere optimam politiam. Quod probatur quia politiarum quedam bonæ sunt, quedā vero malæ.

Alph. Tost. de Optima politia.

1. & vitiatæ, vt ait Philof. in 3. Polit. Bonæ sunt tres. scilicet Quia Arist. Monarchica regalis, & Aristocratica, & Timocratica. Hoc polit. Tres alię vitiatæ sunt, Monarchica tyrannica, & Oligarchica, & Democratica. Monarchica regalis dicitur cū vnus dominatur polirię, & ille rex est, qui principatus ab vñitate principis Monarchia Græcè dictū est. Aristocratica politia est illa, in qua principatus est Aristocraticus. scilicet virtuosus. scilicet fm gradum virtutis: ita quod sit aliquis populus sic ordinatus, vt in eo principes eligantur fm virtutem: ita quod qui magis virtuosus est quantū ad regimen politicū magis regat: qui autem minus virtuosus est, minori pficiatur principatui. & isti principes multi fiunt. Sic. n. est principatus inter virum & vxorem. Vir. n. quia virtuosus est secundū naturam, prudentior ad regendum, totius domus summa ei regenda committitur, vxor autem, quia naturaliter nō est ita prudens, suscipit res minores regendas.

Tertius principatus timocraticus dicitur, siue politia timocratica, & est vt ait philosophus media inter politiam Oligarchicam & Democraticam: cum sit principatus in hominib. medijs, qui nec pauperes sunt: nec valde potentes & diuites, de quo Arist. in 4. Pol. c. 9. Aliæ tres sunt vitiatæ, vt patet quia sunt contrariæ tribus rectis politijs. Prima est Monarchica tyrannica, in qua vnus principatus non sequens iustas leges, sed quidquid vult lex est: vel quia nō intendit vilitati politicæ: aut quia dominatur contra voluntatem subditorū. De qua in 3. & 4. polit. Secunda est Oligarchica in qua dominantur aliqui solum quia potentes sunt, aut diuites sunt. De qua in 4. Polit. c. 5. Tertia est Democratica, & hoc quando populus totus imperat siue pauperes siue simplices, & quicūque, & hoc siue summa principatus consistat apud omnes simul siue per sortes aut tempora omnes de populo principentur. De qua in 2. Politicorum. c. 3. & in 4. lib. c. 5. cuius multæ species sunt. Inter has autem politias optima est fm se Monarchica regalis, quia non est discordia in vno principante, sicut in multis. Etiam quia principatus ille politicus est melior, qui magis assimiletur naturæ principatui. Sed principatus Monarchicus magis assimilatur principatui naturæ: ergo melior est. nā principatus fm ordinem naturæ est eo quod ille nūquam errat: nec vsq; nunc errauit. Et quia vt ait Arist. in 12. Met. entia nolunt male disponi. i. res naturales nolunt male eis dominari, ideo necessario dandus est optimus principatus inter res naturales. Et sic dicunt Philosophi, quod non potest mundus melius regi quam regitur, & concludit ibidem Phil. in vltima propositione 12. Met. Mala. n. est pluralitas principū, bonus ergo vnus princeps. Iste in principatus Monarchicus, qui optimus est, non conuenit politia: quia dicitur esse omnia committere vni viro, vt ait Arist. in fine 3. Polit. maxime quod isti viri non assumuntur per electionem: sed ex successionib. accipiunt. Et sic interdum pessimum virum regnare contingit, & destruere politias. Voluntas in humana malus canon est. vt ait Philof. 9. Ethic. ideo Arist. nullo modo vellet politias regales esse, quia valde periculose: sed quendam alium modum habere principatus, vt patet in 3. Pol. c. vlt. Post hunc principatum optimus est Aristocraticus, qui est fm virtutem, sed nimis sedulosus est. Nam cū hic fiat electio fm virtutem, illi qui eliguntur in principes approbantur a populo itaque meliores, & ille, qui ad maximum principatum eligitur, vt melior omnib. alijs tam principib. quam non principib. habetur. Et tunc potentes illi, qui non ita virtuosius sunt, & non eliguntur ad principatus, videntes alios valde minores in potentia præferri sibi in dignitate, & tanquam meliores reputari liuore stimulant concitant seditiones, & faciūt dissensiones a politia. Itē ergo principatus securus non

A 4 est.

Quare
turris Ba
bylonia
condita
fuit.

est. Eodem modo quasi concludit Arist. de timocratio principatu: qui est tertius in bonis.

Manent ergo tres politia vitia: scilicet Tyrannica, Oligarchica, & Democratica. De his autem tertiam, scilicet democraticam, dicit esse convenientem civitatibus, quia ista seditiosa non est cum apud totum populum maneat principatus, & omnes aequaliter dominentur. Hanc ergo concludit Arist. in 3. Poli. esse meliorem civitatibus, licet ipsa secundum se vitiosa sit: cum in ea efficiantur principes illi, qui indocti sunt, & naturaliter apti ad servandum. Volens ergo constituere civitatem, non debet optimam eligere politiam.

Secunda pars erat, quod non debet legislator ponere optimam legem. Et patet, quia sicut se habet politia, ita se habent leges. Nam non conveniunt eadem leges in Monarchia, & Aristocratia, & sic de ceteris. politijs: sed optimae politiae conveniunt optimae leges: & pessimae leges pessimae politiae, quae est Tyrannica. Leges optimae, quae sunt regales, vel Aristocraticae destruerent politiam: nec esset conveniens legislator: sed optimam politiam non debet eligere ille, qui condit civitatem: ergo nec debet eligere ille optimas leges: sed sicut debet eligere politiam convenientem huic populo: etiam si illa non sit bona secundum se: ita debet eligere leges convenientes illi populo & politiae, quae non sunt bonae secundum se, id est totaliter.

Patet autem hoc in naturalibus. Si enim medicus daret cibum, aut potum aegrotanti: nunquam deberet dare cibum, qui secundum se est sanus: sed cibum & potum, qui illi aegrotanti est sanus. Nam cibum est simpliciter sanus, qui est conveniens corporibus simpliciter sanis: sicut ille cib. est delectabilis, qui est delectabilis gustui bene disposito: sed corpora aegrotantium non sunt simpliciter sana: ergo impossibile est convenire eis simpliciter sanos cibos: sed eos, qui sunt sanos sibi vel secundum quid.

Ita si quis pueros teneros educaret, ut eos pulchros & corpulentos efficeret: non deberet eis dare cibum, qui est nutritivus simpliciter, sed qui est nutritivus illorum. Nam cib. nutritivus simpliciter, non esset nutritivus puerorum tenerorum, cum esset eis adhuc indigestibilis. Debet ergo legislator considerare in dando leges, quod non det optimam legem simpliciter, sed optimam illi politiae. Nam forte ille populus, cui datur lex est imperfectus, & non poterit tolerare legem perfectissimam. Si enim exquiratur legislatio humanae quotquot ab exordiis civitatum datae sunt, non reperietur aliqua bona simpliciter, id est quae contineat omnia, quae continent simpliciter bona, & in nullo debeat ad aliquid, quod in se malum est, & contineat aliquem defectum. Nec est hoc ex ignorantia legislatoris: quia sic ex industria factum est. Nec etiam vocabatur malae leges propter hoc: sed convenientissimae, quia conveniunt fini & statui politico. Immo si quis vellet tollere omnes defectus legum faciend. eas optimas simpliciter, faceret eas pessimas: & nullo modo convenientes politiae, cui daret eas. Sola lex Evangelica est simpliciter bona, quae omnia mala prohibet, & ad actum omnis virtutis incitat. Si ergo aliquis vellet ponere optimam legem alicui politiae imposeret ei legem Evangelicam, & veteret omnia mala. scilicet meretrices, & similia. Sed hoc erat destruere politiam. Licet ergo lex Evangelica in se optima sit, & sola simpliciter bona: si tamen imponatur alicui politiae, pessima est. Stultus enim legislator ille esset, qui legem Evangelicam totaliter sub punitione in politia sua custodiri mandaret. Quomodo autem ista duo stent: scilicet quod lex Evangelica sit optima simpliciter, & tamen sit mala alicui politiae, in alia repetitione declaratum fuit. Cum ergo optima politia sit, quae maxime a malo ve-

tar, & maxime ad virtutem incitat, & promouet, & nulla lex siue constitutio sit, quae magis hoc faciat, quam constitutiones Monachorum & fratrum, in quibus quisque profitetur obedientiam continentiam & paupertatem: qui voluerit dare alicui politiae optimas leges, det eis leges Monachorum. Quo quid stultius excogitari potest, quam facere aliquam talem politiam? Et hoc observavit Deus in dando legem Hebraeis. Nam quia dabat hominibus imperfectis: non dedit legem optimam, sed continentem aliquos defectus a perfecta, & tamen haec erat illi populo conveniens. Quare autem in lege Evangelica sic factum non fuerit, alibi dictum est. Non debet ergo legislator optimam politiae dare legem: quia illa omnia mala vitaret, quod non oportet esse, ut declaratum est. Et secundum hoc intelligitur illud. c. nam & concupiscentiam extra de constituto. cum dicit: bona est lex, quae cum concupiscentiam prohibet, omnia mala prohibet. scilicet omnia mala, quae sunt mala politiae, cui data est lex illa: non non tamen omnia mala simpliciter: immo illa lex est pessima, quae vetat omnia mala simpliciter.

Ex hoc inferitur corollarium. Quamvis veteris legis praeccepta iudicialia Deus recte potuerit, nulla tamen politia, licet potuerit postea omnia illa recipere debuit. Quod patet, quia in lege veteri erant praeccepta triplex. scilicet moralia, caeremonialia, & iudicialia, de quibus omnibus per singula differere, nec locus, nec propositum nostrum est. Caeremonialia autem, nec iudicialia non manserunt in lege nova habentia pristinam obligationem, sed sola moralia. Erat tamen differentia inter iudicialia, & caeremonialia: quia caeremonialia nullo modo manere potuerunt, quia repugnabant totaliter statui novi testamenti ex natura significationis suae. Iudicialia autem, in quibus non attendebatur talis significatio, licet non haberent aliquam obligationem in novo testamento: tamen poterant servari in eo, quia non repugnabant. Ita quod ista conservatio non esset ex viribus illius legislationis primae: quia nos credemus obligatos ad observationem istorum, quia Deus dedit tales leges Moysi: sed ex aliqua nova institutione, utpote si aliquis princeps in terra sua vel ecclesia statueret in sua iurisdictione aliquam de illis legibus observari, fortiretur illa lex vires obligationis: non ex antiqua Dei legislatione, sed ex nova principis illius vel ecclesiae institutione. Nam leges iudiciales a Deo datae pro maiori parte Exod. 21. 22. 23. c. continentur, de quibus multas canonizavit ecclesia, ut patet extra de homicidio. c. si quis per industriam, & extra de adulteriis & stupro. c. si seduxerit quis virginem, & extra de iniuriis, & damno dato. c. si rixati, & c. si apparuerit, & c. si bos cornupeta, & c. si legerit quispiam. Et in alijs locis. In aliquibus etiam terris plures leges de illis specialiter observantur. Et nihil magis est ecclesiam vel dominos temporales accepisse istas leges, quae olim fuerant datae a Deo, quam quod una gens velit accipere leges, quae apud alias gentes servantur. Sic enim Romani leges a Graecis acceperunt. Nam decem viros Romani Athenas miserunt, qui leges a Solone legislatore datas de Graeco sermone in Latinum transferentes decem tabulis exposuerunt. Et quia ista legislatio Romanis postea perfecta visa non est, duas tabulas legum addiderunt 12. tabulas facientes. Et iura ista vulgariter leges 12. tabularum appellantur, de quibus latissime ff. de origine iuris in l. necessarium. Et de his Paulus Orosius. 2. de Ormesta mundi, & Isidorus Eymol. lib. 5. & in Decretis. di. 8. c. Moyses. Constat autem quod Romani non acceperunt illas leges Solonis tanquam putarent se eis obligatos, sed quia viri prudentes leges erant, placuit Romanis illis assentire.

Et licet decem viri Athenis eas conscripserint: nondum

dum tamen erant leges, nec obtinebant aliquam obligationem super Romanos donec Romae allatae populo decernerent vim legum habuerint. Sic ecclesia non recepit leges iudiciales, quas Deus tradiderat Moysi, tanquam eis se obligatam crederet, sed quia placuit ei statueri illas assentiendo aliquibus earum, quia recte posite erant.

Et tunc argueret aliquis, cum intentio legislatoris sit condere rectas leges conservatorias status politici, & constat, quod apud homines non est certitudo iudicij, ita quod semper possint dare rectas leges, & non aliquando dant leges iniquas ex ignorantia propter hoc, quando reperiunt leges alicuius viri prudentissimi, assentiunt eis, tanquam non ita dubitetur de iniustitia illarum legum, sicut de legibus alijs. ut Romani assumpsere Solonis Atheniensis legislationem, innitentes magis prudentiae illius viri, quam prudentiae suae. Quia ergo Deus est pura prudentia, & impossibile est eum errare, & necesse est leges ab eo datas esse recte positas, deberent igitur omnes politicae leges illas, de quarum iustitia non ambigitur, acceperat.

Ad hoc responderetur, quod quilibet legislator, ut supra diximus debet dare leges, non quidem simpliciter optimas, sed optimas illi politiae, quam dirigere vult. Deus autem, qui erat simpliciter bonus, & prudentissimus, dedit Iudaeis praeccepta iudicialia, quae non erant simpliciter bona, quia populus Iudaicus non erat bonus simpliciter dispositione propria, nec dispositus ad hoc dispositione propinqua, id est lex vetus, cuius quaedam pars erant praeccepta iudicialia, non erant perfecta, nec praeccepta illa iudicialia erant simpliciter bona, immo si essent simpliciter bona non convenirent eis, sed erant talia qualia convenirent illi populo. Et quia non sunt omnes populi, ita dispositi, sicut tunc erant Iudaei, non sunt bonae illae leges pro omnibus populis, ideo licet illa praeccepta sine dubio bona fuerint, & convenientissima Iudaeis, non tamen conveniunt nobis, quia non habemus eandem dispositionem, quam ipsi. Et quando dicitur, quod Deus est perfectissimus legislator non potens errare in lege, quam dat, ergo omnes populi debent accipere pro se istas leges, non valet consequentia, nam licet impossibile sit, quod illa lex, quam Deus dat, sit illi populo mala, tamen satis est possibile, immo sic est de facto, quod illa lex sit mala alijs populis. Nam multa ponuntur in ipsis praecceptis iudicialibus Hebraeorum, quae si a nobis observarentur militaret contra statum nostrae politicae. Non decet ergo, quod ecclesia, vel aliquis de principibus modernis in terra sua confirmaret omnes illas leges.

SECUNDA CONCLUSIO principalis.

Ad perfectam politiam volentem ordinare generandi tempora oportet considerare.

Tertia conclusio sit. Ad perfectam politiam volentem ordinare, generandi tempora oportet considerare. Est sensus, quod ad hoc, quod aliquis statuatur perfectam politiam, oportet quod consideret de temporibus, in quibus generatio fieri debet.

Dicuntur tamen dupliciter tempora generandi, quia, aut pro ipsis qualitatibus temporum, in quibus carnalis accessus ad generationem fieri debet, utpote si in vere, aut in hyeme, autumno, siue estate. Aut pro etate ipsorum gignentium, scilicet virum tantae aetatis, vel tantae erit, qui generationi operam dare debet. Virumque autem horum multum agit ad bonam habitudinem corporis, & intellectus ipsorum genitorum. De tempore autem prout est qualitas quaedam

ipsius temporis postea dicitur in alia conclusione

De tempore tamen, prout est etas ipsorum gignentium hic dicendum est, quoniam multum est generantes tantae, aut tantae etatis esse. Primo quidem valde vitandum est, ne homines in parva etate dent operam generationi. Sequuntur enim multa inconvenientia, quia quando quis a parva etate coitibus vacat totum eius robur enervatur, & postea debiles sunt, nec valent ad actus bellicos, vel aliqua alia opera fortitudinis, vel corporalis roboris, ut ad dueros labores. Etiam ad gignendum potens convenienter non est cum tota eius virtus a teneritudine exhausta sit. Cum autem aliquis in etate robusta generationi vacare incipit, virtus eius integra est, & robusta, & manet in eo robur ad omnes operationes fortitudinis, & semen illud temperatius est, & valet sufficienter cōtemperare semen muliebre. Isti enim abundantes sunt in virtute generativa, pluresque filios gignere possunt.

Aristoteles autem circa hoc in 7. Politic. c. 15. dicit, quod viris tempus generandi est usque ad annos 70. in feminis autem usque ad 50. Et hoc quidem erat tempore suo, in quo usque ad plures annos durabat tempus generandi, quia etas robustior erat. Sicut in prima etate gignebant homines in anno 100 & 130. & usque ad 500. annos, ut patet Genesis 5. c. postea autem per etatum successiones, tempus gignendi abbreviatum est. In tempore, ergo Aristotelis usque ad longiorem etatem homines gignebant, sed non multo amplius, quam nunc, licet a tempore suo usque nunc transierint anni 1780. cum fuerit tempore Alexandri magni Macedonis.

Dicit enim Aristoteles ubi supra, quod non debet expectare homines, ut gignant in ultimo tempore, quo gignere possunt. Nam tunc antequam filij sint adulti, patres deficient viribus, & non sufficient ad educandum filios propter etatem, nec filij sufficient ad seipsos, vel patres educandos propter parvitatem.

Optimum autem gignendi tempus tunc est, cum sic filij gignuntur, ut ante ad robustam etatem veniant, quam patres eorum viribus carere incipiunt, ut patres filijs parvulis procurent necessaria, & filij ad etatem robustam venientes, patres iam deficere inchoantes educare incipiant. Et nullum sit tempus in quo, aut parentes filijs, aut filij parentibus non valeant necessaria ministrare.

Dicit etiam philosophus in eodem 7. Politic. c. 15. quod mala generatio est cum vir incipit generare in 17. vel 18. anno, aut simili tempore propter multa. Primo, quia pueri nati, quando ad aliqualem etatem deveniunt, ita, ut cognoscant patres, videntes sic iuvenes, quasi coetaneos, non reverentur magnum qualiter patribus verendum erat. Et hoc magnum inconvenientis est, quia sic filij indisciplinati erunt. Secundo, quia quando viri in valde parva etate uxores accipiunt propter inexperiencem etatis, quae in parvo tempore fieri non potest, ut patet in primo, & 5. Ethico. inepti sunt ad regimen economicum, id est ad disponendam rem familiarem, & sic interdum magne facultates iuvenibus derelictae facilliter disperduntur. Tertia ratio est, quia cum viri parvae aetatis mulieribus committuntur filios parvi corporis generant, & viribus deficientes, quod non expediat perfectae politicae. Generale est enim in omnibus animalibus, quod fetus novorum animalium imperfecti sunt, & inducit signum, quia multae civitates sunt, in quibus permittunt parvae aetatis iuvenes, & iuencule coniugari, & ibi omnes homines, ut communiter parvi sunt. Ratio huius est, quod magnitudo fetus genti est ex virtute seminis generantis, cum ergo in iuvenibus deficiat virtus in semine, quia nonaui ad perfectionem devenit, sequitur necessario imperfectio in prole, nisi alterum

De his vi. de latius ipsummet Abulenti Gene 30. quat. 5.

Tempus generandi in viris, & feminis tempore Arist.

alterum eueniat per accidens. Quarto, quia in parua etate coire genitoribus, & pluri genitibus simul nocent, quia sic coeunt viribus carent, & membrorum debita quantitate atque proportionem priuatur. Indisponitur etiam ad vitam, quia actum coitus frequentantes modico tempore viuunt, quia per coitum intempestiuum calor innaturalis excitatur desiccans corpora tenera, & cum vita consistat in humido radicali, & calore naturali, inualefcere calore innaturali super humidum radicale disponitur homo ad mortem. Alia etiam causa huius potissima est, quae cuiusque quantumcunque simplici nota est. Mulieribus etiam ante debitam etatem coire periculosum atque valde nociuum est, quia contingit mori, & periclitari in partibus propter angustiam, & paruitatem muliebrium vasculorum, & teneritudinem naturae iuuenilis non potentis tantum tolerare dolorem.

Secundo etiam, quia in mulieribus sic paruae etatis coeuntibus sequuntur parui foetus, dato quod viri perfectae aetatis sint. Et hoc ex duobus est, scilicet, vel propter imperfectionem seminis, siue menstrui muliebris, vel propter angustiam vasculorum matricis fetum ad quantitatem paruulam cohibentis.

Tertio, quia per intempestiuos coitus ad gignendum indisponuntur, si postea concipere nequeant. Vnde sepe videmus, quod aliqua iuuenulae, quae in valde parua aetate a viris cognita sunt, postea concipere non valent.

Quarto, quia valde malum est, nam iuuenulae in parua etate coitibus assuecte ardentiores efficiuntur, & intemperatissimae, quae postea nec multiplicatis coitibus facientur.

Aetas ergo conuenientissima ad gignendum, ut ait Aristoteles in praedictato libro 7. Politicorum. c. 15. in viris est ad annum 36. vel 37. siue paulo ante, vel post, in feminis autem ad annum 18. vel 20. Et conuenit ista generatio proli genitae, & patri generati ad bonam corporis habitudinem, & communicationem economicam, quia filij geniti in anno 36. vel paulo ante erunt perfecti viri, & potentes generare antequam patres deueniant ad senectutem cum viribus careant, & sic patribus prouidebunt, sicut eos parentes adhuc pueros teneros nutruerunt.

Item dicit, quod licet viri usque ad annum 70. gignere possint, tamen non debent gignere usque ad ipsum tempus, quia fetus iuuenum, & senum imperfecti sunt corpore, & deficientes valde in intellectu. Cuius ratio est, quia perfectio intellectus nostri quantum ad cognitionem, quam habet, dum est coniunctus dependet, vel mensuratur secundum perfectionem phantasie, & organorum cognitiuorum, non quod intellectus alligatus sit corpori, vel determinet sibi certam qualitatem organi, sicut virtutes organicae, ut visus, auditus, & ceterae, sed quia ad actum suum praesupponit actus organorum praecessisse, vel actualiter esse, & sic dicimus, quod cecus non iudicat de coloribus, quia caret virtute organica, quae requirebatur habuisse actum ante operationem intellectus. Sic enim ait Aristoteles in primo Posteriorum. quod necesse est illa scientia carere, de cuius obiecto potentia sensitiva caremus. Etiam, quia ad intellectionem requiritur actualis conuersio intellectus super phantasmata, ut ait philosophus tertio de Anima, oportet intelligentem circa phantasmata speculari, si ergo phantasia non sit disposita non poterit intellectus habere actum suum, vel habebit eum valde imperfectum.

Et ista sola causa est, quare homo cum est ebrius non intelligit, aut modicum, & distorto intelligit, etiam quando est dormiens. Si enim intellectus non haberet actualem conuersionem ad phantasmata ad

intelligendum, non minus homo intelligeret, cum esset ebrius, quam cum esset sobrius, quia intellectus in se aequaliter dispositus est, licet non afficiatur aliqua corporali passione, quia mere incorporeus est. Qui ergo meliora organa habet, melius intelligit, sed dispositio organorum fit secundum qualitatem seminis, ex quo corpus formatur, & secundum influentiam celestem disponentem, semine tamen in senibus, & iuuenibus satis adhuc perfectum non est, vel a perfectione iam decidit, ergo tales fetus imperfecti sunt secundum intellectum. Concludit, ergo philosophus, quod secundum sententiam philosophorum, & poetarum tempus ad vacandum generationi in viro ad formandas perfectas proles debet esse ab anno 36. vel paulo ante usque ad annum 50. vel 54. haec quidem ad bonitatem prolis, tam secundum corporis habitudinem, quam perfectionem intellectus indubitatissime constant.

Licet de hoc iura humana maxime ecclesiastica non multum curauerint concedentia matrimonialia federa iungi in primordio pubertatis, quae in 14. anno viris, feminis autem in 12. euenire solet, vel cum ex habitudine corporis demonstrant, quod generare possint, vrait Isidorus Etymo. libr. 11. cap. 2. & extra de sponsatione impuberum c. puberes Ratio horum est, & primo de iuribus humanis civilibus, quia iura illa civilia tanquam primum, & summum bonum intendunt pacem politicam, ut patet ex principio 7. Politicorum. si tamen homines ante annos 36. coniungere matrimonialia federa verarentur, cum iuuenes ante illam aetatem violentissime ad actum venereum inciterentur, tota ciuitas libidinibus repletur, ex quo innuenerunt seditiones ortae discessum facerent Politiae. Potius ergo consentit aliquantulum proles imperfectas, quam patitur totas destrui politias.

De iure ecclesiastico, siue diuino, inter quae nunc non distinguo, licet distincta sint. Ratio ista est, quia ius diuinum, magis intendit prohibere homines a peccato, ut perficiantur in vita aeterna, quam consentiendo peccatum deducere homines ad temporaneam perfectionem. Homines autem cum ad pubertatem deueniunt incipiunt ad coitum inflammari. Quod si salubri remedio matrimonialia federa iniendo honeste passioni illi non prouideatur in hominibus imperfectis, necessario omnia genera libidinis sequerentur, magis intendit deuitare ius diuinum, quam homines ad quamcunque corporis, vel intellectus perfectionem, ideo Apostolus ad fornicationis vitandam remedium uxorem accipere consilium dicit 1. Corinth. 7. c. *Unusquisque uxorem suam habeat propter fornicationem. Scilicet vitandam. Melius est enim nubere, quam vri.* Cum enim ecclesiastica politia ad politiam coelestem subordinetur, magis curat perficere homines respectu illius a peccatis distrahendo, quam hic temporaliter perficere in corpore, & intellectu aptissimos faciendo.

Alia autem adhuc potentissima ratio est, licet honesta non sit, quia ut secundum vulgatissimam carnalium opinionem loquitur quis de continentia sua fructum eternae beatitudinis non sperans, nemo tanto perficiende politicae amore flagraret toto tempore iuuentutis, in qua motus potentissimi sunt usque ad annum 36. ut iocunditate venerea se priuaret. Talis ergo lex licet in se bona foret, a nulla, tamen vnquam politia obseruata est.

QVART.

QVARTA CONCLUSIO principalis.

Politicum curantem perfectas facere proles gignentium oportet spectare occupationes.

It quarta conclusio. Politicum curantem perfectas facere proles gignentium oportet spectare occupationes. Est sensus, quia qui vellet habere curam de gignendo proles perfectas, siue ille perfectionem talem inducere volens politicus sit, & hoc curet inducere in tota politia, siue alius vir quicumque sit, debet considerare labores, siue occupationes generantium. Dicit enim Arist. 7. Ethic. c. 15. quod viri volentes generationi operam dare debent mediocres habere labores, ita ut nec labores fortissimi, & constringentes sint, nec rursus volentes gignere ois occupetur. Na quaelibet istarum dispositionum non modicum confert ad bonam corporis habitudinem, & perfectionem intellectus.

Ex hoc enim sequitur, quod illi viri vacantes deliciosis cibis, & potibus, nullis laboribus, aut solitudinibus occupati filios iurgidos, siue inflatos gignunt, & infirmos corpore, & secundum intellectum ineptos, & ad motum tardos, ad omnem tamen corruptionem, idest egritudinem dispositissimos. Ratio huius est, quia indigestio seminis, & superflua humiditas inflatiua est, & carnes molliissimas reddit quadam mollicie muliebri dispositissima. Nec oportet generationi operam daturis fortibus laboribus implicari frangentibus corpora humana. Cuiusmodi sunt hastiludium, & alia genera fortium exercitiorum, vel quotidiana conuersatio in armis quemadmodum in bellis, & conformiter in agricolis, qui quotidianis magnisque laboribus affligunt corpora sua.

Cuius ratio est, quia fortes labores, & nimius motus causant ardorem excessiuum innaturalē, qui non solum superfluas humiditates digerit, sed etiam spiritus seminis, in quibus totus vigor est exhalare facit, & ipsam naturalem humiditatem exurit. Ex quo sequitur, quod aliquando videtur, si quod filij hominum nimis studiosorum, qui geniti sunt eo tempore, quo patres studij solitudinibus vigilantibus intendebant, parui corpore sunt, & viribus debiles, nec abundantes in intellectu, immo ut in plurimum de stultitia suspecti. Cuius ratio est, quia nimia cura studij totum hominem exurit, & desiccatur. Semine autem cum desiccatur, caret debita humiditate secundum quam augmentum in corporibus est. Augmentum enim in humido, & tenero fit. Ideo ea, quae semel arescunt, vel ariditati propinquant, postea augeri non valent. Desiccato, vel exusto semine membra organica desiccantur. Cum autem phantasticum organum debitam humiditatis proportionem coexigat, fit ut hi, qui aliqualem phantasiae desiccationem incurrunt in quadam stultitia, siue dementia, & admirationis speciem referantur. Quod patet in lunaticis, & furiosis illis, qui habent lucida intervalla. Nam cum luna totius humiditatis sit mater, ut manifestatur in fluxu, & refluxu abundantius facta in duabus quadraturis, quam in reliquis duabus. Cum enim luna in augmento est, quia influit abundanter de humiditate, lunatici & furiosi habentes lucida intervalla bene iudicant. Cum autem luna decreuit, quia non influit sufficientem humiditatem desiccatur in eis organum phantasticum, & incipiunt fortiter furere.

Simile etiam videmus in choleris adustis, qui necessario sicci sunt, ideo generaliter ad dementia propinquant, nisi magno regimine desensentur.

Ex hoc etiam sequitur, quod viri valde amatores,

qui magno tempore amant, nec desiderio suo potiti sunt, ad gignendum indispositi sunt. Et si gignant, sequentur proles deficientes secundum omnia supradicta.

Cuius ratio est, quia sicut cura vehemens studiorum materiam seminalem exurit, & fetus secundum corpus, & intellectum imperfectos reddit, ita nimius amor corpora amatorum exurit, & fortius adhuc. Nulla namque passio est, & nec quicquam labor, qui ita virum totaliter absumat, & destruat, ut magis infra dicetur. Iste ergo irrationabilis atque vehementissimus ardor, immo potius furor, amantem cito atque potentissime desiccatur, & exustum reddit. Ex quo sequitur id, quod communiter videmus in amantibus, quod pallidi sunt, & iste est verus color eorum, si ardentiam. Sic enim Ouidius huius disciplinae magister ait in primo libro de arte amandi.

Palleat omnis amans, color est hic aptus amanti. Cuius ratio est, quia cura nimis ardens, & continua sollicitudo corpus potentissime exurit.

Est autem in corporibus humanis quidam subcutaneus sanguis, idest sub cute positus, a quo quidam rubor in superficie cutis ostenditur, cum vero ardens cura subcutaneum excusserit sanguinem, convertitur in nigredinem, ex quo sequitur necessario in superficie cutis quidam color pallidus, vel luridus ad nigredinem tendens. Si autem in vultu hominis rubor non sit, est saltem quadam humiditatis teneritudo intra cutem locata eam distendens, atque candidam efficiens, & haec a vehementissimo ardore amantium absorbetur.

Ex quo vultus necessario in rugas contrahitur, & ad colorem atrum tendit. Et ex eisdem causis sequitur id, quod communiter videmus, scilicet, quod filij agricolarum, qui magnis laboribus occupantur parui corpore nascuntur, & exiguae vires habent, quia nimius labor, & motus materiam seminalem exurit.

Sequitur etiam, & alterum quod videmus, scilicet, quod filij pastorum magna, & pulchra, & robusta corpora habent, quia pastores magnis laboribus non occupantur molentibus corpora. Nec rursus totaliter ociantur, quia mouentur congruenti motu, & frigoribus atque ardoribus caeli patent, & habent quosdam alios labores, & exercitia, quae sunt sufficientia ad congruentem seminis digestionem.

In feminis vero idem observari oportet, quia non debent duris laboribus studere postquam conceperunt, quia possent faciliter abortum pati. Et si forte semine formatum nondum sit, vel etiam si formatum est calor innaturalis insurgens causat in fetibus eandem inconuenientiam, quam de viris diximus, scilicet, desiccationem seminis, & indispositionem ad corporis augmentum, & robur, & malam intellectus humiditatem consequentem organa phantasiae.

De feminis quid agendum sit ad fetus bene feruandos.

QVINTA CONCLUSIO principalis.

Si prolis perfectio a generantibus requiratur necesse est, ut de loco, & positione nimium laboretur.

Qvinta conclusio sit. Si prolis perfectio a generantibus requiratur, necesse est, ut de loco, & positione nimium laboretur. Est sensus, quod si quisquam perfectas proles gignere cupit debet considerare locum, in quo gignit, & contra quam partem mundi locus ille situatus est. De locis autem ad generationem ait Arist. in 7. Politicorum cap. 15. locum eligi oportet magis declinantem ad frigiditatem quam ad calorem, vel saltem medio modo se habentem. Na videmus,

Situs loci ubi generatio fieri debet.

demus, quod homines nati in terris frigidioribus, ut communiter, & secundum quod huiusmodi robustiores sunt, & maiora corpora habent quam homines nati in terris calidis, ut ait Philosophus 7. Politic. cap. 5. Cuius ratio est, quia frigiditas loci circumstantes constringendo detinet seminis spiritus, ne exhalent in quibus tota vis prolis futura est, siue quantum ad robur, siue quantum ad corpulentiam. Caliditas autem loci dilatat, & subtiliando aperit, atque spiritus seminis exhalare facit.

Debet etiam locorum positionem inquirere, si contra quam mundi partem, vel contra quem ventus pars illa loci generationis pateat, an contra austrum, vel contra boream, aut Subsolanum, vel Fauonium. Non est enim conueniens generatio in locis sitis contra Austrum, id est quod sint inclinata ad ventum Australem, ut ea totaliter, & directe perflare possit, & ex parte Boreae alij eleuationem aliquam habeant, ita quod boreas ea non tangat, vel modicum tangat. Sed est conuenientissima generatio in locis positus contra Boream. Mediocris autem est in locis sitis contra Subsolanum, qui est ventus orientalis flans de puncto Orientis, & in locis, qui sunt contra Fauonium, qui est ventus directe occidentalis. Debet etiam attendi quis ventus tunc proflet cum generatio fit. Nam flante Borea generatio conuenientissima est, vel duobus collateralibus eius. flate vero Austro, aut aliquo de duobus collateralibus mediocris generatio est, melior tamen in collateralibus eorum vergentibus ad Boream quam vergentibus ad austrum.

Ratio horum est, quia ventus Borealis sua frigiditate spiritus seminis continet ne exhalent, & sua subtilitate, & siccitate humiditates viscosas defeccat, & co sumit, quod fetui valde conuenit. Venti australes & conuerso sunt calidi, & humidi. Insunt ergo corpora, & humefaciunt, quod valde repugnat bonae habitudini fetus. Ventus autem Fauonius, & Subsolanus cum collateralibus suis temperate caliditatis, & frigiditatis sunt, & humiditatem conuenientem habent.

Ex hoc etiam sequitur, quod proles ille, quae in hyeme frigidissima generantur flante Borea, & terra gelata ceteris paribus meliores sunt ex causis supra positis, scilicet ex frigiditate continente spiritus seminis.

Proles hyemalibus optimae sunt dispositionis astutiae pessimae.

Proles autem in calidissima aestate genitae pessimae sunt deficientes intellectu, & corpulentia, & viribus propter caliditatem facientem spiritus seminis exhalare, ad quod remedium est, ut qualitates locorum, & ipsorum qualitatibus temperentur, scilicet quod homines habitantes in terris frigidis valde generationi operam dent incipiente vere. Et si terra excessiue frigida est, incipiant in ipsa estate, quemadmodum sunt terrae existentes in septimo climate, & ultra climata in partibus tendentibus versus Arcticum polum. Quia si habitantes in terra valde frigida in hyeme frigidissima coitibus vacarent, gignerentur quidem proles secundum corpus corpulentiam, & robur perfectam, in intellectu tamen nimis deficientes, quia nulli omnino spiritus exhalarent, essentque omnes tales homines nimis passionati, & ad omnia impetuosi. De quo Arist. 7. Polit. cap. 5. Si autem illi in vere, aut aestate coeant, ipsa loci frigiditas adiuvabit ad continendum spiritus seminis. Temporis autem aliquis caliditas faciet ad seminis digestionem, & ita generabitur proles secundum corpus, & intellectum medio modo temperata.

La Cimbrorum Anglorum Sarmatarum, Scytharum

Ex quo sequitur, quod nulla terra est aptior ad gignendos homines perfectos secundum intellectum, & secundum corpus simul quam terra quarti climatis, in qua nos habitamus. Nam licet terra quae sunt in 7. climate, & ultra septimum, scilicet in octauo, & versus decimum, sicut sunt Anglia, Alemania, Dacia Nouer-

gia, & aliae terrae accedentes ad polum ad faciendum corpora hominum in calore, & animositate, & robore potiora valeant, ut communiter magis quam ista. Haec tamen vtrunque gignit, scilicet corpulentiam condecentem, & vires sufficientes, & promptissimum intellectum. hominumque huius quinti climatis fortia gesta, & sapientia per historias si inquirantur maiora reperientur, quam in omnibus alijs climatibus simul sumptis. In hoc enim climate Roma, in hoc Graecia pars, in qua olim magna floruerunt studia. In hoc etiam ceterae probitates abundantius reperientur. Qui autem in terra valde calida gignere volunt, obseruent tempus hyemale, non quidem quando auster cum magna aquarum copia orbem perflat, quia tunc proles inflatur, sed cum aquilo fortis pruinas, & vehementia frigora generauit.

Ex superioribus sequitur corollarium. Sub vtroque polorum Arctici, siue Antartici generationem, vel corruptionem naturaliter impossibile est dari. Patet quia sub alterutro polorum tanta est loci frigiditas, ut semen infringet, & condenset, congelet atque mortificet, ut nullo modo semen virile muliebri mestruo vniri possit. Et si aliquo modo coniugantur, ita calor seminis expirat excludere illum loci frigiditate, quia non est ibi aliqua vis digestiua mentis muliebris, & formatiua fetus, quae sunt necessaria ad generationem. Et si arguas, quod frigiditas illa non tollat generationem, quia aqua frigida est, tamen pisces in aquis generant.

Respondetur, quod non qualibet frigiditas loci repugnat generationi, sed frigiditas immoderata. Immo ipsa frigiditas ad generationem adiuvat quando moderata est, quia per antiparitasim percutit calorem, & facit illum recludi, & fortificari, & non finit spiritus exhalare. Ideo sic digestio vberius celebratur, & spiritus manentes fortiores atque corpulentiores fetum reddunt. Frigiditas autem immoderata qualis sub quolibet polorum est, cogit virtutem seminis extinguere atque deficere.

Licet de hoc distingui possit. Quia sicut non est idem sanum homini, & piscibus, ut ait Aristotel. in 6. Ethic. ca. de sapientia, ita nec dicitur idem frigidum, vel calidum respectu hominis, & piscium. Ideo bene stat, quod piscibus aqua frigida non sit, & ibi generentur, hominibus autem frigida est, & ibi generatio esse non posset. Etiam quia pisces in aqua viuunt, & foris viuere non possent, homines autem in aere viuunt, & intra aquas viuere non possent, si aquae eorum viscera subintrarent.

Item alio modo dici potest, scilicet quod licet aquae, in quibus pisces morantur nobis frigidae sint, simpliciter tamen non ita frigidae sunt, ut generationem excludant. Nam aquae calefiunt a sole per radios incidentes, & per radios reflexos penetrantes profunditates aquarum, & magnam partem terrae, ideo reperitur ibi calor sufficiens ad digestionem seminis piscium. Et sic comparari non potest frigiditas fluviorum frigiditati, quae est sub polo. Nam ut ait Philosophus in 2. Physic. Sol & homo generant hominem. si ergo sol non existeret, impossibile esset gigni hominem, quia deriuatur virtus causarum superiorum per istam concatenationem naturae. Sicut ergo eo non existente non fieret generatio, ita eo non influente conformiter non fieret generatio, sed sub partibus subiectis vtrique polorum sol influere nequit, ergo non erunt ibi generationes. Et patet, quia partes suppositae polis sunt maxime distantes in toto orbe ab ipsa aequinoctiali linea, & tota zodiaci latitudine. Sol tamen, & ceterae stellae agunt in ista inferiora per radios, qui sunt duplices, scilicet incidentes, & reflexus, sed sub polis neuter horum radiorum esse potest, nisi

nisi debilissime, ergo nec erunt generationes. De radio incidenti patet, quia radius incidens est, qui directe cadit a corpore luminoso super aliquam rem, & ad istum radium requiritur eleuatio corporis luminosi super corpus in quod radius incidit, & non quantumcunque eleuatio, sed eleuatio satis magna versus perpendicularem. Nam si modicum eleuetur corpus radias super corpus radiatum, erit quidem radius incidens, sed ad causandum calorem aliquem tantum erit ac si non foret. Huiusmodi autem euenit in sole quantum ad partes suppositas solis, quia si accipiantur partes suppositae polo arctico, quando sol steterit in tota medietate Zodiaci, quae est a Libra usque ad Arietem occultabitur illis partibus, sicut occultat nobis sol toto tempore noctis, & erit eis vna nox dimidij anni. Cum autem peruenit Sol ad Arietem, scilicet ad aliam medietatem Zodiaci aquilonarem incipit apparere terrae illi, & tamē modicum eleuatur, ita quod radij eius valde modicum incidunt. Et quia radij incidentes modici caloris causatiui sunt, sed radij reflexi, sub polo autem modica reflexio fieri potest, quia in maxima eleuatione solis super partes illas erit directio, vel eleuatio 23. graduum, & aliquorum minorum iuxta mensuram declinationis capitis cancri ab equatore dici. Tā parua autem eleuatio ad causandum radios reflexos nihil est, maxime quia loca media, per quae transire debet radius ante ipsum polum, satis plena sunt nebulis, licet sub ipso polo nebulae esse non possint, ideo nulla actio solis erit in illa parte orbis. Conformer autem dicendum est de altero polo, scilicet de Antartico, qui est Meridianus quantum ad partes subiectas ei. Frigiditas ista sub polis non solum ratione conijcitur, sed etiam experimento probatur. Nam in partibus illis versus Septentrionem, scilicet ultra Angliam, & Nouergiam, & terram Scotorum, & Orchades insulas sunt tanta frigora, ut flumina perpetuo gelata sint, & quadrigae super ipsa moueantur. Si ergo in his terris tanta frigiditas est, ubi eleuatio poli vix 60. graduum est, quid erit cum perueniatur ad insulam Thile, quae est vltimus locus in parte Septentrionali orbis, ut ait Boetius de consol. lib. 3. Met. 6. cum dicit, & seruiat vltima thile, in hac insula dies, in qua Sol accedit ad caput Cancris. scilicet in medio mensis Iunij est dies vnus 24. horarum integrarum, ita quod nulla tunc nox est, & postea decrescunt dies ibi, sicut hic. De quo Solinus in Polyistor. ca. de Britannia. Si ergo in terra illa ubi 60. graduum, vel quasi eleuatio poli est, tanta diuersitas est a nostra Salamantina regione, in qua eleuatio poli est graduum 41. & 19. minorum, quanta diuersitas in frigiditate erit continue augmentando eam, donec veniatur ad terram, in qua 90. graduum eleuatio est, & istae sunt partes terrae, vel aquae subiectae polo arctico. I illa ergo parte orbis, nec flumina, nec fontes sunt, quia ad generationem fluviorum requiruntur fontes. Sed fontes ibi esse non possunt, quia ad generationem fontium requiritur quaedam caliditas inclusa in terrae visceribus eleuans vapores conuertibiles in aquam, & frigiditas loci condensantis vapores eleuatos ad conuersionem in aquam. Sed in terra illa non potest esse aliqua caliditas, ergo nec erunt fontes. Eodem modo nec possunt arbores gigni, nec herbae, quoniam omnia ista calorem moderatum requirunt, & teneram materiam, quorum neutrum possibile est sub polis existere propter frigiditatem intensam excludentem omnem gradum caloris, & nimiam siccitatem omnia indurantem, immo nec ibi lapides generabuntur. Sola ergo ibi terra durissima est, & mare usque ad fundum gelatum. Et sic dicendum est, quod ibi non possunt pisces generare, immo nec possunt esse, quia non est ibi aliqua aqua, sed mare perpetuo gelatum

usque ad fundum. Nec est hoc incredibile, cum ratio ipsa necessario hoc conuincat secundum actionem causarum naturalium. Non ergo poterit ibi homines gignere, immo nec posset ibi aliquo modo saltem per breuissimum tempus viuere. Sed si aliquis Angelus, aut demon hominem quempiam illuc deportaret, cōfessim moreretur, nulla enim frigiditas maior est in toto vniuerso, nec naturaliter possibilis est. Nisi forte dicamus, quod Deus maiorem causauerit in inferno ad reorum punitionem, quia dicitur Iob. 24. c. n. astant ab aquis niuium ad calorem ignium.

SEXTA CONCLUSIO principalis.

Quamuis in eodem viro conueniens esse possit vxorum pluralitas, in eadem tamen femina toti rationi dissonat virorum diuersitas.

Ita sexta conclusio sit quamuis in eodem viro conueniens esse possit vxorum pluralitas, in eadem tamen femina toti rationi dissonat virorum diuersitas, id est, quod licet vnus vir possit habere plures vxores, & non repugnet hoc rationi, tū vna mulier non potest viros multos habere, quia valde repugnat rationi. Nam aliquis quereret, quia cum liceat viro plures vxores habere, deberet vxori licere habere multos viros. Et patet aliqua ratione. Nam cum coniunctio matrimonialis sit ad generationem, & interdum femina accipit aliquem virum, quod frigidus est, vel maleficiatus, & hoc, siue ante contractum fuerit frigiditas, & maleficius, siue postea eueniat, impeditur finis matrimonialis. Et sic ex alijs multis accidentibus, quae quilibet ex cogitare potest. Deberet ergo vxor tunc posse recipere multos viros. Ad hoc respondetur secundum Augustinum in lib. de Bono coniugali, quod non est simile de viro, & vxore plures causas. Et prima est dignitas sexus, quia vir est caput vxoris, & non vxor caput viri, ut patet 1. Corinthio c. 11. ideo multa oportet viris permittere, quae non oportet permittere feminis. Secunda ratio est, quia quod eadem mulier habeat multos viros repugnat intentioni naturae, natura enim inuenit coitum, vel Dei voluntas statuit atque humana ratio dictauit, ut per coitum fieret generatio, & conseruaretur natura specifica secundum successionem. Sed si eadem mulier multos viros haberet impediretur ista intentio, quia nunquam gignere posset. Mulier namque, quae a pluribus cognoscitur in tempore vicino sibi concipere nunquam potest. Sicut patet de meretricibus, quae cum a pluribus cognoscantur, a nemine tamen concipiunt. Si autem mulier a diuersis viris diuersis temporibus cognoscatur concipere de vtroque potest. Ita tamen, quod prius pariat fetum, quem ab vno concepit, quam ab alio concipiat.

Vir est caput vxoris & non e contra.

Comperit, tamen est eandem mulierem a duobus viris concepisse. Ita quod post conceptionem ab vno factam concipiat ab altero. Nam licet communiter facta conceptione claudatur officium matricis, ita ut semen intrare non possit, & sic nec conceptus celebrari, tamen interdum contingit, ut etiam conceptus fiat factio alio conceptu, ut pote, quia aut mansit os matricis apertum, aut quia postea ex feruore libidinis apertum est, ut ait Solinus in Polyistor. ca. de his, quae mirabilia fuerunt in homine, scilicet quod Alcmena peperit Hercule, & Iulium fratrem suum, quos diuersis conceptionibus edidit. Quod pro tanto manifestatur, quia diuersis temporibus interuallis nati sunt, ut pote si vnus post alium vno mense ex eodem viro natus sit. Hoc tamen rarissime visum est. Iam ad haec lex humana adaptari non poterat. Quia ergo cum eadem vxor plures viros haberet, isti eisdem temporibus velut eis placeret ad haec accedere vellent,

Mulier a duobus viris grauidari potest.

vellent, sequeretur inconueniens supra assignatum, scilicet, qd ista vxor concipere non posset. Non est autem hoc inconueniens in viro, cum plures vxores habeat, quia poterunt plures vxores ab ipso concipere, & hoc in tempore satis vicino, nec vna impediatur per alteram. Sicut Loth duas filias suas in duabus sibi succedentibus noctibus impregnauit, si vna nocte maiorem, & sequenti nocte minorem, vt patet Gene. 19. c. Et vtrique virgo erat. Quod adhuc maiorem difficultatem ingerebat.

Ratio diuersitatis inter virum, & vxorem est, quia vir est emittens, & femina recipiens.

Tertia ratio secundum Agu. est, qd pluralitas virorum ad eadem vxorem repugnat sacro matrimonij. Nam matrimonium est magnum sacramentum inter Christum, & ecclesiam, vt ait Apostolus ad Ephe. 6. in hoc autem sacramento vir, i. Christus vnus est, vxor tñ, idest ecclesia licet vna sit in se tota, quodammodo, tñ multiplex est, & non solum in diuersis temporibus, vt ecclesia, & synagoga, sed etiam in eodem tempore, vt distinguit Aug. f. quadruplex ecclesia, vt ecclesia contemplatiuorum signata per Rachelem, ecclesia actiuorum signata per Liam, ecclesia contemplatiuorum mercenariuorum signata per Balam ancillam Rachelis, ecclesiam actiuorum mercenariuorum signata per Zelpham ancillam Lie. Hec autem ratio aliquantulum quantum ad nos conuincit. Quantu ad statum politicum inter Gētiles, vel Saracenos, aut

Iudeos, iter quos non curatur de significatione sacramenti nulla est. Quarta ratio secundum ipsum est, quia qd vna vxor habeat plures viros, repugnat paci oeconomicę. Vira aut, & vxor non solum accipiuntur quantum ad communicationem naturalem, quę est propter simile tertium derelinquere, vt ait Philosophus in 1. Politic. c. 1. quod principale est, sed etiam propter communionem oeconomicam, quę est ad conseruationem individui, vt declarat Arist. 1. & 2. c. primo. Poli. pax aut oconomica cōstitit in bona habitudine rectoris oeconomici ad subditos: rector autē est vir, subditi sunt vxor, & filii, & serui. Si autē ponerentur plures viri eiusdē vxoris, essent plures rectores equales eiusdem domus, quod nec ratio, nec natura patitur, quia omnis potestas conseruati recusat. Sic. n. ait Lucanus 1. lib. de bello Iulij Cęsaris, & Pompei.

*Nulla fides regni socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit, nec gentibus illis
Credite. Ne longe fatorum exempla petantur.
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Idem vult Statius in Thebaide, scilicet
Summo dulcius vnum.*

Stare loco, comes socijs discordia regni. Item cum isti viri regant domū, & isti viri multa capira habeant, necesse erit animorū cōsequi diuersitatem. Et sic interdu contraria mādarent, ex quo necessario lis sequeretur, & destructio oconomica, & consequenter totius politice, cū in qualibet oconomica simile fieret, si cuilibet vxori permitteretur, qd haberet multos viros. Item repugnabat hoc ex parte subditorum, quia cū diuersi viri diuersa fieri imperarent, vxor aut filij, vel serui nescirent cui obedirēt. Et tñc sequeretur illud, quod dicit saluator Mat. 6. c. nemo potest duobus dominis seruire, aut vnū odio habebit, & alium diligit, aut vnum sublinebit, & aliū contemnet. Item, quia sic existente non procurarent bona oconomica, cum vnus rector oeconomicę mādaret vnum, & alius aliud, non ergo decet sic esse, sed sic, sicut est ordo nature, quia regimē nature est optimū. Sed natura habet vnū principē, ergo in oconomia erit vnus princeps. Sic enim dicit Arist. 12. Meta.

Mala est pluralitas principum, bonus est, ergo vnus princeps. Ista inconuenientia non sequitur, si vnus vir plures vxores habeat, quia vxor non dominatur, sed subdita est. Sic patet 1. Corin. 11. & 1. ad Timo. 2. c. mulierem autem docere non permitto, nec dominari in virū. Datis ergo pluribus vxoribus eidem viro non dantur plures rectores eiusdem oeconomicę, sed vnus, sed dantur multi subiecti, ad quos nō sequitur turbatio. Nam datis multis subiectis, non dantur multa principia agendi, nec mouendi, quia subditus, secundū qd huiusmodi, non habet in se principium sui motus, sed mouetur a pralato, vel rectore. Datis autē pluribus rectoribus, dantur plura principia agendi, & sic sequitur turbatio oeconomicę. Pręter has rationes beati Aug. possunt esse alię. Et sit prima, qd eidē viro interdum bona est pluralitas vxorum, vt si forte ex vna gignere non potest, qd gignat ex multis, sicut Abrahā fecit, quia Deus promiserat ei feminis multiplicationem, & quia videbat, qd nō potuisset gignere ex Sara, cum multo tempore generationi operā dedisset, ex consilio, & precibus Sarę accepit aliam vxorem, f. Agar, & ex illa genuit, vt patet Gene. 16. c.

Secūda, quia si eidem femine darentur plures viri, dato, quod ista femina gigneret cum isti viri ad eam accederent, qñ vellent, raro daretur, qd cognoscerentur proles. Hoc autem est magnū inconueniens, quia patres valde desiderant cognoscere filios suos. Solę enim tunc matres filios cognoscerent, viri autē non, quod erat tollere quandam magnam delectationē.

Hoc aut non sequitur datis multis vxoribus eidem viro, quia tñc qualibet mater cognosceret filiū suū, & vir cognosceret omnes natos ab illis vxoribus esse filios suos. Tertia ratio, quia pluralitas virorū eidem mulieri repugnat intentioni nature, & rectitudinis destinati a ratione. Natura enim, & recta ratio volūt matrimonij ad prolem. Sed vna vxor ex vno viro gignere sufficēter potest, ergo si poneretur alius, ille non esset ad gignēdum, sed ad deturpandū, & obstandū generationi, satis enim notū est, qd si vna vxor simul plures viros veller, qd nō ad gignēdum, sed ad explendā libidinem faceret. Iste aut finis deordinatus est, & male pręstitutus. Eundem aut virū plures habere vxores bene stat, non ad libidinem, sed ad prolem, quia ad libidinem vna ei sufficit, ad prolem autem non sufficit, quia postquā vna concepit vsque ad nouem, vel decem menses, concipere iterum nō potest. Potest autem vnus vir in eodē anno multos filios ex diuersis vxoribus procreare, sicut refert Frāsciscus Petrarca de quodā rege in libro de Prospera fortuna, q 600. filios genuit. Necesse aut erat de isto, qd in quolibet anno 20. vel 30. filios gigneret. Quarta ratio, quia pluralitas ista virorum repugnat paci politice, & oeconomicę. Nam si plures viri eidem vxori essent, contingeret omnes simul ab eadem vxore debitum petere, sed quia non poterat simul cuilibet reddere, sequeretur magna discordia inter viros, & vulneratio. Sic enim in duobus tauris, aut in alijs brutis contendētibz super eadem femella fit interdū mors, & dura vulneratio. Fortius autem amor iste viris infigitur, quia cognoscunt, quod autem cognoscitur, magis amatur, bestię autem non cognoscunt sic. Quod autem amor in hominibus tam viris, quam feminis fortis sit, nimium patet, quia nullus labor magnus videtur amanti, ignes non timet, niues spernit, gladijs se opponit, omniaque pericula sibi grata reputat, dum tamen consequatur amatum, vt ait Seneca tragedia 4. cuius nomen Hippolytus, in actu 2. in carmine 2. cum Phędra amore flagrans Hippolytū alloquens introducit, dicens.

Me, vel sororem Hippolyte, vel famulam voca.

Amor in hominibus fortissima est passio.

Famulam.

Subditus, secundum quod subditus non habet in se principium sui motus, sed mouetur a pralato.

Amor in hominibus fortissima est passio.

*Famulamque potius omne seruitium feram:
Non me per altas ire si iubeas niues,
Pigeat gelatis ingredi Pindi iugis.
Non si per ignes tre, & infesta agmina.
Cuncter paratis ensibus pectus dare.
Mandata recipe sceptrā, me famulam accipe.
Sinu receptam supplicem, ac seruam rege, misere-
re vidue.*

Orpheus etiam, qui cetera suis cantibus superauerat, amorem fortem superare non potuit, sed quo potentius omnia terre inferniqz mōstra placaret fortius in eo recrudescere amor, vt ait Seneca in tragedia. 1. cuius nomē est Hercules furēs. I carmine 4. qd incipit.

*Immites potuit flectere cantibus
Vmbraui dominos, & voto simplici.
De hoc etiā Boetius de cōsola. lib. 3. Metro. vltimo, f. Felix, qui potuit fontem visere lucidum.
Tanta enim amoris viuacitas, & vulnerandi potestas est, vt non iniuria eum antiqua gentilitas sagittas, & ardentes faces habere dixerit, vt ait Isidorus Ety. mō. lib. 8. vbi agit de dijs gentium. De hoc etiam Seneca tragedia 4. quę dicitur Hippolytus carmine 3.*

*Diua non mihi generata pono,
Quam vocat matrem geminus cupido.
Nulla pax isti puero per orbem.
Spargit effusas agilis sagittas.
Tela, quę certo iaculatur arcu.
Non habet latam data plaga frontem.
Nouit hos astus iuuenum feroces.
Concitat flammās sensibusque fessis.*

Solus enim amor est, qui viros fortes emollit, dura qque cōfringit, & non immerito, qd fortis est, vt mors dilectio, & dura, vt infernus emulatio. Lāpades eius Lāpades ignis, aque multę nō poterunt extinguere eam, nec flumina obruent illam, vt patet Canti. 8. c. Satis enim hoc patet in Hercule, qui cū omnia terrarum inferorum mōstra indomitis illis viribus domuisset, solo amore Ioles filię regis Aetolię superatus ad ancillaria ministeria deductus est, ita vt ad preceptū eius femineam vestem induerit. De hoc Ouidius in lib. Epistolarum in epistola Deianirę ad Herculem, quę incipit.

*Gratulor Etoliam titulis succedere nostris.
Victorem victę succubuisse queror.
De hoc meminit Ioānes Boccacius de Certaldo in libro de Casu, & ruina principum, & Seneca in tragedia 4. carmine 3. ait.*

*Natus Alcmena posuit pharetras,
Et minax vasti spoliū leonis.
Passus aptari digitis smaragdos,
Et dari legem rudibus capillis.
Crura distincto reliquit auro.
Luteo plantas cōhibente focco.
Et manu clauam modo, quę gerebat.
Fila deduxit properante fuso.*

I tē quali de viro forti Achille legitur, qui cū i Troiā nobelio Polyxenā Priami filiam adamasset, ita vt deperiret in amore eius, ceteris ad bellū properatibus ipse in lecto sedens Threicia lyra cantus amatorios concinebat. De hoc Ouidius in libro Epistolarū in epistola Briseidis ad Achillem, quę incipit.

*Quam legis a rapta Briseide litera venit.
Vix bene barbarica Gręca notata manu.*

Quid enim pluribus in istam? multa dicemus, & deficiemus verbis. Maior est. n. omni verbo duri amoris seua potestas. Et si quis simpliciter motus sic fortiter amare potest, quanto magis cū alius amatū impe-

dierit, aut occupauerit? Tunc. n. magna vis increfcit amoris. Sic enim ait Ouid. l. 2. de remedio amoris, f.

*Acrius Hermionem ideo dilexit Orestes,
Esse, quod alterius caperat illa viri.*

De hoc idem Ouidius Lib. Epistolarum, in epistola Hermionis ad Orestem, quę incipit.

*Pyrrhus Achilleides animo sus imagine patris.
Sed dices, qd idem inconueniens sequeretur dando plures vxores eidem viro. Nam cum vir, & vxor ad pacia iudicentur iuxta illud. Apostoli 1. ad Corin. 7. f. vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier, & mulier non habet pātem corporis sui, sed vir: cū ergo eidem pluribus vxoribus pro eodem tempore vir debitum reddere non possit, sequitur contentio, & disturbatio oeconomicę. Respondeo, qd non est simile in viro, & vxore, quia si duo viri ab eadem vxore simul debitum peterent, cum ipsa non posset vtri-
que reddere simul, viri qui ferociiores sunt cōtēderent super hoc vsque ad mortē. & nullus esset rector oeconomicę, qd eos moderari posset. Si aut plures vxores ab eodem viro simul peterent, non sequitur hoc inconueniens, quia vir, qui rector earum est, sedaret litigia, & eni veller prius daret, cui autem posterius, posterius. Vel eis ad reddēdum debitum suum certa tempora designaret. Sicut Iacob, qui 4. vxores habebat, & cuique debitum reddebat. Sed vno tēpore determinato manebat apud vnam, & alio tēpore apud aliam, & sic non esset contentio. Iacob tñ multum se alligauerat voluntati vxorum tradens totā volūtatē suā, f. qd qñ erat tempus accedēdi ad vnam, nō accedebat ad aliam, et si veller. Et si illa, apud q manere debebat reddēdo debitum aliquo tempore veller ius suum vendere alteri vxori, poterat vendere, sicut patet Gene. 30. c. cum esset tēpus, in quo Iacob manere debebat apud Rachelem reddendo debitum, & Rachel petijssera Lia, vt daret ei de mandragoris filij sui Ruben quas de agro attulerat, dixit Lia, parum tibi videtur, qd pręripueris mihi virū meū, nisi & mādragoram filij mei tuleris? Dixitque Rachel, dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui. Tamē qd vtrique huic pacto cōsensit egressa est Lia in occursum Iacob reuertentis de agro ad vesperum, & ait, ad me, intrabis, quia mercede cōdūxi te pro mādragoris filij mei. Quinta ratio est, quia sequeretur magna abominatio, cū vnus vir cognosceret, qd vnus coibat cum ea, quam ipse carnaliter cognoscebat. Nam cū iste actus turpis sit, & valde fedatiuus, valde abhorretur quilibet a se fedatam ab alio defedari, & induceret viros ad non cognoscēdum vxores. Et patet, quia non solum aliquis abhorret eam, quę ab alio defedata est, sed interdum eam, quam ipse fedauit. Ex quo sequitur illud, quod videtur in amatoribus carnis, vt cum aliquam feminam antequam potiantur optatis nimio amore dilexerint, postquā eam carnaliter cognouerint modicum appetuerūt, iam non eam, sed aliam diligentes, & non solum non appetiuntur, sed fit interdum, vt eam, quā ante summo amore dilexerant, durissimo odio persequantur. Hoc enim inter ardentissimos amatores visum est, vt patet de Annō filio David, quia ita vehementissime dilexit sororē suā Thamar, ita vt deperiret in amorem eius, cum autem vi opprimens cognouisset eam factum est, vt maius esset odium, quo eam postquam cognouit infecutus est, quam fortissimus ille amor, quo anteqā cognosceret eam dilexerat. Si autem dentur plures vxores eidem viro, non sequitur hac, quia nihil magis aliqua vxor virum defedatum reperiet, si aliā cognouerit, quam si nullam cognouisset. Ratio diuer-
tatis, quia vir est emittens, & non recipiens.*

Opusculum de optima politia.

SEPTIMA CONCLUSIO principalis.

*Communitatem vxorum politia Socratis, & Platonis
non capit natura, nec vlla vis rationis.*

Sexta, & vltima conclusio sit. Cōmunitatem vxorum politia Socratis, & Platonis non capit natura, nec vlla vis rationis.

Quod sic patet, quia si communitas daretur vxorum, ita quod nullus acciperet aliquam specialiter in vxorem, sed omnes omnium essent vxores, impossibile esset distinguere proles quantum ad partus, quia quilibet ad quamlibet vxorem accedere posset, & incertū esset, ex quo viro illa mulier cōcepisset, essentque omnes viri vulgo cōcepti, quod magnū vituperium est. Etiam, quia sic tolleretur probitas virorum, & distinctio nobilitatis ciuium. Status enim politia consistit in varietate personarum nobilitate, & statu differentium. Nobilitas autem prolis est a nobilitate paterna, ignorato autem patre nunquam pateret in posteris distinctio generis, & nobilitatis. Hoc autem omni virtutum probitati viam precludit, quia homines, q se a nobilibus ortos putant, a generis nobilitate coguntur, vt magna, & cōuenientia nobilitati sue faciant ne vilissimi reputentur. Sic enim ait Boetius de Cōsola. lib. 3. prosa 5. Quod siquidem in nobilitate bona id arbitror mihi solū, vt imposta nobilibus necessitudo videatur, ne a maiorum virtute degenerent, cum autem talis nobilitas ignoratur, torper pigra virtus, & senio cōtabescit. Etia hoc modo homines infames apud ceteras gentes, & degeneres iudicantur. Hæc enim causa est, quare Spartani, qui & Lacedemonij dicuntur Græcorū populi inter ceteras gentes vilissimi habentur. Ab incertis quippe patribus nati erant. Nam, vt quidam historicus refert tractas de dea, quæ venus armata dicitur, cū semel Lacedemonij contra hostes suos ciuitatem suam longe conficturi exiissent, cum autem facto bello armati Lacedemonij in ciuitatem suam redirent, mulieres Lacedemonie eos longe respicientes hostes esse putauerunt. Armato ergo feminatum exercitu viris obuia exeuntes bellum inferre parabant, cum autem cominus se viderent, viri cognoscētes vxores suas esse, censuerūt in eas esse imperum faciendum, vt singuli feminis singulis obuantes, sicut fors cuique tulisset eis in gaudium euentus bellici miscerētur, quo facto proles incertæ, & permixtæ Lacedemonum prouenerunt, vt de nullo tunc genito certus constaret pater, ex quo euentu ab alijs gentibus vilissimi reputati in opprobrium facti Spartani dicit sunt. Aliter autem licet in effectu, idem quantum ad interum principalem, refert Paulus Orosius libro 1. de Ormesta mūdi.

Idem Garamantes, qui in Aethiopia populi sunt faciunt, matrimonialia namque fœdera nulla iungūt, cuilibet fœmine pro libito se miscētes. Ob quā causam nec inter ceteros populos cōmemoratione digni sunt, de quo Solinus in Polyhistor. c. de Aethiopia. Item, quia sic posito sequerentur multa inconuenientia in accessu carnali, quia contingeret, quod aliquis cognosceret filiā suam carnaliter, quia nesciret, quæ esset filia sua. Etiam aliquis cognosceret sororem suam, vel auiam suam ex patre. Nam cum patrem ignoret necesse erit auiam ignorare, & multa huiusmodi, quæ inter eos, qui iam sanguine coniuncti sunt, indecentissimum est fieri.

Item quia sequeretur irreuerentia filiorum ad patres. Nā non reuereretur filius patrē, quē non cognosceret, & sepe eueniret, vt filij occiderent patres, & vulnerarent, & maledicerent, quæ inconuenientissima sunt. Multas alias rationes Aristoteles prosequitur in primo c. 2. Politicorum. Nam in toto illo primo c. nihil aliud agit. Quas nunc intentionis nostre dicere non est, quoniam satis hucusque digressus est.

Ad argumenta in contrarium respondetur, ad primum argumentum cum dicitur, quanto aliquid magis vnum est, melius est, sed ciuitas ordinata in communitate maxime bona est, ergo est melior. Respondetur, quod qualibet res tantum habet de entitate, quantum habet de vnitare, nec tamen propter hoc oportet reducere res ad maximam vnitatem. Nam homo vnum quid est, si tamen velimus eum reducere ad simpliciorē vnitatem, vt auferendo tantam partium, compositionem, aut personarum pluralitatem iam non erit homo, quia vnitatis eius tantam requirit diuersitatem, ita de ciuitate. Ciuitas nāque nō est vnum ens per se, sed per aggregationem. Si ergo velimus reducere eam ad tantam vnitatem, vt sit vnus ens per se, excedemus naturam ciuitatis, vt si quis velit reducere ciuitatem ad vnam domum, & deinde ad vnum virum, manifestum est, quod ibi ciuitas nō est. Ad secundum, quādo arguebatur, quod legislatores magis intēdunt causare amorem in politia adhuc magis, quam iustitiam, sed nullus maior amor induci potest, quam vt ponatur communitas vxorum, ergo illa est bona politia. Respondetur, quod positus filijs cōmunibus, & vxoribus cōmunibus nullus amor est in ciuitate. Nam, vt ait Aristo. in 1. c. 2. Politicorū. Propria quilibet amat, communia vero nullus. Nam duo sunt, quæ amare faciunt, scilicet proprium, & dilectum. Cum autem aliquis vocat omnes minores se filios, non vocat eos filios tanquam filios proprios, sed filios, id est filios eius, & omnium de ciuitate. Immo nescit si aliquem filium habet, ideo nullum, vt filiū diligit. Etia quia pater & filius nomina sunt amoris, & dulcedinis, modicum autem dulcedinis, scilicet mellis, si in multam aquā iaciatur nihil fit, sic si vnus omnes, vt filios amet.

Desunt permulta, quæ promissa ab auctore supra ante conclusionem primam nequaquam inueniri potuerunt.

Opusculi de Optima politia Alphonsi Tostati Finis.

VENETIIS, Ex Typographia Dominici Nicolini.

M D X C V I.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABULENSIS

In locum Isaia Cap. VII. Ecce Virgo concipiet, &c.

Commentarium.

AD GVTERIVM A TOLETO TOLETANVM

Antistitem, ac Hispaniarum primatem.

Hoc mihi propositi ab anti- quo fuisse congaudeo, idq; eruditissimorum arbitrari virorum approbatur, optimis in eo, qui honestissimus est famulandi, modo complaceri, multumq; differenter vestre dignitati plurimorum sententia venerandę excellentissime domine atque virorum optime. Non mediocriter enim mihi in hac parte ceterisque, quo ad exiguitatis meę virtutis executionem coaptari potest, voluntas famulandi est: sed vti tam efficaciter quam deuote. Si voto rum immensitati paruulę efficacię modus subest, tamen secundum Aristotelicam sententiam in hac re actoris merita comparatiue non quantum efficitur, sed quæ agentis electio est, inspicienda erunt. Et quoniam voluntas ad magna est, quamquam in re parum quid subsit, quod famulatum in hac parte impenderim, vt non ex rei modo, sed ex affectionis meę quantitate ius poscit sic est lagito. Expoſcit arguta prudentia vestra super Isaiam quandam particulam declarari, in qua catholicis aduersus perfidiam Iudeorum immortalis iam lis facta est. In qua, quamquam responsionis meę opus non sit, præcipue argutori sapientię vestrę, cui hæc abundantius clarent, mihi tamen non discutiendi, quæ expoſcentem, aut verius imperatē occasio impulerit, arbitrium est, sed obsequendi eis, quæ iussa sunt, necessitas manet. His igitur mancipatus, quamquam in hoc dicendi genere, nec copiose, nec lepide, aut perpolite mihi eloquiū subit, tamē vt cuncte datur, id agam. Nec hoc mētis est, vt tantum vigiliarum aut laborum impendam, quantum fortis Alph. Tost. super Ecce virgo, &c.

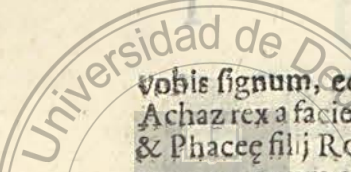
sis ipsius rei, de qua agitur expoſcit magnitudo, sed vtunque id protulisse sufficit, quo quid in hac parte inferamus appareat.

In hoc igitur duæ particule perstringendę sunt.

Primum cum dicitur, Ecce, virgo concipiet, & pariet filium &c.

Secundum verò quia dicitur, Butyrum, & mel comedet &c.

Ad primum dicendum quod fundamentum expositionis huius prophetici dicti est, illud de Saluatore nostro, & virgine exponi debere. Nec quidem hoc ex communi catholicorum doctorū consensu est, quasi hieisdem homodoxia constet, sed quoniam sic agēte Spirituſancto ab ipsa sacra scriptura ad hunc exponēdi modum compelluntur, quod manifestat beatus Mattheus. 1. ca. Cum enim de conceptu & natiuitate Saluatoris nostri dixisset, atq; de nominatione, subintulit, hoc totū factum est, vt impleteretur quod dictum est a Domino per prophetam, ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabis nomē eius Emmanuel &c. Et quemadmodum hoc dictum Isaię de Christo intelligendum necessario est, ita & continuato stylo ea, quæ 9. c. dicuntur de eodem suscipienda sunt, scilicet. Primo tempore alleuiata est terra Zabulō & Nephtali &c. Et illud. Paruulus datus est nobis &c. Quod manifestatur Matth. 4. c. cum dicitur, cum autem audisset Iesus, q Ioannes traditus esset secessit in Galileam, & relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capharnaum, & maritima in sinibus Zabulon & Nephtali, vt impleteretur quod dictum est per Isaiam prophetam: Terra zabulon, & terra Nephtali, & via maris trans Iordanem: Galileę gentium populus, qui ambulabat in tenebris &c. Dixit etiam propheta Isaias c. 7. vbi prædicta ponuntur: Dominus ipse dabit vobis

vobis signum, ecce virgo concipiet. Timebat enim Achaz rex a facie duorum regum, scilicet Rasin regis Syriæ, & Phacee filij Romelie, qui coniurauerant, ut acciperent regnum eius. Hunc Achaz, quamquam impium Deus consolaturus, prædixit liberaturum eum de manu duorum horum Regum, & eos perituros. Ad hoc autem datum dedit signum. scilicet. Virgo concipiet, & pariet filium &c. Hanc virginem concepturam, & parituram nemo de nobis ambiguit Dominam nostram Virginem benedictam fore. Nec enim alicui in mentem venit, ut intelligendum sit, quod virgo concipiet, & pariet, id est illa, quæ aliquo tempore virgo est, scilicet cum ista verba dicebantur, postea concipiat, & pariat per corruptionem. Nam hoc nec signum aliquod, nec miraculum est, cum ista sit via concipiendi vniuersæ carnis super terram. Nulla namque foemina concipit, quæ aliquando virgo non fuerit. Hoc igitur pacto de quacunque foemina diceretur, virgo concipiet, & pariet: Quod nemini concedendum esse videtur, sed dicitur hoc, quod ipsa, quæ conceptura, & paritura erat, tunc cum pareret atque conciperet, virgo futura erat. Ex quo apparent duæ particule earum, quas nos ad virginis nostræ præconia posuimus, scilicet quod fuit virgo ante partum, & in partu, & post partum. Primæ duæ particule hic patent. Primum quidem, quia dicitur: Ecce, virgo concipiet, conceptus autem partum antecedit, & in concipiendo virgo existit, quoniam ad hoc, quod conciperet, nulla corruptio per accessum virilem, sicut in ceteris mulieribus effecta est, mansit quippe perfecta virginitas in conceptione dominæ nostræ. Nec quidem solum, ut virginitas est integritas mentis, & corporis, sed in experientia omnis actus venerei, ut communiter diffinitur, sed etiam, ut dicit priuationem susceptionis omnis seminis masculini qualicunque modo. Nam prima virginitas in quibusdam mulieribus concipientibus est naturaliter, secundam autem nulli vnquam, nisi dominæ nostræ collata est. Patet, quia multæ foemine a viris incognite concipere possunt, & aliquæ sic conciperunt, scilicet per demones incubos, & succubos, de quibus diffusus super 3. c. Gene. & 7. ca. Exo. dictum est, nam hos negare esse, & foeminas ab eis carnaliter cognosci impudentia magna est, ut ait Aug. 1. 5. de Ciuit. Dei. Hi tamen semine effundunt, non quidem, quod habent, quoniam eis nullum inest, cum animalia non sint, sed quod a viris in pollutione nocturna succubi effecti susceperunt, in genitalia foemine incubi facti refundunt. Hec enim non est virilis cognitio, tamen cum semine res agitur, atque ea, quæ sic semine suscipit vere defloratur per ruptionem vaginalium claustrorum. Habent namque incubi demones in assumpto corpore genitale virile, quod id capitur in foemina, quod ex virili cognitione patitur. Sed est aliquid adhuc amplius, scilicet quod foemina concipere possit, non ruptis suis virgineis claustris, sed manentibus in ea integritate, quæ a natura condita sunt, quod in plerisque etiam mulieribus coniugatis visum est accidere, quæ sine vlla claustrorum virgineorum corruptione, aut operatione genitalis masculini, suscepto tamen semine conceperunt. Qui modus, quoniam cunctis cognitum eum arbitror, tum quia prolatione hac indigna sunt, subicebitur. In hoc tamen modo, quod quæ maneat in foemina carnis integritas, quæ est pars quedam virginitatis illæ vasis genitalibus, virgo tamen non est. Duæ enim desunt, scilicet quod mentis absit integritas, & quod delectatio venerei actus, & experientia suscepta est, quorum virumque virginitati repugnat. Nam ea, quæ nupta est, eo ipso, quod virum accipit, mentalem perdit virginitatem. Proponit namque, vel debitum a viro ad gignendum petere, vel saltem positum debitum viro reddere, cum ad hoc matri-

monio adiungatur. Immo, & si vir debitum petat conuenienti tempore, & loco, mortaliter foemina peccat, si suum denegauerit, dicens nolle vllatenus reddere. Nam foemina non habet potestatem corporis sui, sed vir, & vir non habet potestatem corporis sui, sed foemina, ut habetur 1. ad Cor. 7. c. Quamquam igitur hec, quæ nupta est viro, corpore incorrupta manet, virgo non est, quia mentis corruptio in ea est, cum carnaliter cognoscere, aut cognosci intendat, aut saltem patitur. Est etiam alteri obuius in hac parte, scilicet quod hec foemina venerei actus delectatione experta est, quæ potissime virginitati repugnat. Nec enim quisquæ fallat existimans foeminam in actu venereo non delectari, nisi per contactum genitalis vasis, & deflorationem in claustrorum virgineorum ruptione, in alio nâque huius actus consistit delectatio. Et quamquam de his fortasse dicendum non esset, quia tamen naturalia quedam sunt, & interdum speculationibus altissimis necessaria, erubescendum non putauimus, cum in hac parte uniuersum ruborem nostrum Augustinus abstulerit, quod quedam alia, quæ forsitan cuius sediora uideretur in 7. & 14. de Ciuit. Dei protulit. Dicendum igitur foeminis nullam esse in defloratione, aut genitalis vasis contactum delectationem, sed in decisione menstrualis sanguinis, quod loco seminis in eis est, & in ipsa commixtione masculini seminis ad foeminæ, & in ratione matricis. Quod quidem, si vulgaribus testibus ceteros esse libeat, ipsarum, quæ hec patiuntur foeminarum testimonio iudicandum erit, in quibus solida satis constat probatio. Nobis tamen, qui ueritatē inquirimus per altissimas causas, cum sapientie studeamus, quæ de altissimis atque per altissima est, iuxta Aristotelē nostrum Ethic. 1. 6. & alio modo ueritas inquirenda est. Patet enim nullam esse delectationem in defloratione, & ruptione virgineorum claustrorum. Nam id, quo nature uolentia irrogatur delectationis materia non est, sed potius meroris. In defloratione autem, cum sit uolentia quedam, quæ infligitur claustris virginalibus, ut ea, quæ clausa erant rumpantur, erit igitur tristitia, & nulla delectatio. Potissime, quia in animalibus, quæ sentiunt, dolor causatur ex diuisione continui, ut si aliqua pars carnis a reliquis abscindatur. Hic autem sic est, quia natura in virgineis claustris continuitatem cauauerat, per deflorationem autem continuitas ista corrumpitur, quod restatur cruor, testis uerus corruptionis, aut uulneris. Et si in hac uirginū defloratione quandam contingat delectationem sentire, non est ob hoc quia defloratur, quoniam potius ex hoc ueri doloris materia est, sed ex aliquo adiuncto ad istam deflorationem. Quod apparet, quoniam si uirginea claustra ferro, aut unguibus, aut quauis alia apertione rumpantur, dolor solus sequitur, sicut in fractione, aut ruptione cuiuslibet alterius partis corporis. igitur, si in cognitione, & defloratione virginis opere uirili ipsam claustrorum ruptionem aliqua consequatur delectatio, non ob hoc est, quoniam ruptione causata est, sed potius, quia aliquid est cum ipsa defloratione, quod semine delectationis causariū est. Hoc autem est, quia semine effunditur receptum in matrice, & uelut in uiso in decisione seminis causatur delectatio, & non in aliquo alio, ita in foemina in irrotatione matricis, quæ cum calida, & sicca fuerit, irrotatione humiditatis uirilis seminis delectatur. Hec autem seminis effusio atque in matrice susceptio sine aliqua claustrorum uirgineorum ruptione fit, id est ibi delectationem venerei actus experiri necesse est, & fortassis maiorē, quæ ruptione claustrorum fit. Cuius patet, quia his imorari non decet. Illa igitur, quæ illis uirgineis claustris sic concepit, aut saltem semen suscepit, uirgo non est, quoniam ueneream delectationem eam expertam liquet.

Est autem alius modus, quo conseruata virginitas, foemina

Mulier mortaliter peccat, si ueneream delectationem experta est, quæ potissime virginitati repugnat.

Notanter dixit in defloratione, quia potest esse delectatio in contactu genitalis vasis, ut medici dicunt, & etiam ipsemet in Genesi.

Modus ueneream delectationem experiri potest, si ueneream delectationem experta est, quæ potissime virginitati repugnat.

te, foemina concipere naturaliter potest, scilicet ut non corrupta integritas mentis, si ista mulier semper proposuerit continere non experiendo aliquam delectationem ueneream, nec vnquam aliquem contrarium actum habuerit iudicando, aut eligendo, quod facit plenam mentis integritatem. Etiam, ut foemina concipiat incorrupta carne, scilicet manentibus illis uirgineis claustris, ita ut nemo uirorum aperuerit integritatem genitalis foemine, nec vlllo alio casu defloretur. Itē, & quod hec foemina nullam ueneream delectationem experta sit, quæ integram virginitatem constituunt, ita, quod alicui mulieri sic concipienti dabitur in uita æterna aureola, quæ debetur vere uirginibus. Nam in hac plena uirginitas patet, ut ex diffinitione liquet, scilicet uirginitas est integritas mentis, & corporis cum in experientia actus uenerei. Hæc tamen foemina non dicitur secundum sacram Scripturam concipere uirgo existens, quoniam semine suscepto corruptio eius agitur. Nam, & si omnia prædicta interueniant, semine tamen intercedit. Hic autem modus assignari non potest in mulieribus cognitis per incubos demones. Nam quamquam ille continere in perpetuum proposuerint, maneatque ibi mentis incorruptio, uasa tamen foemine genitalia uere corrumpuntur, atque cruore inde exire necesse est, quemadmodum si a viro huiusmodi uirgines deflorarentur. Etiam sequitur ibi experientia actus uenerei, quoniam quamquam mulier inuoluntaria cognoscatur semperque repugnans, tamen dum cognita fuerit necessarium est eam delectari, quia ista delectatio non euenit ex uoluntatis electione, sed ex conditione nature. Et ob hoc quamquam aliqua mulier delectetur, cum cognoscitur, si tamen laborauit ne cognosceretur, nec post cognitionem in hoc consentit, aut delectetur, nec in hoc peccat, quia peccatum non est in his, quæ totaliter inuoluntaria sunt. Item non potest assignari iste modus in mulieribus, quæ uolenter ab aliquibus cognoscuntur, quoniam ibi sunt duo prædicta de cognitione demonum incuborum, scilicet sit ruptione uirgineorum claustrorum, & experientia delectationis uenereæ. Item si diximus hanc foeminam inuoluntarie cognitam deflorationem nullam passam fuisse, suscepisse tamen semen masculinum, sicut supra dictum est, adhuc non stat modus, quoniam ibi experientia delectationis uenereæ est. Non potest autem iste modus assignari vllatenus in foemina uigilante, quia quouis modo tunc semen suscipiat, necesse est delectationem uenereæ experiri. Oportet igitur hunc modum in somniis fieri. Sed qualiter ibi integritas mentis sit, & illibatio uirgineorum claustrorum, & nulla uenereæ delectationis experientia, credo cuiuslibet ad hæc aduertenti, satis cogitatione inueniri posse. Non enim decet talia proferre. Quamquam sanctus Thomas in quodam Quodlibeto hunc modum pro parte aperiat, hic tamen quicquid sit, semper tamen semen ad conceptionem intercedit, sine quo nihil naturaliter fit. In viro autem hic modus reperitur. Nam uiri sine mentis corruptione, & illibatione carnis in uase genitali generare possunt. In eis tamē difficilius est, quod in foemina, quia foemina inuoluntarie cognosci potest a viro, uiri tamen, nisi uelit nullam unquam foeminam carnaliter cognoscit. Quod satis liquet. Nam actio in potestate agens, passionem non habet in potestate patientis, sed agens. Iste modus satis patet per demones succubos, quoniam uirile semine pollutionis nocturnæ, aut aliis suscipiunt, & postea matrici alicuius foemine infundunt, & foetus inde sequitur, immo, & admirabiles fetus in naturabilis dispositionibus. Sic enim factum est per Merlinum, quoniam ex incubo, & succubo demone genitus satis ueraciter perhibetur. Eius tamen pater uir fuit, quia ille pater est, cuius semen est ad gignendum, demon autem semen non habet, Alph. Tert. super Ecce uirgo, &c.

A cum spiritus sit, pater tamen Merlini non cognouit carnaliter matrem eius. Alius tamen modus est, quo sine demone succubo, & incubo uiri gignant illam mentis integritatem, & carne, & nulla suscepta delectatione uenereæ, quod attinet ad perfectam rationem uirginitatis. Et sic uiri uirgines existentes naturaliter gignere poterunt. Nec tamen in uiro uirginitatem uoco, & integritatem carnis, & priuationem delectationis seminis, ita, quod uirgo ille sit, qui semen nunquam effuderat quouis modo, quoniam hoc pacto in pollutione nocturna uiri uirginitatem amitterent, quod falsum est. Nam nullus hoc concederet, & satis patet. Nam corruptio carnis est aliqua uolentia illata nature, secundum quam infringitur aliquid, quod ipsa condiderat, quemadmodum cum foemina defloratur, in pollutione nocturna autem nihil tale fiat, quoniam sine ullo motu carnis sola operante phantasia, quæ super naturam corporalem magnam potestatem habet, per concēptas imagines, aut ex impotentia potentie retentiuæ seminalis effluit humor. Sed corruptio integritatis carnis masculinæ consistit in hoc, quod masculus in primis carnalibus accessibus patitur. Nam prout in foemina sit uera, & perfecta defloratio, ita in uiro pro modo suo quamquam non equaliter. In pollutione autem nocturna nihil horum euenit, quæ et sine experientia delectationis uenereæ ista fiunt. Nam quæ per somnum graue nocturnam patitur pollutionem, delectationem uenereæ minime experit, erit ergo uir generans manere sibi uirginitate. Sancta tamen scriptura strictius de uirginitate loquitur, quocumque modo. Non aliqua mulier ex semine humano concipiat, non dicit eam sancta Scriptura in uirginitate concipere. De Domina nostra uirgine hæc omnia copulissime predicantur, scilicet ipsa concipit cum integritate, quoniam nunquam habuit aliquem consensum, nec carnalem copulam, dicente ipsa ad Angelum, quoniam fiet istud, quia uirum non cognosco, id est quia non cognoscere uirum proposui. Non enim loquebatur de cognitione sola, quia tunc uerba sua impertinentia essent. Nam quamquam tunc non cognosceret nec cognouisset uirum, poterat eum cognoscere in futuro, & sic non excluderet uerba Angeli. Oportet ergo, ut intelligatur. Quoniam uirum non cognosco, id est proposui nunquam uirum cognoscere. Et tunc stant rationabiliter uerba eius, scilicet quoniam fiet istud, nam fieri non poterat, nisi aliquem speciale modum ad hoc Deus daret secundum, quod postea Angelus subintulit, scilicet Spiritus Sanctus superueniet in te &c. fuit ergo mente incorrupta. Fuit etiam carnis integritas in illa, quia a nullo unquam uiro deflorata est, quæ quam impiissimus Heluidius asserat Virginē dominam nostram a Ioseph fuisse carnaliter cognitam, & alios filios post Saluatorem peperisse, de quo latissime argutum est, & responsum fuit in libro nostro de quinque metaphoricis paradoxis ad illustrare reginam Castellæ. Nullo est modo delectationem ueneream experta est, nam hæc in cognitione a uiro est, ipsa autem nihil unquam tale pertulit. Preter omnia autem hæc habuit, quod naturam transcendit, scilicet sine semine concipit. In quo excessit omnes alias foeminas, multæ namque foemine imperfecta uirginitate concipere possunt, ut supra declaratum est, nulla tamen sine suscepto semine concipit. Domina tamen nostra uirgo nullo uirili semine suscepto concipit, & ob hoc fuit concēptio illa supernaturalis, quia non erat ibi aliquod principium actum naturale ad dirigendum menstruale sanguinem eius, & formandum in corpus, sed fuit Spiritus Sanctus facies in menstruo uirginali opera omnia, quæ operari debuisset masculinum semen. Quomodo autem dicatur Virgo beata concepisse de Spiritu sancto, & quid hoc significet, & an Spiritus sanctus aliquod semen creauerit, quod nullius uiri esset, & infuderit in uterum uirginis loco seminis masculini, in libro nostro

Quid sit uirginitas in uiro.

Para doxis 1. cap. q. 10. & seq.

nostro de quinque metaphoricis paradoxis dictū est. **F** Habetur etiam ex hoc prophetico dicto, quod domina nostra virgo peperit, id est ipsa in virginitate existens peperit, propter quod ecclesia prædicat, non solum ante partum virginem, scilicet in conceptu, sed etiam in partu. Quid tamen sit feminam in conceptu esse virginem, manifestum est, scilicet ipsam sine aliquo semine virili concipere. Quid tamen sit in partu esse virginem multis adhuc absconditum est. In quo sciendum est virginitatem, ut supra diffinimus esse integritatem mentis, & corporis cum in experientia actus veneri, aut delectationis eius. Quando igitur carnis corruptio est, virginitas tollitur. In feminis autē carnis integritas dicitur esse incorruptio claustrorum virgineorum. Ista claustra, sicut aperitur in conceptu, quando femina a viro cognoscitur, ita & aperitur in partu, & adhuc maiori apertione, & propter hoc maior dolor est in partu, quam in prima virginum defloratione, & contingit multas periclitari, ratio est, quia sicut integritas carnis in femina tollitur cum carnaliter cognita defloratur, & ob hoc ei virginitas adempta est, ita & in partu, quia ista claustra virginei pudoris panduntur, virginitas auferri dicitur, immo magis, quam in conceptu cum maior apertio fiat. Et magis necesse est feminam in partu virginitatem amittere, quam in conceptu quo ad carnis integritatem. Nam, ut supra declaratum fuit, aliqua femine concipere possunt suscepto semine nulla facta ruptura virgineorum claustrorum. In partu tamen nulla femina parere naturaliter potest virgo. Nam cum fetus emitti debeat per vas genitale mulieris ab utero, & magne quantitatis sit, necesse est tantum aperiri de virgineis claustris, quanta est magnitudo infantis nati, alioquin dabitur corpori penetratio, quam non consentit Aristoteles noster in libris Physicorum, nec natura rerum hoc tolerat. Et sic secundum naturam hoc in veritate constat, quod multe femine in virginitate existentes concipere possunt, nulla tamen in virginitate existens naturaliter parit.

Erat ergo dubium de Domina nostra, quia quam sine vilo semine conceperit, & penitus virgo maneret, in partu tamē corrupti poterat ruptis virgineis claustris ad infantuli emissionē. Immo, quam Deus supernaturaliter egisset, ut Maria sine semine foret prægnans, & retenta plena virginitate, si tamen illam naturaliter parere, quod conceperat reliquisset, nullum ulterius in ea operando miraculum, necessarium erat, ut ipsa in pariendo virginitatem perdiderit, scilicet quia ad exitum corporis redemptoris nostri, quod erat in tanta quantitate tempore natiuitatis in quanta alij contemporanei fetus nati erant, rumperentur virginea claustra. Ideo ad exprimendam virginitatem omnimodam Domine nostre, non fuit sufficiens dici, quod ipsa ante partum, scilicet in conceptu virgo extiterit, sed etiam in partu, scilicet quod non fuit facta aliqua ruptio claustrorum virgineorum ad exitū Saluatoris nostri de utero. Et hoc tantum fuit miraculum quantum, quod sine semine virili conceperit. Quomodo autem Saluator noster cuius corpus tantę quantitatis erat, de virgine alio exire potuerit nullo sigillo pudoris virginei rupto, & an exierit deducendo se totum ad indiuisibile, sicut est in hostia, scilicet quia est in qualibet parte hostię quātumcūque parua sit, vel an exierit secundum extensionem quantitatis per corporis penetrationem, sicut transiit intrans ad discipulos ostijs clausis, in libro nostro de quinque metaphoricis paradoxis late disputatum est.

Alijs autem alia in hoc sententia est, dicunt enim

Domina nostram virginem dici ante partum, in partu, & post, referendo in solam priuationem cognitionis virilis, scilicet quod sicut ante partum cognita non extitit, ita nec post. Hoc autem subsistere non potest, nam quamquam ista expositio cōueniat ad primam, & tertiam particulam, scilicet quod fuit virgo ante partum, & post partum, tamen non cōuenit secundę particulę, scilicet quod fuerit virgo in partu. Primum patet, quia ipsa fuit virgo ante partum, scilicet quod ad conceptionem suam non præcessit aliqua virilis cognitio, nec seminis susceptio, sicut in alijs mulieribus naturaliter fit. Etiam post partum virgo fuit, quia a nullo vnquam viro postea cognita est, quamquam impijissimus Heluidius contrarium asseruerit.

G Ad secundam autem particulam hoc adaptari nequit, cum dicitur. Et virgo in partu. Nam quamquā aliqua femina ante partum carnaliter cognosci possit, & similiter postquam peperit, nulla tamen cum parit cognosci potest. Repugnat enim secundum naturam, ut liquet satis. Ideo non potest dici Domina nostra virgo in partu, id est quia non fuit cognita a viro, dum pareret, quia hoc modo omnes femine parites dicerentur virgines in partu, cum nulla earum cognosci possibile sit, dum parit. Hoc tamen falsum est, quoniam nullam feminarum in partu virginem dicimus, ideo non est hoc modo dicendum, Domina nostram hoc modo dici virginem in partu extitisse. Item non potest hoc stare, quia si femina in partu virgo dicitur, aut fuit virgo ante partum, scilicet in conceptione, aut non. Si autem fuit virgo ante partum, scilicet quod ad hoc, quod conciperet, non fuit cognita a viro, nec suscepit semen, necessarium est, ut in partu quoque virgo sit, cum non cognoscatur cum parit, si fortassis mulier, quę in partu virgo nuncupari debet, ante partum non fuit virgo, scilicet quod, ut conciperet carnaliter cognita est, non potest dici virgo in partu, cum ante hoc corrupta fuerit, & quę semel virginitatem perdidit amplius virginem esse impossibile est. Et sic quocūque modo accipiat non dicitur cōueniēter, quod beata virgo sit tantum in partu uirgo per respectum ad priuationem carnis deflorationis, quia tunc non differt esse uirginem in partu ab hoc, quod est esse uirginem in conceptu, uel semper ante partum, & post partum, & satis superuacuum uidetur esse eam in partu uirginem dicere.

Dicendum est autē de hac particula maioris miraculi opus esse ipsam in partu uirginem extitisse, quam post partum, uel ante partum in conceptu. Sed intelligenda sunt hæc, sicut in præcedentibus declaratum est, scilicet, quod in partu uirgo extitit. Quia quemadmodum non fuit aliqua uirgineorum claustrorum facta libatio ante conceptum opere uirili, ita in partu nulla operatio ad exitum Saluatoris nostri celebrata est. Hęc autē operatio si intercessisset, uirginitatis dispendia sequi necesse erat, cum carnis integritas in hac uirgineorum claustrorum apertione maximam sustineat lesionem.

In prophetica prænuntiatione consequitur post hæc, & uocabitur nomen eius Emmanuel, id est iste puer, qui de uirgine nascetur, uocabitur Emmanuel, quod Latine interpretatur, nobiscum Deus. Emmanuel enim in Hebræo nobiscum sonat. Et autē Deus interpretatur, quod huic puero cōuenit. Nam hoc designat duas naturas, aut substantias in Salvatore nostro, scilicet diuinam, & humanam. Et hoc nobiscum Deus, id est in natura nostra, uel cum natura nostra Deus designat, quod iste habuit deitatem cum natura nostra, quod nulli ante contrigerat nec postea

postea eueniet. Nam istud nomen manifestat hunc esse Deum. sic enim decebat, ut quide uirgine super naturam conceptus, & natus est, non solum homo esset, quod naturaliter contigisset, sed etiam Deus esset, quod omnes nature vires excedebat, nec tamē erat contra naturam. Et hoc, quod dicitur nobiscum Deus, non interpretatur per nomen oratio, si ut dicamus nobiscum Deus, id est quod nomen istius pueri nati erit nobiscum Deus, id est quod Deus sit nobiscum, sed nobiscum Deus, id est quod nomen huius pueri erit nobiscum Deus, id est Deus cum natura humana, uel existens Deus, & homo. Nam exponendo primo modo per orationem non solum cōuenit Deo, sed etiam creaturis. Sic enim dicitur Exo. 17. & edificauit Moyses altare, atque uocauit nomen eius dominus exultatio mea, id est dominus est exultatio mea, in quo non attribuitur aliqua perfectio altari illi, uel denominatur de illo, sed de Deo. Si tamen exponatur sine oratione esset sensus, quod nomen altaris erat, dominus exultatio mea, id est ipsum altare erat, dominus, & exultatio. Sic igitur est de nomine huius pueri nati, quod est Emmanuel, id est Deus nobiscum. Et tunc est sensus, quod per natiuitatē huius pueri dominus est nobiscum, & hoc non erat aliquid magnum, quia quilibet homo poterat sic vocari, in cuius natiuitate, aut quo uiuēte Deus alijs bona collaturus foret: hoc modo poterat vocari Noe Emmanuel, quia per eius vitam Deus dedit alijs requiē, cū ipse inuenerit modū transferendi labores ab hominibus agricultura a se inuenta, quod innuitur cum dicitur de eo Genes. 3. capit. iste consolabitur nos ab omnibus laboribus nostris in terra, cui maledixit dominus. In hoc autem erat Deus cum hominibus in quantum tollebat eis maxima pars laborum suorum. Sed non uidetur cōueniens, quod vocaretur Emmanuel. Altiori enim quodam modo nos redēptorem nostrū Emmanuel appellamus, & in sacra Scriptura appellatum extimamus. Debet ergo exponi istud nomen non per orationem, sed alio modo incompletum, quod vocabitur nomen eius Emmanuel, id est Deus nobiscum, id est quod ipse est Deus nobiscum, quia Deus cum natura humana, quia Deus, & homo est.

In his autem aduertendum est, quod quamquā Isaia prædixerit Christum saluatorem nostrum uocandū Emmanuel, tamen non fuit ei impositum hoc nomen a matre sua, nec ab Angelo, sed uocatus Iesus, ut habetur Luc. 1. ca. sed dicitur nomen eius Emmanuel, id est quia ipse erit talis, quod debeat vocari Emmanuel, etiam si ei nemo tale nomen imposuerit. Nam nomina quædam sumuntur ab impositione, quando non reperitur aliqua causa necessitatis ex parte rei nominatę ad id, quod significat nomen, ut Socrates, uel Plato, aut Cicero. In his enim liberū est imponere quodcūque nomen uoluerimus. Alia sunt nomina, quę cōueniunt secundum naturam, ut pote illa, quę insunt ex natura speciei, uel generis, ut quod aliquis vocetur homo, uel animal. Nam secundum naturam homo est, & animal est, etiam si nullus ei tale imposuerit nomen. Ita de Christo nomen hoc, quod est Iesus, siue Iosua secundum Hebræos ab impositione sibi est, quoniam potuisset eum uocare mater sua alio nomine, nisi Angelus prædixisset atque præcepisset vocari nomen eius Iesum, ut pater Luc. 1. ca. Nomen autem nature in Christo erat, quod esset Deus, quia erat filius naturalis Dei, & quod esset homo, quia erat filius naturalis hominis, id est virginis matris. Hoc autem significat istud nomen Emmanuel, id est Deus nobiscum, id est Deus cum humana natura, quod est Deus, & homo. Erat ergo nomen Christi Emmanuel, sicut nomen naturale est, ut homo, & animal. Et sicut nobis non imponuntur ista nomina

Alph. Tost. super Ecce virgo, &c.

A homo, & animal, sed in nascentibus cognoscuntur, ita & ipsi Christo non fuit a matre, uel ab aliquo impositum istud nomen Emmanuel, sed ab ipsa natura cognitum est. Circa hoc, ut amplior pateat euidentia tria agenda sunt, primo apponuntur quædam fundamenta, ex quibus Iudei in nos insurgunt, aut saltem insurgere possunt, proclamantes hanc Isaie autoritatem non intelligi de saluatore nostro Iesu. Secundo hæc soluentur. Tertio expositio Iudeorum subiungetur, & improbabatur. Ad primum, probat quod dictum Isa. non intelligatur de Christo, ex eo, quod supra dicitur in litera Isaia, scilicet rex Achaz audiuit, quod Rasin rex Syrię, & Phacee filius Romelię rex Israel consilium inter se fecerunt, ut simul uenirent super regem Achaz regem Iuda, & delerent eum ponentes alium regem in Ierusalem, quod audiens rex Achaz timuit, & totus populus eius cū eo. Tunc Deus ad Isaia dixit, ut egredere in occursum Achaz, & prænunderet ei, quod non fieret, quod illi reges præordinauerant, & ad hoc adiecit, dicens: Dominus ipse dabit uobis signum. Ecce virgo concipiet &c. igitur istud signum dabitur ad cōsolationem regis Achaz, ut non timeret reges supra se irruyturos, sed signum de Christi natiuitate non fuit tale, ut possit consolari regem Achaz, & populum timentem, cum istud futurum esset post multa tēpora. Accidit enim post, quasi per sexcentos annos. Quid ergo attinere videbatur istud signum ad ea, quę regi Achaz prænunderant? nihil inquam. Non ergo est ipse puer, qui hic nasciturus prædicatur.

Item, quando Deus dabat sanctis patribus aliqua signa in veteri testamento, illa signa immediate cōplebantur. Sic patet de Abraham cum quo, cum iniret sedus de dādo ei terram populorum multorum, de quibus habetur Gene. 15. misit signum inter diuisiones sacrificiorum, quando apparuit fornax ardēs, flamma discutrens per medias diuisiones. Sic etiam cum dedit signum de Gedeon vincendo Madianitas, immediate completum est, quia apparuit in vellere signum, id est quod vellus erat madidum, & area sicca, & iterum area compluta, sicco tñ vllere manente, ut habetur Iudi. 7. c. Sic etiam de Eliezer seruo Abraham, quādo iuit in Mesopotamiam, & de multis alijs. Siergo nunc fuisset annunciata natiuitas Christi regi Achaz tanquam quoddam prænunderatum, quod non deberet timere duos reges, qui volebant delere domum eius, immediate fuisset, sed fuit post valde multa tēpora, quia fere post sexcentos annos, ergo non fuit hoc datum in signum.

Item arguunt non posse stare, quia quamquā Christiani dicant, quod mater Christi virgo cōcepit, & peperit, tamen in Hebræo non ponitur virgo, sed adolescētula, scilicet puella tenerę etatis, siue sit virgo, siue non. Quod probant per id, quod habetur Prouerbio. 30. c. ubi dicitur: Tria sunt mihi difficilia, & quartum penitus non cognosco. Et cōcludit in fine: Via viri in adolescentula. In Hebræo ponitur idem nomen quod hic ponitur, id est Alma pro adolescentula, scilicet via viri in adolescentula. Sed cum via viri in adolescentula est, ipsa non est virgo, ergo non signat alma semper virginem.

Item non uidetur posse intelligi de Christo, quia in litera Hebraica dicitur. Ecce, alma, siue adolescentula cōcepit, & pariet, ergo videtur, quod eo tempore, quod ista verba dicta sunt, iam conceperat illa puella, cuius filius prædicatur hic nasciturus. Sed beata Virgo Maria non concepit, nisi post sexcentos annos quasi, ergo non intelligitur de ipsa.

Item dicitur in litera huius prophetię: Et vocabitur nomen eius Emmanuel. Sed de domino Iesu non legitur.

De exitu saluatoris ex virgineo matris utero vide auctorem in paradoxis par. 1. ca. 64. & Mat. 1. ca. q. 48. & 49.

legitur, quod fuisset vocatus Emmanuel, sed vocavit eum mater sua Iesum, quia sic predictum fuerat ab Angelo antequam nasceretur, ut habetur Lucæ 1. c.

Item dicitur de puero isto, quod butyrum, & mel comeder, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum. Ita enim sunt ad causandum in homine quandam dispositionem ad sciendum, & ille puer comesturus erat hæc, ut haberet ingenium convenienter dispositum ad intelligendum, sed de Christo dicimus, quod ab instanti conceptionis sue fuit plenus omni sapientia, quia erat Deus, & homo, ergo non potest intelligi de illo dictum istud.

Item non potest stare ista expositio, quia in littera continuata Isaia in capitulo sequenti post istud dictum habetur: Antequam puer sciat vocare patrem, vel matrem auferetur fortitudo Damasci, ergo videtur, quod aliquod tempus erat, in quo iste puer nasciturus, nesciret vocare patrem, vel matrem, & post illud tempus vocaret patrem suum & matrem, sed de Christo dicimus, quod semper equaliter sciuit, ergo non intelligitur de illo.

Item Christiani de Christo dicunt, quod non fuit genitus de virili semine, sed de isto puero necessarium est, quod intelligatur natus ex patre, & matre, ergo non potest intelligi de Christo. Patet minor, quia dicitur in præallegata auctoritate, antequam puer sciat vocare patrem, & matrem auferetur fortitudo Damasci, ergo puer iste patrem, & matrem habebit, quod nos non concedimus, ergo non intelligitur de ipso. Alia autem his similia fieri possunt de quibus quilibet advertere potest.

Ad hæc autem nobis respondendum est. Ad primum cum dicitur, quod natiuitas Christi non potuit dari in signum regi Achaz, quia fuit magno tempore post: respondendum, quod nihil obstat signum dari post rem signatam. Et si dicas, quod tunc signa non faciunt ad aliquam certificationem rerum signatarum, concedendum est, nec hoc est inconueniens, nam interdum Deus dat signa, non ad certificandum res significatas, sed innotescendum id, quod importatur per ipsa signa, cum signa sint distincta a signatis, & cognito vno, non cognoscitur necessario alterum, & hoc necessarium est, quando eueniunt post ista signata, nam id, quod posterius est non est fortificatiuum, aut testificatiuum priorum. Nam qui vult accipere certitudinem de aliqua re, antequam sit, vult accipere certitudinem, quod erit, sed quando ipsa res, quæ futura erat effecta fuerit præsens, iam plena certificatio est de esse suo, id igitur, quod posterius eueniet non confert aliquatenus ad istam rem præteritam, quia ista iam totaliter certa est cum fuerit.

Est tamen ista conditio signorum, quæ sunt posteriora illis, quorum signa sunt, quod quamuis non certificent quantum ad esse simpliciter, certificent tamen quantum ad esse a Deo, scilicet quod signa non poterunt nobis dare firmitudinem de rebus signatis, quod erunt, quia iam esse suum determinatum est cum fuerint, sed dant certitudinem, quantum ad esse a Deo. Nam quando aliqua res euenit, nisi prædicatur nobis a Deo, non intelligimus illam specialiter factam a Deo, cum vero Deus prædicat aliquid, vel aliquam rem futuram, & dat aliquod signum, quod post illam rem sequitur, quando transierit res, & postea euenierit signum illud, demonstrat necessario, quod illa res fuerit a Deo specialiter, cum antequam res fuerit prædicata, sit & ad hoc signum datum. Istos modos signorum posteriorum ad rem signatam inuenimus in sacra Scriptura. Sic quidam dicunt de illo, quod habetur Exo. 3. c. cum loqueretur dominus ad Moysen, dicens: Hoc habebis signum, quod miserim te,

cum eduxeris filios Israel de terra Aegypti, in mola-bis Domino in montem. Hæc tamen eductio prius facienda dicitur, quam super montem immolarent Israelitæ. Hoc satis videbatur probare, quod dicebatur, tamen sensus litteræ non videtur esse iste, qui dicitur, quamquam plures doctorum nostrorum hoc intendunt, sed illud magis ponitur tanquam præceptum, quam tanquam signum, scilicet quod dominus iusserit Moysi, ut quando veniret ad montem illum ibi Domino immolaret. Cum autem dicit hoc habebis signum, non refertur ad hoc, scilicet, cum eduxeris filios Israel, sed ad aliud, sicut late declarauimus c. 3. Exo.

Sed hoc non obstante habemus alia in sacra Scriptura exempla, in quibus signum datur, & euenit post ipsam rem cuius signum esse ponit, sicut habet 4. Reg. 19. c. vbi cum timeret Ezechias regem Sennacherib. veterum super Ierusalem atque deleturum illam, dixit dominus, quod non veniret, nec pugnaret aduersus eam, & dedit regi Ezechia signum huius, dicens: Tibi autem Ezechia hoc erit signum, comede hoc anno, quod reperieris, in secundo autumno, quod sponte nascunt, porro in 3. anno seminate, & metite, & plantate vineas &c. Et sic dabatur signum, quod usque ad tres annos complendum erat, tunc id cuius signum erat in eadem nocte completum est, sicut mortui sunt omnes, qui veniebant cum rege Sennacherib, cum autem in eadem factum est igitur eadem nocte, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Sicut ergo in hoc fuit signum post istam rem signatam, ita in eo, quod dicitur de Achaz, & virgine, quæ conceptura, & paritura erat: datum est in signum, & post euentum erat. Sed aliquis dicit hoc stare non posse, nam signum, quod datum est Ezechie, quæ quæ post ipsam rem signatam euenit, tunc immediate euenire cepit, id autem quod dicitur de virgine conceptura, & paritura, si de Christi natiuitate intelligat, non sic fuit, nam post valde multa tempora euenit. Ad hoc dicendum est, quod hoc nihil refert, nam signum euenit post rem signatam, siue paucis, siue multo nihil agit. Cuius ratio est, quia signum si quicquid proficit hoc est inquam non est confirmatiuum, & demonstratiuum eius, quod fieri debet, & futurum prænunciatur. Si autem res signata prius eueniat, signum immediate esse post ipsam rem signatam, vel multo tempore post, nihil differt. Nam qualitercunque eueniat, si post euenit, nullatenus confirmat rem signatam. Vnde signum dictum Ezechie, quia per tres annos post ipsam rem signatam completum est nihil magis firmitudinis contulit ipsi rei signatæ, quam natiuitas Christi destructioni Syriæ Damascenæ, & Israel, quamquam hoc per plures, quæ quingentos annos postea fuit, sicut ergo aliquando signum reperitur post rem signatam, ita poterit multoties, vel semper dari.

Aliter autem fortassis, & valde conuenienter, responderi potest eundem omnino ista, & similia argumenta scilicet, quod non accipitur hic signum pro eo, quod alterius signatiuum est, sed pro miraculo, & sic quælibet res admiranda excedens naturalem potentiam vocatur signum. Et iste modus loquendi est vsitatus in nouo & veteri testamento. De testamento veteri apparet, quod illæ plagæ, quas Deus mirrebat super Aegyptios vocatur signa, sicut dicitur in Exo. Hæc vice miram super te omnia signa mea. Et iterum, non audiet vos Pharaon, ut multa signa fiant, ut habetur Exo. 1. c. Et similes locutiones in multis alijs locis, non tamen possunt ibi accipi signa prout sunt significatiua alicuius rei, sed prout sunt quedam operationes admirabiles, ita ergo dici potest, quod accipitur signum pro re admirabili, & erat, quod virgo in virginitate exiens conciperet, & pareret non solum pro semine, & hoc mirandum

dum Deus dabat Israelitis. Iste modus loquendi etiam frequentatus est in nouo testamento. Sic enim habetur Act. 6. quod Stephanus plenus gratia, & fortitudine faciebat signa magna, & prodigia coram populo. Vbi necessario signa pro miraculis, & non pro rebus signatiuis aliarum rerum habentur. Sic enim dicitur Marci. 16. signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur, in nomine meo demonia eiicient, linguis loquentur nouis &c. Sed manifestum est, quod signa ibi pro mirandis operationibus sumuntur. Satis ergo rationabile est sic accipi in presenti, & tunc nec dicitur signum ante rem signatam nec post, cum non accipiat signum pro eo quod est alicuius declaratiuum & corroboratiuum est, sed pro miraculosa operatione, quæ non habet ad aliquid respectum prioritatis, vel posterioritatis.

Ad secundum argumentum, est quod cum dicitur, quod in veteri testamento, quando dabatur signum aliquibus sanctis patribus, immediate complebatur, sicut patet de Abraham, & de Eliezer, & Gedeone atque cæteris, ergo debuit hic sic fieri, sed exponendo de Christo non stat.

Dicendum, quod Deus volebat dare regi Achaz aliquod signum corroboratiuum, & demonstratiuum eius, quod euenturum prænunciabatur, & quod istud signum præcederet rem signatam sicut in cæteris sanctis patribus fiebat, ipse tamen malitia sua demeruit, & fuit datum signum, quod esset posterius, per quod non certificaretur de re signata, quamuis euentura erat. Et patet hoc quia Isaia quando primo accessit ad Achaz denunciando ei, quod non esset id, quod consiliati fuerant duo reges, Phacee filius Romeliæ, & Rasin rex Syriæ, non dixit ei signum, quod in littera habetur, scilicet. Ecce, virgo concipiet. sed dixit. Pete tibi signum a Domino Deo tuo, siue in profundum inferni erat, quod resuscitaretur aliquis mortuus, signum in excelsum supra erat, quod fieret aliqua mutatio notabilis in coelo. Et manifestum est, quod Deus velle ista agere. Nam cum suaderet Isaia regi Achaz, ut peteret aliquid istorum, manifestum est, quod si ipse petiuerit fieri, quod fieret, alias enim mandatum istud, & persuasio prophetiæ delusoria esset. Si tamen fieret quodcumque istorum, siue de inferno, siue de excelso supra, immediate fierent. Et sic esset signum datum præcedens res signatas. Quod autem ipse rex Achaz impedierit hoc, patet, quod cum Isaia suaderet, ut peteret signum a Domino, ait, non petam, & non tentabo dominum, & ob hoc iratus Deus non dedit ei signum, quod præcederet, & signaret atque roboraret quæ immediate sequi debebant, sed dedit ei signum, quod post multa tempora euenturum esset. scilicet de natiuitate Christi ex virgine. Vel, ut alio modo loquamur, dedit ei non proprie signum, sed magis prænunciatiua aliquam rem mirabilem futuram, scilicet conceptum virginalem, & partum. Et hoc quidem quamquam nihil attineret ad id, quod prædictum fuerat regi Achaz de destructione consilij duorum regum contra ipsum, cum dictum est, alias tamen dicendum erat, si ad nihil attineret.

Ad tertium argumentum, quando dicebatur, quod non potest intelligi de Christo, quia nos dicimus matrem Christi Virginem concepisse, & peperisse, hic tamen accipitur alma non pro virgine, sed pro iuuenicula. Respondendum est dupliciter, uno modo, quod quamquam hic accipitur alma, ut significet iuueniculam, aliquando virginem, aliquando corruptam, tamen ex hoc nihil inferitur contra expositionem datam de natiuitate Christi. Nam quamquam ista dictio, alma, interdum accipitur pro corrupta, interdum tamen pro virgine accipi potest, & sic accipietur hic pro virgine

A Maria quamquam alibi assumatur pro iuuenicula quæ corrupta est. Hæc autem responsio est, si nos respondeamus Iudeis dicentibus non posse intelligi de natiuitate Christi, quia alma interdum significat iuueniculam, quæ corrupta est. Si tamen nos arguamus contra eos debere necessario intelligi de Beata virgine, quia dicitur, quod virgo esse debebat illa, quæ conciperet atque pareret ex hac dictione alma, possent dicere Hebrei, quod non tener argumentum, quia ista dictio, alma, non solum significat virgines, sed etiam significat iuueniculas defloratas, & tunc ratio nostra contra responsionem Iudeorum, ex hac parte non teneret. scilicet coëssio, quod Alma aliquando significat virginem iuueniculam, aliquando corruptam. Dicendum est ergo aliter, & conuenientius quod ista dictio alma solum accipitur hic pro virgine, & alias ubi ponitur, identidem pro virgine sumitur.

Hoc autem conatur Nicolaus de Lyra probare, quoniam dicit istam dictionem alma sicut hic ponitur. scilicet He alma cum adiectione articuli, in tribus locis solum reperiri. scilicet hic & in duobus alijs separatim, & semper pro virgine incognita viro accipi, ergo hic quoque pro virgine accipiendum est, & non pro adolescentula corrupta.

Primus locus est Gen. 24. de rebecca, ubi dicitur, quod virgo pulchra facie & incognita viro, & habetur ibi He alma, de rebecca tamen manifestum est, quod virgo erat.

Secundus locus est Exo. 2. ca. ubi dicitur de Maria sorore Moysi, quando stabat in ripa fluminis Nili attendens quid fieret de Moysi, qui erat expositus in carrecto fluminis in fiscella scirpea, & venit filia Pharaonis, fecitque educi puerum, tunc soror Moysi iuit, ut quæreret aliquam Hebræam, quæ nutrirer infantulum, & dicitur in littera perrexit puella, & vocavit matrem pueri. Et in Hebræo ponitur He alma. Manifestum tamen est, quod etiam in hoc loco significat virginem, quia soror Moysi adhuc parua erat, & virgo, sicut ergo in his duobus locis accipitur alma pro Virgine, ita & in hoc loco accipitur pro Virgine.

Sed ista assignatio non multum agit, nam siue ponatur in littera alma, siue He alma, non differt, quia vtroque accipitur ista dictio alma eodem modo. Quod autem anteponatur He alme ad significationem nihil agitur, nec mutatur, sed ad consignificationem, quia ista dictio He in Hebræo, est articulus, & non dictio principalis, articuli autem ad quandam consignificationem ponuntur. scilicet quia dictionem cuiusdam quasi relationis vel denunciationis esse significant. Ideo si ista dictio alma sine articulo Virginem significat, cum articulo quoque Virginem designabit, & e conuerso si cum articulo designat iuueniculam corruptam, eodem modo designabit sine articulo, nihil igitur differt an ponatur alma, vel He alma.

Et etiam quia hæc dictio alma pro Virgine cum articulo, non solum in locis tribus veteris testamenti reperitur, sicut ait Nicolaus, sed in multis locis. Sic enim habetur Cantorum, c. 1. ubi dicitur, in odorem vnguentorum tuorum cucurrimus, adolescentule dilexerunt. ubi ponitur in Hebræo alma, & Ra. Sa. atque alij Hebrei dicunt, quod intelligit de Virginibus. Item Cantorum. 6. Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus, & in Hebræo ponitur Almoth, quod est plurale huius nominis alma, & tunc ibi pro virginibus eodem modo accipitur sicut in Hebræo.

Et non solum hoc ex testimonio eorum patet, sed etiam necessarium est sic dici, quoniam semines, quas suscipiebat Salomon, distinguuntur in tres status. scilicet uxores, concubinas, & adolescentulas, ex quo patet adolescentulas Virgines dici. Nam semines, quas Salomon tenebat, aut erat lege matrimonij, aut sine aliquo federe. si autem erat copulata matrimonialiter, sunt ille, quæ vocatur regi-

Ad 4. rati-
onem.

na, si autem non federe copulare erant, aut erant virgines, quas nondum Salomo carnaliter cognouerat, aut erant cognitae, si autem erant cognitae, & tenebantur ab ipso vocantur concubinae, & iste sunt, quas vocat scriptura octoginta concubinas. Oportet igitur quicunque alie maneant ille sint virgines incognitae, sed istae vocantur in littera adolescentule, & in Hebraeo ponitur alma, siue alimoth pluraliter, ergo necessarium est, ut accipiat pro virginibus. Et sic est in multis alijs locis sacrae Scripturae.

Ad quartum argumentum quo dicebatur, quod in littera Isaie ponitur, Ecce virgo concipiet, & pariet filium, quia ponitur concepit in preterito, & pariet in futuro, ex quo innuitur, quod tempore huius denificationis prophetiae Isaie, iam existerat facta conceptio, sed nondum partus, quod de Christo non potest intelligi.

Respondendum est, quod in hoc non est vlla vis arguendi, quoniam in sacra Scriptura mutatur tempora frequenter, potissime in prophetijs, quia Deus volebat, ut sic prophetiae loquerentur. Et hoc patet de eo, quod habetur Isaie 53. ca. ubi loquitur propheta de Messia, tam secundum dispositionem catholicorum, quam Iudeorum. Et loquitur de preterito, quasi per totum ca. cum dicitur: Vidimus eum, & non erat ei species, nec decor, desiderauimus eum despectum, & non solum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus est vultus eius, & despectus, unde nec reputauimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit &c. Iudei tamen exponunt ista adhuc de Messia futuro. Ergo quamquam ponatur hic: Ecce, virgo concipiet in preterito, poterat tamen intelligi de futuro.

Item potissime adhuc apparet hoc nihil confirmando testimonio Hebraeorum, quoniam ipsi falso exponunt, sed adhuc ex littera ipsa Isaia. Nam manifestum est, quod quando Isaia ista verba de Messia praeuocauit, nondum venerat Messias, & tamen verba sunt de preterito, ergo necessarium est, ut reducatur intellectus eorum ad futurum.

Item adhuc patet hoc magis, nam nisi intelligatur, quod tempora in prophetis mutantur, includeret in se contradictionem, quod apparet ex eo, quod habetur Isaie 53. cum dicitur, sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperuit os suum, de iudicio, & angustia sublarus est. Ecce enim ponuntur verba de preterito, & futuro, & tamen impossibile est, ut intellectus horum non reducatur ad idem tempus, potissime, cum necessario ex littera pateat illa pertinere ad idem tempus, cum dicatur, Et quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperuit os suum. Non aperire os suum, & obmutescere ad idem tempus pertinet, cum totaliter idem sint, & tamen vnum ponitur in futuro, & aliud in preterito, ergo necessario ambo debent referri, & exponi per idem tempus, scilicet per futurum, de quo tota illa prophetia intelligitur. Sicut ergo ibi ponitur preteritum, & futurum, & ambo reducuntur ad futurum, ita ponuntur hic in Hebraeo duo tempora eadem, cum dicitur: Ecce, virgo concipiet, & pariet filium, ergo eodem modo reduci poterunt, & debent ambo ad vnum tempus, scilicet ad futurum, ut dicatur secundum litteram nostram: Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

Ad 5. rati-
onem.

Ad quintum argumentum, quando dicitur, quod non conuenit ista prophetia Christo, quia de isto puero dicitur, quod vocaretur nomen eius Emmanuel, sed nomen Christi non fuit Emmanuel, sed Iesus, ut in Hebraeo vocatur, aliter appellatur Iosua,

Respondendum est, quod mater Saluatoris nostri, nec Angelus, qui praeuocauit nomen eius antequam in vtero conciperetur, non vocauit eum Emmanuel, sed Iesum, immo nec vocare sic conueniebat, quia hoc dicere, erat ac si nullum imponeretur ei nomen. Velut si cum aliquis nasceretur, parentes eius vocarent eum hominem. Nam hoc ei a natura inerat, nec oportebat, ut quisquam tale imponeret nomen. Sic autem se habet ad redemptorem nostrum, quod vocetur Emmanuel, sicut ad nos, quod vocemur homines.

Pro hoc considerandum est, quod nominum quaedam sunt ab impositione, & voluntate nostra, ita quod nisi imposuerimus non erunt, alia autem sunt, quae conueniunt per naturam, etiam si nullus illa imposuerit. Prima sunt, ut Sortes, Plato, Petrus, & similia. Nihil quidem ista nomina signant, quod secundum naturam conueniat ei, cuius sunt nomina, sed sola voluntas nostra causa impositionis horum nominum est.

Alia autem sunt nomina, quae secundum naturam conueniunt rebus, etiam si nullus imposuerit illa, sicut nomina speciei, vel generis. Cum enim aliquis nascitur ab homine nomen illius est homo, vel animal, & hoc est secundum naturam, id est secundum principia substantialia, quae in eo sunt. Sunt ergo aliqua nomina secundum speciem, aliqua autem secundum voluntatem, & impositionem. secundum impositionem voluntaria est hoc nomen Iesus, quod Angelus praeuocauit. Nam quamquam in re sic ipse saluator esset, sicut nomen suum significat, tamen voluntarium fuit, quod istud nomen poneretur, quoniam poterat aliquid alterum poni. Erant enim alia nomina, quae ei secundum naturam conueniebant, scilicet, quod vocaretur homo, quia verus homo erat, sicut nos. Etiam erat nomen suum secundum naturam Deus, quia vere Deus erat, sicut nos veri homines sumus. Non igitur oportebat, ut aliquis ei ista nomina imponeret, sicut non oportet, ut cum nos nascimur, aliquis nos homines vocet. Sed haec numerentur in Christo per hoc nomen Emmanuel, significat enim Emmanuel nobiscum Deus, scilicet quia Deus est in natura nostra, & hoc nihil aliud est, quam quod aliquis simul habeat duas naturas, scilicet diuinam, & humanam. Non igitur oportebat, quod istud nomen Emmanuel imponeretur Christo, quia sibi inerat. Et quando propheta dixit, & vocabitur nomen eius Emmanuel, non voluit designare, quod istud nomen Emmanuel imponeretur Christo, sed quod ipse esset Deus, & homo simul, secundum quod conueniret ei istud nomen Emmanuel quamquam nullus illum sic vocaret.

Ad 6. argumentum, cum dicitur, quod de isto puero nascituro dicit, quod butyrum, & mel comederit, ut sciret reprobare malum, & eligere bonum, & quia istae sunt dispositiones ad intelligendum acutius de Christo tamen hoc negamus, quia dicimus ab instanti conceptionis suae fuisse sapientia plenus, & non didicisse per tempora.

Dicendum, quod quantum ad hoc, quod est comedere butyrum, & mel qualiter se habeat ad intelligere, & qualiter ista in Christo fuerint, postea in secunda particula huius dicetur.

Ad aliud tamen, quod est Christum in tempore didicisse, vel non.

Respondendum est, quod consideratur dupliciter, aut quantum ad realitatem, aut quantum ad apparentiam. Quantum ad apparentiam quidem dicendum, est quod Christus proficiebat in sapientia, quia a primordio aetatis suae, vique ad maturam aetatem,

Nominum
alia a natura
alia a voluntate.

tem, in qua predicare cepit, semper visum est, quod proficeret in sapientia. Sic apparet Luc 3. c. cum dicitur. Et Iesus proficiebat sapientia, & etate, & gratia apud Deum, & homines, id est videbatur proficere in omnibus istis, quia quotidie ibat per continuos successus, scilicet quantum de etate accipiebatur, tantum, & de virtute.

Et considerandum est, quod est quaedam scientia in intelligentia, secundum quod per intellectum aliquid cognoscimus, est alia in experientia.

Accipiendo primo modo dicendum est, quod Christus non proficiebat, quia ab instanti suae conceptionis fuit perfectus in omnibus, quae postea intellexit. Si autem accipitur pro scientia, quae est in experientia, dicendum est, quod Christus vere addiscebatur. Nam quamquam ipse cognosceret quantum futurus esset labor, aut dolor in eis, quae passurus erat, tamen quantum ad experientiam nesciebat quantum dolor esset, quia nullum vnquam dolorem, aut laborem passus fuerat. Et quia quotidiani ei labores atque dolores eueniebant, necessarium erat, ut quotidie plura sciret. Sic habetur ad Hebraeos 3. c. cum dicitur. Etenim cum Dei filius esset, didicit ex eis, quae passus est, obedientiam.

Ad 7. argumentum quando dicitur, quod Isaia de hoc puero in sequenti capitulo, ait antequam sciat puer vocare patrem, & matrem, auferetur fortitudo Damasci: Sed non potest intelligi de Christo, secundum quod nos dicimus, quia tunc esset aliquid tempus, in quo Christus nesciisset vocare patrem, & matrem. Respondendum est istud Propheticum dictum satis stare conuenienter. Nam quamquam Christus secundum quod Deus ab aeterno esset, tamen non fuit homo ab aeterno, quia in tempore assumpsit humanitatem, & quia antequam ipse assumpsisset carnem nostram, destructa fuit Damascus, scilicet non multis temporibus postquam dicta sunt ista ad regem Achaz, verum est, quod antequam sciat vocare puer patrem, aut matrem, auferetur fortitudo Damasci. Et non solum antequam sciret vocare, immo antequam esset ille puer, id est in natura humana assumpta, & vocaret patrem, & matrem. Respondebitur non esse inconueniens, quia cum fuerit aliquid tempus, in quo Christus in quantum homo nondum erat, & nec mater sua, nullatenus erat impossibile, quod nesciret vocare patrem, aut matrem.

Item adhuc dicendum est, quod postquam Christus homo natus de Virgine est, non semper sciuit vocare patrem, & matrem, prout scire quandam experientiam vocat. Nam quamquam anima Christi ab instanti conceptionis plena esset omni sapientia, & sciret formare quasque voces, tamen Christus aliquo tempore fuit, quo voces non formauit, scilicet quod quamquam sciret loqui, tamen non locutus fuit immediate, ut natus est, sed eo tempore, quo alii loqui solent, & hoc fuit propter duo, primo quia ad hoc, quod aliquis loquatur, oportet quod sit aliqua conceptio in intellectu, quam per vocem exprimere velit mediante potentia interpretatiua. Oportet etiam esse alterum, scilicet quod in organis locutionis sit conueniens dispositio ad formandam vocem. In Christo autem a principio quamquam vnum eorum esset, ambe tamen perfecte non erant, sicut patet inuenti. Secundum, propter quod Christus a principio suae natiuitatis loqui non debuit, dato quod potuisset: fuit, quia secundum naturae conditionem nemo a principio loquitur articulata verba depromens, quamquam prolatus emittat, quae vox articulata iter est omnium vocamentorum prouementum ex ipsa conditione mortalitatis. Ad formandum autem articulatum vo-

cem aliqua determinata conceptio requiritur, & non solum dispositio in organis vocalibus, sed etiam dispositio in organis phantasticis, ut sint ibi conceptiones specierum, per quas tanquam per quaedam media incorporalia prompte, & pure specierum deriuntur conceptio intellectus nostri in vocem. Ad hoc autem tempus aliquantum requiritur. Unde a principio nullus potest habere organa phantastica disposita, ita ut voces formare possit, ideo vires naturae excidit aliquem hominem loqui posse quando natus sit, sed vique ad aliquantum tempus. Quod quidem non est valde paruum, ut satis apparet. In quibusdam autem priusquam in alijs est secundum varietatem dispositionis organorum phantasticorum, & secundum communicationem aliorum, qui infantulum ad formandas voces magis, aut minus erudiant. Christo ergo non conueniebat, ut a primordio natiuitatis suae loqueretur. Nam cum hoc esset supra vires, aut preter commune modum aliorum naturaliter agentium, Iudei videntes hoc extimassent Christum aliquid monstruosum esse, & deitassent eum semper concepta de eo mala opinione, quod non conueniebat, ergo non locutus fuit a principio. Patet etiam hoc, quia Luca 3. cap. dicitur, Iesus autem crescebat sapientia, & etate, & gratia apud Deum, & homines, id est quod videbatur quotidie gradualiter crescere, si tamen Christus a principio locutus fuisset cum natus est, non videretur crescere quotidianis argumentis in conspectu hominum, sed simul accepisse magnam sapientiam. Ideo dicendum est, quod Christus non locutus est immediate, ut natus est, & sic satis patet ad istud argumentum.

Ad 8. argumentum, quando arguebatur, quod non posset intelligi de Christo, quia Isaie 8. c. dicitur antequam puer sciat vocare patrem, vel matrem, auferetur fortitudo Damasci, ergo iste puer patrem, & matrem habebat, quod de Christo non conceditur. Respondebit fortassis quispiam, quod Christus patrem, & matrem habebat, quia pater suus erat Deus, mater autem beata Virgo, sed hoc non applicatur, quia quodcumque assignatur alicuius pater, & mater assignatur secundum eandem generationem, & natiuitatem, ita quod ista duo sint, tanquam duo principia eiusdem generis concurrentia in unitatem principij agentis, sed Deus, & virgo Maria non concurrunt in unitatem principij agentis in eadem generatione, sed Deus est pater in generatione aeterna, in qua nulla est mater, & beata Virgo est mater in generatione humana, in qua nullus est pater. Non ergo potest dici habere Christus patrem, & matrem secundum modum loquendi nostrum, quia non habet eos secundum idem.

Item quoniam si daremus Christum isto modo habere patrem, & matrem, non poterat applicari dictum propheticum. Erit namque falsum, & tunc non stabit, quod antequam puer sciat vocare patrem, & matrem auferetur fortitudo Damasci. Nam iste Christus filius Dei ab aeterno sciuit vocare patrem suum Deum, cum sit ens perfectissimum, ergo prius sciuit vocare patrem & matrem, antequam auferetur fortitudo Damasci, ergo non accipitur isto modo Christus accipere patrem, & matrem.

Item, quia in littera Isaia 8. c. dicitur: Antequam puer sciat vocare patrem, & matrem &c. ergo iste, qui aliquando nesciebat vocare patrem, & matrem, erat puer, sed Christus secundum quod puer non habet patrem, & matrem, quia Christus ut homo solum matrem habuit, ergo iste puer sic acceptus habere patrem & matrem non potest. Et si accipiat, ut habet patrem, & matrem, iam non vocabitur puer, quia non est secundum vtrumque puer: vllatenus igitur

Hebræorū
interpretatio
loci
Isaie, ecce
virgo concipiet.

Igitur non potest stare ista solutio. Dicendum igitur est, quod iste puer, de quo hic dicitur, est Christus, & de hoc intelligitur, quod antequam sciret vocare patrem, & matrem auferetur fortitudo Damasci, sicut supra dictum est, & expositum: iste tamen, ut puer habuit patrem, & matrem, quia matrem veram habuit, scilicet virginem benedictam, patrem autem secundum carnem nullum habuit, tamen ab omnibus putabatur habere patrem. Aliqui namque de fornicatione eum natum existimabant putantes, quod Ioseph vir Marię non erat potens generare pre senectute, & sic, quasi per improprium eum ex fornicatione natum dicebant, ut cum semel Iudæi responderunt ei, dicentes, Nos ex fornicatione nati non sumus, quasi dicerent, tu es natus ex fornicatione, & nos nequaquam. Alii autem melius de Beata Virgine existimauerunt, dicentes, Christum esse filium Ioseph, & ista erat communis opinio. Sic habetur Luc. 3. cū dicitur: Erat Iesus incipiens, quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Ioseph, & alibi eum vocabant filium fabri, scilicet filium Ioseph, qui erat faber lignorum. Propheta autem quantum ad hoc non curauit multum attendere veritatem, sed magis opinionem, dicens: antequam sciret vocare patrem, & matrem. Et causa huius est, quia intentio principalis non fundatur in hoc, ideo non curauit radicem veritatis, sed opinionem, si tamen fuisset id, quod principaliter intendere propheta, posuisset veritatem rei, non curans de opinione. Et sic patet solutio ad argumenta Iudeorum, tam quæ faciunt, quæ quæ facere possunt.

Tertia pars, & vltima huius primę particule est de ex positione Iudeorum circa istam Isaie auctoritatē, & ipsi non exponunt omnes concorditer. Nam aliqui exponunt de rege Ezechia, dicentes, quod iste fuit genitus de quadam puella, quæ vocatur alma, quia parua & grata erat, & hoc fuit datum in signum regi Achaz, quod vxor sua conciperet, & pareret, & vocaretur nomen eius Emmanuel. Et ad hoc agere videtur id, quod habetur Isaie octauo capitulo, scilicet, & erit effusio alarum eius operiens latitudinem terre tuę Emmanuel: Ezechie enim hoc proprie cōuenit, quia ipse fuit filius regis Achaz, & successit ei in regnum, atque dominatus est toti terre Iudę, cuius latitudinem impleuerūt alę regis Assyriorum, de quo ibidem agitur. De isto etiam satis applicatur, quod postea sequitur: Butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum. Nā iste qui erit filius regis, nutriebatur delicate, & dabatur ei alimenta, quæ essent conuenientia ad disponendum phantasiam, & cetera organa interiora, quæ requirit intellectus ad subleuandum sibi, ut sic intelligere valeat conuenienter, & his habilitabatur ad sciendū iudicare, quod bonum esset, & reprobandum, quod malum esset.

Sed ista expositio non videtur stare conuenienter. Primo, quia in principio literę Isaie dicitur: Dominus ipse dabit vobis signum, siue ergo accipiat signum pro aliquare miraculosa, sicut est modus loquendi in sacra Scriptura, siue prout est significatum futurorum, non conuenit aliquo horum modorum, quia conceptio, & partus regis Ezechie non fuit penitus admirabilis, cum concedatur, & asseratur ab ipsis Iudæis modo naturali factus. Nec accidit aliquod alterum in illius conceptione, & partu, quam in aliorum conceptionibus euenire solet. Non igitur erat signum, id est admirandum aliquid. Nec erat etiam signum, prout est signatum, & corroboratum eorum, quæ Deus daturus erat, & promittebat regi Achaz. Nam ea, quæ naturaliter sunt non sunt signa eorum, quæ super naturaliter accidunt, cum non habeant

aliquam coherentiam cum illis, nisi inquantum Deus dat illis, quod sint signa. Nam si aliquid naturale esset signum eorum, quæ supernaturaliter accidunt, cum in omnibus naturalibus equa applicatio ad Deum sit, cum omnia equaliter a Deo proueniant, fieret, ut omnia naturaliter facta, aliquorum supernaturalium signa forent, quod inconueniens est. Naturalia ergo supernaturalium operationum, aut eorum, quæ Deus se facturum promittit, signa non sunt.

Ra. Salomon volens assignare in hoc quomodo signū proprie assumitur, dicit quod hic erat aliquod miraculum secundum, quod ista conceptio pueri, quæ hic dicitur esse signum eorum, quæ Deus promittebat regi Achaz. Et dicit, quod quamquam ista conceptio, & partus pueri fuerit naturaliter contingens, tamē miraculum fuit, quod prædiceretur sexus pueri nascituri. Nam dictum est, quod nasceretur filius, & vocaretur nomen eius Emmanuel, sed cognosci, an esset masculus, vel femina antequā nasceretur, miraculum quoddam erat.

Ad hoc dicendum est, quod non potest stare. Nam quamquam apud vulgares hoc incognitum sit, qui de secretis nature nihil inuestigant, apud eos tamen, qui sapientes tam inter Philosophos, quam inter medicos sunt de hoc aliqua cognitio est. Sunt enim aliqua signa, per quæ hoc cognoscitur, & ponit ea Arnaldus de villanova in quodam libello, quem de embione confecit.

Et si forte arguas, quod quamquam medici hoc cognoscant per coniecturas, per certitudinem tamē non cognoscunt.

Dicendum tamen, quod hoc non multum differt, & tamen si adhuc ad hęc attendere vellemus, dicendum esset, quod quamquam homines plene non cognoscant tamen de moribus hoc nouerunt certissime, quoniam omnia naturalia cognoscunt. Nihil tamen ipsi vltra cognitionem naturalem habent, cum in verbo nihil cognoscant, quia hæc cognitio est præmium beatorum.

Sed adhuc obijcies ista nihil esse, ac semper miraculum esse, quod sexus pueri nascituri prædiceretur. Nam quando aliquis est in vtero cognosci potest a medicis, vel Philosophis an masculus, vel femella sit, ante decisionem tamen seminis nemo nouit naturaliter. Repugnat enim nature, ut rem non existentem in natura ex principiis nature quis cognoscat, sic ergo esset de puero isto, quod esset miraculum prædicere sexum eius antequam esset in vtero.

Ad hoc respondendum est, quod miraculum quidem est si antequam quisquā concipiatur aliquis per certitudinem denunciet de illo, quod erit, & quod erit masculus, vel femella. Et hoc modo, nec quisquā homo nec demon, nisi a Deo certificatus prænunciare potest. Hoc autem non applicatur ad propositum secundum intentionem Iudeorum, quia ipsi dicunt tempore huius locutionis ad Achaz conceptionem factam fore, cum dicat litera in Hebræo: Ecce, virgo concepit, & pariet filium. Existente autem fetu in vtero satis cognosci potest de ipso secundum modū suprapositum an sit masculus, vel femella, siue accipiat secundum cognitionem hominum, siue secundum cognitionem demonum, ergo non erat miraculum ex fundamento suo, quod cognosceretur sexus pueri nascituri, & sic non esset signum.

Item non videtur conuenienter assignatum, quod natiuitas pueri huius esset signum, & conceptio iuuenicule illius, si poneretur iuuenicula pro puella corrupta. Nam tunc cum omnes feminae sic concipiant, & pariant cum corruptę fuerint, non videtur esse miraculum nec signum aliquod, nisi pro aliqua specialiter

cialiter assumatur. Si autem ponatur, p. virgine, sicut litera nostra ponit, quæcunque illa virgo sit, quæ in virginitate existēs concipiat miraculum erit, & non oportet explicare, quæ virgo illa sit, sed hic nihil determinat, quæ mulier ista fuerit, ergo oportet, quod assumatur pro virgine, & non pro corrupta.

Item non conuenit, quod exponatur pro rege Ezechia, quia istud signum prædictum est futurum, scilicet: Ecce, virgo concipiet, & pariet filium. Sed manifestum est, quod quando ista dicta sunt, Ezechias natus erat, & habebat annos tredecim, vel nouem ad minus. Quod patet, quia Achaz pater Ezechie regnauit annis sexdecim in Iuda, ut patet 4. Regum. 16. capi. & Ezechias erat 25. annorum cū in regnare cepisset, ut patet 4. Regum. 18. ergo in anno, quo cepit regnare Achaz, erat Ezechias annorum 9. ergo dato, quod in eodem anno dicta fuissent ista verba ad Achaz iam natus esset Ezechias, & haberet annos nouem. Potissime, quia multi doctores in hoc concordant, quod ista verba dicta fuerint in anno 4. regis Achaz, & tunc Ezechias esset tredecim annorum, & sic quomodocunque ponatur erit natus hoc tempore, quo ista verba dicebantur ad Achaz, quod est contra literam, cum dicitur in ea, & pariet filium.

Item non potest stare, quia repugnat ei litera, quæ habetur Isaie 8. c. scilicet antequam sciat puer vocare patrem, & matrem auferetur fortitudo Damasci. sed manifestum, quod ante sciuit loqui Ezechias, quam auferetur fortitudo Damasci, & vocare patrem, & matrem, quia dato, quod fortitudo Damasci ablata fuisset immediate, ut dicta sunt ista verba ad Achaz, iam Ezechias sciret vocare patrem, & matrem cum in tempore, quo ista verba dicta sunt, esset Ezechias annorum nouem ad minus, ut supra probatum est, non igitur potest intelligi de Ezechia.

Alia est positio circa hoc Rab. Salomonis, & quorundam aliorum Iudeorum, scilicet quod, non fuit iste puer, de quo hic dicitur Ezechias, sed filius Isaie. & probat, quod non fuerit Ezechias, quia iam natus erat. Sed dicit de filio Isaie, quod Isaia tunc accessit ad vxorem suam, & cognouit eam atque cōceperit. Et hoc manifestatur sequenti capitulo, cum dicitur: Et accessi ad prophetissam, & concepit, & peperit.

Sed ista positio stare non potest, quoniam patitur eadem inconuenientia, quæ superior positio, quamquam non omnia illa. Et patet, quia non potest conuenienter poni tanquam signum ista natiuitas, & conceptio pueri huius aliquorum, quæ Deus facturum sese promittebat. Nam ista natiuitas, & conceptio nullo modo erat miraculosa, ita ut esset conueniens testimonium rerum quas Deus facturus esset.

Et si dicatur, secundum quod dicit Ra. Sa. quod erat signum illarum rerum, & miraculum cum prædiceretur hic sexus pueri futuri.

Dicendum est, quod non potest stare, sicut supra probatum est, quod in cognitione hac miraculum nullum erat.

Item Rab. Salo. applicat auctoritatem Isaie, quæ habetur 8. c. vbi dicitur: Antequam sciat puer vocare patrem, & matrem auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samarię corā rege Aegyptiorum, & Assyriorum scilicet, dicens, quod paulo postquam ista dicta sunt, quæ habent in 7. c. Isaie ad ipsum regem Achaz venit rex Assyriorum in Damascum, & abtulit fortitudinem eius occidens regem eius Rasin, & transtulit populum eius in Cirenem. De Samaria autem, quæ ad regem Israel, scilicet ad Phacee pertinebat, dicit, quod paulo post coniurauit Osee filius Hela contra Phacee, & occidit eum atque regnauit, & sic potuerunt ista facta esse antequam puer ille filius Isaie

A sciret vocare patrem, & matrem. Sed hæc nō possunt stare, quoniam Ra. Salo. præsupponit, & asserit fuisse natum hūc filium Isaie, qui vocatur Emmanuel anno quarto, vel quinto regis Achaz, quo supposito non possunt stare, quæ ipse applicat. Nam dicit, quod eodem anno, quo mortuus fuit Rasin rex Damasci a rege Assyriorum coniurauit Osee filius Bela contra Phacee, & occidit eum, sed Osee regnare cepit anno duodecimo regni Achaz, ergo in isto anno fuit mortuus Phacee rex, & Rasin rex Damasci, ergo isti quando mortui sunt, erat iste puer, qui vocatur Emmanuel annorum octo, vel septem ad minus, quia eum nati dicit in anno quarto, vel quinto regni Achaz. Sed ante annum octauum, & septimum pueri sciunt vocare patres, & matres, ergo non potest stare ista expositio, cum litera dicat auferendam fortitudinem Damasci antequam puer sciret vocare patrem, & matrem.

Item non potest stare ista expositio, quia in litera eiusdem 8. capi. dicitur antequam puer sciat vocare patrem suum, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samarię coram rege Assyriorum. sed spolia Samarię non accepta sunt a rege Assyriorum ante annum nonum regni Osee, ut patet 4. Regum. 17. cum dicitur, quod rex Assyriorum ascendit Samariam, & obsedit eam tribus annis, anno nono Osee regis Israel cepit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israel in Assyrios, ergo vsque ad annum nonum regni Osee adhuc iste puer, qui vocatur Emmanuel nesciebat vocare patrem, & matrem, scilicet in isto tempore puer, qui erat filius Isaie, & vocatur Emmanuel secundum Rab. Salomonem.

Sed non statim secundum eum, quia tunc esset ille puer decem, & septem annorum, in quo tempore nemini dubium est esse homines discretionis. Hoc probatur, quia ut ipse dicit iste puer natus est anno quarto, vel quinto regni Achaz, a quo tempore vsque in annum duodecimum eius quando cepit regnare Osee in Isael transferunt anni octo, & postea transferunt nouem anni regni Osee vsquequo accepta sunt spolia Samarię a rege Assyriorum, qui simul sumpti sunt decem, & septem, ergo tot annorum esset Emmanuel illo tempore, quo accepta sunt spolia Samarię ad minus. Non potest ergo vllatenus iustificari ista positio Ra. Salo. circa istam auctoritatem: Ecce, virgo concipiet &c.

Alia est positio quorundam Iudeorum, quam tenet Rabbi David, qui vocatur Kimhi, quod iste, qui genitus est, atque vocatus Emmanuel non fuit Ezechias, sicut supra probatum est, nec etiam fuit filius Isaie, sicut tenet Rab. Salo. sed fuit filius regis Achaz, non tamen Ezechias, sed aliquis alius, & non fuit ex illa vxore, ex qua suscepit Ezechiam, sed ex alia, quæ esset adolescēcula. Et probat cōtra Ra. Salomonem, quoniam si intelligeretur de filio Isaie diceretur hic: Ecce prophetissa concipiet, & pariet filium, sicut 8. capi. Isaie cum agatur de eadem, ut ipse intelligit, dicitur, & accessi ad prophetissam, & concepit, & peperit. Itemque in litera dicitur: Ecce, virgo concepit, & pariet, ex quo videtur, quod ille, qui vocāus erat Emmanuel in vtero conceptus erat, quando ista dicebantur ad Achaz, sed de vxore Isaie dicitur postea: Et accessi ad prophetissam, & concepit, & peperit, ergo non potest de illa intelligi.

De hoc ad nos nihil attinet, an bene impugnet Ra. Salo. constat namque vtrunque errare, secundum veritatem tamen argumenta ista nihil sunt. Poterat tamen solidius argui contra positionem Ra. Salomonis, scilicet quod non possit intelligi de filio Isaie, quia ipse sit Emmanuel. Nam Isaie 8. c. cum dicat de rege

rege Assyriorum possessum regnum Iudae, dicitur: Et erit extensio alarum eius implebit latitudinem terre tue o Emmanuel. Ergo terra Iudae erat ipsius Emmanuel, sed filius Isaie nihil horum possedit, sicut nec pater suus Isaia, ergo non est ipse, qui vocatur Emmanuel. Dicit autem Rabbi David Kimhi de isto filio regis Achaz intelligi totam istam auctoritatem Isaia, applicando eam, sicut applicabat Rabbi Salo, loquens de filio Isaie.

Sed omnia eadem inconuenientia, quae ponebantur supra sequi ad positionem Rabbi Salomonis de filio Isaia, sequitur ad istam, & quaedam eorum, quae sequebantur ad positionem de rege Ezechia, quoniam in conceptione, & natiuitate istius nullum miraculum fuit, ita ut ipsi esset signum eius, quod Deus praedicebat.

Item ea, quae inducebantur de &c. Isaia, scilicet antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem auferetur fortitudo Damasci. Nam cum iste ponatur natus ex tempore, quo ponebat Rabbi Salo, nati filium Isaia, sequuntur eadem inconuenientia de tempore.

Item, quia eodem &c. dicitur. Et erit extensio alarum eius implebit latitudinem terrae tuae Emmanuel, sed nullus filius Achaz praeter Ezechiam possedit regnum Iudae, ergo non poterat dici de aliquo filio Achaz, quod ipse esset Emmanuel, nec terra illa esset sua, alia quoque induci possent. Restat igitur istam tertiam positionem Iudaeorum inconuenientem esse, sicut ceteras, manente sola expositione de Christo, sicut exponit beatus Matthaeus, & eo modo, quo superius prosecutus sumus. Et sic est huius primae particulae finis.

Inquisitio 2. huius operis. f. quomodo intelligi debeat, quod sub intulit propheta, scilicet butyrum, & mel comedet.

Iudaei hanc particulam ad superiores continuantes dicunt, quod iste puer, qui nasciturus erat, & vocandus Emmanuel, futurus erat magni iudicii, ideo in tenebrae erant dabantur ei butyrum, & mel in cibum, ut disponeretur ad acumen ingenij. Nam alimentorum qualitates ad hoc multum conferunt.

Nobis autem aliter in hoc exponendum est, nam istam auctoritatem cum necesse sit sub eodem contextu totam esse, oportet totam ad idem, & de eodem exponi, sed de Christo priora exposuimus. Necessarium est igitur, ut hanc quoque particulam ad eundem referamus, unde nisi huius littere tenore in parabolico sensu sequeremur, necessarium erat Christum dici saepe comedisse butyrum, & mel, quod fortassis non oportet concedi, quamquam nihil de Christi perfectione diminuit, quod mel, & butyrum comederit, non tamen videretur aliquod magnum, ut Christus mel, & butyrum comederet, nec tale quid prophetia narratu dignum dasset, sed ad aliquod aliud tendere videtur, potissime quoniam quamquam satis bene sit redemptorem nostrum Iesum Christum comedisse butyrum, & mel, tamen comedisse illa, ut sciret reprobare malum, & eligere bonum non est conueniens, quia tunc videretur, quod Christus indigebat aliquibus dispositionibus naturalibus ad hoc, quod haberet ingenium acutius ad intelligendum, quod falsum est. Nam Christus Deus erat, & nihil unquam addiscere poterat, cum omnia sciret. Et quamquam dicatur Luc 3. quod Iesus proficiebat sapientia, & aetate apud Deum, & homines, non intelligitur secundum rem, sed secundum apparentiam. Ad hoc autem, quod Christus sic videretur pro-

ficere in sapientia, non erat necessarium butyrum, & mel, sed si vere proficere debuisset. Non ergo concedendum est, quod comederit butyrum, & mel, ut sciret reprobare malum, & eligere bonum.

Ad hoc autem euidentius cognoscendum attendendum est, quoniam praeter sensum allegoricum, tropologicum, & anagogicum, qui vocantur tropici, vel mystici, & differunt a literalibus, aut historicis, in sacra Scriptura, praecipue in prophetis, est quidam alius sensus, qui videtur esse allegoricus, tamen non est, sed est vere literalis, videtur tamen mysticus, quia non est, quod littera in cortice praefert, sed quidam longe distans, quia quem littera secundum corticem suum ibi facit non est literalis, sed parabolicus, qui autem later sub cortice est historicus, vel literalis. Sic patet in libro Indicum. c. 9. de parabola, quam posuit lotham de lignis sylue, scilicet vngentibus super se regem. Idem patet 4. Regum ca. 14. de cedro libani, & carduo, qui loquebantur ad inuicem. Simile patet Isaia. 1. ubi dicitur, quod leo paleas comedit, & lupus, & agnus accubabunt simul, & de ablactatis mittentibus manus suas in caernas regum. Hoc autem apud omnes prophetas vulgatissimum est, ita ut fere plura in parabolis, quam sine parabolis loquantur. Ea tamen, quae secundum parabolam proferuntur, non sunt secundum corticem litterae accipiendi, nec quae ea protulit sic intellexit, sed ad aliquid valde distans sensum. Sic igitur hic in dictis Isaie quidam parabolicus modus assumendus est, ut non sit sensus, quod Christus butyrum, & mel comedere debuisset, ut sciret reprobare malum, & eligere bonum, sed aliquid alterum importent. Pro quo sciendum est, quod sensus Prophetarum est, quod Christus, de quo littera ista intelligitur, esset nimis intelligens, & differenter ab omnibus alijs, quia alij erant puri homines, ipse autem Deus, & homo erat, quod designat Emmanuel, sicut in praecedentibus dictum est. Et quemadmodum Deus omnia nouit, ita et Emmanuel omnia cognosciturus erat, & ut hoc signaret posita fuerunt de eo quaedam signa, secundum quae alij homines ad sciendum disponuntur, scilicet comedere mel, & butyrum, ita ut intelligatur butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum, id est valde erit sciens eligere bonum, & reprobare malum, ac si comedisset multum de melle, & butyro.

Ad hoc autem aduertendum est, quod magis, aut minus acutius, aut heberius intelligere prouenit ex acumine intellectus, acumen autem intellectus consistit in duobus, primo in quodam lumine intellectus agentis, secundo in dispositione organorum phantasticorum subseruietium intellectui. Lumen intellectus agentis dicitur quaedam virtus, secundum quam intellectus noster se reducit de esse in potentia ad intelligendum ad actualiter esse intelligentem secundum Aristotelem 3. de Anima, scilicet intellectus agens est quo omnia facere, intellectus possibilis est, quo omnia fieri. Ita virtus, secundum quam intellectus noster, qui est totus idem sibi numero reducit se ad actum intelligendi, est in quibusdam maior, in quibusdam minor. Et sic potest homo magis se reducere, & facilius, vel minus difficiliusque. Istud autem lumen intellectus agentis non efficitur in nobis maius per aliquam dispositionem corporalem, quia ipsum est pure spirituale. Nec ad hoc proficit diuersitas alimentorum, aut aliquid alterius exterioris sumptum, sed Deus est, qui potest dare nobis maius intellectus agentis lumen. Alterum, secundum quod homo habet ingenium acutius ad magis intelligendum, vel minus facilius, vel difficilius, est ipsa dispositio quaedam organorum, quae praesupponit, & coexistit intellectui ad actum suum.

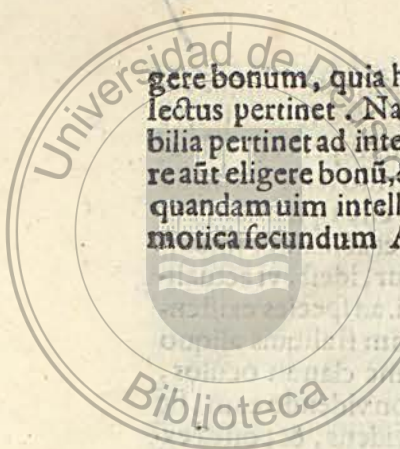
suum, non quod intellectus noster sit aliqua virtus corporea, vel vnita specialiter alicui parti corporis, sicut potentiae organicae sensitiuae, nec consequens vniuersaliter, aut particulariter complexionem corporis, cum sit substantia pure spiritualis, sed requirit organa ad operationem, ut per ea suscipiat species. Nam anima nostra cum sit minor in perfectione inter omnes substantias intelligentes, non est plena formis, sicut ceterae intelligentiae, sed oportet, ut si intelligere debet, quod medicetur ab extra species, per quas intelligat ab ipsis rebus susceptis. Et hoc fieri non potuit sine organis, quae sunt instrumenta quaedam potentiarum animae operantis sentiēdo. Et cum ista organa instrumenta sint ad agendum, oportet, ut ad hoc quod aliquid conuenienter fiat organa sint disposita, sicut in ceteris generibus artificiorum. Nam si artifex habuerit indispota instrumenta artis suae, non poterit conuenienter per illa operari. Intellectus igitur cum non habuerit organa disposita, quae praesupponuntur ad hoc, quod ipse operetur, non poterit conuenienter intelligere. Habet autem intellectus duplicia organa, quorum operationem praesupponit. Quaedam sunt ad assumendas species rerum, alia sunt ad agendum simul cum intellectu. Prima sunt organa sensitiua quinque sensuum corporis, scilicet visus auditus, &c. In his enim intellectus requirit dispositionem, & existentiam. Dico autem existentiam, quoniam si aliquod istorum sensitiuorum organorum deficiat, non habemus species rerum intelligibilium illius generis. Sicut si deficiat visus non habebimus aliquam speciem visum, nec intelligere poterimus aliquem colorem, aut figuram rei quante, quae simul apprehenditur cum colore, sicut ceci nati non iudicant de coloribus, sicut enim Aristoteles ait in 1. Posterior. necesse est illa scientia carere, cuius sensu, & organo caremus. Et sicut ad intelligentiam requiruntur organa, non quidem, quod per ipsa intelligat intellectus noster, sicut per oculum videt, & per aurem audit, sed ut per illa species habeatur, ita requiritur dispositio organorum conueniens, ut conuenienter intelligamus. Nam si fuerint organa indispota non suscipient species conuenientes, & intellectus noster non poterit bene intelligere per illas species, sicut patet de illis, qui patiuntur opthalmiam in oculis, quoniam non bene iudicant de visibilibus. Nam omnia, quae videntur apparent eis alba, & sic iudicare intellectus omnia ista alba, in quo est error. Idem etiam de his, qui patiuntur disturbationem in gustu propter aliquam infectionem humorum, quoniam non bene iudicant de speciebus saporum, sicut ait Aristoteles. Ethicorum libro nono. Requiritur ergo dispositio organorum istorum, per quae suscipiunt species ad hoc, quod intellectus noster bene se habeat in intelligendo.

Alia autem sunt organa, quae adhuc magis necessaria sunt ad intelligere, & ista sunt organa, vel sensus interiores, scilicet sensus communis, imaginatiua, phantastica, existimatiua, & memoratiua, inter quae praecipuum organum subseruiens intellectui ipsa phantasia, & haec differentius ceteris necessaria est intellectui. Nam alia organa exteriora, scilicet organum visus &c. quamquam necessaria sunt ad hoc, quod aliquis intelligat, tamen non sunt necessaria cum intellectus actualiter intelligit, scilicet quod ad hoc, quod aliquis habeat actum intelligendi de homine, vel albedine, oportet, quod hominem viderit, vel albedinem, non tamen est necessarium, quod actualiter hominem, vel albedinem videat, sed sufficiens est, quod aliquo tempore viderit. In phantasia autem aliter est, quia ad intelligendum aliquid necessarium est, ut potentiam phantasticam habeamus, & aliquas spe-

cies in ea habeamus. Et non sufficit, quod aliquando accepimus speciem phantasticam, sed requiritur, ut tunc eam habeamus, & intellectus super eam actualiter conuertatur. Sic enim ait Aristoteles tertio de Anima: Oportet intelligentem circa phantasmata speculari, id est quod ille, qui debet actualiter intelligere necessarium est, ut speculetur, id est, ut actualiter conuertatur ad phantasmata, id est ad species existentes in phantasia. Apparet hoc, nam si aliquis aliquo tempore vidit albedinem, & nunc claudit oculos, poterit intelligere albedinem non videndo eam, sic de illo, qui aliquo tempore fuit videns, & postea excecatus, quoniam iudicabit postea de albedine, & nigredine, nisi multa tempora transierint, quibus ille species deleantur. Non est autem sic de phantastica potentia. Nam si aliquis habet in potentia phantastica aliquas species, poterit per illas actualiter intelligere, si tamen efficiatur ebrius, vel dormiens, non poterit intelligere per illas species, quamuis intellexerit aliquando per illas, cuius causa est, quod per fumos ascendentes in somno, vel ebrietate ex vino ad cerebrum, tunc cellula phantastica disturbatur, & species ibi manentes confunduntur, ita ut per eas nulla, aut valde distorta intellectio fiat. Sunt igitur organa interiora, utpote ipsa phantastica potentia magis necessaria, & magis connaturalia ad actum intelligendi, quam organa exteriora, scilicet sensitiua. Et cum in his omnibus dispositio requiratur, quaedam magis necessaria in phantasia requiritur, quam in ceteris, quoniam cetera organa ad specierum susceptionem operantur, phantasia autem prodest ad actum intelligendi. Et, quando cerebrum alicuius est bene dispositum, ita ut phantasticum organum bene se habeat, dicitur iste totaliter bene dispositus ad intelligendum, & tales homines sunt valde naturaliter ingeniosi ad speculabilia secundum gradum maioris, vel minoris dispositionis organi phantastici. Unde si Deus alicui vult dare donum naturalis ingenij, ut excellentius intelligat super alios homines, dat ei organum phantasticum valde bene dispositum, & hoc sufficit. Et quia istud organum phantasticum est corporeum, disponitur bene, vel male per aliqua naturalia agentia, scilicet secundum conditionem seminis paterni, & materni, secundum quod sunt temperata, vel distemperata, quoniam ex his causatur. Dispositum etiam ex qualitate loci generationis. Ideo homines nati in quibusdam terris sunt acutiores ingenio alijs, sicut declarat Aristoteles 7. Politicorum. Dispositum etiam ad hoc qualitas temporis, & aspectus astrorum tempore generationis, & natiuitatis. Multum namque differt in tali, vel tali tempore natus esse. Dispositum etiam ad hoc ciborum qualitas, & hoc multum agit, quoniam immutat qualitas ciborum corporis nutriti qualitatem, ideo, secundum quod cibi fuerint, ita necesse est alterari corporis qualitatem, & consequenter ipsum phantasticum organum, cum corporeum sit. Ob hoc ceteris paribus necesse est eos, qui melioribus nutriuntur cibis, acutiores esse ingenij, & minus impletos in operationibus phantasticis. Sic autem est de melle, & butyro. Nam cum ista temperate, & conuenienti sumantur tempore, valde mundificant, & phantasticum organum disponunt, ideo ad acumen ingenij satis conuenientia sunt. Et, quia ista ad hanc ingenij bonam cooperantur dispositionem, dicimus de eis, qui viuaces sunt, mel, & butyrum comedisse, ut si arguatur prius ex posteriori, aut causa aliqua in effectu. In Christo autem sic erat, quod ipse erat magis intelligens omnibus, cum verus Deus esset, ideo videbatur mel, & butyrum comedisse.

Dicitur autem, ut sciat reprobare malum, & eligere

Et non, quod sic fuit istud beato Alphonso Abulen. habuit. n. caput grande, & cerebrum magnum.

gere bonum, quia hoc ad quoddam acumen intellectus pertinet. Nam sicut acumen circa intelligibilia pertinet ad intellectum, ita & circa agibilia. Scire aut eligere bonum, & reprobare malum, pertinet ad quandam vim intellectus practici, quae uocatur demotica secundum Aristotelem Ethicorum lib. 6. &

secundum hanc sumus prudentes, uel astuti, idem etiam intelligitur de intellectu speculativo. Nam cum organa phantastica sint conuenienter disposita, ita ut secundum hoc aliquis habeat acumen ingenij ad sciendum bonum, & reprobare malum, habebit etiam ad speculabilia, ut in eis conuenienter intelligat.

Finis Opusculi Alphonsi Toft. Super Ecce virgo concipiet, &c.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI

ABULENSIS

Contra Clericos Concubinaros.

OPVSCVLVM.

QUONIAM ubi maius periculum vertitur, ^a ibi cautius est agendum, ut in c. ubi maius de ele. li. 6. Et quia peccatis exigentibus hodiernis temporibus multi quaerunt scientiam, & pauci conscientiam, teste beato Bernardo in lib. de Conscientia. inquiruntque nonnulli excusationem suorum delictorum per aliorum comparisonem secundum criminum attenuationem, atque de facili conformant sibi conscientias aliquorum suis voluntatibus sententias applicando doctorum. Qui quod bona, vel bene scripserint, non est aliquatenus ambigendum respectu fontalis principij, intentionis videlicet, quod opus qualifcat, & denominat, secundum patrum sententias 4 l. dist. quis. Sed quia in dubijs, quod tutius est tenere, & eligere debemus, ut in c. iuuenis, cum concor. de sponsa. & in foro conscientiae id creditur securius, quod creditur magis Deo placere, siue quod minus distat a veritate, vel magis a periculo: praesertim quia intentio bona non excusat malum opus. l. q. i. non est. Ideo in factis, in quibus periculum vertitur animarum, magis reor standum Alph. Toft. Contra cler. concubinar.

A patrum ac doctorum sententias, qui in partem tutiorem declinare videntur. Quapropter infra scriptas conclusiones secundum sententias doctorum, & determinationes iurum sacrosanctae Ecclesiae in materia clericorum concubinariorum commutare decreui, quas tam in principali quam in incidentibus, & omnibus, & singulis determinationi sacrosanctae Romanae Ecclesiae, & cuiuslibet, ad quem quomodolibet poterit pertinere iudicio, & examine corrigenda submitto.

C ^a Intra corpus militantis Ecclesiae pleraque, incommoda sequi, praecipue spiritualia, quae ideo sunt maiora 22. q. 1. duo, quia puenire certum est ex detestabili vita maculata sacerdotum qui in crimen fornicationis, & concubinae notorie praesumere non verentur, nemo sane metis ignorat. ^b Videntur. Unde Hen. in c. i. de obseruatio. ieiun. dicit quod in illis, in quibus vertitur periculum animae, non quod equius, vel mitius, sed quod tutius est ipsi animae interpretari debemus. De presb. non ordi. c. veniens 30. dist. poterit in fi. & ca. eos, & nota de spon. ca. iuuenis. fm Ho. & lo. An. **PRIMA CONCLUSIO.**

Clerici concubinarum notorii, scilicet, quorum crimen concubinae est ita notorium per sententiam, vel confessionem in iu-

E ^a Crimen & c. Idem si sit clericus iuuenis, qui habet iuuenem foeminam in domo quotidie, & notorie ad mensam. Nam talis, licet dicatur fornicator praesumptus, tamen debet vitari, ut ipse no. in summa. de cohabita. clerico. & mulie. §. & qualiter, verum scripsit autem, idem videtur Hen. tenere in c. q. si quisquam sacerdotum, de coha. cleri. & mulie. dist. 2.

in iure factam, vel per rei euidentiam talem, scilicet, quod nulla tergiuersatione celeri potest, ut quia omnibus in iure, vel in castro commorantibus est notorium, quod capellanus habet concubinam in lecto, vel in mensa, vel filios, vel filias, alias quomodocumque possit notorie certitudo haberi de sua manifesta fornicatione: talis est suspensus a ipso iure, quoad se, & quoad alios, ut in cap. quæsitum. de cohabit. cleric. & mulier. & ibi Doct.^b De hoc nemine discrepante. Idem Visianus, & Lo. & Bar. & Guliel. in cap. nullus. 32. dist. c. præter hæc, quod vitari habent ex quo crimen est notorium.

^a Ipso iure. Idem Petrus Braco. in repertorio in verbo concubitus addit. si tales post admonitionem concubinas non deserunt, ipso iure sunt priuati. Vincen. 81. dist. Archid. cum Glo. & Ioan. & Guliel. idem tenet do. Ioan. de Ligno, in c. si autem, de vita, & honestate clerico. ubi dicit, quod notorius fornicator est suspensus quantum ad se, & quantum ad alios. idem Hen. in c. si celebrat. de cleri. exc. ministrante. Nota, quod clericus existens in peccato mortali non repellitur a promotione. est tex. in c. ex parte. de tempo. or. glo. in c. sicut nostris. de iure iu. quod non habet locum in clerico publico concubinario. Est extraneus de hoc, quæ incipit. Speciosus. de qua semper fit mentio in qualibet collatione ecclesiastici beneficii.

^b De hoc nemine. Item Io. An. in nouella, in c. si celebrat. de cleri. ex. 4. in glo. idem videtur tenere de notorio ad medium glo. dicit sic. cum igitur simoniaci, & notorii fornicatores suspensi sint ab officio. quoad se, & quoad alios, & propter crimen, licet accusare. 32. dist. §. verum, restat secundum Ho. quod si celebrant incurrunt irregularitatem, & etiam post penitentiam non debent celebrare, donec cum eis per sedem Apostolicam dispensetur. idem ibi Hen. & quoad suspensionem, & quoad irregularitatem.

SECUNDA CONCLUSIO.

Clericus in mortali existens peccato, peccat mortaliter quodcumque aliquem facit actum circa diuina. putat tangendo & tractando sacramenta, etiam sine apparatu, & ingerendo se diuinis, nisi primo confitetur. Hæc est sententia Theologorum signanter S. Tho. 3. parte Summæ. q. 64. artic. 6. & aliorum ad idem. 4. Senten. distinct. 24.

^a Etiam sine apparatu. Quod iste sacerdos in mortali existens peccato peccat mortaliter exequendo ordinem suum. Probatur Deute. 16. quod iustum est exequi ex qua lege diuina concluditur, quod interdicta est sibi executio, nisi sancte, & iuste, & impollute pertractet, quæ sancta sunt. Immo talis sacerdos est velut blasphemus, & deceptor secundum beatum Dionysium in Epistola ad Demophilum, ex quo indigne suum officium exequitur, & sic mortaliter peccat quoties huiusmodi actum faciunt. Hæc est conclusio S. Tho. 4. Senten. dist. 24. unde dicit beatus Dionysius

c. 1. Ecclesiasticæ hierarchiæ. Immundis symbola, id est sacramentalia. Secus autem esset, si in aliqua necessitate aliquod sacramentum tangeret, vel exequeretur in casu, in quo laicis esset licitum, sicut baptizare in articulo necessitatis, vel si corpus Christi in terram proiectum colligit, & hæc etiam est conclusio Abbatis, & Ray. & Ber. in casibus inferius assignatis. scriptum namque est. Sacerdos in quacunque macula fuerit, non accedat offerre oblationem Deo, ut in c. sacerdotes 1. q. 1. & Leui. 21. Unde, sicut bonus minister comparatur Paulo, ita indignus comparatur diabolo in omnibus, in quibus exequitur suum officium, licet gratia non valeat impedire quantum est in se, ut in c. si fuerit 1. q. 1. & talis sacerdos indignissimus, & vilissimus a Deo, & hominibus reputatur, qui indigne, & pollute tractat diuina sacramenta. Unde tex. 1. q. 1. vilissimus computandus, nisi præcellat scientia, & sanctitate quæ est honore præstantior.

^b Nota, quod alij criminosi, scilicet adulteri, fures, periuri, & huiusmodi, licet propter peccatum non debeant celebrare, quando sunt in peccato, tamen nexibus constitutionum non habent ligatam executionem sui ordinis, quoniam quantumcumque egerint penitentiam sine alia reconciliatione liceat eis exequi suum ordinem, salua tamen distinctione, quam nota. in c. ex tempore de tempo. ordinatio. Idem videtur dicendum de excommunicatis occultis, & de alijs huiusmodi, quod quando tolerantur ab Ecclesia, executionem ordinis conferunt. arti. 6. q. 5. c. 2. & 1. q. 1. Christus. hæc omnia per Innoc. in c. 1. de schisma.

TERTIA CONCLUSIO.

Audientes a Missam notorii concubinarum peccat mortaliter, nec excusantur,

^a Quod audientes. Statim cum reliquerit concubinam eius missam audire possumus. Sed idem dicit Archidia. in c. propter hoc 32. dist. 7. Inno. in c. sicut. de cohabit. cleri. & muli. dicit pena iuris cessasse si sacerdos cesset a peccato, quantum ad hoc, ut alij possint audire eorum officia, ipse tamen non debet celebrare sine dispensatione, & absolutione, ex quo notum fuit crimen eius. De qua materia vide late per Spec. de offi. dele. §. iuxta propositionis. Idem sentit Ho. de simo. c. tanta. & de sententia ex. cum medicinalis, §. quod notorius fornicator quantumcumque penitentiam agat, nunquam celebrare debet ante obtentam a sede apostolica absolutionem, alioquin contrahit irregularitatem. Hæc Archidia. in c. ad hæc 32. dist. quod idem Io. de Lig. in c. autem.

^b Peccant. Probatur etiam audientes peccare mortaliter postquam fuerint de iuris prohibitionem informati: qui enim prohibitionem canonicam ex contemptu transgreditur, effici iubetur anathema. ut in c. si quis omnem 1. q. 6. quoniam blasphemare sanctum Spiritum videtur, qui contra canones non necessitate compulsus, sed voluntarie, aut proterue agit, aut loqui præsumit, aut facere volentibus consentit. Talis enim præsumptio manifeste vnum genus est, blasphematum Spiritum sanctum, cuius dono dictati sunt sacri canones. Hæc sunt verba illius c. violatores, 25. q. 1. c. Mortaliter. In hoc etiam concordat Dom. Fran. de Zaba. vtriusque iuris monarcha Cardinalis, de cohabit. cleri. c. quæsitum, dicens in prima sui q. quam ponit in hac materia, quod est phibitum sub pena peccati mortalis audire diuina officia, & percipere sacramenta a simoniaticis, & notorijs fornicatoribus altero de tribus modis. Quod fallit secundum ipsum de baptismo, & penitentia, & Eucharistia, & mortis necessitate.

te. Et secundum Inno. & Ho. de here. in c. fraternitatis. tenent, quod ab istis fornicarijs non debent recipi sacramenta, & sunt inobedientes constitutionibus Ecclesiæ, qui ab eis recipiunt, sed in necessitate, licet eis sit licitum Eucharistiam alijs tradere, non possunt confiteri, nec possunt extremam unctionem in articulo mortis alicui conferre, cum sit generalis prohibitio. & sic patet, quod sunt, & in necessitate suspensi a collatione sacramentorum præter illa concessa superius. Hæc Inno. & Ho. Et tenet ipse Fran. ibi, quod hoc sit prohibitum tam concubinæ quam filijs ipsius presbyteri, dum tamen in apparatu, alias non.

tur, nisi ignorantes iura. Hæc est sententia sancti Tho. 3. q. De Quolibet. Quod clare elicitur ex cap. si qui sint presbyteri 81. di. nam ibi prohibetur fidelibus indistincte, ne audiant istorum concubinariorum notiorum officia, & qui contra facit, incurrit peccatum paganismi, & idolatriæ, & ariolandi scelus, quod est grauissimum peccatum, & crimine Deo multum detestabile, ut patet 1. Regum 15. c. vbi propter inobedientiam Saul amisit regnum describitur, dicente Domino per prophetam. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere. Super quo passu beatus Tho. Secunda Secundæ 15. quæst. articulo 2. dicit, quod comparatio Saulis non est æqualitas, sed similitudo, quia inobedientia redundat in contemptum Dei, sicut & idolatria magis. Omnis enim inobediencia est de genere suo peccatum mortale secundum beatum Tho. Secunda Secundæ quæst. 15. articulo 1. siue inobedientia sit contra præcepta Dei, siue contra præcepta superioris. Et parochiani possunt excommunicari si non pareant canonicis institutis 19. dist. ca. nulli. unde dicit Pe. de Sali. in cap. alle. si qui sunt presbyteri, quod benedictio sacerdotum vertitur in maledictionem audientibus eorum missam, vel officia illorum. videlicet qui scienter, quia ex hoc incurrunt peccatum, & ideo sunt digni maledictione. Unde dicit ibi Eugenius. Peccant qui ad eorum orationem accedunt. Et sic manifestissime apparet, quod parochiani peccant mortaliter postquam fuerint instructi de tam rigorosa prohibitione Ecclesiæ, si qui contrafaciant. Istud ideo fit, ut sacerdotes corrigantur, & non faciant populum delinquere. De quo in cap. vestra. de cohabit. cleri. cum iuribus allegatis ibi. Qui enim alios cum potest ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat, ut in c. 2. de hæret. Alph. Toft. Contra cler. concubinar.

A Etiam Ecclesia statuit eos vitare propter eorum correptionem, & periculum, quod imminet animabus, ut tollitur, & nota in dicto cap. vestra, & ca. quæsitum. Grauius ergo peccaret, si sacrosanctæ matris Ecclesiæ sanctio contingeretur, si hoc medicinale genus vitandum in proximum publice delinquentem, quæ est ab Ecclesia instituta quæstionis modo scienter, vel ex affectata ignorantia, quæ dolo comparatur, omitteretur: cum sit medicina omnis namque poena secundum philosophum in 4. Ethic. & nota in cap. cum medicinalis. de senten. ex libro 6. Est medicinalis, quæ a fidelibus sine periculo animarum non potest omitti, quia est medicinale. Quod est bene aduertendum.

Istud

^a Officia. Quod audiens missam publici concubinarum certificatus de prohibitione Ecclesiæ peccat mortaliter. Probatur ille, qui accipit medicinam ab aliquo infirmo ex cuius oblatione sequitur mors corporalis peccat mortaliter: patet quia facit contra præceptum, de qua loquitur. Non occides, sed quicumque auferit a tali sacerdote hanc poenam, si non audire eius missam auferit sibi medicinam. si peccandi licentia ceteris auferatur, & ad poenitentiam fructum trahatur, ut in ca. vestra, de cohabit. cleri. & mulier. Quod poenæ sint medicina, patet secundum philosophum lib. Ethic. ex qua oblatione sequitur mors corporalis secunda, quæ est deterius quam prima, cum sit sempiterna, ut dicit beatus August. talis peccat mortaliter. Ista etiam conclusio patet ex decretis posit. 32. dist. nullus. 81. dist. si qui sunt. vbi grauissime peccare censentur transgredientes. Item quod talis peccat mortaliter probatur: ille, qui præceptum transgreditur, peccat mortaliter: sed ille, qui audit a tali Missam, præceptum transgreditur: ergo mortaliter peccat. Et hoc probatur distinct. c. per hæc, vbi dicitur. Hæc autem præcipiendo mandamus, ut nullus audiat missam sacerdotis, quem scit indubitanter concubinam habere. Hæc etiam est constitutio sancti Thomæ 4. Sent. dist. 13. artic. 3. q. 3. b. Accedunt. Super hoc articulo, siue argumento idem sentit quantum ad vitiationem faciendam dom. Fran. Patriarcha de ordine Minorum in libro, qui intitulatur Christianus, parte secunda. videlicet, quando crimen est notorium omnino.

^c Ecclesiæ. Dicit Ioan. de Lig. post Innoc. in c. si autem, de vita & honestate cler. quod non solum ab officio sacerdotali, sed etiam inferiorum clericorum est abstinendum, & non solum a missa, sed etiam ab inferioribus officijs: Immo nec beneficium habebit, nec cum alijs sedebit, & sic electionibus non intererit, & loquitur de notorio fornicatore.

^d Animabus. Ricardus de media villa. 4. Senten. dist. 13. 23. tenet, quod non licet alicui recipere sacramentum Eucharistiam a publico fornicatore, & S. Thom. 4. Senten. dist. 13. & 9. tenet, quod Ecclesia prohibet ab istis sacramenta recipere, & quod peccant ab eis recipientes, nec consequuntur gratiam.

^e Medicinalis. Iuste penitentia sunt, & iam secundum Aug. 5. 83. q. omnis penitentia est inducta, ut per eam omnes homines reducatur ad bonum virtutis. Idem Nicolaus de Lyra super c. 1. ad Romanos.

A 2

Istud enim non est scandalum si parochiani zelo fidei succēsi, & ad salutem animæ suæ, presbyter auctoritate Ecclesiæ quantum in hoc casu iura eis concedunt, nō propria presumptione ipsum publice fornicantē virent, quia vitando miserentur, non vitādo deseruiunt in suum, & illius præiudiciū, seu detrimentum, quod sit scandalum clarum, est fulcimentum, quia vilius scandalum nasci permittitur quam veritas relinquatur. Et in capit. qui scandalizauerit de regu. iuris. Est enim conclusio doct. ibi, & Canonistarum & Theologorum. vbi de scandalo agitur q. veritas vitæ, etiam si sit scandalum, non est relinquenda, signāter in his, quæ sunt de necessitate salutis, vt est in hoc casu obedire præceptis Ecclesiæ, & prælatorum. Istud enim est de necessitate consequendæ salutis, vt est secundum sanctum Thom. Secunda Secundæ. quæst. 4. arti. septimo. idem Dom. Nicolaus de Lyra super Io. capit. 13. & idem Henr. in cap. cum ex iniuncto, de noui operis nunc. Quoniam ista est veritas vite, quoad parochianos prædictos, quæ nisi ex reuelatione diuina non est dimittenda. Ex quo enim aliquid præcipitur ab Ecclesia, vel prælato, licet alias citra præceptum efficitur de necessitate salutis. Hæc est sententia Dom. Nicolai de Lyra, super Ioan. ca. 13. super illo verbo. nisi lauero tibi pedes, quod est notandum ad intelligendum quam implendum sit præceptum Ecclesiæ & prælatorum.

a Salus. Contemptus igitur præcepti Ecclesiæ verus, vel putatiuus causat peccatum mortale. Henr. de celebr. Missæ. cap. dolentes.

QUARTA CONCLUSIO.

EX quo sacerdos est publicus concubiniarius vno de tribus modis, vt in ca. alleg. quæsitum. propria auctoritate non expectata superioris licentia, vel sententia, licet subditis ab eo recedere, & eum vitare, tam in auditione diuinorum, quam susceptione sacramentorum, ex quo iura licentiant eos. Hæc est conclusio dom. Fran. de Zabar. vtriusque iuris Doctoris famosissimi Cardinalis, & Dom. Io. Cal. in c. vestra, & aliorum sequacium. nec obstat cap. suscitantibus. 15. quæst. 11. & cap. nonne. 10. q. 6. vlti. quod licet videantur loqui in illo, qui in crimine deprehenditur, non tamen in notorio illo, scilicet genere notorietatis, de qua lo-

quantur iura in proposito presentis materiæ quod specialius est introductum a iure in odium incontinentium clericorum secundū Hug. & Guliel. in c. alle. si qui sunt presbyteri. Istud etiam probatur. s. deuitandi istos, a fornicatores notorios in diuinis ex. c. vestra, vt manifestè nobis conclusio elicitur. s. quod quandiu ab Ecclesia tolerantur, & non habent rei euidentiam &c. Ab Ecclesia tolerantur duobus modis. Primo modo si crimen est omnino occultum. Secundo modo si penè est occultum, vt quia aliqui sciunt, sed non est diuulgatum, alias non tolerantur ab Ecclesia. Item ad veritatē copulatiuē scdm dialecticos requiritur, q. vtraq. pars sit vera, aliter tota copulatiua esset falsa: cum ergo tex. ponat copulatiuē hæc verba, s. quandiu tolerantur,

a Non expectata. Illud autem quod aliqui fingunt quod debeat in notorio præcedere monitio, salua eorum reuerentia, nihil est: quia nec iure cauetur, nec ratione fulcitur: immo totum oppositum est iuridicū, & est vera conclusio. Et quod non requiratur monitio, nec sententia. glo. in cap. sacerdotes. 2. quæst. 7. sic dicit. si prælati sunt heretici, vel excommunicati, vel simoniaci, vel notorii fornicatores, tunc potest recedere ab eis ante sententiam. Cū igitur tex. in c. vestra. de cohab. cler. dicat indubitanter teneat, nō oportet de iure amplius dubitare, ex quo crimina hñt operis euidentia. b Recedere. Vnde Hug. in cap. si qui sunt presbyteri 81. di. dicit, quod prædictum c. si qui sunt, & illa 32. di. nullus; & propter hoc sunt late sententia quoad suspensionē, & ideo si presbyteri recipiantur tales subditi sua auctoritate possunt se remouere ab eorū officio non expectata alia sententia, licet forte episcopus toleret eos. Sñr. n. i. i. suspēsi a Dño Papa ipso iure. Ar. in al. c. si qui sunt. psbyteri. Id. & Tho. lñ Hen. in c. vñ. ad finē de coha. cle. & mul. tener opin. Inn. dicētis generaliter, q. suspēsum a iure tñ ē sine sententia hoīs, si crimina p. gbus ius eos suspēdit ab officio, vel a quocunque alio actu sint nota p. euidentia facti cuiuscunque, licet eos vitare in his, q. eis interdicta sunt, licet adhuc secus si crimina sint occulta quantumcunque sint graua, vt simonia, & homicidium, q. in talibus vitari nō debent in his, quæ ab eis recipi debent de iure. idem Atchidia. in capitu. sacerdotes. 2. quæstio. 7.

c Eos. Idem per omnia Ioan. And. in Nouella. in c. vestra, de cohab. cler. & mulie. in verbo, euidentiam, glo. quæ incipit hoc generale, idem Ioan. de Lig. ibi. d. Fornicatores. Io. de Lig. in c. si aut, de vita & hone. cler. dicit sic, licet quis possit sua auctoritate recedere ab officio publici fornicatoris, pōt ēt pcedi q. eū via ordinaria, p. q. ēt alia poenæ imponunt. Et sic ex eadē sententia clare patet, q. notorius fornicator, pōt de iure dupliciter puniri. Primò q. non expectata sententia, & absq. alia hoīs monitione debet vitari. Scdo, q. ēt via ordinaria potest q. eum procedi ad alias poenas. quod est bene notandum. Ioan. And. in c. quæsitum, de præp. ord. in nouella tenet, q. p. quolibet peccō mortali notorio, licet subditis a p. prijs sacerdotibus abstinere i. o. i. c. i. d. D. An. in c. alle. vestra. in repetitione ipsius c. e. Nota hic, quod duobus modis tolerat Ecclesia aliquod peccatum, de quibus hic habes,

rantur, & non habent operis euidentia, constat liquido, quod licet tolerantur, si habent operis euidentiam, nec diuina sunt audienda, nec sacramenta sumenda, vt dicit Glo. in cap. vestra, quod in notorio facto, vel cum sunt in iure confessi, vel cum sunt condemnati, sunt eorum officia respuenda. Esset tamen populus informandus, quod hoc ideo fit, vt presbyteri ad fructum poenitentia facilius inducantur, & quod hæc interio sit ecclesiæ iura condentis, & vt sacrificia non respuantur tanquam inania, vel indigna, sed respuantur indirectè tāquam ab indignis, & sceleratis ministris temerariè oblata. Item istud verbum, quod dicitur: Sed quandiu ab Ecclesia tolerantur, intelligi debet, scilicet, a communione fidelium, quæ est in Ecclesia, & non ab episcopo, vel officialibus, quia illi non sunt Ecclesia: sed membra Ecclesiæ. De quo satis per Glo. & Docto. in capitu. finali. ne prælati vi. su. Clare etiam hoc elicitur ex sententia sancti Thomæ in tertia parte Summæ, quæstio. 64. articulo. sexto loquendo in ista materia, vbi determinatè tenet, quod iste, qui recipit sacramenta a sacerdote

a Euidentiam. In ista materia ius non facit differentiam, immo in totum parificat esse confessum in iudicio, vel condemnatum per sententia, vel habere operis euidentiam, quæ non possit aliquatenus tergiversari. Sicut ergo non requiritur alia monitio, si clericus condemnatus esset de crimine, ita neque de iure requiritur alia sententia, vel monitio, vel nunciatio, vbi adest operis euidentia. De quo in capitu. quæsitum. de cohab. cler. & mulie. quod in nullo aliorum triū casuum ibi determinatorum facit distinctionem. vnde sanctus Tho. in quadam quæst. de Quolibet. tenet, quod etiam si tales sustineantur a prælati nō propterea excusantur, quia hoc, vel propter negligentiam, vel propter miseriam, vel propter defectum prælatorum, qui non sunt ausi corrigere alios, cum in se multa corrigenda committant, aliquādo propter timorē: vnde propter hoc non excusantur. Hoc sanctus Tho.

Item de mente Ioan. An. in capitu. vestra. de cohab. cler. est, quod nō requiratur monitio in notorio fornicatore. Est etiam sententia Do. Inno. in capitu. tanta. de simonia. sic, quod simoniacus in ordine ad hoc, q. vitetur, non requiratur alia sententia. Idem in publico concubinario. Et huius sententia est Rainaldus in simili libro ti. 7. qui dicit, quod sunt vitandi etiam si tolerantur a suis prælati. Et sic concludit generaliter in hac materia, quod denegatur eis Missa, & eadem ratione omnes alij ordines, & per consequens omnia alia sacramenta. Et non solum presbyteris, sed etiam clericis cuiuscunque ordinis secundum Inno. & alij possunt eis denegare suam audientiam, nō solum de licetia iuris, sed virtute interdicti Ecclesiæ, & eadem ratione alia iura ecclesiastica, vt nota. Inno. & Ioan. An. de deci. ca. tua, & de resti. spo. in literis. Hoc Ioan. Alph. Toft. Contra cler. concubinar.

A de Lig. in capitu. vestra. de coha. cler. Et licet aliqui pauci doct. teneat, quod requiratur prius monitio, tamen plures, & solenniores, & magis approbati, etiam moderniores Theologi, & Canonistæ tenēt indistincte, q. nulla requiratur monitio. Vehementer igitur admiror cum qua scientia potest quis secure dematizare contrariū, & conscientia habere securam, cū iura sint clara, & doctores plurimi, & vniformes. Credo indubitanter, q. est periculosa, & non iuridica contraria oppositio. Non obstat ca. consulendi. 28. distin. vbi dicitur de presbyteris. Vos qui laici estis, nec iudicandum est, nec de eorum vita quidquid illud est, sic seruandum. Nam dico, quod isti, siue laici sint, siue alij, q. tales concubenarios vitare faciunt, non ex proprio iudicio, quod esset temerarium, vt in capitu. intelligitur, sed faciunt iuris licentia, vt in capitu. quæsitum, de cohab. cler. & mulie. Immo verius iuris necessitate, cum iuri obedire tenentur, quod eis necessitatē euitandi imponit, vt in capitu. si qui sunt presbyteri 81. distin. & sic est in hac materia perspicuum. Vnde vt Cyprianus ait Ecclesia non est aliud, nisi fidelium multitudo fide, & charitate vnita, ita quod vna est mater ecclesia, cuius plures sumus filij, sicut plures sunt radij, sed vnum lumen. De qua auctoritate. 10. q. 1. c. loquitur, & ibi de hoc.

b Audienda. Item licet de iure nullus debeat contēpto suo parochiali presbytero audire diebus Dominicis Missam in alia Ecclesia saltem votiua, tamen secundum sententiam Ioan. de Lign. notorius fornicator, & præcisus ab ecclesia possunt contēpti. & hoc dicit de mente dom. Ioan. de Lign. & Host. in ca. 2. de parochi.

c Ab indignis. Bonauentura 4. Senten. dist. 13. q. 4. dicit, quod quorundā Missæ audiri prohibentur, & hoc in poenam peccati eorum, quia non sunt digni conficere, & si conficiant, non sunt digni audiri. Alia ratio est, vt confusi de culpa redeant ad gratiam. Tertia ratio est, vt alij retrahantur ab eorum imitatione. Vnde Host. est opus iustitiæ misericordiæ, & prouidentia. Dicit etiam ibi, quod quatuor genera hominum propter peccatum prohibentur audiri. hæretici, schismatici, simoniaci, & notorii fornicatores. Et dicuntur notorii per sententiam, vel per confessionem, vel per rei euidentiam. Voco per rei euidentiam quando factum est notorium, ita quod non indiget testibus, cū nulla possit tergiversatione celari. Hæc dicit Bonauentura.

d Tolerantur. Item immo in cap. vestra, de cohabit. clerico. & scribit, q. non solum in istis, sed generaliter in omnibus suspēsis a iure locum habet, quod crimina, pro quibus eos suspēdit necessaria sunt per facti euidentiam, quod cuiuscunque licet eos vitare in his, quæ sunt eis interdicta, licet ipsi suspēsi tolerantur a suis prælati. dicit ibi Host. Io. Andr. & Henr. vltimo. ad idem ipse iuncto eo capitu. sicut dicit, quod quilibet sua auctoritate potest recedere ab officio publici fornicatoris. ad idem Innoc. Ioan. And. Host. in ca. tanta, de simon. & simoniacorum officia non debent audiri, etiam si nulla sententia feratur contra eos. Et se enim dicunt ipsi Doctores speciale in eis, sicut in notorijs fornicatoribus. Est enim conclusio domini Ant. de Butr. in repetitione, cap. consuluit, de iure patronat. quod non dicitur quis tolerari ex quo factum suum est notorium. & Henr. tenet, quod poena capit. tanta, de simonia. extenditur ad oēs criminosos notorios, a quibus licet indistincte recedere, dicit Inno. quod si crimina, pro quibus clerici suspēdantur a iure sunt occulta quantumcunque sint graua, vt simonia, homicidium, & huiusmodi, tamen non recipi ab eis. Ita ipse nota. in cap. sacerdotes. 20. q. 7.

re peccatore, non peccat, nec communicat eius peccato, quando ab Ecclesia ipse sacerdos toleratur. Et sequitur: Qui accipit sacramentum Ecclesie, non accipit ab eo, inquam talis persona, sed inquantum est minister Ecclesie, & sic cōicat Ecclesie, quæ cum ministro exhibet. Si vero ab Ecclesia non toleratur, puta quia degradatur, excommunicatur, suspenditur, peccat qui ab eo suscipit, & sic est perspicuum in hac materia, nomine Ecclesie non singulos praelatos, sed totam congregationem fidelium intellige: quæ non tolerat istos concubenarios notorios in diuinis, sed eos manifestè dānat, punit, & reprobatur, ut patet in iuribus in conclusionibus allegatis. Et quod nomine Ecclesie intelligatur fidelium unio facit. cap. firmiter, in §. vno, de summa Trini. clarius facit c. frequens, de excessibus praelati. in de. in §. verum, ubi dicit text. sic regularium, & secularium praelatorum, & superdictorum exemptorum, & non exemptorum: una est vniuersalis Ecclesia. Sequitur ibi: Ut omnes qui eiusdem sunt corporis, vnius etiam sint voluntatis, & sint vinculo charitatis affecti. Et sic reuera iuris fictione omnes fideles tam praelati quam subditi intra corpus Ecclesie. Sed dānare & reprobare cōstituti cēsent. Nec debet vitare, sed dānare, & reprobare cōcubenarios a notorios ex quo corpus Ecclesie eos non tolerat in qua Ecclesia nulla est turpitudine, vel macula quā ad fidei vnitatem. Alias enim qui aliter sentiret quā corpus Ecclesie notaretur de turpitudine, quia turpis est pars, quæ suo non congruit vniuerso. Item quod etiam vitet, & vitari mandet publicè excommunicatos nemo sane mentis dubitat, qui iura nouit, & ratum de facto toleramus eos: verum tamen propter hoc etiam non intelligitur tolerare eos. Etiam sicut nomine Ecclesie intelligi debet tota vniuersalis fidelium sub vnico militandi capite. f. Romani Pontificis, in quo est tota auctoritas determinandi secundum Tho. 2. 2. q. 1. 1. arti. 2. & 3. Et istam etiam quam Spiritus sanctus regit & ordinat, est impossibile errare secundum S. Tho. in quadam qō. de Quolibet. Et sic ista vniuersalis Ecclesia non tolerat notorios concubenarios, ex quo eos dānat, & beneficijs priuat, & a populis fidelibus sub grauibz pœnis vitandos imperat, & aliter

sentire non esset recti dogmatis introductorium. Item licet omnes nunc viuentes toleremus de facto aliquos hæreticos vel schismaticos, tamen etiam non singulares praelati, sed omnium fidelium unio semper eos reprobatur, & dānat.

Item quod in hac materia non intelligantur singulares praelati episcopi, vel alij nomine Ecclesie, sed vniuersalis Ecclesia. Etiam ultra supradicta cogit ratio, quod repugnat absurditatibus, quoniam quod Ecclesia Valentina non toleret concubenarios, ut quia de facto procedit contra eos has penas iuris irrogandas, & Ecclesia toleta-

a Notorios. Ad hoc clarius iste articulus cum sua virtute liquecat, ut de quo notat Bern. in sua glo. ordinaria, in c. cum non liceat, de pres. dicit, quod in crimine notorio fornicatoris, & simoniaci in ordine, potest recedi propria auctoritate. In alijs vero criminibus etiam si sint notoria, expectanda est sententia. idē In hoc cap. per tuas. 2. de simonia, in ver. quod bene credimus. Necessarium dicit, quod simoniacis, & fornicatoribus notorijs est speciale, quia etiam sine sententia licet ab eorum officijs recedere. Idem tenet ipse Innocen. in cap. 1. de schismat. quasi ad medium, in ver. illo, & sic isti Doctor. clare concludunt, quod non debet expectari sententia, sed cuiuslibet est licitum propria auctoritate eos vitare. Nam dicit ibi Bern. de prescrip. iure meo, & mea voluntate possum vitare eos si moniacos, & fornicatores, scilicet publicos, quia canon sic dicit, secus in alijs. Idem dicit Vincen. cum his concordat domin. Franc. de Zabar. in cap. quæsitum de cohabit. clericorum. idem latius, & clarius Dom. Anton. de Butr. in cap. vestra. de cohabit. cleric. in sua repetitione solennissima. in vna appōne, ubi proprie dicit, idem etiam si a suis superioribus, vel praelatis tales fornicarij tolerentur, cum ius eos non tollet. Nam ut ipse dicit in pendentibus ex conscientia non attendimus errorem Ecclesie, quando de conscientia, & veritate informati sumus, in cap. inquisitioni. de sententia excommunicat. cuius cuncta laus, atque doctrina a tota irrefragabiliter amplectitur Italia.

b Nota. Quicumque enim scit aliquem depositum, excommunicatum, vel suspensum, dicunt quidam, quantumcunque sit occultum, nunquam ab eo sacramenta recipienda sunt: Arg. in cap. per tuas. 2. de simon. nisi baptismum & corpus Christi, ut nota. infra de hæret. cap. 2. Sed licet non debeamus recipere ab eis dum sunt occultis, ipsi tamen petentibus in publico dare tenemur. 1. quæst. prima. Christus, de consecr. distinct. 2. non prohibeatur, nec eos vitare in publico debemus. 6. quæst. 2. cap. 2. & 3. de offic. ordin. si sacerdos. Hoc totum & multa alia in cap. per tuas. 2. de simon. per Innoc.

c Nomine Ecclesie. Vnde Nicolaus de Lyra super Matthæum. 16. cap. tenet, quod etiam non consistit in hominibus ratione potestatis, vel dignitatis Ecclesiasticæ vel secularis, quia multi principes, & summi pontifices, & alij inferiores inuenti sunt apostatasse a fide, propter quod etiam consistit in illis personis, in quibus est notitia, & vera confessio fidei & veritatis. Et sic etiam ex vi vocabuli proprie assumitur pro congregatione iustorum.

toletana toleret eos, ut quia contra eos non procedit, sequeretur absurditas, videlicet quod ecclesia tolerat, & non tolerat concubenarios. Sed cum utrobique sit par ratio vitandi eos, verius censetur nomine Ecclesie intelligi vniuersalem Ecclesiam, & non particularem, & tolerantia, & non tolerantia referri debent ad ius, & non ad factum.

a Toleret eos. Hæc sententia videtur verior, & securior, & est communis opinio fere Theologorum, & Canonistarum, etiam modernorum. Nec est necessaria monitio, nec requiritur sententia expectati, nec reuelati si praelati in suis diocesis tolerent concubenarios, ex quo iura condemnant, non oportet querere excusationes in peccatis, quia etiam inter doctores de sub mēsa quorū non digni sumus micæ colligere, quod fuerunt habentes conscientiam nimis strictam, & isti nimium restrinxerunt. Alij vero habuerunt conscientiam suo modo informatam, & hi laxarunt. Quis enim non putat maximum illum doctorem eximium Origenem eminentissimam fuisse scientiam? & tamen tantum misericordiam Dei relaxauit, ut dogmatizare auderet etiam demones, aut reprobos homines post multa tempora in alio seculo misericordiam habituros, & fuit tamen ipse condemnatus. De quo in ca. sancta Romana 15. dist. de quo oppositum recitat latius Nico. de Lyra ad Hebræos 6. ca. hæc præsupponit, ut nemo sibi quarat Angelos, quia veritas simplex est, ac recta, & nescitorbitare, summe adiuuat, quia Curia Romana in foro penitentiali censet tales concubenarios fore esse irregulares, & reservat sibi dispensationem. Et quia Archidia. oppo. ponit in alle. c. nullus. aliqui addiderunt conatur ponere eam in rescriptis, dicit enim sic, quod tunc demum est abstinendum ab officio sacerdotis, si tamen prius cōmoneatur, & cessare velit, aliter non secundum Lau. Sed vide, quod ibi recitat tres opiniones, quarum prima est Hug. quæ dicit, quod debet præcedere admonitio, sed sufficit a quocunque fiat. Et si eius admonitionem non audierit, tunc cessabit ab eius officio. Secunda, quod tantum debet ab Episcopo admoneri. Tertia, quod eo ipso, quod est notorius cessandum est ab eius missa etiam non præmissa monitione, quia suspensus est, & quoad se, & quoad alios. de coha. cleric. & mulie. c. fin. Et dicit, quod hæc vltima sententia est dura, sed si bene inspicias supradictam nullam determinat, immo tenet, quod simpliciter sit abstinendum in c. per hæc 32. dist. in glo. quæ incipit, ut extra in c. ad hæc 32. dist. clare innuit, quod sit aliquorum opinio, sed non sua, quod requiratur admonitio. in glo. quæ incipit: nam litteram indistincte.

b Ad factum. Ista conclusio est Ant. de Butr. & in alleg. c. vestra. in solenni repetitione ipsius ca. vestra. de cohab. cleric. & mulierum.

QVINTA CONCLUSIO.

Ex quo sacerdotes concubinarij notorii sunt suspensi quo ad se, & quo ad alios, ut præmissum est, istud non est aliud dici, nisi quoad se. i. ipsi sunt omnino inhabiles, & impotentes de iure, & sine peccato non possunt exercere diuina, & quoad alios, id est alijs licitè, & sine peccato ea manifestare & ministrare non possunt. Et sic est

Alph. Toft. Contra cleric. concubinar.

a conclusio, quod iurisdictione suspensi sunt, nec ea uti possunt efficaciter, quia eius exercitio carent. Hæc est sententia Domini Alex. de Ales. in 8. compendio sub his verbis. Quamuis omnes sacerdotes habent clauis, non possunt omnes absolueri nec ligare, sicut excommunicati hæretici damnati suspensi. Hoc autem non propter defectum clauium, sed quia non habent materiam, scilicet subditos, qui sibi subtrahuntur. Hæc Alex. In hac eadem sententia assentit clarius Hasten. libro 6. titu. 26. articu. 2. In hæc verba prorumpens: deficient-

a Exercitio carent. Item in eod. tit. tenet quod irregularitas homicidij vel infamia, vel contemptus censuræ, ecclesie executionem ordinariam impedit, & remouet quem a statu presidenti quoad executionem, & sic clare concludit, quod clericus pœsus, vel suspensus quoad se, & quoad alios nullum habeat iurisdictionis exercitiū, & per consequens absolutio a tali impena in foro aīæ nullius roboris, & momenti. idem dicit Alex. 4. Sent. dist. 17. q. 4. ad fin. dicens, quod potestas absoluendi non solum exigit characterem. f. oportet, quod concurrat iurisdictioni.

b Suspensi. Et nota quæ sequuntur. Nam notorius fornicator sacerdos non potest absolueri in foro confessionis aliquæ, nec valet eius absolutio cum nulla sit, nullus absolui potest a peccato per hoc, quod peccat. Hæc sunt vera ratio S. Tho. Sed recipiens penitentiam a tali fornicatore peccat sic præceptum Ecclesie faciens, igitur a peccato absolui non potest per eum. Præterea cum isti sint suspensi ab officio, nullum habent exercitium iurisdictionis, nec vsum clauium. Est enim regula in theologia, & in iure, quod vltus clauium impendit in suspensis. Vnde D. Pet. de Taran. in 4. Sent. dist. 19. q. 3. tenet, quod vltus clauium tollit in depositis, & degradatis, sed suspendit, vel impedit in excommunicatis, & suspensis. Et alij in 4. Sent. in materia de clauibus dicit, quod excommunicati, vel suspensi, vel hæretici non possunt ligare & absolueri. Et constat, quod notorii fornicatores suspensi sunt quoad se, & quo ad alios, & sic tales non possunt absolueri sibi confitentes. Itē in expresso ponit hæc conclusionem Bonauen. 4. Sent. di. 19. problemate. 2. q. dicens, quod si amittat iurisdictionem, cessat clauis executio. Vel pablationem subditorum quantum ad rem. Sic est in schismaticis, pœsis, & notorijs fornicarijs, excommunicatis, & huiusmodi. Vel quantum ad rem, & ipse, sicut in degradatis. in hac sententia est Hasten. in sum. lib. 5. ti. 36. cum his etiam concordat Durandus in summa iuris, parte 1. dist. 1. ad fin. dicens sic suspensus ab officio priuat a potestate absoluendi, siue sit suspensus ab homine: puta quia iudex eum suspendit. Sicut sit suspensus a iure, ut notorius fornicator, qui nec potest ligare, nec potest absolueri. Vel simoniacus in ordine, etiam si sit occultus. Et isti non possunt conferre sacra, vel ab eis recipi excepta necessitate in mortis articulo. Ad idē frater Io. de Saxo. vtriusque iuris doctor in lib. quæ intulauit Tabulam. tenet quod in quatuor casibus tenet quod iterare confessionem, & duo sunt per confessorem, & duo per confitentem. Primus est si confessori deficit clauis potestatis, quia tunc non potest a peccato absolui, & sic est suspensus sacerdos ab officio, siue ab homine, siue a iure. Si a iure, ut notorius fornicator, vel simoniacus in ordine, et si sit occultus, dummodo sciatur esse simoniacum. Ecce doctorum irrefragatorum concursus, quod notorius fornicator nullo penitus modo potest aliquem absolueri in foro pœsi. quia caret vltu clauium iure prohibere

deficiente iurisdictione, etiam si adsit clavis non potest aliquis aperire, & si amittatur iurisdictione, cessat clavis executio. Hæc autem amittitur in schismaticis, hæreticis præsertim, & fornicatorijs notorijs, & in excommunicatis. Hæc Do. Hasten. Et sic luculenter secundum tantorum doctorum sententias: notorios concubenarios constat nullam prorsus habere iurisdictionem quoad exercitium, & effectum actualem, & hoc est manifestum, quia secundum eos iurisdictione sacerdotalis, quæ necessaria est absolueudi, vel ligandi, de pœn. dist. 6. & secundum S. Tho. in summa. contra Gentiles, accidentaliter adhæret ordini sacerdotali. Quod satis est manifestum, quia religiosi in traditione sacerdotalis officij eadem potestatem recipiunt quam alij sacerdotes etiam Curati, sed ea carent ex institutione Ecclesiæ, ut in c. ecce sufficienter. 16. q. 1. de iure enim communi nullus sacerdos indistinctè habet iurisdictionem, nisi ab episcopo, vel a iure sibi concedatur. 16. q. 1. c. cunctis, & secundum istos Doct. Alex. & Hasten. quo ad non habendam iurisdictionem parificatur hæretici, & schismatici, excommunicati, suspensi, & notorij fornicarij. Idem S. Tho. 3. parte Summæ. q. 82. art. 9. Et idem communiter Doct. Theolo. 4. Sentent. dist. 18. Nā hæreticus, sacerdos excommunicatus est suspensus quoad se, & quoad alios, & religiosi secundum istos Doct. claves habent: nec tamen possunt ligare, vel soluere, & in quantum tales non habent subditos, & carent iurisdictione. Vnde B. Tho. 4. Sent. dist. 19. dicit, q. schismatici hæretici, & suspensi, & excommunicati, & degradati habent potestatem clauium quantum ad essentiam, sed vsus impeditur ex defectu, maximè quando Ecclesia talibus subtrahit subditos, vel simpliciter, vel ad tps. Vnde quantum ad hoc priuati sunt vsu clauium.

a Aperire. Do. Guliel. de monte Lang. in sacramentali titulo de clauibus dicit, q. cum vsus clauium requirit praelationem, & praelatio non possit sine subiectione, quia correlatiua sunt: ideo si ille, qui parat materiam, idest tradidit subditos, sicut Papa, vel Episcopus tollat ipsos, iam talis amittit quantum ad vsu esse praelatus. Vnde licet quoad potestatem clauium tantum habeat sacerdos non præcisus, sicut præcisus, vel excommunicatus, vel è contra. Impeditur tamen vsus clauium propter materiam sibi subtractam.

b Executio. Itē eod. lib. tit. de sacris tenet, q. a sacerdote præcisus potest q. in mortis articulo pœnitentiā, & corp⁹ Christi accipere, sed extra tps necessitatis nullo

modo licet. Et figs 3 facit peccat. 32. di. c. nullus. & in §. c. Et carent iurisdictione. Vnde do. Pe. de Tarantasia. 4. Sent. & Bar. in Summa, in verbo confess. 2. di. ait. iste est vnus de quatuor casibus, q. quis iam confessus tenetur iterum confiteri. f. quando sacerdos non potuit absolvere, sicut in istis concubinarijs.

d Vsu clauium. Ho. de paroch. tenet, q. si aliquis clericus habet beneficium, sed non de iure, cum talis non possit absolvere, vel ligare decipiuntur animæ subditorum, licet ipsi subditi habeant iustam causam ignorantia. Et addit Inn. q. si quis ignorans a tali pœnitentiam accipiat, & postea sciatur, debet ire ad sacerdotem verum, & ei confiteri, & ab eo absolui, & sanguis istorum subditorum requiret ab istis sacerdotibus, ac si amississent. Idem Bar. in summa Pisana, in verbo Confessio. Idem est in concubinario notorio, cum nullam habeat iurisdictionem, nec potestatem absolueudi, ac si beneficii tituli non haberet, & grauissimū sibi mortis periculum immineret ex tali deceptione in sacro pœnitē.

SEXTA CONCLUSIO.

Elicitur ex præmissis necessario, videlicet ex quo clerici concubinarij, & notorij mortaliter peccant diuina exercendo, & suspensi sunt quoad se, & quoad alios, & incurrunt peccatum paganismi, & idolatriæ tam ipsi quam qui ab eis audiunt diuina, vel sacramenta suscipiunt secundum determinationem Ecclesiæ in alleg. ca. si qui sunt presbyteri, sequitur necessario, quod isti non possunt absolue aliquem a peccatis, & per consequens parochiani tenentur illa eadem peccata iterum confiteri, ex quo non fuerunt absoluti per istos sacerdotes. Conclusio ista ex eo patet, quia istis iam subtracta est iurisdictione, & sic remanet, ut priuata persona, quæ nulli præstet iurisdictione, licet alias essent Curati, Rectores vel Prælati, vel quomodolibet animarum regimini præsidentes. Et licet Parochiani sciatur, & spontaneè velint se submittere talibus sacerdotibus, nulla per hoc eis iurisdictione attribuitur secundum notata in simili. 16. q. 1. in summa, quia priuatorum iuri publico derogari non potest, ut in ca. si diligenti, de foro comp. Hæc est in expresso sententia Do. Io. in summa Tabulæ iuris. idem videtur sentire beatus Tho. de Aquino in summa contra Gentiles ad si. vbi tenet, quod requiratur iurisdictione in sacerdote ad hoc, q. possit absolvere. Ratio quare parochianus, qui scienter confitetur tali sacerdoti non consequitur absolutionem.

a Absoluere. Vnde Pet. de Tarantasia. 4. Sent. dist. 18. art. 2. dicit, q. ad absolueudum requiritur potestas iurisdictionis libera. & excommunicatus, & suspensus non habet liberā, sed ligatam, & si habeant potestatem, non tñ executionē, & ideo non possunt ligare, vel absolue.

solutionem, est secundum beatum Thom. quia nemo consequitur gratiam in eo, quod peccat. Ad hoc enim, quod peccata saltem mortalia deleantur, requiritur secundum Theologos nouæ gratiæ infusio. Cum igitur iste, qui confitetur tali concubinario notorio peccet mortaliter, quia inobediens præceptis, & iussionibus sanctæ matris Ecclesiæ: constat, quod gratiam non consequitur, & per consequens, nec peccatorum remissionem, quæ sine gratia fieri non potest, ar. ff. contra verbum. de pœnitent. dist. 1. Grauius enim peccat parochianus, qui erranti sacerdoti confititur. vnde dicit text. quid enim prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti? 23. dist. 1. cap. quid enim, quod est menti figendum, quia nulla est absolutio, ex quo sacerdos talis nulli præstet iurisdictione & iā desijt esse suus curatus & iudex. Et sic absolutio non valet, quia facta à non suo iudice, vel à non iudice, nulla est. ut in c. ad nostram, de consue. & de iudicis. c. at si clerici. & c. si a non compet. iudi. l. 2. Et licet parochiani credentes bona fide à talibus sacerdotibus se absolutos esse quo ad Deum, sint securi quamdiu eos retinet inuincibilis ignorantia, tamē postquam sciuerint defectum in iurisdictione affuisse, tenentur eadem peccata necessario confiteri tali, qui possit absolvere, vel ligare ad hoc quod sint in statu saluationis. Alias contemnere viderentur legitimas sanctiones, quæ necessitatem imponunt cuicunque annos discretionis haberi, ut omnia peccata sua confiteatur saltem semel in anno, ut in capit. omnis vtriusque, de pœ. remi. & de hoc late patet per Doct. in ca. dudum, 2. de ele. & per Io. And. in c. super cathedram, de sepul. in de. in simili quæst.

a Peccat. Durandus in pœn. 4. Sentent. tenet, quod qui contra ordinationem se subiicit alicui sacerdoti per absolutionē, peccat actualiter peccato inobedientiæ, & peccat mortaliter. Et sic à nullis peccatis potest absolui ab illo. Secus si simpliciter se submittat alicui sacerdoti, ut ab eo absoluat, qui eum non potest absolvere, talis non mortaliter peccat, tamē tenetur iterum confiteri postquā cognouerit, quod primus non potuit absolvere. Hæc Durandus. Et sic confessi notorij concubinarijs mortaliter peccant, & iterum confiteri tenentur illa eadem peccata. Sic Magister 4. Sententiarum dicit, q. requiritur auctoritas absolueudi in ipso sacerdote, qui est iudex. Nam in vsu clauium iudicium exercetur, nulli autem iudicium committitur, nisi in sibi subiectos.

b Peccatorum remissionem. Item sanctus Tho. in Alph. Toft. Contra cleric. concubinar.

a 4. Sentent. dicit, q. in sacramento pœnitentiæ non imprimitur character, sed statim confertur gratia ad remissionem peccati. quam remissionem nullus consequitur peccando. Peccat autem qui ordinationem Ecclesiæ pretermittit.

c Præstet iurisdictione. Ad hoc enim, q. sacerdos possit absolvere, oportet q. habeat iurisdictionem, alias non potest. Thom. in 4. dist. 7. de confessione, art. 4. & distinct. 19. q. 1. art. 2. tenet, quod schismatici, & excommunicati, hæretici, & suspensi, & degradati non habent vsu clauium, quia per Ecclesiæ ordinationem subtrahitur eis materia propria, scilicet subditi.

d Confiteri. Et quod is, qui confitetur notorio fornicatori, tenetur confiteri illa eadem peccata numero alij potestatem habenti. Expresse tenet dom. Ioan. de Saxo. in tabula iuris. vbi tractat de absolutione sacramentali. Idem tenet Durandus expresse in sacramentali, dist. 4. q. 26. cuius ratio est, quia notorio fornicatori deficit vsus clauium, ita quod non possit absolvere. Hæc opinio est Theologorum & Canonistarum, & q. vnus de casibus, in quibus quis tenetur de necessitate iterare confessionem, est cum sacerdos non habet potestatem, ut tenet Ricardus de Media villa, & Petrus de Tarantasia. 4. Sentent. 18. dist. & Bonauentura 4. Sententiarum, dist. 18. & distinct. 27. q. 1. item Henr. in cap. omnis vtriusque sex. de pœ. re.

e Saluationis. Qui enim peccatorum remissionem per claves Ecclesiæ desiderat consequi, quærat diligenter ne sacerdos, cui iudicium animæ suæ exponit sit ligatus, puta excommunicatus hæreticus schismaticus, interdictus irregularis.

SEPTIMA CONCLUSIO.

Isti concubinarij notorij si officium diuinum faciunt in apparatu, sunt irregulares, quia propter delictum suum sunt a iure suspensi quoad se, & quoad alios. Determinatio est dom. Henr. in capit. si celebrat. de cleric. excommunic. cum quo fere omnes Canonistæ concordant. Hanc regulam ponit Dom. Archidia. in cap. cum æterni tribunal. de re iud. libr. 6. dicens: Suspensus a iure

a Irregulares. Idem Innocen. in c. cum medicinalis, de sent. excom. vbi dicit Host. & in c. tanta, de simon. q. aliquis est suspensus ab officio propter crimē quantum ad se, & quantum ad alios, siue a canone, siue a iure semper sit irregularis celebrando, idem in ca. cum æterni tribu. de sentent. & re iud. libro 6. De quo latius per eum, in ca. si celebrat. de clerico. exc. m. vbi dicit determinando, q. notorij fornicatores quantumcunque pœnitentiam egerint, nunquam celebrare debent ante obtentam a Sede Apostolica absolutionem, aliter contrahunt irregularitatem.

b Concordant. Communis opinio habet, quæ fuit Henr. in cap. 1. de sent. excom. libro 6. & Io. Mo. ibidem, & in c. si celebrat. q. clericus concubinarus, vel fornicarius est suspensus quoad se, & quoad alios, & incurrit irregularitatem celebrando. Idem Inno. in c. 1. de sententia excom. lib. 6. idem Spec. de offi. deleg. §. iuxta enim. Hæc opinio, quæ tenet, q. notorij fornicarij sunt suspensi suspensione inducente irregularitatem est vera de iure. Notorij enim fornicarij debent vitari. Et est speciale in fornicatore propter frequentiam criminis. Hoc Io. de Lig. originaliter in capi. vltra, de cohabit. cleric. & mulierum, de verbo ad verbum.

a iure propter crimen celebrans irregularis est. Hæc est communis Doctorum sententia. Quod autem isti concubinarij sunt suspensī, ita dicit tex. 81. distinc. si qui sunt presbyteri, ubi interdicatur eis ingressus Ecclesiæ, ex consequenti ergo ille, cui interdicatur Ecclesiæ introitus, si postea in ea celebret est irregularis, ut in cap. his qui. de senten. excomm. libro sexto.

OCTAVA CONCLUSIO.

Clerici concubinarij notorij, effecti ut præmittitur irregulares, per solum Romanum Pontificem, vel habentem, eius vicem possunt super irregularitate dispensationem hanc obtinere. Ista est conclusio Doct. in cap. cum æterni. de sent. re. iud. libro sexto. etiam Henr. Et sic servat hodie curia Romana. Nec episcopus potest cum eis de iure dispensare. Ideo dato quod sacerdos notorius concubinarius effectus irregularis peniteat, & ad meliorem vitam redeat, peccabit tamen mortaliter ministrans diuina, quia immiscet se rei a cuius commercio est separatus, ut in regula, non est sine culpa, de regulis iuris, libro 6. cum ibi nota. per Doctores.

a Eius vicem. Legati etiam secundum stylum ipsorum habent, quod dispensant cum celebrantibus, nisi in contemptum: & Papa scit, & tolerat. Stylo tamen & consuetudine cessante solus Papa potest, penitentiarius tamen generalis in curia, vel specialis virtute officij simplicis non possunt dispensare, nisi aliter habeant potestatem. Hæc Do. Io. de Lign. in ca. clerici. de cler. exc. 4. Inno. variavit in fornicatore notorio, sed in ca. 1. de senten. excomm. lib. 6. dicit quod est irregularis. Et hoc verius est secundum Ioan. de Lign.

b Obtinere. Itē quod notorius fornicator celebrans in apparatu sit irregularis, & solum secum per Papā valeat dispensare est conclusio domini Fran. de Zaba. Doctoris vtriusque iuris Cardinalis in c. fin. de cohabit. clericor. & mulierum. Idem de simoniacō quādiu est suspensus à iure vel ab homine. Et hoc dicunt communiter Doctores, in cap. si celebrat. de cler. ex. mi. & Host. & Ioan. Cal. & Anto. de Butr. in alleg. c. si celebrat. Et ista est veritas, & communiter communior, & verior opinio, ac generalis sententia.

c Curia Romana. Tenet & sic servatur hodie, quod cum tali irregulari episcopus non potest dispensare, & est communis opinio, pro qua. in ca. cum etiam, de re iud. lib. 6. & cap. 1. de sent. excomm. eodem libro. **d** Dispensare. Vnde Henr. in cap. si celebrat. de cler. exc. 4. dicit, quod cum tali non episcopus dispensare potest, sed solus Papa. Sed Ver. & Host. in c. latores, cod. tit. in summa, eo. c. si idem spec. & Archidia. 50. dist. miror. nec obstat. 2. q. 5. quanto. & ibi episcopus dispensavit auctoritate Papæ secundum Ioan. And. hic, & Archidia. Et quod in hoc casu potest dispensare solus Papa est expressum in c. cum æterni. §. statuimus. de re iud. lib. 6. idem Ioan. And. de censib. in c. exigit, & hoc te-

net Cardinalis, & Guliel. de monte Laug. & Gen. & Hasten. Vnde non credo secundum Vincen. hoc quod ille, qui institutus est in curia ad imponendas poenitentias, posset cum eo dispensare Hen. vbi supra.

e Separatus. Sed an isti concubinarij notorij possunt absolui à crimine concubinatus pendente irregularitate, est dubium. Guliel. de monte Laug. in clem. dudum, de sepul. dicit quod non. Toletanus tenet, quod sic in cap. si quis, de cleric. excomm. Ioan. de Lign. ibi distinguit sic, quod cum irregularitas insurgit à crimine non ad effectum: tunc si talis penitere velit de crimine, cōtemnit tamen absolui à peccato manente irregularitate, tunc ex solo cōtemptu peccat mortaliter. Nam non est poenitentia fructuosa: & in hoc casu opinio Guliel. vera est, quod non potest absolui à peccato manente irregularitate. Sed si vult absolui, nec per eum stat, quin absoluat: tunc opinio Tolerani est vera. Hæc Ioan. de Lign. c. si quis, de cleric. ex. min.

NONA CONCLUSIO.

Cum isti concubinarij sint notorie in peccato mortali, non faciunt fructus suos, quos percipiunt ab ecclesia reprobo eorum statu durante, & tenentur ad restitutionem perceptorum tempore talis suspensionis Ecclesiæ faciendam, quia de iure non possunt servare Ecclesiæ, cui servare tenentur, in statu Deo non accepto, iuxta illud Deuter. 10. ca. Iustē quod iustum est exequeris. Ite autem in tali statu existens cum teneatur ad celebrandum, siue ex ordine, siue ex beneficio, vel ad alia diuina officia, non potest digne pro se vel alijs, quibus tenetur sacrificia offerre impediēte peccato mortali, secundum sententiam sancti Tho. 4. Sententiarum, distinc. 14. cum quo concordant Albertus & Raynaldus. Vide in summ. Pissa. in verbo ordinatus. Item quia de iure beneficium datur propter officium, in ca. cum secundum Apostolum, de præben. cum concord. Illicite ergo tenet beneficiū, qui sua culpa ad officium se reddit indignum. Hæc igitur conclusio clare elicitur ex c. eos, 81. dist. & ibi Glo. facit in ar. c. pastoralis, ad finem, de appe. de quo tex. in capitu. præter. 22. dist. finctio. idem Vincen. & Henr. de cohabit. clerico.

a Servare. Idem Inn. & Host. in c. sicut, de cohabit. cler. & hanc q. in expresso tenet D. Martinus Petri in suo Directo. confessioni, ubi tractat de suspensione dicēs, quod tales concubinarij ab officio, & beneficio sunt suspensī. **b** Non potest digne. Et cui interdicitur officiū interdicitur beneficiū. 81. dist. si quis sacerdoti, & c. eos, ita not. Ber. de consuetudine, cum dilectus. Idem vñ sentire cum pastoralis, de appel. de quo tex. est expressus in c. pposituit, de fil. presb. ordi. cū fm Vin. in c. pter hoc 32. dist. dicit suspensio sunt bona Ecclesiæ deneganda, quā est in mora petendi absolutionem, nā indignum est, ut Ecclesiæ alimonijs sustententur, qui illam diffamare non desistunt notorie maculate viuendo.

DECI-

DECIMA CONCLUSIO.

In locis ubi clerici solent decimas, vel primitias, quæ ex lege debentur per seipsos leuare, si sint notorij fornicatores non sunt eis dandæ: sed potius episcopo. Hæc est determinatio Fran. de Zaba. vtriusque iuris doctoris in ca. tua nobis. 2. extra de decimis. Cuius ratio pendet a notatis superiori conclusione, quod non faciunt fructus suos, ergo non debent aliquam sustentationem ab ecclesia recipere durante eorū statu reprobo, ut in cap. alleg. eos. & c. præterea cum ibi notatis.

a Eis dandæ. Idem Archidia. in capitu. præter hec. 32. distinc. qui sic dicit. A talibus clericis, scilicet notorijs fornicarijs possunt laici subtrahere decimationes voluntarias, ex quo ab eorum officijs abstinere debent. Item Ioan. de Lig. in cap. vestra. de cohabit. clericor. dicit, quod parochiani possunt ab istis concubinarijs notorijs denegare suam audientiam, non solum permissione, siue licentia iuris, sed virtute interdicti Ecclesiæ. Et eadem ratione alia iura ecclesiastica, ut nota per Ioan. An. & Host. de decimis, tua.

b Sed potius episcopo. Ioan. in alleg. capit. tua, de decimis, & in nouella. variavit in isto passu. Nam modo adhæret opinioni Hostiens. si quod non debent solui decimæ publicis concubinarijs, ne nutrantur in delictis. Modo videtur dicere, quod parochianus nunquam potest opponere contra presbyterum parochianum de decimis non soluendis, quātumcunque sit criminofus, nisi oppositum prober, & quod sit notorie intrusus in beneficio. Sed veritas est, quod in vtroque casu non potest opponere quantum ad hoc, ut nullo modo teneatur soluere, vel possit eas convertere in usus suos, quia hoc esset etiam contra ius diuinum, sed debet eas ponere in deposito, vel convertere in utilitatem Ecclesiæ de consensu episcopi. Et pro ista conclusione, & determinatione verissima etiam ultra hic allegata, faciunt nota. per Anto. de Butr. in ca. cū inter priora. de excep. vbi dicit, quod legitima exceptio est, quā opponit Archi. contra suum presbyterum curatū de non solutione decimarum, si quod non facit diuinum officium, vel administrantur ei sacramenta ecclesiastica. Idem etiam tenet Lopus de Castilione in suis allegationibus. Et ibidem refert Do. An. modo certum est, quod publicus concubinarius non facit diuina officia, nec administrat sacramenta in statu, in quo debet, propter quod fuerit propriæ decimæ assignatæ in dicto ca. tua. eodem tit. & sic perinde est, ac si non faceret, quia nihil, & inutile equiparantur, in c. tūc, de cleric. non resid. immo non solum facit inutiliter, sed damnabiliter, ut patet in ista conclusione decima, & precedentibus suis glo. Et quoniam docto. prædicti dicunt de decimis personalibus, & prædialibus, sicut realibus, ut est sententia, & noua determinatio Dom. Franc. de Zaba. qui dicit, quod glo. vel posita in alleg. cap. tua debet limitari, nisi delictum esset notoriū, quia tunc non debent laici soluere aliquas decimas personales, vel reales notorijs fornicatoribus, vel simoniacis, ar. cap. pastoralis. de appel. Et dicit etiam, quod parochianus debet sua auctoritate, si episcopus etiam sit notorius fornicator, vel simoniacus convertere in utilitatem ecclesiæ, vel pauperum. Et huius est ratio, quia sicut decimæ personales debentur pro labore, ita

a etiam prædiales, ut in c. vanum genus. de deci. & cap. questum 16. quæst. 1. & sic idem ius in vtriusque. **c** Recipere. Dom. Host. in cap. tua nobis, de deci. dicit, quod personales decimæ non sunt reddendæ clerico notorio concubinario, quia decimæ dantur ratione diuini obsequij 12. quæst. 2. concessio. & non debet percipere beneficium, qui non facit obsequium, & eis non sunt dandæ, ne in peccato suo nutrirī videantur. Iplas tamen parochianus retinere non debet, sed de consensu episcopi in ecclesiæ utilitatem converterentur. Ite autem, cui præstanda est decima, reddit se indignum perceptione decimarum, cum non faciat id propter quod decima est ecclesiæ assignata. Vnde est, ut puniatur in eo in quo deliquit secundum Hostien. in fine. idē Henr. ibi, & Tolerantius. Posset aliquis opponere, de cap. cupientes. de priuileg. in cle. post prin. vbi cauetur, quod est excommunicatus religiosus qui in predicatione, vel alibi talia dicat per quæ populus retrahatur a solutione decimarum. Dic. quod non obstat illud, quoniam, & si illa constitutio habeat locū in religioso: non tamen in alijs, & illud c. intelligitur quando interesse proprio, & voluntate aliquis religiosus hoc faciat, ut decimæ non soluantur. Ite si alias, ut in casu nostro: voluntas enim & propositum distinguunt maleficia, ut in cap. cum voluntate, de sententia excommunicationis. Hæc ergo prædicta clem. habet locum tribus concurrentibus. primo si sit religiosus. Secundo si intentione retrahendi a solutione decimarum aliquos hoc faciat. Terrio si faciat, ut decimæ ecclesijs debite non reddantur, sed in conclusione solum concluditur decimas, & oblationes non esse reddendas istis fornicatoribus, sed omnino ecclesiæ, vel episcopi utilitatibus applicandis: interueniente episcopi dispensatione, & sic cessat oppositio quæ non habet locum in conclusione præcedenti.

VNDECIMA CONCLUSIO.

Clericus notorie concubinarius, viuens non debet permitti ingredi in Ecclesiam, & moriens non debet cum alijs fidelibus sepeliri. Hæc conclusio manifeste elicitur ex tex. omnis vtriusque de poenit. & remis. si bene examinetur ipsum cap. vbi est casus, quod quicumque fidelis habens annos discretionis, si non confitetur saltem semel in anno, & suscipiat Eucharistiam in pascha secundum docto. peccat mortaliter, & viuens habet interdictum ingressum Ecclesiæ, & post mortem sibi interdicatur ecclesiastica sepultura. Cum igitur concubinarius, de quo supra sit notorie peccator, & perseueret in peccato mortali, & non confitetur, nec recipit sacramentum Eucharistiæ prout debet recipere, concluditur, quod hanc penam incurrit. Item quod non debeat sepeliri satis iura exprimunt, quia interdicto Ecclesiæ durante ecclesiastica sibi interdicatur sepultura, ut in cap. his qui de senten. ex lib. 6. & quod talis sit interdictus tali statu durante est casus in alleg. cap. si qui sunt.

DVO.

DVODECIMA CONCLVSIO.

Sacerdotes habere feminas saltem publice est nefarium dicere^a & horribile audire, & contra sacrorum canonum instituta, & per eos nomen Dei blasphematur, ut in cap. omnis 8 i. distinct. sunt enim scandalum omni populo Dei, cum deteriore vitam ducant, quam populus, & in publico. Tanto enim peccata sunt grauiora, & existunt detestabilia, quanto in eis diutius perseverant, ut in capit. fin. de consue.

^a Et horribile audire. Sanctus Tho. doctor. secunda secunda quaest. 5. artic. 8. tenet, qd ceteris paribus plus peccat sacerdos faciendo aliquid contrarium sanctitati quam aliquis alius religiosus qui sit infra sacros ordines. & sic constat, qd grauissimum est istud crimē in sacerdote cum est praesertim notorium. quis enim non blasphemaret? nam si vnus religiosus tenet publice concubinam quandam sanctimoniam, qui religiosus aliter existeret infra sacros ordines, indubitanter totus populus vellet lapidare eos, & tamen maius peccatum est fornicatio in sacerdote quam in illis religiosus, & sic multominus deberet hoc nefarium vitium tolerari in viris Deo dedicatis, & sacerdotibus. Sed quomodo isti sacerdotes inferunt plura damna toti ecclesiae viuentibus, & morientibus in purgatorio existentibus per hoc cognoscas. nam sacrificia, & oblationes sacerdotum profunt dupliciter supradictis, scilicet ex virtute sacramentorum quae non possunt violari, nec sedari, nec maculari propter qualemunque ministrorum vitam, ut in cap. vestra. de cohabi. cleri. & ex vita ipsorum ministrorum, vita namque sacerdotum est necessaria Eucharistiae non quantum ad consecrationem, sed quantum ad effectum i. quaest. vulnerato pastore qui curandis ouibus adhibet medicinam, quomodo populum tuebitur orationis clypeo qui iaculis hostium se feriendum exponit, aut qualem fructum de se producturus est, cuius graui peste radix infecta est. Magis ergo metuenda est illis locis calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui magis in se ad iracundiam prouocant quos per seipsum placare debuerant. Et sic vulnerato pastore medicina non adhibetur curandis ouibus, & de infecta radice fructus non producitur, & maior calamitas in futuro metuetur. Haec est sententia originalis beati Gregorii in quadam epistola destinata Regibus Francorum, ut habetur i. quaest. i. cap. vulnerato: Ecce luculenter constat, qd nullus fructus provenit viuis, & mortuis ex vita istorum, cum tamen vita eorum sit necessaria ad hoc, qd sacrificia essent magis expiatiua. Et sic non est dubitandum, qd Deus plura bona spiritalia, & temporalia suae ecclesiae concederet, & animae defunctorum expiarentur a poenis, & flammis si istorum vita non esset maculata, & ultra haec multa debemus formidare pericula. Non haec est mea sententia, sed praefati Gregorii.

XIII. CONCLVSIO.

Cum sit de necessitate salutis praecipuum Ecclesiae, ut superius est probatum obseruare, ideo parochiani omnino abstinere debent ab audiendo Mis-

sam, & alia diuina, & ab assumendo quaecumque sacramenta sub pena peccati mortalis ab istis concubinarijs. Et non debent contrafacere, etiam si sit scandalum, cum propter scandalum non sint demittenda quae sunt de necessitate salutis. Et haec est communis sententia Theologorum, & Canonistarum signanter sancti Tho. Secunda Secunda. q. 12. Ar. 7. & idem Hen. in cap. cum ex iuncto. de noui. operis nunci. Idem beatus Hieronymus, & beatus Gregorius super Eze. In necessitate tamen possunt ista duo sacramenta ministrare concubinarij, s. baptismum, & viaticum, ut in cap. alleg. vestra. etiam possunt penitentiam iniungere in extremis, ubi alius reperiri non possit. Parochiani vero si contrafaciant, sunt veri idolatrae, ut dicit text. expresse in alleg. cap. praeter. Si. porro.

^a Abstinere. Sacerdos enim si peccauerit quis, orabit pro eo 9. dist. alienum. Et sic grauius peccant quoniam secundum sententiam domini Host. ceteris paribus plus peccat sacerdos qui fornicationem commisit, vel committit quam religiosus infra sacros, vel qualibet monialis, aut quicumque alius adulterium committendo. Et quanto plures sunt, tanto plus contemptibiles efficiuntur 92. distin. cap. remis. in fin. possunt tamen parochiani in ecclesijs suis facere orationes, dum tamen non illo tempore, quo aliquis publicus concubinaris facit aliquod officium in Ecclesia. Immo in diuinis magis tenentur vitare talem concubinarium publicum quam excommunicatum notorium. extra diuina tamen non vitabunt fideles Christi talem impium sacerdotem, cum non sit maiori excommunicatus. Et nota, quod secundum Deum, & iura magis peccatum est, & maior inde pena, quae infligitur si quis communicet in diuinis notorio fornicatori sacerdoti quam notorie excommunicato, ut patet ex superius allegatis. Participare vero cum notorio excommunicato non est peccatum mortale, nisi in diuinis, & adesset contemptus. haec sententia est sancti Tho. in quadam quaest. de Quolibetis suis. Vide latius per Hen. istum passum in cap. sacris, de sepul. & qd me. causa, ubi ponit 5. casus in quibus, qd peccat mortaliter participando cum excommunicato.

XIII. CONCLVSIO.

Virtuosum est, & laudabile, & valde^a meritorium populis tribubus, & linguis promiscui sexus vniuersis praedicta ignorantibus

^a Meritorium. Omne opus humanum, & actus est meritorium si subiiciatur charitati, & sit regulatus in Deum. Sententia est Sancti Thomae. Secunda Secunda q. 2. arti. 9. cum igitur is, qui caliginem ab oculis clericorum, & populorum fideliter separat, & viam veritatis ostendit intentionem ferat Deum, non est dubitandum, quod opus per eum exercitatum, puta praedicatio, & criminum ac erroris propalatio sit satis meritorium. Vnde secundum eundem Sanctum Thomam in quadam quaest. de quolibet. tanto opus est magis

laudabile, quanto a nobiliori virtute procedit. Cum ergo praedicatio verbi Dei maxime circa praedicta procedat ex latra qd est nobilis, & summa virtus, constat profecto, qd talis praedicatio est nimium utilis ac laudabilis. Ceterum si dicas, qd ad religiosos non spectat talibus se implicare negocijs, & praedicationibus: praesertim cum de iure communi praedicare verbum Dei pertineat ad clericos parochiales, ut in clem. dudum de sepul. Respondit Sanctus Thomas in quadam q. de quolibet, qd ad religiosos, qui vitam contemplatiuum eligunt, spectat magis quam ad clericos seculares praedicare, & confessiones audire, & sacras scripturas docere. Et tamen de licentia suorum praetorum. Et eadem pena puniuntur in constitutione, quae incipit, speciosus forma per Petrum de luna olim Papam Benedictum, cum erat legatus Domini Clementis 7. in partibus Hispaniae. Item etiam puniuntur ibidem, qd sunt intestabiles, & alijs poenis ibi contentis. Sed clerici allegant contra eandem, qd non sunt moribus veterum approbata. Sed aduerte, qd illud quod dicitur, intestabiles, debet limitari, ut aliquam poenam addat quantum ad fructus ecclesiasticos, i. qd de illis, quando viuunt non possunt testari, quod est verum si habent administrationem, vel curam animarum secundum Ioan. An. opinionem in cap. praesenti de officio ordi. lib. 6. in glo. ordinaria. secus dicit de non habentibus administrationem, quia isti possunt, ut ibi videas. Sed Archidia. tenet contrarium, ut ibi, & in c. statu. de rescriptis lib. 6. idē Pe. de Ancharon. in suo apparatu nouissimo in cap. praesenti, ubi dicit, qd iura alleg. per Ioan. An. tenent clerici pro Euangelio, qd eis fauent in parte. Sed opinio contra videtur verior de iure. Et illud, quod dicitur, qd non possunt testari, intelligas libere secundum praedic. docto. Nam alias bene possunt in vita, & in morte donare seruitoribus, & ceteris moderate, ut in capitu. regulatum, eodem titulo.

tribus euangelizare, & illa detestari, ut domini praepcepta ac ecclesiastica imperia executioni efficaciter mancipentur. Et ut populus Christianus sacris eruditionibus instruat leprosi, ac contaminati sacerdotes contagione pestifera salubriter arceantur. Si enim excommunicatus ideo publicatur, ut ab alijs euitetur, & ab alijs euitatur, ut rubore suffusus emedet in melius, quod illicite perpetravit, ut in capitu. pastoralis, de appellation. in fin. iuncto capitu. si inimicus. 93. distinctio. & capit. audi. 2. quaest. 3. a simili est in istis concubinarijs, ut per hanc euitationem, quam fieri imperat Ecclesia salubrius ad lamenta penitentiae satisfactione praeuia inducantur. Sola enim vitia eorum sunt in odio non natura humana, quae sub praepcepto charitatis est diligenda, ut in ca. odio 86. distin. ad solum istum finem penalia iura contra eos sunt introducta. Nec obstat, quod aliqui populares scandalum se dicunt pati, quia reuera illud scandalum est pusillorum, & verius non est scandalum, quia illud, quod perfe-

^a Et rectum est, vel actum non habet permissione ruine, & per consequens non est scandalum secundum S. Tho. secunda secunda quaest. 20. Et cum isti concubinarij arguantur, ut emendentur, & populus informetur, ut salutis praepceptis obtemperet, & seruetur in hoc intentio Ecclesiae, nec exceditur modus principaliter nec consequenter. Non est ratio, nec consentaneum cur sit desistendum.

^b Cum tacere in tali causa illis, ad quos pertinet sit peccatum. Vnde propheta. Vae mihi, quia tacui Isa. 6. Pharisei enim scandalizabantur de doctrina Christi, & populum concitabant, cum eis vera, & celestia praedicaret, & eum volebant reprehendere viuentes, & facientes contra legem Dei, quod scandalum Christus contemni iubet Matthaei. 15. quo scandalo non est ambigendum illos ligari, & inuolui, qui scientes, seu scire nolentes sanctiones canonicas impediunt, & procurant, ut viri spirituales, & Deum timentes vires irreprehensibiles annuncient populo verbum Dei, & vitia reprehendant, atque pericula detegant animarum, cum sit eis odiosum quando in sermonibus de hac materia aliquid tractatur. Cum tamen vas electionis, & doctor gentium, in quo Christus loquebatur, Paulus egregius, Apostolus imperauit Timotheo dicens: argue increpa &c. 2. ad Tim. 4. Et licet propter illud scandalum pusillorum, quod ex ignorantia, vel infirmitate procedit ad tempus quandoque sit superledendum, tamen postquam ignorantes fuerint informati de veritate, si scandalizentur, non est propterea a praedicatione desistendum, quia tunc tale scandalum videtur procedere ex malitia, cui prorsus est obuiandum, tales enim secundum prophetam nolunt intelligere, ut bene agant. Et sententia haec est beati Tho. Secunda quaest. 43. arti. 7. ubi expresse tenet, quod opera spiritalia, ut doctrina, & similia ad tempus sunt occultanda, tamen

^a Desistendum. Idem Nicolaus de Lyra super Mattheum 4. c.

^b Obuiandum. De quo est rex. in c. ex parte de priuilegiis iuncta l. in fundo. ff. de rei ven. Nam publice utilitati ecclesiae interest crimina non remanere impunita, ut impunitatis audacia non fiant nequiores, qui nequa fuerunt in l. vulneratus 1. §. ff. ad leg. Aquil. in fine, i. cap. ut fame, de sententia excomm. cum ibi notatis.

^c Ista memoria comenda, qd hodie sunt in practica.

tamen non sunt omnino prætermittenda. In qua sententia est beatus Hieronymus, qui dicit, quod propter scandalum sunt aliqua prætermittenda salua triplici veritate, scilicet doctrina, vita, & iustitie. Et sic de tali scandalo non est curandum. Quod enim sacerdotes à tanto facinore remoueantur, & quod populus non incurrat peccatum paganismi, & idolatriæ pertinet sine dubio ad veritatem vite, vt in superioribus est probatum, cum ista sit finalis intentio ecclesiæ, vt in præalleg. cap. vestra. Sed ecce hostis humani generis à principio sui casus vehemèter ingemit, vt humanum genus nebulosæ cecitatis ignorantia modis omnibus inuoluatur, & summo studio vigilat, vt peccata non cognoscantur, nec redarguantur, vt securius populares decipiat, prout dicit B. Bernardus, vbi non est reprehensor, securius accedit tentator. Et hanc malitiam suæ obstinatæ peruersitatis iam dudum tempore Iuliani apostatæ inferre voluit, qui imperator ex instinctu diabolico omnes libros quotquot reperire potuit Christianorum igni cremari mandauit, vt latius patet in historia tripartita. Hanc etiam incitauit tempore beati Tho. de Aquino, & Ioannis Bonauenturæ per mysterium Armachani, vt ipse Tho. scribit latius in tractatu, quem ipse ædidi contra Armachanum, qui volebat destruere ordines mendicantium, vt nullus perfectus esset in scientia. Ignorantia enim est mater cunctorum vitiorum 38. dist. c. ignorantia. Ignorare enim est ignorare Christum, secundum, quod ait beatus Hieronymus super Isaiam, & est tex. in ca. si iuxta, eadè dist. 8. Ignorantia est mater errorum, maxime in sacerdotibus, qui tenentur scire decreta, & scripturas sacras, & populum instruere, vt patet per totam illam di. quia sacerdos cæcus cecum populum ad foueam deducit, vt in ca. cum sit de æta. & qualita. & Isai. 5. Propterea populus ductus est in captiuitatem, quia ignorauit legem. Sacerdotes enim debent ex commissio sibi beneficio populum illuminare, & docere secundum sententiam beati Dionysij in primo de Ecclesiastica hierarchia. Propterea clerus est hodie contemptibilis. Machia 2. Hæc est sententia beati Augustini in quodam sermone. Vnde si obijciatur populum ignorantia excusari circa prædicta. Est

dicendum, quod ignorantia prædicta potest excusare a tanto, sed non à toto 1. quæst. 8. fin. Et sic videtur etiam, quod ignorantes peccent in hoc casu. Maxime aliqui, qui nescire procurant, quia talis est affectata ignorantia, quæ omnibus est nociua, & in nullo est excusabilis, quando quis non vult intelligere, vt bene agat 37. dist. ca. fin. Et si ista prædicantes sentiant emulos, non tamen debent a veritatis prædicatione desistere 44. dist. sci mus. Vnde Dominus per prophetam prædicantibus loquitur. Clama ne cesses, quia si tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera sua Isai. 58. ca. Item licet iura omnia claudamus, & viri prudenter obmutescant, qui per salutaria monita nobis pandunt regna cælorum ac versutias diabolicæ fraudis detegunt, sufficiebat nobis indignis, qui volumus corrigi de peccatis, illius Angeliper spicua ac prælucida sententia sanctissimi confessoris domini Vincentij, qui voce sonora, vtpote organo diuinæ legationis pie fulgens ista mundo palam sapissime Euangelizauit, ac discreti iudicij sententia superni interminauit, quorum testes superstites plures sumus, cuius doctrina in his, quæ non obuiant sacris scripturis, est tenenda, quia prædicti sancti doctoris totus vitæ decursus palam stetit Euangelicus, cuius vitam sanctissimam, necnon, & admiranda prodigia, nique miracula assidua Christi nouit Ecclesia. Quis obsecro sanæ mentis, & præsertim tantus ac tam miræ scientiæ, & bonitatis eximie vir intrepide, & palam mundo nunciasset concubenarios notorios fore vitados sub tanto rigore, nisi & cognouisset esse domini voluntatem per scientiam infusam, vel acquisitam, & populis ac fidelibus vniuersis esse necessarium ad salutem? quis enim narrare sufficiat quot indiuisim sacerdotes hac labe contaminati sunt ad viam rectitudinis reuocati per eius sanctam prædicationem, & catholica monita? hoc solum sufficiebat vniuersis, & singulis, quibus de hoc noticia iuridica non existit: maxime cum eius sententia pluribus iuribus fulciatur, & plurimorum veridicorum Doctorum Theologorum, & Canonistarum præfulgidis testimonijs comprobetur. Faciendo igitur conclusionem in præsentia Opusculo, id cum sana conscientia sentio,

De Sati-
cto Vin-
centio Hi-
spano, q.
fuit rpe
auctoris.

sentio, prædictis conclusionibus oppositum asserere fidelium animabus sit danosum ac seminarium vitiorum, cum tot, & tanta iura, necnon tantorum patrum, & doctorum sententias, & determinationes non debeamus contemnere. Plures namque alij famosi doctores id sentiunt, quorum sententiæ ob breuitatis causam hic omittuntur. Hodie namque clerus efficitur contemptibilis propter flagitiosas sacerdotum vitas indigne viuendum, cum nemo sit, qui eis medicinale correctionem apponat. Sed sub quadam libertate peccandi, & consuetudine detestanda tendunt ad baratrum, quos male viuentes, aut publicis fornicationibus inuolutos, firmiter teneo esse inimicos Christi, & sancti Spiritus contemptores, quia si quis diligit me, sermonem meum seruabit, Ioann. 9. & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ecce quomodo Spiritus sanctus, cuius est fugere fictum in istis pollutis domicilijs habitare non vult, immo longe est ab eis salus, quia Christi iustificationem non exquisierunt. Et sic remanent viuentes mortui. Sunt enim priuati gratia, & virtute. Et sic cum isti Deum negligant, operibus reprobis Christum blasphemant. Ad quorum etiam confirmationem infero præclaram sententiam beati Hieronymi in Epistola ad Damasum in hæc verba. Vere domine si fornicantium sacerdotum velles sacrificium, & libamen, mendax fieres, & peccatorum socius, cum huiusmodi sacrificium sit ad sacerdotis donationem, nec prodest eis pro quibus fit. immo vt verissime dicam, qui vitam sacerdotis agnoscit, & eum pro se celebrare facit sit eiusdem peccati conscius: necnon & penæ particeps. Hæc beatus Hieron. & secundum istam conclusionem cuicumque, quod non faciat celebrare

a Cōsulerem. Pro istorum opinione, & contra Glo. arguitur sic. Certum est, quod superiorum lex per inferiores tolli non potest, vt in cap. inferior. 2. di. & c. cū inferior. de ma. & obe. sed quod creatura adoret suum creatorem, & ei reuerentiam impendat est ex lege diuina. Vnde Dñm Deum tuum adorabis &c. ergo hoc non potest tolli per legem inferioris: puta per constitutionem Papæ, vel Ecclesiæ. Ad hoc respondetur, quod constitutio humana, siue ius canonicum non potest in totum tollere legem diuinam, sed bene in parte modificare, distinguere, vel circa eadem dispensare, vt nota, per doctores in cap. a nobis, de deci. & cap. quæ in Ecclesiis. de constit. signanter per Inno. & Io. An. post eum in nouella. Sed contra istam solutionem op-

ponitur, de capit. ne Romani. de alle. in clem. in principio. vbi dicitur, quod cum lex superioris per inferiorē tolli non possit, collegium Cardinalium sede vacante non potest aliquid addere, diminuerē, mutare, modificare, vel etiam dispensare quocunque modo circa constitutionem Bonifacii editam in concilio Lugdunen. cap. vbi maius periculum lib. 6. Ad hoc posset dici, quod sit ibi hoc statutum specialiter statutum in fauore vniuersalis Ecclesiæ, & in odium illorum, qui sunt scientiæ innitētes per cauillosas rationes impediēbāt electionem summi pontificis, in graue præiudiciū, seu periculum totius Ecclesiæ militantis. Sed huic solutioni manifeste resistunt mens, & verba prædictæ cle. vbi apparet, quod Papa non statuit ibi aliquid specialiter nouum ius condendo, sed respondet ad id, quod erat de iure, vbi cum dicit, opinionem &c. tanquam veritati non consonam de fratrum nostrorum consilio reprobamus. Quia propter posset aliter dici, quod constitutio ecclesiastica, quæ loquitur de vitandis concubinarijs non diffinit, seu derogat, vel dispensat, sed aliter disponit in præiudiciū legis diuinæ considerata ipsius mente, sed si bene aduertatur, iunat eadem legem diuinam per pene appositionem, quod bene potest facere: immo debet, vt nota. Glo. in clem. & notant docto. & signanter in dicto c. cum inferior. Quis enim sanæ mentis neget sacrificia talium concubinariorum publicorum redundare in Dei irreuerentiam, & blasphemiam, vt patet per totum tractatum? Et considerata eius mente non prohibet aliquem Deum adorare, vel debitam reuerentiam exhibere, quod esset attentare contra ius diuinum, sed prohibet sacrificijs talium concubinariorum interesse sub pena peccati mortalis. Et hoc, vt concubinarij rubore confusi exeant de tam grauissimo crimine, ac ex hoc Deo acceptabile sacrificium ac debitum honorem impendant, id & istud est inuare legem diuinam, vt supra dixi. His visis circa principalem passum, qui tangitur, & in glo. posset dici probabiliter, quod si aliquis ex proposito accedit ad videndum Eucharistiam quādo eleuatur a publicis concubinarijs hoc scienter peccat mortaliter, quia est in fraudem legis. Secus si non ex proposito, sed casu sic contingente faciat transitum per Ecclesiā, & ipso ignorante eleuatur corpus Christi per publicū concubinatum. Nam tunc crederem, quod posset eisdem facere reuerentiā, & recedere statim. Non obstant rationes Glo. quia tunc cessat mēs, & causa prohibitionis ipsius constitutionis Ecclesiæ. Hoc tamē dico salua correptione illius, ad quē pertinet, & iudicio melioris. Sed aduerte, quod aliqui volunt pie tenere, & sic dogmatizant, quod licet verum sit, quod concubinarij notorii debent in officijs, & sacramentis vitari, tamē quicumque fidelis potest absque peccato dū eleuatur Eucharistia accedere ad videndum, & postea statim recedere debet. Sed salua eorum reuerentia, quia veritas est in contrarium. Nam erubescimus, dicit lex, cū sine lege loquimur. Cum igitur nulla ratione, vel iure hoc valeat sustineri, non est tenendum. Nam iura indistincte prohibent audire nedum missam, sed nec Euangelium, vel Epistolam, vel quodcunque aliud officium quod in Ecclesia publice fiat, vt in c. præter q. 32. dist. & cum prohibitio sit generalis, & nulla fiat exceptio, nec distinctio, vbi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, & quod non est sanctorum patrum decreto sancitum vestris non est adinueniendis præsumendum, vt in c. inter corporalia. §. sed nec illud de translat. Constitutio enim negatiue emanauit, & sic absoluta est prohibitio, nisi inueniatur expresse concessum, semper in omni casu intelligitur esse prohibitum iuxta notata in ca. alleg. inter corporalia. Item cū quid prohibetur omnia, quæ sequuntur ex illo prohibentur, vt

in regul. cū quid. de reg. iur. in 6. sed audire Missam a talibus notorijs fornicatoribus est phibitū. & per consequens omnia que intra Missam sunt, præsertim quia Missa solum dicitur Eucharistia, & non alia, quæ potius sunt suffragia, & orationes vel instructiones. Et sic firmiter tenendum est, qd nullo modo, licet videre Eucharistiam in Missa salum ad euadendum poenas iuris, & peccatum mortale.

brare missas nec sacrificia, nec alia diuina officia, siue pro uiuis, siue pro mortuis per tales notorios fornicatores, quia ipsi benedicunt, & Deus maledicit, Malachia 2. Maledicā benedictionibus vestris. Et non dico, quod sacramenta Ecclesiæ sunt inania, & polluta, qd quæ sancta sunt coinquinari nō possunt, vt in ea. vestra. superius alle. sed quia isti infelices sacerdotes se illicite ingerēdo diuinis semetipsos polluunt, eisque fauentes.

Nam cum is, qui displicet ad intercedēdum mittitur, irati animus ad iracundiam prouocatur 3. quæst. 7. in grauib. Qui enim Deū prouocat peccatis proprijs non bene potest intercedere pro alienis 2. q. 1. §. vulnerato, quia sacrificia impiorum sacerdotū nō placent Deo. Et sic concluditur ex præmissis, quod peccat mortaliter secundum sententiam sancti Hieronymi ille, qui inuitat sacerdotem ad celebrandum, si alias non erat celebraturus dum talis sacerdos sit de illis, de quibus hætenus est præmissum.

Id tenet Sanctus Tho. 4. Senten. dist. 14. qui dicit, quod non est securum, quod aliquis præter necessitatis articulum induceret talē sacerdotem ad exequendum aliquid sui ordinis, durante cōscientia, quod sacerdos sit in peccato mortali. Sed hæc securitas non est propter aliud, nisi propter peccatum mortale, quod potest incurrere ex participatione. Et notanter est aduertendum, quod isti fornicatores omnes sunt in statu damnationis secundum præsentem iustitiam cum mortalibus inuoluantur peccatis, & sunt in potestate diaboli, & ministri Sathanæ, & nō Christi, quia qui mihi ministrat, me sequatur. Et cum summo studio, & zelo religionis Christianæ ac profectu animarum esset prouidēdum, vel quod emendarentur, vel omnino amouerentur a tāto sacerdotio, quo indigne vtūtur, ne templū Domini polluerent quantum in eis est. Sancti namq; prophetæ testimonio immemores suæ salutis iugiter proclamant, s. maledicti qui declinant a mada-

tis tuis. Multum namque per amplius vtilius foret, quod esset vnus sacerdos in tota vna ciuitate, qui non esset in peccato mortali, quā tanta ministrorum multitudo inutiliū arg. cap. cum sit de era. & quali. isti enim cū sint inutiles nihil reputantur, quia nihil, & inutile æquipollent. in regula nihil de reg. iuris in 6. isti enim cum sint inutiles populo Dei deuorantes decimas, & oblationes fidelium vsurpantes, quæ non debentur ex lege diuina, nisi illis, qui suum officium debite exequuntur, & faciētes ea, ad quæ ex ordine tenentur, sunt detentores, & inique agentes.

Item non sunt excusati apud Deum a peccato illi, ad quos spectat eos corrigere, vel loco eorum alios substituere. ar. cap. facientes 45. di. vbi clare ostēditur, quod nullo modo excusatur a peccato, immo particeps peccati efficitur ille, ad quem spectat corrigere dereliquentem, si non corrigit. iuris enim fictione consentire præsumitur. Et audiant, quod de eis dicitur, sanguis subditorum requiritur de manibus prælatorum, vt in cap. irrefragabili. de officio ordi. Et licet prælatus sit sanctus, & innocens, & vitæ merito commendabilis quantum in se est, tamen si istorum notiorum fornicatorum correptionē non exerceat, formidare debet diuinam sententiam, quæ nihil dimittit impunitum. Exemplū Heli, qui licet in se bonus existeret, quia tamen filiorum excessus efficaciter non corripuit, in se pariter, & in ipsis animaduersionis diuinæ vindictam excepit. De quo 1. Re. cap. 2. & in cap. licet Heli. de simo. vbi dicitur tex. ad corrigendos subditorum excessus tāto diligentius debet prælatus assurgere, quāto damnabilius eorum offensus deferit incorreptos.

Ad confirmandum igitur supradicta omnia quandam visionem districti iudicij ex sacris reuelationibus beati Nicolai ad instructionem præsentium, & fornicatium clericorum decreui inserere originaliter in hæc verba.

a. Peccato mortali. Hanc etiam cōclusionem tenet idem sanctus Tho. in q. de Quolibet. vbi dicit sic. si constaret mihi sacerdotem esse in peccato mortali, & inducerem eum ad celebrandum, peccarem mortaliter. peccat enim faciens exequi quemcūq; actū ecclesiasticum sibi interdictū. Et clarum est, quia talis efficiens agit contra legem diuinam, vbi dicitur, iuste quod iustum est exequeris Deut. 16.

verba quæ sequuntur. Presbyteronū, & clericorum incontinentium salus maxime periclitatur modernis temporibus propter pontifices, qui tam enorme scelus in iniuriā celestium sacramentorū, in quibus oīum fidelium salus, & vita consistit, quæ isti temerarie cum sint polluti, & fedi, tangere non verentur, corrigere dissimulant. Quorum dissolutio, & languor sibi, & suis actoribus dannationē acquirit æternam. Et sequitur. Sacerdotum plures, quos incontinentiæ suæ reatus penitendo, & confitendo obligauerat in numeris, & immensis supplicijs, & arduis in purgatorio cōfectos miseros per omnia fere vidi. Verum cogitanti intra me eorum numerum, responsum est mihi, quod idcirco paucissimi de numerositate talium ibi torquentur, quia vix, & raro quisquam ex eis vere penitens super iniquitate, & fornicationibus suis in vltimo vitæ inueniatur, ideoq; multitudine in maximam eorum, quos in carne morientes videmus, mors proculdubio æterna confestim excipit. Hucusque visio. Item prælati sustinentes concubenarios in suis criminibus maxime obtentu pecuniæ, vel alterius cuiuscūque commodi temporalis grauissime peccant, & sunt puniendi secundum canonicas sanctiones, vt in capit. clericorum mores, de vita, & honestate clericorum. Quæ omnia, & singula determinationi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, & iudicio cuiuscūq; alterius melius sciētis sub-

mitto, & submissa profiteor: credens, & firmiter tenens omnia, & singula, quæ a catholicis, catholice tenentur. Iuris tamen peritus exiguus, & inter sacrę pagine professores minimus has cōclusiones summatim commentatus sum sub compendio eorum, quæ diuersimode, & prolixè Theologi, & Canonistæ in diuersis locis tractant. Quis enim eruditus ac Christi legis zelator audeat tenere contrarium, cum iura sint manifesta, & tantorum doctorum concors sententia quæ securior est apud Deū? Et licet aliqui doctores videantur sentire oppositum, timeo tamen ne in finali iudicio, vbi de istis nulla erit dubitatio eis, qui blandas tenent ac blasas opiniones dicatur, surgat, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant, quando nullum prorsus sibi, & nobis poterunt præstare remedium.

a. Punendi. Propter hoc in pluribus religionibus inuenitur, quod plurimi sancti viri apparētes post mortem amicis suis querētib; de statu defunctorum ab illis est responsum, si fuisset de numero prælatorum vtique fuisset de numero damnatorum. Specialiter hoc reperies de beato Gaudido priore Clare vallis, & tempore beati Bernardi tunc ibidē abbatis. Qui beatus Gaudidus dum esset electus ad quendam Episcopatum, & beatus Eugenius, & beatus Bernardus ei mandasset, quod consentiret, respondit, quod citius fugitiuus existeret quam electioni consentire. Et sic credo vere, quod hodiernis temporibus nihil periculosius apud Deum quam prælaturam assumere, iuxta nota. in ca. multi 40. di. alias clericorum, idem beatus Hieronymus in Epistola ad Eustochium, & reliquas sanctas virgines.

Deo gratias.

VENIENS EX Typographia Dominici Nicolai
M D C V I

INDEX CONCLVSIONVM

H V I V S O P V S C V L I.

PRIMA CONCLVSIO. Clerici concubinarij quorum crimen concubinatus est notorium vno de tribus modis, vt est præmissum, sunt suspensi ipso iure quoad se, & quoad alios.

SECUNDA CONCLVSIO. Clericus in peccato mortali existens peccat mortaliter, quandoque facit aliquod officium ratione ordinis sibi commissi ministrando.

TERTIA CONCLVSIO. Audientes Missam notorij concubinarij, vel alia officia ecclesiastica peccant mortaliter.

QUARTA CONCLVSIO. Licet parochianis propria auctoritate non spectata sententia recedere a concubinarijs publicis.

QUINTA CONCLVSIO. Notorij concubinarij nullum habent iurisdictionis exercitium in foro conscientiae, nec valet eorum absolutio a peccatis.

SEXTA CONCLVSIO. Parochiani tenentur iterum confiteri illa eadem peccata numero alicui potestatem habenti, quæ confessi fuerant notorij concubinarijs, ad hoc vt sint in statu gratiae, siue saluationis, habita informatione de impotentia ipsorum concubinariorum.

SEPTIMA CONCLVSIO. Notorij concubinarij facientes quodcunque officium ratione ordinis in apparatu sunt irregulares.

OCTAVA CONCLVSIO. In hac irregularitate potest solum per Romanum Pontificem cum istis dispensari.

NONA CONCLVSIO. Notorij fornicatores beneficiati statu illo durante non faciunt fructus suos, & tenentur ad restitutionem eorum.

DECIMA CONCLVSIO. Primitiae, & decimae, & alij prouentus ecclesiastici non sunt reddendi notorij concubinarijs a populo Christiano.

VNDECIMA CONCLVSIO. Clericus concubinarius notorius moriens non debet sepeliri in ecclesiastica sepultura, & viuens non debet permitti intrare ecclesiam.

DVODECIMA CONCLVSIO. Per istos concubinarios nomen Dei blasphematur.

TERTIADECIMA CONCLVSIO. Parochiani audientes diuina, & percipientes ecclesiastica sacramenta ab istis notorij concubinarijs postquam fuerunt de prohibitione ecclesiastica informati contrafecerint idolatram reputantur.

QUARTADECIMA CONCLVSIO. Istud prædicari populis palam est valde meritorium, & iuri diuino pariter, & humano valde consentaneum.

Opusculi Contra Clericos concubinarios Alphonsi Tostati Finis.

VENETIIS, Ex Typographia Dominici Nicolini.

M D X C V I.

